รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ การพัฒนารูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนบ้านป่าสักงาม ตำบลลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

โดย

มณเฑียร บุญช้างเผือก และคณะ

กุมภาพันธ์ 2550

สัญญาเลขที่ RDG47N0031

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ การพัฒนารูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนบ้านป่าสักงาม ตำบลลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

โดย

1. นายมณเฑียร	บุญช้างเผือก	หัวหน้าโครงการ
2. นางสาววิยะดา	ตาใจคำ	ทีมวิจัย
3. นายสมนึก	บัวแก้วเกิด	ทีมวิจัย
4. นายสุชาติ	ยาวิละ	ทีมวิจัย
5. นายสมศักดิ์	เกตุพรม	ทีมวิจัย
6. นายไพโรจน์	บุญช้างเผือก	ทีมวิจัย
7.นางมุกดา	หมูคำ	ทีมวิจัย
8. นางสาวดวงใจ	ปันใจ	ทีมวิจัย

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

บอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นกระบวนการที่คนในชุมชนได้มาร่วมคิดทบทวนสถานการณ์ ตั้งคำถาม วางแผน หาข้อมูล ทดลองทำ วิเคราะห์ สรุปผลการทำงานและหาคำตอบเพื่อปรับปรุงงานต่อไป" กล่าวคือ งานวิจัยเพื่อ ท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหนึ่งที่เน้นการให้ *"คน"* ในชุมชนเข้ามาร่วมในกระบวนการวิจัย ตั้งแต่การเริ่มคิด การตั้งคำถาม การวางแผน และค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบเป็นรูปธรรม โดยเรียนรู้จากการปฏิบัติการจริง (Action Research) อันทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ สร้างผลงาน มีความเก่งขึ้นในการแก้ปัญหาของตนเอง และสามารถใช้กระบวนการนี้ในการแก้ไขปัญหาอื่น ๆ ในท้องถิ่น โดยมีกระบวนการศึกษาเรียนรู้อย่างเป็นเหตุเป็นผล ดังนั้นจุดเน้นของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงอยู่ที่ *"กระบวนการ"* มากกว่า *"ผลลัพธ์"* เพื่อให้ชาวบ้านได้ประโยชน์จากงานวิจัยโดยตรง และให้งานวิจัยมีส่วนในการแก้ปัญหาของชาวบ้าน รวมทั้งเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นจริงในชุมชน ซึ่งจะต้องอาศัย "เวที" (การประชุม เสวนา พูดคุยถกเถียง) เป็นวิธีการเพื่อให้คนในชุมชน ทั้งชาวบ้าน ครู นักพัฒนา สมาชิกอบต. กรรมการสหกรณ์ ข้าราชการ หรือกลุ่มคนอื่นๆ เข้ามาร่วมหา ร่วมใช้ "ปัญญา" ในกระบวนการวิจัย

"กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น" หมายถึง **การทำงานอย่างเป็นขั้นตอน** เพื่อตอบ ***"คำถาม"*** หรือ ***"ความสงสัย"*** บางอย่าง ดังนั้นสิ่งสำคัญคือประเด็น **"คำถาม" ต้องคมชัด** โดยมีการแยกแยะประเด็นว่า ข้อสงสัยอยู่ตรงไหน มีการหา ***"ข้อมูล"*** ก่อนทำ มีการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล มีการ ***"วางแผน"*** การทำงานบนฐานข้อมูลที่มีอยู่ และในระหว่างลงมือทำมีการ ***"บันทึก"*** มีการ ***"ทบทวน"*** ความก้าวหน้า ***"วิเคราะห์"*** ความสำเร็จและอุปสรรคอย่างสม่ำเสมอ เพื่อ ***"ถอด"*** กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นออกมาให้ชัดเจน ในที่สุดก็จะสามารถ ***"สรุปบทเรียน"*** ตอบคำถามที่ตั้งไว้แล้วอาจจะทำใหม่ให้ดีขึ้น ตลอดจนสามารถนำไปใช้เป็นบทเรียนสำหรับเรื่องอื่น ๆ หรือพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป ซึ่งทั้งหมดนี้กระทำโดย ***"ผู้ที่สงสัย"*** ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นนั่นเอง ดังนั้นกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงเป็นงานวิจัยอีกแบบหนึ่งที่ไม่ยึดติดกับระเบียบแบบแผนทางวิชาการมากนัก แต่เป็นการสร้างความรู้ในตัวคนท้องถิ่น โดยคนท้องถิ่น เพื่อคนท้องถิ่น โดยมุ่งแก้ไขปัญหาด้วยการทดลองทำจริง และมีการบันทึกและวิเคราะห์อย่างเป็นระเบียบ การวิจัยแบบนี้จึงไม่ใช่เครื่องมือทางวิชาการ ไม่ใช่ของศักดิ์สิทธิ์ที่ผูกขาดอยู่กับครูบาอาจารย์ แต่เป็นเครื่องมือธรรมดาที่ชาวบ้านก็ใช้เป็น เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

สกว.สำนักงานภาค ได้ใช้วิธีการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นตามแนวคิดและหลักการดังกล่าวมาแล้วในระยะเวลาหนึ่ง พบว่า ชาวบ้านหรือทีมวิจัยส่วนใหญ่สามารถสะท้อนการดำเนินงานด้วยการบอกเล่าได้เป็นอย่างดี ในขณะเดียวกันก็พบว่า การเขียนรายงาน เป็นปัญหาที่สร้างความหนักใจให้แก่นักวิจัยเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นด้วยความตระหนักถึงสถานการณ์ปัญหาดังกล่าว สกว.สำนักงานภาค จึงได้ปรับรูปแบบการเขียนรายงานวิจัย ให้มีความยืดหยุ่นและมีความง่ายต่อการนำเสนองานออกมาใน รูปแบบที่นักวิจัยถนัด โดยไม่ยึดติดในเรื่องของ

ภาษาและรูปแบบที่เป็นวิชาการมากเกินไป ซึ่งเป้าหมายสำคัญของรายงานวิจัยยังคงมุ่งเน้นการนำเสนอให้เห็นภาพของกระบวนการวิจัยมากกว่าผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัย โดยกลไกสำคัญที่จะช่วยให้นักวิจัยให้มีความสามารถเขียนรายงานที่นำเสนอกระบวนการวิจัยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น คือ ศูนย์ประสานงานวิจัย (Node) ในพื้นที่ ซึ่งทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงโครงการวิจัยมาตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบการทำงานวิจัย ดังนั้น Node จะรับรู้พัฒนาการของโครงการวิจัยมาโดยตลอด บทบาทการวิเคราะห์เนื้อหาหรือกิจกรรมของโครงการจึงเป็นการทำงานร่วมกันระหว่าง Node และนักวิจัย ซึ่งความร่วมมือดังกล่าวได้นำมาซึ่งการถอดบทเรียนโครงการวิจัยสู่การเขียนมาเป็นรายงานวิจัยที่มีคุณค่าในที่สุด

อย่างไรก็ตาม รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอาจไม่สมบูรณ์แบบดังเช่นรายงานวิจัยเชิงวิชาการโดยทั่วไป หากแต่ได้คำตอบและเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัย ซึ่งท่านสามารถเข้าไปค้นหา ศึกษาและเรียนรู้เพิ่มเติมได้จากพื้นที่

สกว.สำนักงานภาค

สารบัญ

	หน้า
คำนำเพื่อทำความเข้าใจร่วมกัน	ก
สารบัญ	ค
บทที่ 1 บทนำ	
1.ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
2.ปัญหาวิจัย/โจทย์วิจัย	4
3.กรอบแนวคิดการดำเนินงาน	5
4.วัตถุประสงค์	6
5.ผลที่คาดว่าได้รับ	7
บทที่ 2 การทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง	
1. กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน	9
2. การมีส่วนร่วมของประชาชน	11
3. เศรษฐกิจพอเพียงในสังคมประเพณีของชุมชนหมู่บ้านพอเพียง จ.สุพรรณบุรี	12
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย	
1. การดำเนินการวิจัยระยะที่ 1	55
2. การดำเนินการวิจัยระยะที่ 2	56
บทที่ 4 ผลการดำเนินงาน	
1. บริบทชุมชน	107
2. บทเรียนประสบการณ์ชุมชน	113
3. ความเป็นมาและการตั้งถิ่นฐานชุมชน	118
4. เศรษฐกิจชุมชนกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้	123
5. กลุ่มหรือองค์กร/บทบาท/หน้าที่/ระเบียบในชุมชน	126
6. ปัญหาและแนวทางแก้ไขในการอนุรักษ์ของชุมชน	127
7. การบริหารจัดการกลุ่มและการปกครองภายในชุมชนบ้านป่าสักงาม	128
8. เศรษฐกิจพอเพียงหรือเศรษฐกิจเอาแต่ได้	130
9. พัฒนาการชุมชน	131
10.การสนับสนุนจากหน่วยงานศูนย์ศึกษาและพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ตามแนวพระราชดำริ	140

หน้า

บทที่ 5สรุปผลการวิจัย

1. ลักษณะและรูปแบบของกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นของทีมวิจัยชุมชนบ้านป่าสักงาม 147

1.การศึกษาวิถีชีวิตในอดีตและปัจจุบันของชุมชนบ้านป่าสักงาม 148

2.การศึกษาการดำเนินการด้านเศรษฐกิจพอเพียงที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชนบ้านป่าสักงาม 152

3.การศึกษาเป้าหมายและแนวทางการพัฒนารูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน บ้านป่าสักงาม 160

- แผนบูรณาการในการพัฒนาบ้านป่าสักงาม 161
- ตัวอย่างแนวทางในการพัฒนา 165

4.สภาพปัญหาอุปสรรคที่พบ 166

บรรณานุกรม 167

ภาคผนวก

- ประมวลภาพการทำงานวิจัย 168
- ประวัติทีมวิจัย 173

บทที่ 1
บทนำ

ความเป็นมา

บ้านป่าสักงามตั้งอยู่ หมู่ที่ 1 ตำบลลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งอยู่เหนืออ่างเก็บน้ำแม่กวงอุดมธารา ห่างจากอำเภอดอยสะเก็ดไปยังสันอ่างเก็บน้ำแม่กวงอุดมธารา สภาพพื้นที่บ้านป่าสักงามเป็นพื้นที่ราบและที่ลาดเชิงเขา บนพื้นที่สูงเหนือจากระดับน้ำทะเลประมาณ 400 เมตร อยู่ระหว่างแนวเขาด้านตะวันออกและตะวันตกของหมู่บ้าน โดยแนวเขามีลักษณะทอดตัวในทิศเหนือ-ใต้ ยอดเขาสูงสุดอยู่ในแนวเขาด้านทิศตะวันออกของหมู่บ้าน มีความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 984 เมตร และยอดเขาสูงในด้านทิศตะวันตกของหมู่บ้านมีความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 925 เมตร สภาพพื้นที่ชุมชนบ้านป่าสักงามล้อมรอบด้วยเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าขุนแม่กวงที่อุดมสมบูรณ์ มีไม้ใหญ่เบียดเสียดรกทึบประกอบด้วยพันธุ์ไม้นานาชนิดซึ่งมีเนื้อที่โดยประมาณ 31,875 ไร่ หรือประมาณ 51 ตารางกิโลเมตร พื้นที่บ้านป่าสักงามมีประมาณ 500ไร่ มีลักษณะเป็นที่ราบและที่ลาดเชิงเขาบนพื้นที่สูงเหนือจากระดับน้ำทะเลประมาณ 520 เมตร อันเป็นแหล่งต้นน้ำที่มีห้วยคังรองรับน้ำไหลลงสู่อ่างเก็บน้ำแม่กวงอุดมธารา บ้านป่าสักงามจึงมีความสำคัญในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรต้นน้ำลำธาร

ขนาด และอาณาเขต บ้านป่าสักงามมีขอบเขตการปกครองประมาณ 112 ตารางกิโลเมตร หรือ ประมาณ 70,000 ไร่ มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อ	อำเภอแม่แตง และอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่
ทิศใต้	ติดต่อ	เขื่อนแม่กวงอุดมธารา ตำบลลวงเหนือ จังหวัดเชียงใหม่
ทิศตะวันออก	ติดต่อ	อำเภอพร้าว และตำบลป่าเมี่ยง อำเภอดอยสะเก็ด
ทิศตะวันตก	ติดต่อ	อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

การคมนาคม

จากการให้ข้อมูลของผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนทำให้ทราบว่าเมื่อก่อนชุมชนส่วนใหญ่ใช้การทางเดินเท้า บางครอบครัวก็ใช้การเดินทางและขนข้าวของโดยใช้ช้าง ม้าต่าง วัวต่าง เพื่อการเดินทางเข้าไปในเมืองหรือติดต่อกับผู้คนในที่อื่น ๆโดยใช้เส้นทางใต้เขื่อนแม่กวงฯ แต่ในปัจจุบันการเดินทางเข้าหมู่บ้านป่าสักงาม ใช้เส้นทาง 2 เส้นทาง คือ 1.เดินทางจากเชียงใหม่โดยถนนหลวงแผ่นดินเชียงใหม่ – แม่โจ้ – พร้าว หมายเลข 1001 แยกขวาระหว่างหลักกิโลเมตรที่ 50.5 บ้านป่าไม้แม่หอพระ หรือ สวนป่า อ.อ.ป.แม่หอพระ หมู่บ้านป่าสักงามอยู่จากแยกเป็นระยะทางประมาณ 15 กิโลเมตร เป็นถนนลาดยางตลอดเส้นทาง, 2. เดินทางโดยรถยนต์จากเชียงใหม่สู่ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 118 ถนนเชียงใหม่ – ดอยสะเก็ด –

เชียงราย แยกซ้ายไปตามสันอ่างเก็บน้ำแม่กวงอุดมธารา ประมาณ 10 กิโลเมตรและจากสันอ่างเก็บน้ำต้องเดินทางโดยเรือข้ามน้ำไปยังท่าเรือชั่วคราว ระยะประมาณ 5 กิโลเมตร หรือใช้เวลาประมาณ 30 นาที

วิถีชีวิตชุมชนที่ผ่านมา

ประวัติบ้านป่าสักงามตามคำบอกเล่าของชุมชนทำให้ทราบข้อมูลว่า บ้านป่าสักงามเป็นบ้านเก่าแก่ที่มีอายุประมาณ 800 ปี จากการเล่าสืบต่อกันมาและจากการสันนิษฐานจากหลักฐานต่าง ๆทางประวัติศาสตร์ หมู่บ้านแห่งนี้ชนพื้นเมืองเป็นชาวลัวะหรือละว้า ซึ่งแยกมาจากบ้านป่าแป๋ บ้านผาเด็ง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ (เมืองแกน) ซึ่งถูกพม่ารุกรานจึงอพยพมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่หมู่บ้านป่าสักงาม ซึ่งมีเขตติดต่อกับอำเภอแม่แตง ต่อมามีกษัตริย์พระองค์หนึ่ง ได้เสด็จผ่านหมู่บ้านป่าสักงามจะบังเอิญหรือเป็นบุญบารมีของบ้านแห่งนี้ พระมเหสีซึ่งทรงพระครรภ์ครบกำหนดประสูติ พระองค์ทรงเห็นว่าเดินทางไปคงไม่ได้ ประกอบกับหมู่บ้านป่าสักงามแห่งนี้ ทำเลที่ตั้งเหมาะสมแก่การตั้งเมืองเพราะเป็นพื้นที่ราบบนภูเขา มีแม่น้ำลำธาร รอบ ๆหมู่บ้านอุดมสมบูรณ์ไปด้วยพืชพรรณนานาชนิด ประกอบด้วยทางทิศใต้ มีผาสูงชันเป็นแนวยาวตลอดหมู่บ้าน จึงได้ทำการสร้างเมืองขึ้นเพื่อประทับระหว่างประสูตร ให้ชื่อว่า “เมืองสามฝั่งแกน” เพราะชนพื้นเมืองอพยพมาจากเมืองแกน อำเภอแม่แตง

เมืองสามฝั่งแกนได้เจริญรุ่งเรืองเป็นเวลาช้านาน จนกระทั่งถูกพม่าซึ่งอยู่ทางทิศเหนือของเมืองรุกรานเผาผลาญจนล่มสลายเหลือแต่ซากปรักหักพัง ซึ่งปัจจุบันยังพอมีหลักฐานหลงเหลืออยู่ เช่น ซากวัดล้าง พระพุทธรูป ฯลฯ ต่อจากนั้นชนเผ่าลัวะที่เคยอาศัยมาก่อนได้รวมกันเป็นปึกแผ่นเกิดเป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ ขึ้นมา ชาวบ้านส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ จึงได้ร่วมกันบูรณะปฏิสังขรณ์วัดร้างในหมู่บ้าน เพื่อบำเพ็ญกิจกรรมทางศาสนาและเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจขึ้นในปี พ.ศ. 2462 และได้อัญเชิญพระพุทธรูปซึ่งสร้างด้วยไม้สักจำนวน 1 องค์ ที่มีอยู่ในเวลานั้นมาเป็นพระประธาน ต่อมาในปี พ.ศ. 2518 ชาวบ้านป่าสักงามได้ค้นพบพระพุทธรูปทองสัมฤทธิ์ 1 องค์ ในลำห้วยอุโบสถ ซึ่งสร้างในสมัยเมืองสามฝั่งแกน มีขนาดหน้าตักกว้าง 30 นิ้ว สูง 28 นิ้ว จึงได้อันเชิญมาเป็นพระประธานจนถึงปัจจุบัน จากการให้ข้อมูลของพ่อหลวงปิง ทำให้ทราบว่าเมื่อประมาณ 50 ปีที่ผ่านมาชุมชนสร้างบ้านเรือนมุงหลังคาด้วยใบตองตึง สร้างบ้านเรือนอยู่ใกล้ชิดกัน และส่วนใหญ่เป็นวงศ์ว่านเครือกัน

การประกอบอาชีพ

ในอดีตผืนดินแห่งนี้เป็นแหล่งไม้สักที่อุดมสมบูรณ์มากจากการบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่เล่าว่า เมื่อก่อนวิถีชีวิตของชุมชนอาศัยอยู่กินกับป่า ป่าคือแหล่งอาหารสำคัญที่อุดมสมบูรณ์ด้วยสัตว์ป่า เห็ด หน่อไม้ ผืนดินนี้อุดมไปด้วยพืชพรรณไม้ต่างๆ อาทิ พืชสมุนไพร กระชายแดง บุกเหลือง ยอป่า มะตูมป่า สามปอยดง เป็นต้น โดยเฉพาะไม้สักที่ถือว่ามีคุณภาพดีมากที่สุดแห่งหนึ่ง กรมป่าไม้ในขณะนั้นใช้เป็นแหล่งให้สัมประทานไม้สักเชิงพาณิชย์ คนในชุมชนางครอบครัวได้ไปรับจ้างตัดไม้ให้หน่วยงานรัฐที่เข้ามา ประกอบกับคนในชุมชนส่วนใหญ่มีอาชีพหลักคือตัดไม้สัก ขายน้ำมันยาง ขายขี้หญ้า ส่งผลให้ไม้สักร่อยหรอลงอย่างรวดเร็ว ต่อมาหน่วยงานภาครัฐได้กำหนดเป็นเขตอุทยานมีโครงการหลวงและหน่วยทหารเข้าไปดูแลในพื้นที่ ตลอดจนหน่วยงานราชการต่าง ๆ เข้าไปพัฒนาและมีการใช้กฎหมายเพื่อควบคุมการทำลายทรัพยากรที่เข้มงวดขึ้นตามลำดับ โดยเฉพาะการห้ามลักลอบตัดไม้สักเพื่อขายอีกโดยเด็ดขาด

ปัจจุบันชุมชนบ้านป่าสักงามบางส่วนประมาณ 30-40 ครัวเรือน ที่มีอาชีพรับจ้างให้แก่หน่วยงานรัฐเช่น โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยมีศูนย์ศึกษาพัฒนาห้วยฮ่องไคร้เข้าไปสนับสนุนด้านการพัฒนาและรักษาป่าตลอดจนส่งเสริมกลุ่มอาชีพเช่น การเพาะเลี้ยงกบ การขุดบ่อเลี้ยงปลา การเพาะเลี้ยงหมูป่า และการทำปุ๋ยธรรมชาติ คนในชุมชนบางคนก็ออกไปรับจ้างในตัวเมืองบ้าง บางส่วนก็ดำรงชีพด้วยการหาของป่าพึ่งพิงป่าเป็นหลัก ชุมชนมีทำการเพาะปลูกพืชตามแนวทางที่ได้รับการส่งเสริมจากศูนย์ศึกษาพัฒนาฯ มีเพียงบางคนที่ประสบผลสำเร็จและเลี้ยงสัตว์บ้างเล็กน้อย สาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้เขตพื้นที่ทำกินไม่สามารถเพาะปลูกพืชได้ดีเพราะดินชั้นล่างเป็นหินปูน

สภาพปัญหา

การดำเนินงานที่ผ่านมาแม้จะมีหลายหน่วยงานเข้ามาร่วมกันสนับสนุนการพัฒนาอาทิเช่นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สนับสนุนให้ชุมชนทำมาหากินกับป่าโดยใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เริ่มประมาณปี พ.ศ. 2541 โดยสนับสนุนให้ปลูกพืชไร่ ไม้ผล ผัก เลี้ยงสัตว์ ไว้กินเหลือก็แบ่งขายหรือแบ่งกันในพื้นที่ เพื่อลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนหรือพึ่งตัวเองได้ หลังจากการที่คนในชุมชนได้ร่วมโครงการดังกล่าว มีผู้ประสบผลสำเร็จเพียงส่วนน้อย มีตัวอย่างที่ประสบผลสำเร็จ เช่น ครอบครัวของลุงต่อมแก้ว ที่ใช้ความขยันอดทน ในการปฏิบัติทำให้มีอาหารกินตลอดปี ในสวนเต็มไปด้วยผัก ผลไม้ ที่เก็บกินได้ตลอดปี แต่สวนใหญ่ที่ไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ซึ่งมีสาเหตุมาจากปัจจัยหลายประการ เช่น ผลกระทบจากภายนอก การดิ้นรนภายในครอบครัวเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในสังคม ทำให้หลายครอบครัวมีภาระหนี้สิน ที่สำคัญกระบวนการสนับสนุนที่เกิดขึ้นจากภายนอก โดยเฉพาะแนวคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นแนวคิดพื้นฐานที่เข้ามาพัฒนาและยกระดับความเป็นชุมชนมาในระดับหนึ่ง ซึ่งเห็นผลบ้างในทางปฏิบัติภายในชุมชนอย่างกรณีของลุงต่องแก้วที่กล่าวมาข้างต้น

การแก้ไขปัญหาชุมชน

ชุมชนบ้านป่าสักงามทั้งในอดีตและปัจจุบันมีวิถีชีวิตที่สัมพันธ์พันกับการกิน การอยู่หรือการกินเพื่ออยู่ วิถีชีวิตของชุมชนจึงมีความผูกพันอยู่กับป่า โดยเฉพาะไม้สักที่สร้างรายได้เป็นกอบเป็นกำให้กับคนในชุมชน เมื่อนานวันเข้าต้นสักที่เคยตัดขายได้กับร่อยหรอ หน่วยงานภาครัฐได้ออกกฎหมาย กฎระเบียบเข้ามาควบคุมดูแลอย่างเข้มงวด อาชีพตัดไม้สักขายดังอดีตถูกห้ามโดยเด็ดขาด มีหน่วยงานจากภายนอกเข้ามาส่งเสริมสนับสนุน แต่ส่วนใหญ่ก็มาในลักษณะการช่วยสงเคราะห์มากกว่า บางคนที่ทนอยู่ในสภาพแบบนี้ไม่ไหวก็ออกไปทำงานในเมืองบ้าง ถึงแม้จะมีหน่วยงานจากศูนย์ศึกษาพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ในพระราชดำริเข้าไปสนับสนุนกิจกรรมกลุ่มอาชีพต่าง ๆ การรับจ้างให้กับศูนย์ฯ บ้าง ก็สามารถช่วยบรรเทาความเดือดร้อนลงได้บ้าง เมื่อลองทบทวนของดีที่มีอยู่ในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็น อาหาร(ปลาจากเขื่อน) น้ำตก ความหลากหลายของพันธุ์พืช แหล่งประวัติศาสตร์ ฯลฯ แต่ยังขาดการบริหารจัดการที่ดี

ดังนั้น โครงการวิจัยนี้จึงได้เกิดขึ้นจากการได้พูดคุยกับหลาย ๆส่วนในชุมชนถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้นโดยเฉพาะการทบทวนการพัฒนาชุมชน ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นฐานคิดของชุมชน ที่นำเข้ามาจากมานอก โดยได้ผ่านกระบวนการสร้างความเข้าใจมาในระดับหนึ่ง หรือการไม่นำเอาวิถีของชุมชนเป็นตัวตั้ง ในวางแผนปฏิบัติภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่มีกรอบทฤษฎี ที่ชัดเจนอยู่แล้ว ทำให้กระบวนการในการพัฒนาของชุมชนบ้านป่าสักงามยังอยู่ภายใต้วิถีชีวิตที่ต้องพึ่งพาภายนอกเป็นหลัก อย่างปรากฏการณ์หลายตัวเช่น ความเข้าใจของชาวบ้านบางกลุ่ม เห็นว่าตัวเองเป็นเพียงลูกจ้างของหน่วยงานที่เข้ามา การใช้ที่ดินที่ผ่านกระบวนการจัดสรรจากแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงแล้วปล่อยให้พื้นที่ไร่ที่ได้รับการจัดสรรรกร้าง เพราะมีภาระในการหาเงิน ซึ่งไม่ทันต่อค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น หากมาทำไร่หรือปลูกพืชก็จะไม่ทันต่อค่าใช้จ่ายของครอบครัวต่อวัน ส่วนกลุ่มต่าง ๆ ที่ได้รับการสนับสนุน เช่น กลุ่มเลี้ยงกบ กลุ่มเลี้ยงปลา หรือกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ก็มีปัญหาเรื่องการตลาด จากข้อจำกัดหรือสภาพปัญหาที่กล่าวมา ในชุมชนบ้านป่าสักงามก็มีศักยภาพหรือมีทุนทางสังคมที่กล่าวมาข้างต้น ซึ่งพอที่จะนำมาจัดการและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างยั่งยืน ซึ่งยังอยู่บนพื้นฐานภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องและเหมาะสมกับวิถีชีวิตของชุมชนบ้านป่าสักงาม

คำถามหลัก

จะพัฒนารูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องเหมาะสมกับวิถีชีวิตของชุมชนบ้านป่าสักงามให้เข้มแข็งและยั่งยืนได้อย่างไร ?

คำถามย่อย

1. วิถีชีวิตในอดีตและปัจจุบันของชุมชนเป็นอย่างไร?

2. การดำเนินการเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนที่ผ่านมาเป็นอย่างไร และผลกระทบที่มีต่อวิถีชีวิตของชุมชนเป็นอย่างไร?

3. เป้าหมายและแนวทางการพัฒนารูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนบ้านป่าสักงามเป็นอย่างไร

กรอบแนวคิด

ในการดำเนินงานวิจัยครั้งนี้ ทีมวิจัยและชุมชนจะร่วมกันทบทวนประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนโดยเน้นการศึกษาวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน บริบทชุมชน ภายใต้ศักยภาพและข้อจำกัดของชุมชนที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน และ ศึกษารูปแบบในการดำเนินงานพัฒนาหมู่บ้านภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเน้นการสร้างความเข้าใจในทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง โดยชุมชนเป็นผู้ศึกษาและเรียนรู้ด้วยตัวเอง และเน้นการปฏิบัติจริงภายใต้การใช้กระบวนการวิจัยโดยชุมชนเป็นเครื่องมือในในการศึกษาและยกระดับในการจัดการปัญหาด้วยตัวเอง และมุ่งการศึกษากระบวนการในการพัฒนารูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงให้สอดคล้องและเหมาะกับวิถีชีวิตของตัวเองในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งพึ่งตัวเองได้อย่างยั่งยืน ซึ่งมีกรอบแนวทางในการดำเนินดังนี้

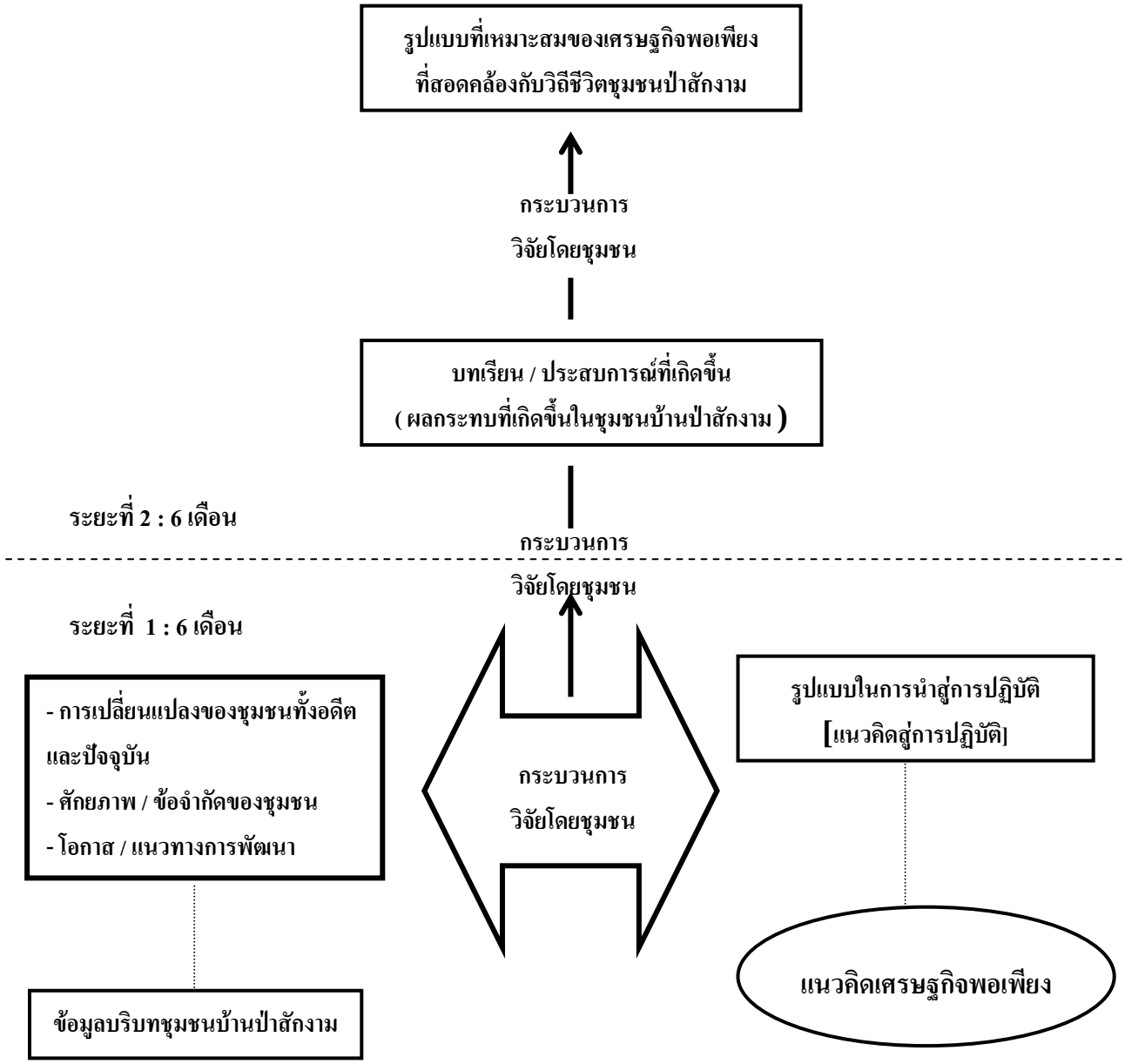

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาวิถีชีวิตในอดีตและปัจจุบันของชุมชนบ้านป่าสักงาม

2. เพื่อศึกษาการดำเนินการด้านเศรษฐกิจพอเพียงที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชนบ้านป่าสักงาม

3. เพื่อศึกษาเป้าหมายและแนวทางการพัฒนารูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน บ้านป่าสักงาม

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

<u>เชิงเนื้อหาสาระ</u>

1. ทราบความเป็นมาและความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตชุมชน

2. เกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการเศรษฐกิจพอเพียงที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชน

3. ทราบเป้าหมายและแนวทางการพัฒนารูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน

<u>เชิงกระบวนการ</u>

ได้องค์ความรู้เรื่องการสนับสนุนกระบวนการการทำงานกับชุมชน

ขอบเขตในการศึกษา

1) ศึกษาบริบทชุมชน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1) ลักษณะทางกายภาพ

- ลักษณะภูมิประเทศ
- ลักษณะการตั้งบ้านเรือน
- ระบบการจัดการ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ
- ลักษณะและพื้นที่ทำกิน
- การติดต่อกับชุมชนสังคมภายนอก

1.2) ประวัติความเป็นมาของชุมชน

- การตั้งชุมชนและการแบ่งกลุ่มภายในชุมชน
- ประวัติบุคคลที่มีความสำคัญต่อชุมชน
- การเปลี่ยนแปลงของชุมชนทั้งอดีตและปัจจุบัน

1.3) โครงสร้าง และความสัมพันธ์ภายในชุมชน

- ครอบครัว / เครือญาติ
- เศรษฐกิจ / ระบบการผลิต
- การเมือง การปกครอง การตัดสินใจ
- ศาสนาความเชื่อ
- ความสัมพันธ์ในชุมชน

2) ศึกษาสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของชุมชนบ้านป่าสักงาม และ รูปแบบการพัฒนาชุมชนภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

2.1) แนวคิด/ ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง

2.2) ภูมิปัญญา หรือความแตกต่างหลากหลายทางความรู้ ที่เกี่ยวกับวิถีชีวิต วิถีการผลิตของชุมชนบ้านป่าสักงามที่มีความสัมพันธ์ต่อแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

2.3) ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อวิถีชีวิตของชุมชนบ้านป่าสักงามภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงทั้งในอดีตและปัจจุบัน

3) การพัฒนารูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องและเหมาะสมกับวิถีชีวิตชุมชนบ้านป่าสักงาม

พื้นที่ดำเนินการวิจัย

บ้านป่าสักงาม หมู่ที่ 1 ตำบลลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

ระยะเวลาในการดำเนินการ

ระหว่าง เดือนกุมภาพันธ์ 2547 – เดือนกุมภาพันธ์ 2550

บทที่ 2
การทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง

การทบทวนเอกสารที่มีส่วนเกี่ยวข้องของโครงการ ได้เน้นศึกษา เอกสาร ที่มีส่วนในการนำไปสู่การพัฒนา และ ยกระดับการทำงานของโครงการวิจัย โดยเน้นไปที่ เรื่องของกระบวนการ และ แนวทาง การสร้างการมีส่วนร่วมของทีมวิจัย ที่จะพัฒนาไปสู่การค้นหารูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชนบ้านป่าสักงาม โดยอาศัยกระบวนการ วิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นการขับเคลื่อน

ซึ่งในการดำเนินการของโครงการดังกล่าว ได้นำไปสู่การทำความเข้าใจ ในองค์ความรู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องประกอบไปด้วย รายละเอียดดังต่อไปนี้

1.การสร้างกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน กระบวนการเรียนรู้ชุมชน หมายถึง กระบวนการที่สมาชิกในชุมชนเข้ามารวมกลุ่มคิดวิเคราะห์ปัญหา วิเคราะห์สาเหตุ วิเคราะห์ทางเลือกของการแก้ปัญหา ตัดสินใจเลือกทางเลือกในการแก้ไขปัญหาและการสรุปบทเรียนเพื่อยกระดับสติปัญญาในการแก้ปัญหาให้สูงขึ้น ในบางชุมชนการเริ่มต้นพัฒนากระบวนการเรียนรู้เป็นความคิดริเริ่มและความพยายามของชาวบ้านหรือผู้นำในชุมชนนั้นเอง ในบางชุมชนการกระตุ้นกระบวนการเรียนรู้เกิดจากคนภายนอก เช่น นักพัฒนาเอกชน เจ้าหน้าที่รัฐ ครูในสถาบันการศึกษา ในบางชุมชนได้รับการสนับสนุนจากภาคธุรกิจและฝ่ายต่างๆ ที่ทำให้การเรียนรู้และการทำงานของชุมชนเติบโตขยายตัว ขยายเครือข่ายและมั่นคงขึ้น การดำเนินงานเกี่ยวกับการพัฒนาและกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนจึงเป็นเรื่องที่มีผลวัต เพราะชุมชนเป็นการรวมกลุ่มคนที่หลากหลาย และพลังของชุมชนเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ตัวกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเองก็เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เคลื่อนไหวไม่หยุดนิ่ง (dinamic) ความสำเร็จของชุมชนหนึ่งๆ อาจพบได้ในช่วงจังหวะเวลาหนึ่งเท่านั้น (ลีลาภรณ์ นาครทรรพ, 2538: 15, 28-29) วิธีการและเทคนิคในการสร้างการเรียนรู้ของชุมชน (ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ, 2543: 10) ได้แก่

1.1.การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยการปฏิบัติจริง การเรียนรู้จากปฏิบัติจัดว่าเป็นการเรียนรู้ที่ก่อให้เกิดความรู้จริง ไม่แยกการเรียนรู้ออกจากการดำรงชีวิตของสมาชิกในชุมชน สามารถสร้างการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นไปพร้อมกับการมีส่วนร่วมในการทำงานในขั้นตอนต่างๆ ได้แก่ การศึกษาและวิเคราะห์ชุมชน การกำหนดปัญหา การแสวงหาทางเลือก การวางแผน การปฏิบัติ การควบคุม ติดตาม และประเมินผล นอกจากนั้นยังจัดการเรียนรู้และทดลอง ซึ่งรูปแบบการสาธิตและทดลอง ควรจัดภายใต้เงื่อนไขเดียวกับที่สมาชิกในชุมชนมีอยู่ เพื่อสามารถนำไปสู่ปฏิบัติได้จริงในขั้นต่อไป

1.2.การเรียนรู้จากประสบการณ์ ทั้งจากประสบการณ์ตนเองและผู้อื่น โดยการศึกษาดูงานที่มิใช่รูปแบบของการไปเที่ยว หรือเยี่ยมเยือนกันอย่างปรกติ แต่เป็นการไปอย่างมีจุดหมาย มีการวิเคราะห์ แลกเปลี่ยนความรู้ มีการสรุปบทเรียน มีการเตรียมตัวทั้งผู้ไปศึกษาดูงานและผู้ให้การศึกษาดูงาน

1.3.การเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการเรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้านหรือสถาบันในชุมชนและนำมาผสมผสานกับองค์ความรู้สมัยสมัยใหม่ ให้เหมาะสมกับสภาพเงื่อนไขของท้องถิ่น

1.4.การเรียนรู้จากสถานการณ์จำลองหรือตัวอย่าง ได้แก่ การศึกษา การแสดงบทบาทสมมุติ การแสดงละคร เกม และกิจกรรม

1.5.การเรียนรู้จากการถ่ายทอด เป็นการถ่ายทอดความรู้เนื้อหาโดยตรง เช่น การให้ข้อมูลข่าวสาร การบอกเล่า การบรรยาย การอภิปราย นิทรรศการ และสื่อต่างๆ

จากการศึกษาของปาน กิมปี, 2540 อ้างในปาริชาติ วลัยเสถียรและคณะ, 2543 : 342 พบว่า การส่งเสริมการเรียนรู้ในชุมชนได้แก่การเสริมสร้างกิจกรรมให้คนในชุมชนมีการแลกเปลี่ยน ถ่ายทอดความรู้ กระจายความรู้ ตลอดจนมีการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ โดยการวิเคราะห์สภาพและปัญหา แสวงหาทางเลือกสำหรับการแก้ปัญหา ทดลอง และสรุปผลการเรียนรู้ ซึ่งอาจทำได้ในระหว่างชาวบ้านด้วยกันเองหรือชาวบ้านกับผู้นำ หรือผู้รู้ในชุมชน การดำเนินการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวนี้ในระยะแรก จำเป็นจะต้องเรียนรู้ ประสานงานเพื่อจัดกิจกรรมส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ก่อนจนกว่าคนในชุมชนจะสามารถดำเนินการได้เอง

ในทัศนะของเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2544: 170) การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนอาจทำได้หลายแนวทาง อาทิ การเปลี่ยนค่านิยมของคนในชุมชนให้เห็นคุณค่าของการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองโดยการจัดอบรม เพื่อประโยชน์แก่สมาชิกอย่างต่อเนื่อง การสนับสนุนให้สมาชิกศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมทั้งจากการเข้ารับการศึกษาในระบบและนอกระบบ ฯลฯ อย่างไรก็ดี ปาริชาติ วลัยเสถียร (2543: 10-11) ได้ให้ข้อสังเกตไว้ว่าเทคนิคการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่ดีนั้น ควรเป็นเทคนิคแบบผสมผสานและคำนึงถึงหลักสำคัญต่างๆ คือ

1.การเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับการดำรงชีวิต

2.การเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมและเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

3.การเรียนรู้ที่ให้คุณค่าแห่งภูมิปัญญาท้องถิ่น

4.คุณลักษณะของกลุ่มเป้าหมาย เช่น เพศ วัย อาชีพ พื้นฐานการศึกษา และประสบการณ์

ดังนั้นการเลือกรูปแบบและเทคนิคของการส่งเสริมการเรียนรู้จึงคำนึงถึงมิติต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เป้าหมาย เนื้อหาการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการ ความสัมพันธ์กับชีวิต วัฒนธรรม คุณค่า ความรู้เดิมและการสร้างความรู้ใหม่ ตลอดจนความเหมาะสมในเรื่องต่างๆ ด้วย การเรียนรู้เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมนุษย์ทุกคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคสังคมโลกาภิวัฒน์ เพราะการเรียนรู้ทำให้ “วิ่งทันโลก” การเรียนรู้ทำให้ “ปรับตัวทันเวลา” การเรียนรู้ทำให้รู้จัก “ใช้ประโยชน์” จากข้อมูลข่าวสารการเรียนรู้ทำให้รู้จัก “เลือกรับและปฏิเสธ” การเรียนรู้ทำให้เกิดการพัฒนา “ต่อยอดความรู้” ฉะนั้นการเรียนรู้จึงเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตที่ขาดไม่ได้

2. การมีส่วนร่วมของประชาชน (People’s participation)

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นคำที่เริ่มใช้กันเมื่อประมาณ 30 ปีที่ผ่านมา เพื่อแสดงว่าโครงการพัฒนาต่าง ๆ ที่นำไปใช้ชาวบ้านในชุมชนต่าง ๆ นั้น ประชาชนในพื้นที่ที่มีส่วนร่วม บ้างก็บอกว่ามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน โดยชุมชนมีส่วนสมทบงบประมาณ 5-10 % ถ้าไม่มีเป็นเงินก็คิดจากมูลค่าแรงงาน วัสดุสิ่งของ วัตถุดิบ หรืออะไรก็ได้ที่มาจากชุมชน

งบประมาณเกือบทั้งหมด รวมทั้งการคิดและวางแผน “มาจากข้างบน” (top down) คือมาจากหน่วยงานภายนอก ทั้งหน่วยงานราชการหรือองค์กรเอกชน

บ้างก็บอกว่ามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน คือการเก็บข้อมูล วางแผน การปฏิบัติ และประเมินผล และอ้างว่านี่คือกระบวนการที่ “มาจากข้างล่าง” (bottom up) รวมทั้งอ้างว่าได้มีการทำประชาพิจารณ์ (public gearing) แล้ว ซึ่งหมายความว่าได้รับการ “รับรอง” จากชุมชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนวันนี้ที่มีความหมายสำคัญที่การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในการกำหนดนโยบาย การบริหารจัดการ ทรัพยากร การบริหารจัดการชุมชน คนทุนของชุมชน จึงต้อบงมีการแยกแยะเนื้อหาและรูปแบบของ “การมีส่วนร่วมของประชาชน” ให้เหมาะสมกับแต่ละเรื่อง พร้อมกับวิธีการและกระบวนการที่เหมาะสม

การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงไม่ใช่แต่เพียงรูปแบบ เช่น การเลือกตั้งในทุกระดับแล้วก็ปล่อยให้ผู้ได้รับเลือกตั้งไปดำเนินการทุกอย่างทุกเรื่อง ***การมีส่วนร่วมของประชาชนหมายความว่า หลังเลือกตั้งประชาชนมีหน้าที่ติดตาม ตรวจสอบ และมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของผู้ที่ได้รับเลือกตั้งเข้าไปทำหน้าที่แทนประชาชน***

การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงไม่ใช้เพียงไปหา 5-10 % มาสมทบโครงการที่องค์กรจากภายนอกนำเข้าไปให้ ไม่ใช้แค่การไปช่วยเก็บข้อมูลให้ข้าราชการที่บอกว่าจะเอาไปทำโครงการมาพัฒนาท้องถิ่น ไม่ใช่แค่การไปร่วมประชุมรับฟังการเสนอโครงการแล้วยกมือรับรองแล้วอ้างว่าเป็นประชาพิจารณ์ การมีส่วนร่วมของประชาชนคือการแสดงออกถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของชุมชนในการจัดการทุนชุมชน จัดการชีวิตของตนเอง

3. เศรษฐกิจพอเพียงในสังคมประเพณีของชุมชนหมู่บ้านพอเพียง จังหวัดสุพรรณบุรี

3.1 การตั้งถิ่นฐานและบริบทชุมชน หมู่บ้านพอเพียง เป็นชื่อสมมติของหมู่บ้านแห่งหนึ่ง อยู่ในเขตอำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี มีพื้นที่ 1,193,599 ตารางกิโลเมตร 7 ตำบล 84 หมู่บ้าน 7 องค์การบริหารส่วนตำบล มีประชากร 59,921คนโดยมีระยะห่างจากตัวจังหวัดสุพรรณบุรี 77 กิโลเมตรได้รับการยกฐานะเป็นกิ่งอำเภอ เมื่อวันที่ 30 สิงหาคม 2517และเป็นอำเภอ เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม 2524 หมู่บ้านพอเพียงตั้งอยู่ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติองค์พระ – เขาพุระกำ - เขาห้วยพลู บริเวณรอยต่อของอำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรีกับอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรีและอำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี หมู่บ้านแห่งนี้มีประชากรเป็นชาวกระเหรี่ยงที่ตั้งหลักแหล่งอยู่ดั้งเดิมจำนวนครัวเรือน ประชากร 254 คน และเป็นครอบครัวที่อพยพมาจากพื้นราบ เข้ามาตั้งรกรากอยู่รอบ ๆ ชุมชนเดิมอีก 75 ครัวเรือน ประชากร 289 คน จึงมีจำนวนครอบครัวรวมทั้งสิ้น 117 ครัวเรือน ประชากรจำนวน 543 คน

ตามบันทึกเล่าว่าป่าสงวนแห่งชาติองค์พระฯมีพื้นที่ทั้งสิ้นประมาณ 447,000 ไร่ ป่าผืนนี้เป็นป่าผืนเดียวกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ ป่าห้วยขาแข้งทุ่งใหญ่นเรศวรตลอดจนปลาอื่น ๆ ที่ประกอบกันเป็นป่าผืนตะวันตก ซึ่งรวมกันเป็นพื้นที่ป่าที่มากที่สุดของประเทศในปัจจุบัน สภาพโดยรวมของพื้นที่ป่าสงวนแห่งนี้แต่เดิมมี พืชพรรณธรรมชาติ เป็นป่าเบญจพรรณ (mix deciduous - forest) สลับกับป่าดิบแล้ง (Dry evergreen forest)และป่าไผ่ที่ขึ้นอย่างหนาแน่นนอกจากนี้ยังมีป่าสนเขา (สนสองใบ) บริเวณหนึ่ง ณ ระดับความสูง 600 เมตรเหนือระดับน้ำทะเลปัจจุบันพื้นที่บางส่วนของป่าสงวนแห่งชาติองค์พระฯและพื้นที่เกือบทั้งหมดของป่าชุมชนได้ถูกประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติพุเตยเมื่อวันที่ 30 กันยายน 2541

ในอดีต คือ ช่วงย้อนไปก่อนปี 2518 ซึ่งยังไม่มีถนนเข้ามาถึงหมู่บ้านนั้น กล่าวได้ว่า สภาพป่าที่มีอยู่เป็นป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีพืชพรรณทั้งจากป่าเบญจพรรณ ป่าดิบแล้ง และป่าไผ่ โดยพืชพรรณหลัก ได้แก่ มะค่าโมง ประดู่ ชิงชัน ตะเคียน เปล้าใหญ่ เปล้าเลือด คูน แคป่า สวองตีนนก แดง มะเดื่อ ไทร เป็นต้น นอกจากนั้นยังมีสัตว์ป่าชุกชุม เช่น ช้างป่า วัวแดง กระทิง สมเสร็จ เก้ง อีเห็น กวาง นกกก และนกเงือก ชนิดต่าง ๆ เลียงผา ชะนี ลิง ค่าง เสือโคร่ง หมีควาย เม่น หมูป่า และตะกวด ความอุดมสมบูรณ์ดังกล่าวนี้จึงทำให้ชาวบ้านสามารถยังชีพด้วยการเก็บหาของจากป่ารอบ ๆชุมชนทำให้ดำรงชีพอยู่อย่างสบายไม่เดือดร้อนนอกจากนั้นความสมบูรณ์ของป่ายังทำให้เกิดความสมดุลของระบบนิเวศมีผลให้ฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาล ผลผลิตต่าง ๆ อุดมสมบูรณ์ ด้วยเหตุนี้วิถีชีวิตของชาวบ้านจึงมีความผูกพันกับป่าในฐานะที่เป็นแหล่งอาหารและทรัพยากรทางเศรษฐกิจที่สำคัญ หมู่บ้านพอเพียงมีชื่อเรียกในภาษากะเหรี่ยงว่า ที่คองหา ซึ่งหมายความถึง บ้านห้วยต้นกุ่ม อันมีถิ่นฐานดั้งเดิมนับแต่การก่อตั้งประมาณ 150-200 ปีตัวหมู่บ้านตั้งอยู่ในที่แอ่งที่ราบระหว่างหุบเขา มีลำห้วยที่มีต้นกุ่มบก (Crateva adansonii DC.subsp.Trifoliate) (ROXB) Jacobs)

ขึ้นอยู่สองฝั่งไหลผ่านและมีจุดที่เป็นบ่อน้ำซับอยู่กกลางหมู่บ้านสำหรับใช้ในการอุปโภคบริโภคซึ่งพบว่า กะเหรี่ยงในแถบภาคเหนือหรือตะวันตกมักจะตั้งถิ่นฐานอยู่ตามหุบเขาที่มีลำธารเล็ก ๆ ไหลผ่านเพราะเป็นชนเผ่าที่แสวงหาที่ดินเพื่อปลูกข้าวนาลุ่มมาแต่อดีต แต่อย่างไรก็ตามพบว่าการตั้งบ้านเรือนอย่างถาวรในหุบเขาที่เป็นป่าก็ทำให้มีอัตราการเป็นโรคมาลาเรียสูงด้วยเช่นกันหมู่บ้านแห่งนี้เป็นชุมชนของชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงตามประวัตินั้นชนชาติกะเหรี่ยงเป็นชนชาติดั้งเดิมที่อยู่อาศัยในบริเวณลุ่มแม่น้ำอิระวดีในเขตพม่ามานานนับพันปีก่อนการก่อตั้งนครรัฐพม่าต่อมา เมื่อถูกพม่ารุกรานก็ได้อพยพผ่านแนวเขาด้านตะวันตกเข้าสู่ประเทศไทย เมื่อพม่าตกเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษก็ได้มีการปราบปรามชาวกะเหรี่ยงที่แข็งข้อ ทำให้ชาวกะเหรี่ยงจำนวนมากอพยพเข้ามาในเขตไทยอีกโดยมักตั้งถิ่นฐานในจังหวัดชายแดนด้านตะวันตกที่ติดกับพม่าเช่น กาญจนบุรี สุพรรณบุรี ราชบุรี อุทัยธานี (ซึ่งบางครั้งเรียกว่ากะเหรี่ยง)หรือในเขตจังหวัดภาคเหนือ เช่น เชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน เป็นต้น ชาวกะเหรี่ยงที่พบในประเทศไทยนั้น สามารถแบ่งออกเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ได้ 4 กลุ่มได้แก่ กะเหรี่ยงสะกอ(Sgaw Karen) หรือที่เรียกว่ายางขาวเป็นกลุ่มใหญ่ที่สุด กระเหรี่ยงโป (pwo kargn) เป็นกลุ่มใหญ่รองลงมากะเหรี่ยงคะยา (Kayah Karen) หรือยางแดงและกระเหรี่ยงตองสูหรือพะโอ (Taunt or Pa – o) นอกเหนือจากกะเหรี่ยงกลุ่มดังกล่าวนี้แล้ว ยังมีชาวกะเหรี่ยงกลุ่มเล็ก ๆ ที่เพิ่งอพยพเข้ามาเช่นกลุ่มปาดอง(กะเหรี่ยงคอยาว) และกะยอ (กะเหรี่ยงหูยาว) ชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงที่เป็นประชากรส่วนใหญ่ของหมู่บ้านพอเพียงเป็นกะเหรี่ยงในกลุ่มโปซึ่งได้อพยพมาตั้งถิ่นฐาน ณ หมู่บ้านแห่งนี้มานานนับหลายร้อยปีแต่ไม่ได้มีการบันทึกหลักฐานเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ คงปรากฏหลักฐานจากการสืบค้นแต่เพียงว่าย้อนหลังไปประมาณ 150-180 ปีครั้งนั้นหมู่บ้านนี้ปกครองโดยเจ้าวัดชื่อ สะไร้โจ่และได้สืบทอดมาสู่เจ้าวัดอื่น ๆ อีก 4 ชั่วอายุคน เหลนรุ่นที่ 3 ของเจ้าวัด สะไร้โจ่ ได้เป็นกำนันตำบลเพียงพอ ชาวกะเหรี่ยงในหมู่บ้านพอเพียงนี้ได้ตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัยกันมาอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งปัจจุบัน มีช่วงเวลาสั้น ๆ เพียง 2-3 ปี หลังสงครามโลกครั้งที่สอง เท่านั้นที่ชาวบ้านละทิ้งหมู่บ้านหลบภัยไปอยู่อาศัยที่อื่นชั่วคราว เนื่องจากเกิดปัญหาโจรผู้ร้ายชุกชุมเที่ยวปล้นฆ่าชาวบ้านต่อมาเมื่อภัยโจรสงบลงก็ได้กลับมาอยู่อาศัย ณ หมู่บ้านเดิมจนกระทั่งถึงปัจจุบัน ลักษณะดังกล่าว นี้มีความสอดคล้องกับประเพณีการตั้งถิ่นฐานของกะเหรี่ยง ซึ่งเมื่อมีการตั้งถิ่นฐานเป็นหมู่บ้านแล้ว กะเหรี่ยงมักจะไม่อพยพร่อนเร่ไปที่แห่งอื่นอีกเนื่องจากมีพื้นที่ทำกินเป็นหลักแหล่งประกอบกับความสามารถ ในการอนุรักษ์ดินให้คงความอุดมสมบูรณ์อยู่เสมอ ทำให้สามารถผลิตข้าวเพื่อบริโภคได้อย่างถาวรชาวกะเหรี่ยงเป็นชนเผ่าที่ได้รับการยอมรับว่า มีความตระหนักและเห็นความสำคัญในเรื่องการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติทั้ง ป่า ดิน และน้ำ จะเห็นได้จากวิธีการจัดการทรัพยากรต่าง ๆ ในวิถีชีวิตของเขา เช่น มีการกำหนดพื้นที่อย่างชัดเจนว่า ส่วนใดเป็นพื้นที่อยู่อาศัยและส่วนใดเป็นพื้นที่เพาะปลูกซึ่งจะมีการหมุนเวียนกันไปและมีการหยุดพักเพื่อให้ดินฟื้นตัว หรือการไม่นิยมการตัดไม้ทำลายป่าเพื่อ

ทำไร่แบบเลื่อนลอยแม้กระทั่งการปลูกสร้างบ้าน ก็จะเห็นได้ว่า บ้านของชาวกะเหรี่ยงจะมีลักษณะง่าย ๆ ที่สร้างจากวัสดุในท้องถิ่น โดยชาวบ้านในหมู่บ้านจะมาช่วยกันสร้างบ้าน ดังกล่าวมักมีลักษณะยกพื้นสูงจากดิน ส่วนใหญ่จะปลูกบ้านหลังเล็ก ๆ คล้ายกระท่อมหรือทับมีขนาดพอดีสำหรับครอบครัว มักมีห้องเดียวเป็นห้องอเนกประสงค์ ครอบครัวใดที่มีลูกสาวที่โตแล้วอาจกั้นห้องเพิ่มขึ้น สำหรับพื้นและฝาบ้านมักเป็นเพียงไม่ไผ่สับฟาก มีหลังคาเป็นหญ้าแห้งเย็บเป็นตับหรือใบตองตึงคลุมตลอด บางหลังอาจมีชานบ้านยื่นออกมาโดยมีบันไดไม้ไผ่พาดขึ้นไปบนบ้าน เป็นที่น่าสังเกตแม้ในหมู่บ้านจะมีป่าที่มีค่าต่าง ๆ เช่น มะค่าประดู่ อยู่มากมาย แต่ชาวบ้านก็มิได้นำไม้เหล่านี้มาใช้ในการปลูกสร้างอย่างฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็น

ครอบครัวชาวกะเหรี่ยงมักเป็นครอบครัวเดี่ยว คือ ประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูกแต่ก็ยังพบว่าในบางครอบครัวก็มีลักษณะของครอบครัวขยาย เช่น มีบิดามารดาของฝ่ายหญิงอาศัยอยู่ด้วย โดยฝ่ายชายจะให้ความนับถือญาติฝ่ายหญิงเพราะเมื่อแต่งงานแล้ว ผู้ชายเป็นฝ่ายต้องไปอยู่บ้านผู้หญิงและจะอยู่กันแบบผัวเดียวเมียเดียวตลอดไปโดยไม่มีการหย่าร้าง หรือนอกใจกัน จึงทำให้ครอบครัวส่วนใหญ่มีความสงบสุข ลักษณะเช่นนี้ทำให้เกิดการประนีประนอมกันระหว่างสามีและภรรยาทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างกันในครอบครัว

3.2ความเชื่อและพิธีกรรม

ชาวกะเหรี่ยงไม่ว่าจะเป็นกลุ่มใดหรือไม่ว่าจะนับถือศาสนาใด คริสต์หรือพุทธพบว่าจะนับถือผีพร้อมกันไปด้วย และมีความเชื่อว่าผีมีอยู่ทุกหนทุกแห่ง ไม่ว่าจะเป็นในป่า ในไร่นา ในลำธาร ฯลฯ ด้วยเหตุนี้ ความเชื่อและศาสนาจึงผูกพันอยู่กับผีและวิญญาณอย่างแน่นแฟ้น หากใครทำผิดและผีโกรธก็จะถูกลงโทษด้วยการทำให้เจ็บป่วยหรือเกิดเหตุร้ายแรงต่าง ๆ เช่น ฝนแล้ง หรือสัตว์เลี้ยงตาย ดังนั้น จึงต้องประกอบพิธีตามประเพณีเพื่อขอขมาลาโทษต่อผี เช่น การเลี้ยงอาหารและเหล้า เพื่อบวงสรวงต่อวิญญาณ ดังนั้นผีและวิญญาณผีเป็นบ่อเกิดแห่งคุณธรรมและค่านิยมของชุมชนหลายประการ เช่น การลักขโมยของเป็นความผิด แม้ไม่มีใครเห็น แต่ผีและวิญญาณย่อมเห็นและลงโทษได้ การเลี้ยงดูพ่อแม่ที่แก่ชราเป็นหน้าที่สำคัญที่ต้องทำด้วยความเชื่อว่าวิญญาณของบรรพบุรุษคือผีบ้านผีเรือนนั้นจะคุ้มครองให้ลูกหลานอยู่เป็นสุข หรือการประพฤติผิดลูกผิดเมียคน อื่นถือว่าเป็นการผิดผีอย่างร้ายแรง เป็นต้น ดังนั้นชาวกะเหรี่ยงจึงสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขโดยมีความผูกพันกันในชุมชน และความรักเผ่าพันธุ์ ของตนเองเป็นเงื่อนไขสำคัญ

ผู้นำทางความเชื่อและพิธีกรรมที่สำคัญของหมู่ บ้านก็คือเจ้าวัดซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้านโดยทั่วไปไม่ว่าจะเป็นชายหรือหญิง เด็กหรือคนแก่ เจ้าวัดอาจเป็นชายหรือหญิงก็ได้ แต่โดยสถานภาพแล้วเจ้าวัดมิใช่นักบวชเช่นเดียวกับพระสงฆ์ เพียงแต่ทำหน้าที่เป็นผู้นำทาง พิธีกรรมต่าง ๆ รวมทั้งเป็นผู้ที่สามารถติดต่อสื่อสารถึง เทพและผีต่าง ๆ ได้ ดังนั้น เจ้าวัดจึงเป็นชาวบ้านที่มีวิถีชีวิตเช่นเดียวกับชาวบ้านทั่วไป คือ ทำมาหากินเลี้ยงชีพ

ตามปกติเพียงแต่จะต้องมีคุณลักษณะสำคัญคือการดำรงตนอยู่ในความดีด้วยการปฏิบัติตามศีลห้าและข้อปฏิบัติบางประการอย่างเคร่งครัด เช่น ไม่ฆ่าสัตว์ ต้องสวดมนต์หรือนุ่งห่มด้วย เจ้าวัดซึ่งเป็นผู้นำทางพิธีกรรมที่ชาวหมู่บ้านพอเพียงเคารพนับถือ สถานที่สำคัญสำหรับประกอบพิธีกรรม มีเจดีย์เป็นกองดินพูนสูงขึ้นมา เพื่อปักสะเด่อซึ่งมี 5 ชั้น อันเป็นสัญลักษณ์ของศีล 5 เครื่องแต่งกายแบบกะเหรี่ยง ส่วนใหญ่เจ้าวัดจะเป็นผู้ค่อนข้างมีอายุ สำหรับการกำหนดว่าผู้ใดจะเป็นเจ้าวัดคนต่อ ไปเมื่อเจ้าวัดคนก่อนสิ้นอายุลงนั้น จะเป็นในลักษณะของการกำหนดโดย “ประกาศิตจากสวรรค์ “ซึ่งจะมีเหตุการณ์บางอย่างที่ทำให้รับรู้หรือเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่าบุคคลนี้ได้รับเลือกให้เป็นเจ้าวัดต่อไป เมื่อบุคคลใดได้ถูกกำหนดให้เป็นเจ้าวัดแล้วก็จะต้องถือปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ สำหรับเจ้าวัดโดยเคร่งครัด ด้วยเหตุที่ชาวกะเหรี่ยงหมู่บ้านพอเพียง ยังมีความซื่อในเรื่องผีอย่างมั่นคง ดังนั้น การที่เจ้าวัดซึ่งเป็นผู้เชื่อว่าสามารถติดต่อกับเทวดา และผีต่าง ๆ ได้ จึงทำให้ความเชื่อ ความศรัทธาและความเคารพนับถือต่อเจ้าวัด มั่นคงไม่เสื่อมคลาย รวมทั้งยังสืบทอดต่อมายังรุ่นลูกหลานแม้ว่าในระยะหลังจะเกิดการเปลี่ยนแปลงในความเชื่อต่าง ๆ อันเป็นผลเนื่องจากอิทธิพลของความทันสมัยที่เข้าไปในหมู่บ้านแต่ชาวบ้านก็ยังให้ความเคารพนับถือ ให้ความสำคัญและไปปฏิบัติพิธีกรรมกับเจ้าวัดอย่างสม่ำเสมอ ข้อห้ามประการใดที่เจ้าวัดประกาศออกมา ก็จะได้รับการยอมรับและปฏิบัติตามโดยไม่มีข้อสงสัย หรือตั้งคำถามเพื่อหาเหตุผลต่อข้อห้ามนั้นทั้งสิ้นสิ่งที่แสดงออกถึงความศรัทธาอันมั่นคงที่ชาวบ้านพอเพียงยังคงมีต่อเจ้าวัด ก็คือ แม้ในปัจจุบันหมู่บ้านพอเพียงจะไม่มีเจ้าวัดอาศัยอยู่ ทำให้ชาวบ้านต้องเดินทางไปยังอีกหมู่บ้านหนึ่งที่มีเจ้าวัดอยู่ห่างออกไปประมาณ 5-6 กิโลเมตร แต่ชาวบ้านเกือบทั้งหมู่บ้านรวมทั้งหมู่บ้านใกล้เคียงต่างก็เดินทางไปประกอบพิธีกรรมเจ้าวัดอย่างสม่ำเสมอ สถานที่ที่ประกอบพิธีกรรมจะอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับบ้านของเจ้าวัด ในบริเวณดังกล่าว นอกจากจะมีศาลาซึ่งเป็นสิ่งก่อสร้างสำหรับผู้มาร่วม พิธีกรรมแล้ว ยังมีสัญลักษณ์สำคัญทางพิธีกรรมคือเจดีย์ซึ่งมีลักษณะเป็นกองดินพูนสูงขึ้นมาล้อมรอบด้วยรั้วพร้อมทั้งปักสะเด่อซึ่งมีลักษณะคล้ายฉัตร 5 ชั้น ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของศีล 5 ไว้โดยรอบเพื่อแสดงขอบเขตว่าเป็นสถานที่สำคัญในการประกอบพิธีกรรมชาวบ้านมีความเชื่อว่าการปักสะเด่อไว้จะสามารถป้องกันสิ่งชั่วร้ายมิให้เข้ามาในบริเวณเจดีย์ที่เชื่อกันว่าเทพและผีสิงสถิตอยู่ ด้วยเหตุนี้ ในการประกอบพิธีกรรมเจดีย์จึงเป็นจุดสำคัญนอกจากนั้นยังพบว่า แม้ในไร่ ที่ทำการเพาะปลูก หากมีจอมปลวกเกิดขึ้นทำให้มีลักษณะเป็นกองดินพูนสูงขึ้นมา ชาวบ้านก็จะนำสะเด่อไปปักไว้พร้อมทั้งนำน้ำขมิ้นไปพรมเพราะถือว่าเป็นเจดีย์ที่เกิดขึ้นในไร่เป็นสิ่งสิริมงคล และการแสดงความเคารพต่อเทพและผี ที่มาสิงสถิตที่เจดีย์ด้วยวิธีการต่าง ๆ นั้น จะทำให้การเพาะปลูกได้ผลดี สิ่งที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งก็คือ แม้ว่าชาวบ้านพอเพียงจะนับถือผีอย่างเคร่งครัด แต่พร้อม ๆ กันนั้นชาวบ้านส่วนใหญ่ก็นับถือศาสนาพุทธ และบางส่วนก็นับถือศาสนาคริสต์โดยไปปฏิบัติศาสนากิจไม่ว่าจะเป็นฟังเทศน์ฟังธรรมหรือทำบุญตักบาตรที่วัดอย่างสม่ำเสมอ โดยชาวบ้านจะให้ความสำคัญทั้งการ

ปฏิบัติตามเจ้าวัด และศาสนาที่ตนนับถืออยู่ไปพร้อม ๆ กันโดยไม่เกิดความขัดแย้ง แสดงให้เห็นถึงการผสมกลมกลืนกันเป็นอย่างดีระหว่างระบบความเชื่อทั้งสองระบบอย่างไรก็ตาม บทบาทของเจ้าวัดดูเหมือนว่าจะมีอิทธิพลต่อความเชื่อและการประพฤติปฏิบัติของคนในหมู่บ้านมากกว่าพระสงฆ์อยู่มากทีเดียว

ประเพณีสำคัญของชาวบ้านหมู่บ้านพอเพียงมีหลายประเพณีที่ถือได้ว่าเป็นการผสมกลมกลืนกันระหว่างประเพณีพุทธกับผีที่สามารถตอบสนองต่อการดำรงชีวิตของชาวบ้านได้เป็นอย่างดี เช่น ประเพณี ทำบุญข้าวใหม่หรือทำบุญแม่โพสพ ซึ่งเป็นประเพณีที่แสดงความขอบคุณต่อพระแม่ธรณีหรือพระแม่โพสพ ที่เอื้ออำนวยให้เพาะปลูกได้ผลผลิตดีเป็นการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่สัตว์ต่าง ๆ ที่ได้ถูกทำลายชีวิตลงระหว่างการเพาะปลูก ประเพณีนี้จะกระทำกับเจ้าวัดในช่วงเดือนสามก่อนที่จะนำข้าวไปเก็บไว้ในยุ้ง ชาวบ้านจะนำข้าวเปลือกใหม่ที่เพิ่งเก็บเกี่ยวได้ไปมอบให้แก่แม่โพสพ ซึ่งเป็นสตรีที่เจ้าวัดคัดเลือกให้เป็นตัวแทนในพิธี เมื่อได้ประกอบพิธีนี้แล้วชาวบ้านจะมั่นใจว่าต่อไปจะเพาะปลูกได้ผลผลิตดี

ประเพณีที่สำคัญอีกประเพณี หนึ่งก็คือ ประเพณีการผูกข้อมือ ซึ่งเป็นการทำพิธีนำด้ายสีต่าง ๆ ผูกข้อมือแก่สมาชิกในหมู่บ้าน สีของด้ายที่ผูกข้อมือจะแตกต่างกันไปตามความเชื่อและการปฏิบัติตัวของแต่ละกลุ่มเช่น กลุ่มด้ายขาว จะเป็นกลุ่มที่มีความเชื่อในเรื่องผีมากและมีกฎเกณฑ์ในการปฏิบัติเคร่งครัดที่สุด กลุ่มที่ผูกข้อมือด้วยด้ายสีเหลืองจะเป็นกลุ่มที่มีความเชื่อในทางประยุกต์มากกว่าคือกฎเกณฑ์ในการปฏิบัติไม่เคร่งครัดและยุ่งยากเหมือนกลุ่มด้ายขาวแต่ก็ยังเคร่งครัดในเรื่องการยึดถือศีลห้าและละเว้นอบายมุขต่าง ๆ อยู่ เช่น ไม่เลี้ยงสัตว์ ไว้ฆ่ากิน ไม่ดื่มเหล้า เล่นการพนัน เป็นต้น สำหรับหมู่บ้านพอเพียงเป็น กลุ่มชาวกะเหรี่ยงที่อยู่ในกลุ่มด้ายเหลือง คือที่ข้อมือของชาวบ้านทุกคนจะผูกด้ายสีเหลืองไว้ เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและปกป้องสิ่งชั่วร้ายต่าง ๆ ได้โดยเฉพาะ อย่างยิ่งจะทำให้ ขวัญ อยู่กับเนื้อกับตัว เมื่อถึงเวลาตามประเพณีชาวบ้านก็จะไปให้เจ้าวัดผูกข้อมือให้ ถ้าไม่สามารถให้เจ้าวัดผูกให้ได้ ก็อาจให้ผู้อาวุโสประจำหมู่บ้านหรือปู่ย่าตายายเป็นผู้ผูกให้แทน สำหรับ ประเพณีการทำบุญถวายสังฆทาน จะทำในช่วงเข้าพรรษาชาวบ้านจะนำข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ เช่น ผ้าห่ม หม้อไห ของกินของใช้ไปผูกไว้กับต้นไม้แล้วทำบุญให้กับเจ้าวัด นอกจากนั้นยังมีประเพณีอื่น ๆ เช่น ประเพณีการขับไล่ผีที่ชั่วร้าย และประเพณีดูโคลฟ เป็นต้น

ชาวกะเหรี่ยงโดยทั่วไปจะมีนิสัยรักความสงบ รักธรรมชาติไม่ชอบการต่อสู้และไม่ชอบมีความสัมพันธ์กับคนนอกเผ่าหรือสังคมภายนอกแม้กระทั่งชาวกะเหรี่ยงเผ่าอื่น ๆ ทั้งนี้ เพราะความจำกัดในการสื่อสารกับภาษาอื่น ๆ

ปัจจัยดังกล่าวนี้ทำให้ชาวกะเหรี่ยงมักหลีกเลี่ยงหรือปฏิเสธไม่ยอมรับอิทธิพลภายนอกให้เข้ามาเปลี่ยนแปลงประเพณีของตนได้ง่าย ๆ การติดต่อกับคนภายนอกที่เป็นคนพื้นราบ มักพบในลักษณะการแลกเปลี่ยนหรือซื้อขายผลผลิต เช่น การไปซื้อของที่

จำเป็นในตลาด และการติดต่อกับพ่อค้าคนกลางที่เข้าไปรับซื้อ พริกแห้งมะเขือพวง ในหมู่บ้าน เป็นต้น

ด้วยเหตุนี้ วิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยงในหมู่บ้าน จึงเป็นชีวิตที่พอเพียงมีความสันโดษสมถะและไม่นิยมความขัดแย้งหรือความรุนแรงใด ๆ ในบางครั้งแม้พบว่ามีการทำความผิดที่จะต้องตัดสินลงโทษก็จะต้องมีการประชุมกันก่อน การลงโทษก็มักเป็นเพียงการปรับไหมหรือโทษที่รุนแรงที่สุดก็คือ ไล่ออกจากหมู่บ้านโดยจะไม่มีการใช้กำลังต่อกัน การทะเลาะวิวาทกันเป็นสิ่งที่พบน้อยมากในหมู่บ้านเพราะชาวกะเหรี่ยงไม่ชอบความรุนแรง โดยจะมีวิธีการปลูกฝัง กล่อมเกลากันมาตั้งแต่เด็ก เช่น ไม่พบว่าชาวกะเหรี่ยงมีการตีลูกจะมีเพียงแต่ตำหนิหรือดุด่าเท่านั้น เพราะเชื่อว่าการตีลูกจะทำให้ขวัญเด็กออกจากตัวจะทำให้เด็กไม่สบาย ดังนั้นเมื่อเกิดความไม่พอใจขึ้นมักถูกเก็บไว้เงียบ ๆ ในใจโดยพยายามเก็บซ่อนความรู้สึกไว้ แสดงออกแต่เพียงความเกรงใจอยู่เสมอหากมีความไม่พอใจที่รุนแรงมากก็จะเพียงแค่ปลีกตัวหนีไป ตามประเพณีของชาวกะเหรี่ยง เมื่อมีแขกแปลกหน้าเข้ามาในหมู่บ้านก็จะ ต้อนรับเป็นอย่างดี แต่ขณะเดียวกันก็จะแอบเฝ้ามองอย่างเงียบ ๆ นอกจากนั้นชาวกะเหรี่ยงยังมีนิสัยชอบร้องเพลงและเต้นรำไม่ว่าจะเป็นในงานรื่นเริงหรือพิธีกรรมต่าง ๆ ในหมู่บ้านจะพบว่าจะมีการร้องรำทำเพลงอยู่เสมอ

ประเพณีของชาวกะเหรี่ยงให้ความเคารพแก่ผู้อาวุโสมาก โดยเฉพาะในครอบครัวที่มีบิดามารดาฝ่ายหญิงอยู่ร่วมด้วยในบ้าน ทำให้ผู้อาวุโสยังคงมีบทบาทในการอบรมกล่อมเกลาสมาชิกครอบครัว รวมทั้งยังมีบทบาทในการตัดสินใจต่าง ๆ ด้วยเหตุนี้ลักษณะความสัมพันธ์ของชาวกะเหรี่ยงในหมู่บ้าน จึงมีลักษณะของการประนีประนอมเสมอภาครวมทั้งมีความผูกพันในชุมชนอย่างแน่นแฟ้น สมาชิกทุกคนมีสิทธิแสดงความคิดเห็นในการปรึกษาหารือกันในเรื่องต่าง ๆ อย่างเต็มที่โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้อาวุโสซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้านนับได้ว่าเป็นผู้มีอิทธิพลสำคัญมากทีเดียว

3.3การศึกษา

ในอดีตเมื่อยังไม่มีโรงเรียนมาตั้งอยู่นั้นสถาบันครอบครัว ผู้อาวุโสและความเชื่อของท้องถิ่นนับว่ามีบทบาทอออย่างสำคัญในการขัดเกลาเด็กผ่านการอบรมเลี้ยงดูในวิถีชีวิตประจำวัน ไม่ว่าเป็นการช่วยพ่อแม่ทำงานบ้าน ล่าสัตว์ เก็บของป่าหรือการเพาะปลูก ทอผ้า และยังปลูกฝังความเชื่อและทัศนคติต่าง ๆ โดยผ่านพิธีกรรม เพลงพื้นบ้านการเล่านิทานกระบวนการเรียนรู้เหล่านี้นับว่าเป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชนต่อมาเมื่อระบบการศึกษาสมัยใหม่เข้ามาทำหน้าที่นี้แทน เมื่อมีโรงเรียนขึ้นในหมู่บ้านเป็นครั้งแรกเมื่อประมาณปี 2522-2524 ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหมู่บ้านหลายประการ

อิทธิพลของโรงเรียนสมัยใหม่ในความคิดเห็นของชาวบ้านนั้นทำให้ชีวิตของคนรุ่นใหม่เปลี่ยนแปลงไปไม่ว่าจะเป็น แบบแผนการดำรงชีวิตประจำวัน การใช้เงิน วิธีคิด ความเคารพพ่อแม่-ผู้อาวุโส และความเชื่อต่าง ๆ เช่น พบว่าเด็กวัยรุ่นหลาคนในหมู่บ้านใช้

เวลาว่างในการฟังเทปเพลงสตริงที่กำลังได้รับความนิยมแบบเดียวกับวัยรุ่นในเมืองหรือเด็กบางคนเจาะหูตามแฟชั่นสมัยใหม่พร้อม ๆ กับการที่เด็กเหล่านี้ยังคงไปประกอบพิธีกรรมกับเจ้าวัดอย่างสม่ำเสมอ อย่างไรก็ตามในความคิดของชาวบ้านนั้น การศึกษาในระบบโรงเรียนก็ยังคงเป็นปัจจัยและเงื่อนไขสำคัญสำหรับการพัฒนาและการให้โอกาสที่ดีแก่บุตรหลานดังนั้นจึงต่างพยายามดิ้นรนส่งลูกหลานให้เรียนต่อสูงที่สุดเท่าที่จะทำได้ เด็กในหมู่บ้านหลายคน ได้เรียนต่อในชั้นมัธยมในขณะที่เมื่อไปสำรวจรายจ่ายของครอบครัวก็พบข้อมูลที่สอดคล้องกันว่า รายจ่ายมากอันดับสองของแต่ละครัวเรือนนั้นถูกใช้ไปเพื่อการลงทุนในการศึกษาของบุตร

3.4 สภาพเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพ

การเพาะปลูกและการหาของป่า เป็นการทำมาหากินหลักของชาวบ้านหมู่บ้านพอเพียง ทั้งการปลูกข้าวไร่และพืชอื่น ๆ เช่นพริกงาดำผักต่าง ๆ หลากหลายชนิด สำหรับการหาของป่า ได้แก่สัตว์ต่าง ๆ เห็ด หน่อไม้ พืชบางชนิดและน้ำผึ้ง วิธีการหาก็คือ ใช้เครื่องมือง่าย ๆ ที่ทำขึ้นเอง เช่น ปืนแก๊ปแร้วดักสัตว์ ผลผลิตที่ได้จากการเพาะปลูกและการหาของป่านั้นเป็นไปเพื่อการบริโภคองในเบื้องต้นก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้าว ไม่ปรากฏว่ามีการซื้อขายกัน แต่จะถูกใช้สำหรับบริโภคในครัวเรือนแล้วก็แบ่งปันกันในหมู่เพื่อนบ้านและทำบุญเท่านั้น

วิธีการปลูกข้าวของชาวบ้าน จะเพาะปลูกในพื้นที่ซึ่งเป็นระบบไร่หมุนเวียนเพื่อการยังชีพอัดเป็นระบบจะไม่มีใครมีกรรมสิทธิ์ถาวรในที่ดิน เพียงแต่มีสิทธิ์ทำกินชั่วคราว โดยเลือกพื้นที่ได้แล้วชาวบ้านก็จะตัดฟันพื้นที่รอบ ๆ หมู่บ้านแล้วทำการเผาเพื่อเตรียมพื้นที่เพาะปลูก ซึ่งจะมีจำนวนไม่มากนักประมาณ 5 – 6 ไร่ ตามกำลังของแรงงานที่มีอยู่ในครอบครัว ข้าวที่ปลูกในไร่จะเป็นข้าวพันธุ์พื้นเมืองที่สืบสายพันธุ์ต่อกันมาแต่โบราณกว่า 10 สายพันธุ์ เช่น ข้าวเหนียวทอง ข้าวเหลือง ข้าวลาย เป็นต้น สำหรับในไร่ข้าวนั้นชาวบ้านจะปลูกพืชอื่นร่วมไปด้วย เช่น ถั่ว หรือผักต่างๆที่เอาไว้กินเอง เป็นลักษณะการปลูกพืชแบบผสมที่อาศัยน้ำฝนแต่เพียงอย่างเดียว เมื่อทำการเพาะปลูกในพื้นที่นั้น 1 – 2 ปี ก็จะหยุดพักให้เป็นไร่ร้างเพื่อปล่อยให้ดินฟื้นตัวตามธรรมชาติที่เรียกว่า “ ไร่ซาก “ หลังจากนั้นก็ย้ายไปทำไรในพื้นที่อื่น ๆ 1 – 2 ปี และหมุนเวียนกลับมาทำกินในที่แปลงเดิมอีกเมื่อไร่วากมีอายุประมาณ 7- 10 ปี แต่อย่างไรก็ตามในปัจจุบัน ด้วยความจำกัดของพื้นที่เนื่องจากมีประชากรในหมู่บ้านเพิ่มขึ้น อายุหมุนเวียนของไร่ร้างหรือไร่ซากในหมู่บ้านพอเพียงจะลดลงเหลือประมาณ 3 – 5 ปีเท่านั้น และมี พื้นที่เพาะปลูก เฉลี่ยต่อครอบครัวประมาณ 5.5 ไร่

หมู่บ้านพอเพียงกับอำนาจจัดการภายใต้สังคมประเพณี การดำรงอยู่ของความพอเพียงในชุมชนเดิมหมู่บ้านพอเพียงแห่งนี้ในช่วงก่อนปี 2518 มีสภาพการคมนาคมที่ลำบากเนื่องจากไม่มีถนนติดต่อกับโลกภายนอกการติดต่อ กันคงทำได้แต่เพียงระหว่าง

หมู่บ้านใกล้ ๆ โดยใช้สัตว์พาหนะต่าง ๆ เช่น ช้าง ม้าหรือเดินเท้า เท่านั้น ดังนั้นจึงเป็นข้อจำกัดที่ปิดกั้นไม่ให้อิทธิพลภายนอกเข้าไปสู่หมู่บ้านได้ง่ายทำให้อำนาจยังคงดำรงอยู่กับชุมชนอย่างเต็มที่

ด้วยเหตุนี้ วิถีชีวิตของชาวบ้านในช่วงก่อนปี 2518 จึงมีลักษณะเป็นแบบสังคมแบบประเพณี (Traditional Society) เช่น หน่วยสังคมต่าง ๆ ทำหลายหน้าที่ทำให้มีโครงสร้างทางสังคมที่ซับซ้อนน้อยไม่แบ่งแยกหน้าที่และมีความสามารถในการบูรณาการสูง หรือการมีระบบเครือญาติที่ทำให้เกิดความแตกต่างทางชนชั้นน้อย จึงสามารถกระจายทรัพยากรต่าง ๆ อย่างเท่าเทียม รวมทั้งการมีระบบความเชื่อแบบดั้งเดิมและวิถีการผลิตแบบยังชีพที่ดำรงชีวิตอย่างมีความสุขพอสมควรตามอัตภาพ สิ่งเหล่านั้นล้วนแล้วแต่เป็นลักษณะสำคัญของสังคมประเพณีทั้งสิ้น

ข้อค้นพบจากหมู่บ้านพอเพียงชี้ให้เห็นว่า ความพอเพียงในยุคสังคมประเพณีของหมู่บ้านแห่งนี้สามารถดำรงอยู่ได้ด้วยเงื่อนไขหลัก 2 ประการ ประการแรก เนื่องจากหมู่บ้านมีวิถีการผลิตแบบยังชีพซึ่งเป็นไปเพื่อตอบสนองต่อการบริโภคของตนเองเป็นหลัก ประการสอง คือศักยภาพของหมู่บ้านที่ยังคงสามารถดำรงรักษา อำนาจ ในการจัดการของตนเองไว้ ทำให้สามารถใช้ภูมิปัญญาที่มีอยู่จัดการให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ตอบสนองความต้องการของตนเองได้อย่างสมดุลนอกจากนั้นยังพบว่ามีเงื่อนไขสนับสุนนอื่น ๆ อีก ที่ทำให้เศรษฐกิจพอเพียงสามารถดำรงอยู่ได้ในโครงสร้างสังคมประเพณีของหมู่บ้านคือ การปลอดจากการแทรกแซงของอิทธิพลภายนอกและระบบการค้าแบบเงินตรา สภาพของป่าที่ยังคงมีความ อุดมสมบูรณ์เป็นแหล่งทรัพยากรที่พอเพียงเทคโนโลยีที่ใช้มีขนาดเหมาะสมและไม่ซับซ้อนจนเกินไป จำนวนประชากรมีขนาดเหมาะสม

การที่ชุมชนมีวิถีการผลิตหลักแบบยังชีพนั้น ทำให้ความต้องการบริโภคของครอบครัวและชุมชนเป็นปัจจัยพื้นฐานที่กำหนดลักษณะของกิจกรรมการผลิตไม่ว่าจะเป็นชนิดหรือจำนวนผลผลิตต่าง ๆ ทำให้เกิดความเชื่อมโยงกันระหว่างการผลิตและการบริโภค ในขณะที่ อำนาจของชุมชนและครอบครัวจะทำหน้าที่บูรณาการ ให้เกิดความสมดุลในกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ทั้งการผลิต การแลกเปลี่ยน หรือการจัดสรรผลผลิตให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการในการบริโภคอย่างสอดคล้องและพอเพียงสำหรับสมาชิกทุกคน ดังนั้น เงื่อนไขดังกล่าวจำเป็นที่ต้องดำเนินไปควบคู่กันจึงจะทำให้ความพอเพียงสามารถดำรงอยู่ได้

นอกจากนั้น การที่สภาพหมู่บ้านพอเพียงในช่วงสังคมประเพณีที่สภาพการติดต่อและการคมนาคมลำบากห่างไกลมีผลทำให้หมู่บ้านพอเพียงในช่วงก่อนปี 2518 ถูกแทรกแซงจากอำนาจภายนอกและวิถีการผลิตแบบทุนนิยมน้อยมาก ตามที่ชาวบ้านผู้หนึ่งเล่าให้ฟังว่า เมื่อก่อนเห็นคนไทยเข้ามาก็กลัวตายเลยเพราะไม่ค่อยมีคนเข้ามา ในป่าสัตว์เยอะ คนมันน้อย คนไทยก็ไม่มี การอยู่ในป่าลึกนี่ การเข้าออกเป็นเรื่องลำบากมาก รวมทั้งการไม่มีคนภายนอกอพยพเข้ามาได้ทำให้จำนวนประชากรของหมู่บ้านมีขนาดที่

เหมาะสมกับทรัพยากรที่มีอยู่อีกทั้ง การเป็นเครือญาติร่วมเผ่าพันธุ์เดียวกัน ก็ได้ทำให้เกิดความผูกพันที่แน่นแฟ้นระหว่างกัน สำหรับเทคโนโลยีที่ใช้ในการผลิตก็ขนาดเล็กไม่ซับซ้อน เช่นเครื่องมือและอุปกรณ์แบบง่าย ๆ โดยอาศัยความอุดมสมบูรณ์ของป่าเป็นแหล่งทรัพยากรสำคัญสำหรับการดำรงชีวิต อีกทั้งครอบครัวและชุมชนยังเป็นองค์กรทางสังคมที่ทำหน้าที่บูรณาการ(Integration)ทั้งกิจกรรมการผลิตและการบริภคเล่านี้ไว้ด้วยกัน ภายใต้อำนาจที่ตนเองมีอยู่ โดยจะทำหน้าที่เป็นทั้งผู้ผลิตและการบริโภคไปพร้อมกัน ปัจจัยต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้ล้วนแล้แต่ทำให้เกิดความสมดุลระหว่างการผลิตและการบริโภคในหมู่บ้านพอเพียงในช่วงก่อนหมู่บ้านจะเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมทันสมัยในเวลาต่อมา ดังเช่นที่ชาวหมู่บ้านพอเพียงสะท้อนให้เห็นว่าช่วงก่อนสัมปทานเข้าเปิดป่า ก่อนหน้านั้นชาวบ้านอยู่กันแบบยังชีพมากคือปลูกข้าวไร่ เป็นไร่หมุนเวียน แล้วก็ปลูกพืชพันธุ์ ต่าง ๆ นานาชนิดเข้าไปในนั้นเพื่อการยังชีพทั้งหมดอาจจะมีการติดต่อกับโลกภายนอกบ้าง แต่ก็เป็นลักษณะของแลกเปลี่ยนระหว่างสินค้า อาจจะเป็นพวกกระวาน เขาสัตว์ไปแลกกับพวกเกลือ น้ำมันก๊าด ตะกั่วแล้วก็เครื่องเหล็ก เป็นต้น คือเอาไปกินได้ตลอดฤดูกาล จนบางส่วนที่เกี่ยวข้าวไปแล้วก็ยังมีเหลืออยู่ ยาสูบ ฝ้าย พริก แตงกวา พวกนี้จะมีให้กินตลอดไป นี่เป็นระบบของชาวหมู่บ้านนี้ เมื่อก่อนไม่ต้องทำมาก เราก็พอกิน เมื่อก่อนเหลือ ยังแลกกันด้วย เหลือกินแล้วแต่คนขยันหรือไม่ขยันถ้าทำมากก็ได้มาก ทำน้อยก็ได้น้อย ตอนนั้น ต้นไม้ต้นไร่เยอะ ไม่มีใครมาทำ ในป่ามีทุกอย่าง อาหารในป่าเยอะ อย่างไรก็ตามการที่อำนาจยังคงดำรงอยู่ในชุมชนมิได้เป็นเพียงเงื่อนไขที่ทำให้ความพอเพียงเกิดขึ้นได้เท่านั้น แต่อำนาจดังกล่าวยังก่อให้เกิดการสร้าง กระบวนการจัดการในรูปการจัดระเบียบทางสังคมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นระบบบรรทัดฐาน (Norm) การควบคุมและการสนับสนุนทางสังคม (social control and social) อันปรากฏอยู่ในรูป จารีตประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อหรือภูมิปัญาของชุมชนที่เอื้อต่อความสมดุลระหว่างการผลิตและการบริโภคอยู่ตลอดเวลานอกจากชุมชนยังสามารถผลิตซ้ำระบบดังกล่าวโดยการถ่ายทอดสู่สมาชิกใหม่ผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคมอย่างต่อเนื่องด้วยเหตุนี้ อำนาจของชุมชนจึงเป็นที่มาสำคัญของกระบวนการจัดการหรือภูมิปัญญาซึ่งทำให้เศรษฐกิจพอเพียงสามารถดำรงอยู่ได้ตลอดมา

ชีวิตของชาวหมู่บ้านพอเพียงภายใต้การพึ่งพาอาศัยป่าอันอุดมสมบูรณ์และการพึ่งพาอาศัยกันในชุมชนอย่างแน่นแฟ้นนั้น ทำให้ชาวบ้านเหล่านี้เกิดการเรียนรู้ว่าหากจะดำเนินชีวิตของตนให้มีความพอเพียงและมีความสุขอย่างยั่งยืน ชุมชนจำเป็นต้องมีระบบการจัดการการใช้ทรัพยากรธรรมชาติจากป่าอย่างมีสมดุลโดยมีการดูแลรักษาให้ป่ามีความอุดมสมบูรณ์พร้อมกันไปด้วย รวมทั้งจะต้องสร้างระบบการการจัดการที่มีประสิทธิภาพสำหรับการพึ่งพาอาศัยกันในชุมชน ทั้งนี้เพราะชาวบ้านทราบดีว่าความพอเพียงในระดับครอบครัวนั้น ไม่อาจดำรงอยู่ได้เพียงลำพัง หากแต่ต้องเกิดความพอเพียงในระดับชุมชนพร้อมกันด้วยความพอเพียงนั้นจึงสามารถดำรงอยู่อย่างยั่งยืน ดังนั้น ชาวบ้านเหล่านี้จึงได้

ร่วมกันสร้างระบบความสัมพันธ์ และกฎเกณฑ์ทางสังคมในรูปของบรรทัดฐาน จารีตประเพณี ความเชื่อ รวมทั้งวิธีการต่าง ๆ เพื่อสร้างระบบการที่เอื้อให้ตนดำรงชีวิตอย่างสมดุล และสมกับบริบทที่แวดล้อมอยู่ ระบบการจัดการหรือภูมิปัญญาดังกล่าวนี้ ถือได้ว่าเป็นองค์ความรู้ของท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นมาจากการเรียนรู้จากชีวิตจริง พร้อมทั้งได้มีการคัดสรรและถ่ายทอดองค์ความรู้ดังกล่าวอย่างต่อเนื่องกันมาหลายช่วงอายุคน จนตกผลึกกลายเป็นวิธีคิดระบบคุณค่าและโลกทัศน์ต่าง ๆ ที่แสดงออกมาในรูปจารีตประเพณี ความเชื่อและพิธีกรรม ด้วยเหตุนี้ ภูมิปัญญาจึงไม่สามารถดำเนินต่อไปได้หากถูกตัดขาดออกจากรากเหง้าของธรรมชาติและวัฒนธรรมเดิม นอกจากนั้น ภูมิปัญญายังมีความใกล้ชิดกับความสัมพันธ์ทางสังคมต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการทรัพยากรที่มีความจำเป็นจะต้องรักษาดุลยภาพของระบบนิเวศไว้ภูมิปัญญาในแต่ละท้องถิ่นจึงประกอบไปด้วยแนวคิดเชิงศีลธรรมและการดูแลจัดการระบบนิเวศไปพร้อม ๆ กันเช่น ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่สิงสถิตอยู่ในป่าทำให้เกิดประเพณี การใช้ป่าอย่างเห็นคุณค่า มีความยำเกรงและตระหนักในบุญคุณของป่า ต่อความเชื่อและวิธีคิดเหล่านี้ได้ตกผลึกกลายเป็นโลกทัศน์ และระบบคุณค่าที่มีผลต่อบรรทัดฐานและกฎเกณฑ์ เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรต่าง ๆ ของชุมชนหรือพิธีกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าซึ่งเป็นการผสมผสานอย่างแยบยลระหว่างหลักเหตุผลและความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติที่เข้ามามีบทบาทในการกำหนดและจัดระเบียบการใช้ทรัพยากรให้อยู่ในพื้นฐานของการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างคนกับป่าอย่างสมดุล นอกจากนั้นภูมิปัญญาเหล่านี้ยังสามารถถ่ายทอดหรือผลิตซ้ำสู่สมาชิกรุ่นใหม่ของสังคมอย่างต่อเนื่องทำให้มีการตรวจสอบ และปรับเปลี่ยนภูมิปัญญาเหล่านี้ เพื่อประยุกต์ให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอยู่ตลอดเวลาด้วยอย่างไรก็ตามข้อเตือนใจที่ต้องนึกถึงอยู่เสมอก็คือ ภูมิปัญญาหรือศักยภาพในระบบการจัดการดังกล่าวข้างต้นนี้ไม่อาจเกิดขึ้นได้ หากชาวบ้านปราศจาก อำนาจ ในการดูแลจัดการรวมทั้งถ่ายทอดภูมิปัญญาเหล่านี้โดยผ่านกระบวนการการขัดเกลาทางสังคมของตนเองเพื่อให้สามารถรักษาความสมดุลของธรรมชาติและการพึ่งพาอาศัยกันอันเป็นพื้นฐานที่ทำให้ความพอเพียงดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน

ในช่วงเวลาที่หมู่บ้านพอเพียงยังคงมีอำนาจดำรงอยู่อย่างเต็มที่นั้นพบว่าชุมชนแห่งนี้ได้ใช้อำนาจที่มีอยู่สร้างระบบการจัดการสำหรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นในการผลิต การบริโภค การแลกเปลี่ยนและการจัดสรรผลผลิต ดังนี้

1.การผลิต พบว่า วิถีการผลิตหลักของหมู่บ้านในช่วงเวลาก่อนปี 2518 นั้น ขึ้นอยู่กับกิจกรรมหลัก 2 ประเภท คือ การเพาะปลูกและการหาของป่า ซึ่งผลผลิตที่ได้เกือบทั้งหมดเป็นไปเพื่อการยังชีพและบริโภคในครอบครัว ส่วนน้อยอาจมีการแลกเปลี่ยน

กับผลผลิตอื่นบ้าง แต่ไม่ปรากฏ ข้อมูลว่ามีการซื้อขายการโดยใช้เงินตรามากนัก ในหมู่บ้านนี้พืชที่ถือว่าเป็นผลผลิตหลักสำหรับการบริโภคของทุกครอบครัวก็คือ ข้าว ดังนั้นการสร้างระบบการจัดการเพาะปลูกข้าว พืช อื่น ๆ เพื่อให้เกิด ความอุดมสมบูรณ์ของดินอยู่เสมอ การมีจำนวนที่ดินที่เพียงพอแก่การเพาะปลูกเพื่อยังชีพของสมาชิกหมู่บ้านทุกครอบครัว และ การใช้ที่ดินให้

เกิดประสิทธิภาพสูง ปัจจัยดังกล่าวนี้เป็นความจำเป็นอย่างยิ่งต่อความพอเพียงของชุมชน ดังนั้น มโนทัศน์ที่แสดงให้เห็นถึงกระบวนการจัดการต่าง ๆ เกี่ยวกับที่ดินของหมู่บ้านนี้เพื่อตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้นจึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจมาก

กระบวนการจัดการเกี่ยวกับที่ดินในการเพาะปลูก ซึ่งปรากฏอยู่ในระบบการทำไร่ระบบหมุนเวียนในที่ดินอันเป็นสิทธิร่วมกันอาศัย 1- 3 กิโลเมตร และส่วนใหญ่เป็นที่ราบเชิงเขา มีพื้นที่เฉลี่ยประมาณ 5 – 6 ไร่ต่อครอบครัว ชาวบ้านได้อธิบาย ชาวบ้านได้อธิบายรายระเอียดเกี่ยวกับไร่หมุนเวียนนี้ว่า “สมบัติปีนี้เราทำตรงนี้ ทำเสร็จก็ย้ายไปอีกที่หนึ่งเพื่อทิ้งให้ดินฟื้นตัวสัก 2- 3 ปี แล้วแต่ค่อยกลับมาทำใหม่ หมุนเวียนกันทำ ไม่ได้ถือว่าที่ดินตรงนี้เป็นของเราแล้วคนอื่นจะเข้ามาทำไม่ได้อะไรทำนองนั้นเราหมุนเวียนกันใช้พื้นที่ทำกิน

วิธีการจัดการที่ดินดังกล่าวนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงการจัดสรรทรัพยากร ที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพด้วยการกระจายที่ดินให้แก่สมาชิกหมู่บ้าน ในลักษณะการหมุนเวียนเปลี่ยนกันทำกินโยไม่มีกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล วิธีการเช่นนี้จะทำให้ปริมาณที่ดินจำนวนจำกัดสามารถตอบสนองความต้องการให้แก่สมาชิกได้อย่างทั่วถึง แต่ระบบการจัดการดังกล่าวมีความจำเป็นที่จะต้องสร้างระบบความสัมพันธ์ทางสังคมชุดหนึ่งขึ้นมาเพื่อเป็นบรรทัดฐานในการควบคุมดูแลให้สมาชิกประพฤติปฏิบัติตามกติกาที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัดด้วย เช่น ชาวบ้านจะต้องเคารพกติกาว่าจะไม่ยึดถือที่ดิน เป็นกรรมสิทธิ์ของตนเอง ดังนั้นพืชที่ปลูกจะต้องมีลักษณะที่สอดคล้องกับรอบระยะเวลาทำกินบนที่ดินหรือรู้ว่าเขตพื้นที่ทำกินของตนควรมีปริมาณเท่าใดอยู่จุดใด โดยจะต้อง ได้รับการยอมรับจากสมาชิกอื่นด้วยการยึดถือและปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคมที่กำหนดหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ไว้อย่างเคร่งครัดด้วยเหตุนี้ชาวบ้านในหมู่บ้านพอเพียงจึงทราบถึงวิธีการแบ่งเขตแนวทำกินของแต่ละครอบครัว และสังเกตรู้ว่าเขตแนวที่ดินแปลงใดเป็นของใครโดยไม่มีการรุกล้ำหรือทับที่กัน ส่วนใหญ่ที่ดินที่อยู่ใกล้เคียงกันก็มักเป็นของครอบครัวที่เป็นญาติพี่น้อง ดังนั้น ความขัดแย้งในเรื่องดังกล่าวจึงมีน้อยมากและหากมีก็จะสามารถตกลงกันได้ในที่สุด

ก่อนทำการเพาะปลูกชาวบ้านจะทำการเตรียมดินก่อนโดยตัดพันไม้ให้เหลือตอไว้แล้วทำการเผาไว้เพื่อเตรียมพื้นที่ในไร่ของชาวบ้านนั้นจะปลูกข้าวร่วมกับพืชผักที่ใช้ในการบริโภคอื่น ๆ ด้วยการหยอดเมล็ด พันธุ์ไปพร้อมกันไม่ว่าจะเป็น ถั่ว พริก ฟักทอง โดยอาศัยน้ำฝนแต่เพียงอย่างเดียวสำหรับการเจริญเติบโตของพืชเหล่านี้ และผลผลิตที่ได้หากเหลือจากการบริโภค ก็จะนำไปขายให้แก่ พ่อค้าเมื่อทำการเพาะปลูกในพื้นที่ดังกล่าวไปได้ 1-2 ปี ก็จะหยุดพัก ให้ที่ดินให้กลายเป็นไร่ร้างที่เรียกว่า ไร่ซาก เพื่อให้ดินฟื้นตัวตามธรรมชาติ แล้วย้ายไปทำไร่ในพื้นที่อื่น ๆ อีก 1-2 ปีก่อนที่จะหมุนเวียนกลับมาทำการเพาะปลูกในที่แปลงเดิมอีกเมื่อไร่ซากอายุประมาณ 7-10 ปี วิธีการจัดการดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับข้อค้นพบของนักวิชาการที่พบว่าการปล่อยให้ดินฟื้นตัวในระยะเวลาตั้งแต่ 8 ปีขึ้นไป ดินจะกลับสู่สภาพความอุดมสมบูรณ์ตามเดิมและการปลูกพืชต่างชนิดในไร่เดียวกันมีผลทำให้เกิดความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งความสมดุลในระบบนิเวศส่วนการเผาไร่และการตัดฟันต้นไม้เล็ก ๆ เพื่อเปิด

พื้นที่ว่างให้ดินพลิกฟื้นคืนสภาพความอุดมสมบูรณ์ด้วยตัวเองจะกลายเป็นแหล่งกำเนิดของเห็ด รวมทั้งพืชผักและสมุนไพรต่าง ๆ ดังนั้นกระบวนการดัง กล่าวนี้จึงเป็นภูมิปัญญาหรือการจัดการทรัพยากรรูปแบบหนึ่งที่ช่วยรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดินเพื่อให้สามารถเพาะปลูกข้าวและพืชต่าง ๆ ให้มีผลผลิตดีเพื่อตอบสนองความต้องการของตนอย่างพอเพียงรวมทั้งยังเป็นการเพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพและพันธุ์ไม้ในผืนป่าเกิดใหม่ซึ่งย่อมเป็นการเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ให้แก่แหล่งอาหารของชาวบ้านอีกด้วย

กระบวนการจัดการต่าง ๆ ในการเพาะปลูก พบว่าวิธีการปลูกข้าวของชาวบ้านนั้นจะใช้วิธีการหยอดหลุมที่เตรียมดินไว้แล้วโดยจะประมาณช่วงเวลาให้พอดีกับหน้าฝนเพื่อให้มีน้ำเพียงพอกับการเจริญเติบโตของต้นข้าว ดังนั้นการจัดการให้มีปริมาณน้ำฝนอย่างเพียงพอจึงเป็นสิ่งสำคัญ ชาวจะรู้ว่าควรกะเวลาเพาะปลูกในช่วงใดเพื่อให้ฝนตกลงมาในเวลาที่พอเหมาะกับการเจริญเติบโตของต้นข้าว อีกทั้งยังมีความรู้ด้วยว่า การที่ฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาลหรือสภาพภูมิอากาศจะร้อนหรือเย็นนั้นมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับความอุดมสมบูรณ์ของป่า เมล็ดพันธุ์ข้าวที่ปลูกกันในหมู่บ้านนั้นพบว่าเป็นสายพันธุ์ดั้งเดิมทั้งหมดเช่น พันธุ์ข้าวเหนียวทอง ข้าวเหลือง หรือข้าวลาย เพราะชาวบ้านเชื่อว่าเมล็ดพันธุ์เหล่านี้ เมื่อนำมาบริโภคจะมีรสชาติอร่อย ให้พลังงานมากทำให้แข็งแรงและมีกำลังดังนั้นในหมู่บ้านแห่งนี้จึงไม่มีพันธุ์ข้าวใหม่จากภายนอกเข้ามาคงมีแต่เพียงการผสมข้ามสายพันธุ์กันระหว่างพันธุ์พื้นเมืองเดิมด้วยกันเท่านั้น นอกจากนั้นชาวบ้านหมู่บ้านพอเพียงยังเห็นว่า ข้าวพันธุ์พื้นเมืองมีความแข็งแรงและทนทานต่อโรคและศัตรูพืชต่าง ๆ มากและพื้นดินที่ทำการเพาะปลูกก็มีความอุดมสมบูรณ์อยู่เสมอจึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องใช้ยาปราบศัตรูพืชปุ๋ยหรือ สารเคมีใด ๆ ในการเพาะปลูกเมื่อข้าวออกรวงและเก็บเกี่ยวเสร็จแล้วชาวบ้านก็จะทำการตีข้าวเพื่อให้ได้ข้าวเปลือกเพื่อนำไปเก็บในยุ้งข้าวสำหรับไว้ใช้เพื่อการบริโภคต่อไป ผลผลิตข้าวที่เพาะปลูกได้นั้นชาวบ้านจะเก็บไว้บริโภคเองทั้งหมดโดยไม่มีการจำหน่าย สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะชาวบ้านเห็นว่าข้าวมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตเนื่องจากเป็นสิ่งประกันความมั่นคงพื้นฐานว่า ในปีนี้ครอบครัวของตนจะพอกินหรือไม่ หากปีใดฝนฟ้าดีและไม่มีศัตรูพืชมารบกวนก็จะทำให้สามารถมีข้าวพอกินตลอดปีและยังอาจเหลือไปถึงปีต่อไป แต่หากปีใดที่ต้องประสบกับภัยแล้งหรือศัตรูพืชรวมทั้งภัยพิบัติต่าง ๆ ก็จะมีผลทำให้ชาวบ้านจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อให้สามารถอยู่อย่างพอกิน เช่น การออกไปหาของป่าหรือการออกไปหางานทำรับจ้างซึ่งจากภูมิปัญญาความรู้ที่สั่งสมมา ทำให้ชาวบ้านสามารถสร้างระบบการจัดการที่ดีเพื่อให้ตนมีข้าวบริโภคอย่างพอเพียงอาทิสามารถคำนวณล่วงหน้าได้ว่า แต่ละปีควรได้ผลผลิตข้าวเท่าใดจึงจะพอกิน เช่น ในครอบครัวเล็ก ๆ ที่มีพ่อแม่และ ลูก ๆ 2 คน จะบริโภคข้าวตลอดปีในปริมาณที่ต้องใช้เมล็ดพันธุ์ในการเพาะปลูกจำนวน 2 ปี๊ป (ได้ผลผลิตเกือบ 2 เกวียน) ดังนั้นหากปีใดมีแนวโน้มว่า จะเพาะปลูกข้าวได้น้อยกว่านี้ชาวบ้านก็ต้องเตรียมตัวแก้ไขปัญหาล่วงหน้า

อย่างไรก็ตามในช่วงก่อนปี 2518 ซึ่งการแทรกแซงจากอิทธิพลจากภายนอกน้อย อีกทั้งสภาพป่าในฐานะที่เป็นแหล่งอาหารและพื้นที่ทำกินยังมีความอุดมสมบูรณ์อยู่ ระบบการ

จัดการที่ชาวบ้านสร้างขึ้นมานี้จึงยังคงมีศักยภาพในการควบคุมให้ครอบครัวมีกินเพียงพอตลอดปีได้แต่หากปีใดที่ชาวบ้านต้องประสบปัญหา เช่น ภัยธรรมชาติต่าง ๆ ซึ่งมีผลทำให้เกิดภาวะความขาดแคลนขึ้น ชาวบ้านก็ยังมีทางเลือกต่าง ๆ ในการแก้ปัญหา เช่น การใช้ระบบการแบ่งปันกันในหมู่บ้าน หรือการเก็บของป่าเพื่อแลกเปลี่ยนกับข้าว เป็นต้น ดังนั้น กระบวนการจัดการในการเพาะปลูกดังกล่าวนี้จึงนับได้ว่าเป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมที่สร้างความสมดุลตามธรรมชาติให้เกิดขึ้นโดยไม่ต้องพึ่งพาปุ๋ยหรือสารเคมีใด ๆ อีกทั้งยังทำให้ชาวบ้านได้รับการตอบสนองต่อความต้องการบริโภคอาหารสำหรับการดำรงชีวิตได้อย่างพอเพียง มีประสิทธิภาพและมีความยั่งยืนไปพร้อม ๆ กันอีกด้วย ดังเช่นที่เขาเล่าว่า“ข้าวนี่ส่วนใหญ่ไม่ค่อยได้ขายกัน นอกจากเจ้านี้ไม่พอกิน มาขอซื้อ ที่เหลือแบ่งขายในหมู่บ้านในกลุ่มกันเอง ไม่ใช่ทำแบบข้าวโพดเทขายเถ้าแก่ไม่มี ’’ “บางปีก็พอ บางปีก็ไม่พอ ขอซื้อเพื่อนบ้าน บางทีก็ขอยืมมาก่อน พอปีต่อไป เราทำได้เราก็ใช้ เรายืมมา 5 ปี พอปีต่อไปเราก็ไปใช้”

นอกจากนั้นยังมี **พิธีกรรม** ที่น่าสนใจเกี่ยวกับการปลูกข้าวคือ พิธีทำบุญแม่โพสพ ซึ่งจะทำในช่วงที่เก็บเกี่ยวข้าวเสร็จแล้วกำลังจะนำไปเก็บที่ยุ้งข้าวสำหรับการบริโภคของครอบครัว พิธีกรรมดังกล่าวนี้เจ้าวัดจะเลือกสตรีที่ได้พิจารณาแล้วว่า เป็นคนดี และปฏิบัติตนอยู่ในศีลในธรรมทำหน้าที่เป็นแม่โพสพ โดยชาวบ้านจะนำข้าวเปลือกที่เป็นผลผลิตของตนไปมอบให้เพื่อเป็นการขอบคุณที่ได้อำนวยให้การเพาะปลูกได้ผลดีและยังเป็นการทำบุญเพื่อขออโหสิกรรมแก่บรรดาสัตว์เล็กสัตว์น้อยต่าง ๆ ที่ถูกทำลายชีวิตไปในระหว่างการเพาะปลูก ในพิธีกรรมนี้จะสร้างเจดีย์และปักสะเด่อ (มีลักษณะคล้ายฉัตร 5 ชั้น อันเป็นสัญลักษณ์ของการรักษาศีล 5) แสดงให้เห็นถึงความเชื่อและความผูกพันของชาวบ้านที่เห็นว่าการเพาะปลูกนั้นมีความสัมพันธ์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สามารถจะดลบันดาลให้การเพาะปลูกได้ผลดี แต่ผู้ที่ทำการเพาะปลูกนั้นจะต้องดำรงตนอยู่ในศีลธรรมอันเป็นบรรทัดฐานสำคัญของชนเผ่ากระเหรี่ยงด้วย ดังนั้นเมื่อทำการเพาะปลูกเสร็จแล้วจึงแสดงความสำนึกในบุญคุณโดยการทำบุญอุทิศให้ผ่านแม่โพสพ พิธีกรรมนี้จึงเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงระบบการควบคุมและการสนับสนุนทางสังคม (Social control and social support) ผ่านความเชื่อที่ว่า หากปฏิบัติตามศีลในธรรมรวมทั้งจารีตประเพณีที่ดีของชาวกระเหรี่ยงแล้วก็จะได้รับการคุ้มครองจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทำให้ชีวิตมีความสุขและมีความพอเพียงตลอดไป

กระบวนการจัดการเกี่ยวกับแรงงานในการเพาะปลูก แรงงานถือว่าเป็นปัจจัยการผลิตที่มีความสำคัญต่อการเพาะปลูกมาก เช่นกัน แม้ว่าขนาดที่ดินสำหรับการเพาะปลูกของชาวบ้านจะเป็นที่ดินผืนเล็กๆ ประมาณ 5-6 ไร่ต่อครอบครัว แต่กิจกรรมการผลิตบางอย่างก็จำเป็นจะต้องใช้จำนวนแรงงานมากเกินกว่าที่ครอบครัวมีอยู่ การสร้างระบบการจัดการเพื่อให้มีแรงงานเพียงพอจึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งของชุมชน ดังนั้น การ “เอาแรง ’’จึงเป็นระบบความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นมาเพื่อตอบสนองต่อความต้องการดังกล่าว การเอาแรงงานนี้ เป็นระบบการแลกเปลี่ยน แรงงานด้วยการช่วยเหลือกันทำงานโดยไม่มีค่าจ้าง แต่มีความผูกพันกันโดยบรรทัดฐานของสังคมที่จะต้องใช้แรงงานตนทำงานตอบแทนให้ในสัดส่วนที่เท่ากัน ดังที่

ชาวบ้านอธิบายว่า ส่วนใหญ่จะช่วยกันเอาแรงเฉย ๆ เวลาเขามาช่วยเรา 2 วัน เราก็ไปช่วยเขา 2 วัน ช่วยเขาถางหญ้า เกี่ยวข้าว ซอยไร่ เวลาปลูกบ้านก็เหมือนกัน ดังนั้นการเอาแรงจึงเป็นการพึ่งพากันทางด้านแรงงานในชุมชน เพื่อให้แต่ละครอบครัวสามารถดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้เกิดความพอเพียงขึ้นได้ปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้เป็นเครื่องที่ชี้ให้เห็นว่า แม้ว่าในบางกิจกรรมอาจเกิดความพอเพียงขึ้นได้ในระดับครอบครัวแต่หากต้องการให้ความพอเพียงเกิดขึ้นอย่างกว้างขวางและยั่งยืนแล้วความพอเพียงจำเป็นจะต้องเกิดขึ้นในระดับชุมชนด้วยยกตัวอย่างเช่นในการเพาะปลูกบางช่วงหากไม่ได้รับการช่วยเหลือทางด้านแรงงานจากเพื่อนบ้านจะทำให้ไม่สามารถผลิตได้อย่างประสิทธิภาพ และอาจทำให้ครอบครัวนั้นต้องประสบกับปัญหาในการทำมาหากินได้ ซึ่งชาวบ้านต่างก็ตระหนักถึงข้อเท็จจริงดังกล่าวนี้เป็นอย่างดีนอกจากนั้นการเอาแรงยังมีมติวัฒนธรรมด้วยโดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่ของการควบคุมทางสังคมเนื่องจากการไม่เข้าร่วมในการเอาแรงก็จะทำให้ไม่ได้รับการยอมรับจากเพื่อนบ้านหรือถูกต่อต้านทำให้ต้องดำรงชีวิตอยู่อย่างโดดเดี่ยวซึ่งการเอาแรงนั้นมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับความรูสึกผูกพันและพึ่งพากันในชุมชนอันเป็นผลส่วนหนึ่งจากลักษณะการเป็นเครือญาติกันและยังเป็นผลเนื่องมาจากการที่ชุมชนมีกระบวนการผลิตที่คล้ายคลึงกันใช้แรงงานในการผลิตในลักษณะที่เหมือนกันทั้งด้านความรู้และทักษะจึงทำให้สามารถแลกเปลี่ยนกันทางด้านแรงงานโดยไม่ผ่านค่าจ้างหรือเงินตราได้ การผลิตหลักที่สำคัญอีกประการหนึ่งของหมู่บ้านแห่งนี้ก็คือ การหาของป่า ซึ่งชาวบ้านได้สะท้อนให้เห็นถึงสภาพความอุดมสมบูรณ์ของป่าก่อนการเปลี่ยนแปลงอย่างน่าสนใจว่า **“ มีต้นไม้ใหญ่เต็มไปหมดจนเมื่อเดินเข้าไปในป่าแสงแดดไม่อาจตกมาโดนตัวได้เนื่องจากใบไม้ปกคลุมเต็มไปหมด ”**และ **“สมัยก่อนมีป่าไผ่เต็มไปหมด มีการใช้จ่ายเงินกันน้อยมาก เพราะเรามีผักให้เก็บกินมากมายหลายชนิด ไม่ต้องซื้อมีอาหารสมบูรณ์แทบทุกอย่าง อยากกินปลาก็ไปหาในห้วย อยากกินผักก็เก็บกินเพราะมีผักขึ้นอยู่ทั่วไป เป็นผักที่ขึ้นเองตามธรรมชาติไม่ได้ปลูก ”**ข้อมูลดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นถึงสภาพป่าในช่วงก่อนปี 2518 ตรงกันว่า สภาพป่าในช่วงเวลานั้นมีความอุดมสมบูรณ์ทั้งไม้เศรษฐกิจ เช่น สักและมะค่า รวมทั้งพรรณไม้อื่น ๆ และยังเป็นแหล่งผลิตอาหาร ไม่ว่าจะเป็นเห็ด หน่อไม้ รังผึ้งหรือผักต่าง ๆ ตามธรรมชาติ สัตว์ป่าต่าง ๆ ก็มีชุกชุม ทั้งสัตว์ใหญ่จำพวกช้าง กระทิง เสือ และหมูป่า เก้ง กวาง อีเห็น ลิง ค่าง และไก่ป่า

ความอุดมสมบูรณ์ของป่าเป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้ชาวบ้านสามารถมีชีวิตความเป็นอยู่ที่พอเพียงโดยการสร้างระบบการจัดการในการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ จากป่าอย่างมีประสิทธิภาพไม่ว่าจะเป็นการล่าสัตว์โดยใช้เทคโนโลยีขนาดเล็กไม่ซับซ้อนในรูปเครื่องมือต่าง ๆ เช่นแร้ว หรือปืนแก๊ปซึ่งเป็นอุปกรณ์ที่ประกอบขึ้นเองแบบง่าย ๆ ทำให้ไม่สามารถล่าสัตว์ได้ทีละมาก ๆ หรือการนำต้นไม้จากป่ามาใช้ประโยชน์ด้วยวิธีการตัดต้นไม้ด้วยเครื่องมือขนาดเล็ก คือ ขวานหรือมีดเท่านั้นทำให้สภาพป่ายังคงความอุดมสมบูรณ์อยู่เสมอ

ชาวบ้านหมู่บ้านพอเพียงได้สั่งสมภูมิปัญญาหลายอย่างที่แสดงให้เห็นถึงการจัดการทรัพยากรจากป่าอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การเรียนรู้ช่วงเวลาของการล่าสัตว์โดยสัมพันธ์กับ

การออกผลของพรรณไม้ต่าง ๆ โดยชาวบ้านจะรู้ว่าเมื่อต้นไม้ชนิดนี้ออกผลอยู่เท่านั้น เมื่อหมดฤดูกาลก็จะหันไปล่าสัตว์อื่นที่กินผลจากพรรณไม้ชนิดอื่นต่อไปหมุนเวียนกันโดยไม่ได้ล่าสัตว์ชนิดเดียวกันทั้งปี วิธีการจัดการดังกล่าวทำให้เกิดความสมดุลกับระบบนิเวศและเกิดความสมดุลของปริมาณสัตว์ชนิดต่างๆทำให้สามารถมีสัตว์เป็นอาหารได้โดยตลอด นอกจากนั้นยังพบว่าชาวบ้านพอเพียงยังมีความตระหนักในการสร้างความสมดุลกับป่าในเรื่องของการตัดฟันต้นไม้เป็นอย่างดี ดังเช่นที่เขาอธิบายว่า **“เราไม่ได้ฟันหมดทั้งป่า เราฟันเพื่อใช้ในชีวิตประจำวันของเรา ไม่ได้เอาไม้ไปขายนายทุนอะไรแบบนั้น เราทำเพื่อยังชีพซึ่งต่อให้ทุกบ้านฟัน ก็รับรองได้ว่าหมดป่าแน่นอน เพราะเราไม่ได้ฟันทุกวัน ไม่ได้ฟันวันละหลาย ๆ ต้น เราฟันเพื่อเราจำเป็นนาน ๆ ที เราจึงจำเป็นต้องฟัน ถ้าเลี่ยงได้เราก็จะเลี่ยง เราไม่ทำเพราะเรารู้ว่าถ้าป่าหมดไปเราจะเดือดร้อนมากแค่ไหน เรารู้ดี การทำมาหากินก็ลำบากการฟันไม้มันเป็นหน้า ถึงหน้าฟันไร่ก็ต้องฟัน มันต้องทำเป็นช่วง ๆ ไม่ใช่ทำทุกวัน ถ้าถึงช่วงฟันไร่แล้วเราไม่ฟัน พอมันหมดช่วงของมันไปเราก็ทำอะไรไม่ได้แล้ว ที่สำคัญคือเราจะไม่พอกินในปีนั้น ”**สำหรับการเก็บเห็ด หน่อไม้ หรือการหาของป่าอื่น ๆ นั้นพบว่าฤดูกาลจะเป็นเงื่อนไขสำคัญในการควบคุมการเก็บหาของจากป่าให้เกิดความสมดุลอีกทั้งวัตถุประสงค์ที่เป็นไปเพียงเพื่อการ บริโภคในครอบครัวโดยใช้เพียงแค่เครื่องมือเล็ก ๆ อันเป็นลักษณะสำคัญของวิถีการผลิตแบบยังชีพ นอกจากนั้น ระบบการควบคุมทางสังคมที่ชุมชนกำหนดให้ผู้ที่มีสิทธิเก็บหาของป่าได้จะต้องเป็นสมาชิกของหมู่บ้านที่หมายถึงการอยู่ภายใต้โลกทัศน์ คุณค่า ระบบบรรทัดฐานและจารีตประเพณีเดียวกันเท่านั้น นับว่าเป็นกลไกอีกประการหนึ่งที่คอยควบคุมให้การใช้ประโยชน์จากป่าเป็นไปอย่างเหมาะสม

ระบบคุณค่า โลกทัศน์ และความเชื่อต่าง ๆ ของชาวบ้านในเรื่องความเกี่ยวพันระหว่างสิ่งศักดิ์สิทธิ์และป่า ที่แสดงออกมาให้เห็นผ่านพิธีกรรมต่าง ๆ นั้นเป็นเงื่อนไขที่สำคัญต่อการสั่งสมภูมิปัญญาและระบบการจัดการในการใช้ และอนุรักษ์ป่าไปพร้อม ๆ กันได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การขัดเกลาของผู้เฒ่าผู้แก่ที่สั่งสอนจนทำให้เกิดความเชื่อว่าจะต้องไม่ตัดต้นไทรที่เป็นที่อยู่อาศัยของลิงหรือจะตัดต้นไม้ที่อยู่ระหว่างห้วยสองห้วยไม่ได้เพราะบาป รวมทั้งประเพณีการต่อชะตาต้นไม้ การนำรกและสายสะดือเด็กฝังไว้ใต้ต้นไม้ล้วนแล้วแต่สะท้อนให้เห็นถึงระบบคุณค่าและโลกทัศน์เกี่ยวกับความผูกพันระหว่างชาวบ้านกับป่าโดยเชื่อมโยงกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ดังเช่นที่ชาวบ้านผู้หนึ่งสะท้อนให้เห็นว่า สมัยก่อนเวลาเราไปฟันไร่ ไปฟันต้นไม้ใหญ่ ๆ เราเรียกว่าเป็นผีต้นไม้ เราจะฟันไม่ได้ถ้าเราฟันถือว่าเราผิดผี ผิดผีต้นไม้ เราไม่นิยมทำ ถ้าใครทำแสดงว่าคน ๆ นั้นเป็นคนไม่ดี ปัจจุบันเราก็มองอยู่ อย่างต้นไม้ใหญ่ ๆ เหมือนต้นไทรเราก็ไม่ทำ ปัจจุบันที่นี่ลมพัดแรงมาก ส่วนหนึ่งเป็นเพราะเราตัดต้นไม้ใหญ่ ๆ ด้วย ลมมาแล้วไม่มีอะไรมาปะทะ ก็พัดมาเจอบ้าน บ้านก็พัง แทนที่จะมีต้นไม้ไปรับแรงกระแทกก็ไม่มีกลายเป็นบ้านทที่ต้องไปรับแรงกระแทกของลม บ้านก็พัง หน้าฝนฝนก็ตกหนัก

การปลูกฝังแนวความคิดและภูมิปัญญาเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากป่าที่เกิดขึ้นอย่างแน่นแฟ้นจนกลายเป็นโลกทัศน์กับระบบคุณค่าของชาวบ้าน และยังผูกพันกับความเชื่อในเรื่องสิ่งเหนือธรรมชาตินับว่าเป็นกระบวนการควบคุมทางสังคมที่มีประสิทธิภาพเพราะสามารถทำให้ชาวบ้านมีพฤติกรรมในการใช้ประโยชน์ จากป่าอย่างเหมาะสมโดยไม่จำเป็นต้องมีกฎหมายหรือเจ้าหน้าที่มาคอยควบคุมเพราะระบบการควบคุมเหล่านี้ได้ถูกปลูกฝังลงไปในจิตสำนึกจนกลายเป็นโลกทัศน์และระบบคุณค่าที่อยู่ภายในจิตใจซึ่งเป็นการควบคุมทางสังคมที่ดีที่สุด

การบริโภค พบว่า ในบริบทของสังคมประเพณีที่องค์กรทางสังคมทำหน้าที่หลายด้านทำให้มีการแจกแจงทางโครงสร้างน้อยรวมทั้งวิถีการผลิตเป็นไปเพื่อการยังชีพสำหรับการบริโภคในครอบครัว มีผลทำให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆในหมู่บ้านพอเพียง มิได้มีการแบ่งแยกออกจากกันอย่างสิ้นเชิง **กิจกรรมการผลิตและบริโภคของครอบครัวจึงกระทำควบคู่กันไปตลอด**โดยมีความต้องการในการบริโภคเป็นเงื่อนไขสำคัญในกากำหนดลักษณะและขอบเขตของกิจกรรมการผลิต ดังนั้น ระบบการจัดการหรือภูมิปัญญาไม่ว่าจะเป็น โลกทัศน์ ระบบคุณค่า ความเชื่อ ตลอดจนบรรทัดฐานและจารีตประเพณีต่าง ๆ ที่พบอยู่ในการผลิต จึงส่งผลต่อการบริโภคและกิจกรรมทางเศรษฐกิจอื่นไปพร้อม ๆ กันด้วย

การที่ชาวบ้านในหมู่บ้านพอเพียงมี**โลกทัศน์และระบบคุณค่าที่ตระหนักถึงความสำคัญของธรรมชาติ**ทำให้มีผลต่อการดำเนินชีวิตโดยเฉพาะอย่างยิ่งการรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและความสมดุลของป่าที่แวดล้อมตัวพวกเขาอยู่ ประกอบกับความเชื่อเรื่องผีและสิ่งเหนือธรรมชาติที่สิงสถิตอยู่ในป่าได้ก่อให้เกิดความเคารพยำเกรงทำให้ชาวบ้านตระหนักอยู่เสมอว่า ตนมิใช่เจ้าของธรรมชาติผู้ยิ่งใหญ่ที่จะนำทรัพยาธรรมชาติต่าง ๆ มาใช้ได้ตามอำเภอใจ ซึ่งโลกทัศน์ระบบคุณค่าเช่นนี้มีผลสืบเนื่องถึงบรรทัดฐานและจารีตประเพณีเกี่ยวกับการบริโภคของหมู่บ้านที่เอื้อต่อการเกิดขึ้นและการดำรงอยู่ของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นต้นว่า ลักษณะลักษณะของบ้านพักอาศัยเกือบทั้งหมดในหมู่บ้านเป็นลักษณะแบบง่าย ๆ ไม่ใหญ่โตและมักปลูกด้วยไม้ไผ่มีลักษณะเป็นใต้ถุนสูง พื้นก็ปูด้วยไม้ไผ่เช่นเดียวกันทั้งที่ป่าไม้ที่แวดล้อมอยู่เต็มไปด้วยพรรณไม้เศรษฐกิจต่าง ๆ เช่น ไม้มะค่าหรือไม้ยางที่มีมากมายแต่ชาวบ้านก็แทบไม่ได้มีการตัดมาใช้ในการปลูกบ้านเลยดังที่เขาเล่าให้ฟังว่า **“ชาวบ้านนี่จะเลื่อยไม้สร้างบ้านก็ยังไม่มีเลย เขาไม่ให้เลื่อย แต่พอคนอื่นเข้ามาเลื่อยก็ไม่มีใครว่าอะไร แบบว่าคนใหญ่คนโตมาเลื่อยเขาก็ว่าไม่ได้ เขามีเงิน”**นอกจากนั้น การมีวิถีการผลิตแบบยังชีพที่มุ่งไปสู่การบริโภคโดยไม่มีระบบเงินตราเป็นเครื่องมือในการสะสมค่าและส่วนเกิน มีผลทำให้การบริโภคที่เกิดขึ้นไปเพียงแค่เพื่อการดำรงชีวิตอย่างพอเพียงเท่านั้นโดยมิได้ต้องการที่จะบริโภคอย่างไร้ขอบเขต หรือฟุ่มเฟือยรวมทั้งมีการสะสมเอาไว้ ดังนั้น ลักษณะการบริโภคที่เป็นอยู่จึงเป็นปัจจัยที่กำหนดลักษณะและขอบเขตของกิจกรรมการผลิตด้วย ทำให้ทั้งกิจกรรมการบริโภคการผลิตเป็นไปอย่างสอดคล้องและสมดุลกับธรรมชาติ ด้วยการใช้เทคโนโลยีหรือเครื่องไม้เครื่องมือที่เหมาะสม ไม่มีขนาดใหญ่ที่ทำลายธรรมชาติมากเกินไปยิ่งไปกว่านั้นที่

ชาวบ้านในหมู่บ้านนี้มีโลกทัศน์และคุณค่าที่ให้ความสำคัญกับการสะสมส่วนเกินมากนัก มีผลทำให้ศักยภาพการผลิตมที่เป็นอยู่สามารถตอบสนองความต้องการบริโภคได้อย่างเหมาะสม

นอกจากนั้น **การที่สถาบันครอบครัวทำหน้าที่บูรณาการกิจกรรมการผลิตและการบริโภคเข้าด้วยกัน** ก็มีส่วนความต้องการในการบริโภคได้รับการตอบสนองอย่างพอเพียง เพราะการที่ครอบครัวสามารถบูรณาการกิจกรรมการผลิตอาหารจากการเพาะปลูกและหาของป่า การทอผ้าหรือการใช้สมุนไพรจะส่งผลทำให้ความต้องการบริโภคปัจจัย 4 ได้รับการตอบสนองภายใต้อำนาจการจัดกาและควบคุมของชาวบ้านเองและตราบเท่าที่องค์กรดังกล่าวนี้ยังสามารถรักษาศักยภาพในการบูรณาการนี้ไว้ได้ ก็จะทำให้การบริโภคได้รับการตอบสนองอย่างยั่งยืน

การแลกเปลี่ยน ในช่วงก่อนปี 2518 นั้น หมู่บ้านพอเพียงยังคงมีลักษณะของวิถีการผลิตแบบยังชีพอย่างเต็มที่ ดังนั้น **การจำแนกแจกแจงกิจกรรมทางเศรษฐกิจ หรือการแบ่งแยกหน้าที่ออกจากกันจึงพบน้อย** ด้วยเหตุนี้ กิจกรรมการแลกเปลี่ยนที่เข้ามาเชื่อมโยงระหว่างการผลิตและการบริโภคจึงยังคงมีบทบาทน้อยเช่นกัน หากจะพอมีบ้างก็พบว่ามักไม่อาศัยเงินตรามากนัก การแลกเปลี่ยนที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านนอกจากจะเป็นการแลกเปลี่ยนทางด้านแรงงานแล้วยังมีกิจกรรมการแลกเปลี่ยนสินค้าหรือผลผลิตบางอย่างที่ตนผลิตไม่ได้กับเพื่อนบ้านหรือหมู่บ้านใกล้เคียง เช่น เกลือ น้ำมันก๊าด หรือพืชผักต่าง ๆ เพื่อให้สามารถได้รับผลผลิตเหล่านั้นมาตอบสนองความต้องการในการบริโภคแต่อย่างก็ตาม ก็มักเป็นไปในลักษณะ **การแลกเปลี่ยนสินค้าหรือสิ่งของกันโดยตรงโดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลางและระบบเงินตรา ทำให้ตลาดและกลไกราคามีบทบาทน้อย** นอกจากนั้นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจาก **การแลกเปลี่ยนก็เป็นความสัมพันธ์ที่มีลักษณะเท่าเทียม** เนื่องจากตั้งอยู่บนพื้นฐานของการแบ่งปันและพึ่งพาอาศัยกันเนื่องมาจากการไม่มีความแตกต่างระหว่างชนชั้นและการเป็นระบบเครือญาติกับความผูกพันกันในชุมชน ความสัมพันธ์ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเอื้อเฟื้อแบ่งปันกันดังกล่าว พบว่าเป็นระบบการจัดการอย่างหนึ่งของสังคมแบบประเพณีที่สมาชิกสังคมต่างตระหนักดีว่า ลำพังแต่เพียงตนเองเท่านั้นย่อมไม่สามารถดำรงชีวิตได้อย่างพอเพียงโดยไม่พึ่งพาสมาชิกคนอื่น ดังนั้น การสร้างความสัมพันธ์ที่มีลักษณะเอื้อประโยชน์ให้สามารถมีชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข เช่น การช่วยเหลือเกื้อกูลกันกับชุมชนอื่นหรือเพื่อนบ้าน โดยนำผลผลิตมาแลกเปลี่ยนกันบนพื้น ฐานของการช่วยเหลือกันตามระบบคุณธรรมมากกว่าที่ใช้ระบบการค้าที่ต้องคำนึงถึงมูลค่าและการ ได้เปรียบ- เสียเปรียบ ระหว่างกันด้วยความตระหนักว่าแต่ละชุมชนไม่มีความสมบูรณ์เพียงพอที่จะตอบสนองความต้องการต่าง ๆของตนเองอย่างเต็มที่แต่เพียงลำพัง จึงเป็นสิ่งสำคัญ ดังนั้น การพัฒนาระบบ

ความสัมพันธ์ในเชิงความร่วมมือที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกันกับชุมชนอื่น ๆ หรือเพื่อนบ้านจึงเป็นความจำเป็นของทุกชุมชน หลายกรณีความสำพันธ์ดังกล่าวนี้ได้นำไปสู่ความสำพันธ์ทางสังคมที่ผูกพันกันในเชิงเครือญาติโดยอาจไม่ต้องร่วมสายโลหิตด้วยวิธีการอันชาญฉลาดโดยใช้พิธีกรรมต่างๆเป็นเครื่องมือ เช่น การผูกเกลอหรือผูกเสี่ยว เป็นต้น

สำหรับในหมู่บ้านแห่งนี้พบว่า การผูกข้อมือด้วยด้ายสีเหลืองของชาวบ้าน นอกจากจะเป็นเครื่องมือที่เป็นสัญลักษณ์ของชนเผ่ากะเหรี่ยงอันเชื่อมโยงไปถึงแนวทางการประพฤติปฏิบัติและความเชื่อต่าง ๆ แล้วการผูกข้อมือด้วยด้ายสีเหลืองของชาวบ้านพอเพียงรวมทั้งหมู่บ้านอื่น ๆ ที่อยู่ใกล้เคียงยังเป็นสิ่งแสดงให้เห็นถึงความเป็นชนเผ่าที่สืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษเดียวกัน ดำรงไว้ซึ่งศักดิ์ศรีชนเผ่ากะเหรี่ยงและมีวิถีชีวิตอันประกอบด้วยประเพณีและวัฒนธรรมเดียวกันดังที่ชาวบ้านอธิบายว่า ผูกเพื่อเป็นวัฒนธรรมประเพณีของเรา เรายึดมั่นในสิ่งนี้เราจะเดินทางไปที่ไหนใครมาเห็น จะได้รู้ว่าเป็นกะเหรี่ยง และที่สำคัญก็คือการเป็นชนเผ่าเดียวกัน ทำให้มีเงื่อนไขแห่งความพอเพียงร่วมกันอันเป็นการปลูกฝังวิธีคิดที่ว่าความพอเพียงในการดำรงชีวิตนั้นไม่สามารถเกิดขึ้นและดำรงอยู่ได้ในระดับปัจเจกบุคคลหรือครอบครัวเท่านั้น หากแต่ต้องเป็นความพอเพียงที่เกิดขึ้นในระดับชุมชนที่อยู่ร่วมกันด้วย ดังนั้นทุกคนจึงจำเป็นที่จะต้องช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อแบ่งปันกัน เพระเมื่อชุมชนมีความพอเพียงแล้วตนเองจึงจะสามารถอยู่อย่างพอเพียงได้ ด้วยเหตุนี้ระบบการจัดการหรือภูมิปัญญาต่าง ๆ ที่ชาวบ้านสร้างขึ้นมาจึงล้วนแล้วแต่เป็นระบบการจัดการในระดับชุมชนทั้งสิ้น

เป็นต้นว่า ประเพณีการแบ่งปันผลผลิตที่ได้จากการล่าสัตว์จึงพบว่าเป็นประเพณีของชาวบ้านที่เมื่อล่าสัตว์มาได้แล้ว จะต้องแบ่งให้เพื่อนบ้านด้วยเสมอ แม้บางครั้งสัตว์ที่ได้มาอาจเล็กน้อยไม่พอที่จะแบ่งปันกันโดยตรงแต่ชาวบ้านก็มีการปรับตัวโดยการนำสัตว์ที่ได้มาปรุงเป็นอาหารเพื่อให้มีปริมาณที่มากขึ้นเสียก่อนแล้วจึงนำมาแบ่งปันกัน ผู้ที่ได้รับการแบ่งปันต่อมาเมื่อตนเองล่าสัตว์มาได้บ้าง ก็ถือเป็นบรรทัดฐานที่ตนจะต้องแบ่งปันให้เพื่อนบ้านกลับคืนเช่นเดียวกัน นอกจากนั้นประเพณีการเอาแรง ก็เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งของระบบความสำพันธ์การแลกเปลี่ยนที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อความพอเพียงในชุมชนด้วย

การจัดสรรผลผลิต พบว่า การที่โครงสร้างสังคมของหมู่บ้านพอเพียงมีความแตกต่างทางชนชั้นน้อย อีกทั้งความเป็นเครือญาติร่วมบรรพบุรุษกันมาทำให้สิทธิในการเข้าถึงทรัพยากรและปัจจัยการผลิตต่าง ๆ เป็นไปอย่างเท่าเทียมกันไม่ว่าจะเป็นที่ดินหรือการเก็บหาของป่าเพราะชาวบ้านแห่งนี้มีโลกทัศน์และระบบคุณค่าที่เชื่อว่าเจ้าของทรัพยากรต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นที่ดิน ป่า น้ำ ก็คือธรรมชาติผู้ยิ่งใหญ่ ชาวบ้านเป็นเพียงแต่ผู้มาขอใช้ทรัพยากรเหล่านี้ในการดำรงชีวิตมิใช่เป็นเจ้าของซึ่งชาวบ้านผู้หนึ่งได้สะท้อนมุมมองนี้ว่า “เริ่มที่ไร่ข้าวที่เราปลูกถ้าเป็นกะเหรี่ยงจะเอาสะเด่อไปปักไว้ ขอทำกินกับเจ้าที่เจ้าทาง เจ้าป่า เจ้าแม่ธรณี แม่คงคา เอาสัญลักษณ์นี้เป็นที่อาศัยอยู่ใต้บารมีของสะเด่อทำให้เรามีความสุขในใจ” ดังนั้นกรรมสิทธิ์ในทรัพยากรแม่งเป็นของธรรมชาติ เทวดาและเจ้าป่าเจ้าเขาที่ชาวบ้านจะต้องใช้ทรัพยากรเหล่านี้ด้วยความเคารพ ยำเกรงและไม่อาจถือสิทธิใด ๆ เป็นของตนเองได้ด้วยเหตุนี้ทุกคนจึงมีสิทธิอย่างเท่าเทียมกันโดยการได้รับอนุญาตจากธรรมชาติที่จัดสรรการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ให้เป็นปัจจัยในการผลิตและบริโภคสำหรับการดำเนินชีวิตอย่างยุติธรรมภายใต้สิทธิการเป็นสมาชิกของชุมชน ภายใต้การควบคุมด้วยมาตรฐานการประพฤติปฏิบัติตามจารีตประเพณี

และบรรทัดฐานต่าง ๆ ตามที่ได้กล่าวมาแล้วเมื่อทุกคนมีโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรการผลิตอย่างเท่าเทียมกันจึงมีผลให้การจัดสรรผลผลิตที่เกิดขึ้นมีความเท่าเทียมและยุติธรรมด้วย หากแม้นว่าจะมีชาวบ้านคนใดที่จะต้องประสบกับความทุกข์ยากเนื่องจากเกิดภาวะไม่พอกินเกิดขึ้น ซึ่งอาจเกิดเนื่องจากประสบภัยพิบัติต่าง ๆ เช่น โรคหรือศัตรูพืชมาทำลายผลผลิตสังคมก็ได้สร้างระบบการช่วยเหลือโดยผ่านความสำพันธ์ของการเอื้อเฟื้อแบ่งปันเพื่อกระจายผลผลิตไปสู่คนที่ประสบปัญหาเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างพอเพียงได้ในที่สุด การที่หมู่บ้านพอเพียงในช่วงเวลาก่อนปี 2518 มีวิถีการผลิตแบบยังชีพโดยเงินตรา มีบทบาทน้อยมากในฐานะเป็นเครื่องสะสม มูลค่าส่วนเกินหรือทุนที่ใช้ในการผลิตเนื่องจากการผลิตที่เป็นอยู่ไม่ได้ ใช้ปุ๋ย เมล็ดพันธุ์ ยาฆ่าแมลง ที่ต้องใช้เงินหรือทุนในการซื้อหารวมทั้งชาวบ้านเองก็ทำหน้าที่เป็นทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคไปพร้อม ๆ กัน ปัจจัยเหล่านี้นับว่า มีส่วนอย่างมากในการทำให้ชาวบ้านมีอำนาจในการควบคุมและจัดการ รวมทั้งปรับตัวในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดสรรผลผลิตเพื่อนำไปสู่การได้รับการตอบสนองความต้องการในการบริโภคของตนเองอย่างเต็มที่นอกจากการปรับตัวทางด้านกิจกรรมทางเศรษฐกิจ แล้วยังพบว่ายังมีการปรับตัวด้านอื่น ๆ อีกเช่น

กระบวนการจัดการเกี่ยวกับการขัดเกลาทางสังคม พบว่าการมีอำนาจในการควบคุมจัดการกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระบวนการเรียนรู้ (Learning process)ของสังคมประเพณีเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่อธิบายว่าเพราะเหตุใดเศรษฐกิจพอเพียงจึงสามารถผลิตซ้ำสู่สมาชิกรุ่นต่อไปของสังคม อย่างต่อเนื่อง มีผลทำให้เศรษฐกิจพอเพียงดำรงอยู่ได้ตลอดมา

โครงสร้างสังคมประเพณี ซึ่งครอบครัวทำหน้าที่บูรณาการกิจกรรมต่าง ๆไว้ ไม่ว่าจะเป็นการผลิต การบริโภค ฯลฯ รวมทั้งบทบาทในการจัดการควบคุมกระบวนการกล่อมเกลาทางสังคมและกระบวนการเรียนรู้ ดังนั้น ครอบครัวจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการถ่ายทอด โลกทัศน์ คุณค่าและบรรทัดฐานต่าง ๆ เช่นการตระหนักถึงความสำคัญของธรรมชาติและการช่วยเหลือพึ่งพากันและกันที่ถือว่าเป็นเงื่อนไขการดำรงอยู่ของเศรษฐกิจพอเพียงให้สามารถผลิตซ้ำสู่สมาชิกรุ่นต่อไป การที่กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนมิได้แยกออกไปจากวิถีชีวิตประจำวันทั้งการเพาะปลูก และการหาของป่า การทอผ้า ความรู้เรื่องสมุนไพร ตลอดจนถึงขนบธรรมเนียมประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ จึงมีผลทำให้ภูมิปัญญาที่อยู่ในรูปการจัดการต่าง ๆ ยังคงทำหน้าที่ได้ดีในการผลิตซ้ำความรู้เหล่านี้สู่อนุชนรุ่นหลังดังเช่นที่ชาวบ้านสะท้อนให้เห็นว่า **“ เวลาออกไปทำงานจะไปเกี่ยวข้าว หว่านข้าวหรืออะไรก็แล้วแต่ แม่ก็จะเอาผมไปด้วย ผมก็ดูจากพ่อแม่ที่ทำงาน เราไปกันทั้งครอบครัว พ่อทำอะไรแม่ทำอะไรลูกเรียนจากภาพที่เห็น เพราะไปทุกวันและทำอย่างนั้นทุกวัน จนอยู่มาวันหนึ่งเราก็ทำอย่างนั้นได้ ใคร ๆ ก็เห็นไปช่วยกัน ไปทำด้วยกัน พ่อแม่ทำ เราโตขึ้นมาเราก็ต้องทำตาม เห็นตัวอย่างโดยที่พ่อแม่ไม่สอน ”**

จึงสรุปได้ว่า **เงื่อนไข** สำคัญที่สุดของการเกิดขึ้นและการดำรงอยู่ของเศรษฐกิจพอเพียงในโครงสร้างสังคมแบบประเพณีก็คือ การที่ชุมชนมี**อำนาจ**ในการควบคุมและดูแลทรัพยากรของตนเองอย่างเต็มที่อำนาจดังกล่าวทำให้ชุมชนนั้นสามารถสืบทอดและพัฒนาระบบการจัดการทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพให้เกิดขึ้นอย่างสอดคล้องและสมดุลกับสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ อันทำให้ความพอเพียงไม่ว่าจะเป็นในแง่ของการผลิต การบริโภค การแลกเปลี่ยนและการจัดสรรผลผลิตนอกจากนั้น การที่มีจำนวนประชากรที่เหมาะสม การมีสภาพป่าที่อุดมสมบูรณ์ การผูกพันกันในลักษณะเครือญาติที่ทำให้มีความแตกต่างทางชนชั้นและการแจกแจงโครงสร้างน้อย รวมทั้งการมีวิถีการผลิตที่เป็นไปเพื่อการยังชีพและการบริโภคในครอบครัวโดยปราศจากการแทรกแซงของอิทธิพลภายนอกก็เป็นเงื่อนไขสนับสนุนที่สำคัญต่อความมีประสิทธิภาพของระบบการนี้ด้วยเช่นกัน ระบบการจัดการดังกล่าวเป็น **กระบวนการ** ที่เชื่อมโยงระหว่างโลกทัศน์และระบบคุณค่าที่สังคมนั้นเห็นว่าดีงามเหมาะสมกับการจัดระเบียบทางสังคมในรูปบรรทัดฐานภายใต้กระบวนการสนับสนุน และควบคุมทางสังคมซึ่งสะท้อนให้เห็นอยู่ในรูปของความเชื่อขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ ในหมู่บ้านอันเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้เศรษฐกิจพอเพียงสามารถดำรงอยู่ได้ เช่นที่พบว่าความตระหนักรู้ของชาวบ้านเกี่ยวกับความสำคัญของป่าและธรรมชาติที่มีต่อการดำรงชีวิตรวมทั้งความจำเป็นที่จะต้องพึ่งพาอาศัยกันในชุมชน มีผลทำให้เกิดโลกทัศน์และระบบคุณค่าที่มองเห็นว่า การใช้ประโยชน์จากป่านั้นจะต้องเป็นไปอย่างสมดุลกับระบบนิเวศ รวมทั้งต้องรู้จักแบ่งปันและพึ่งพากันในชุมชนเพื่อในที่สุดแล้วทุกคนจะสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยความพอเพียงอย่างยั่งยืน โลกทัศน์และระบบคุณค่าเหล่านี้ได้เชื่อมโยงไปสู่การประพฤติปฏิบัติที่ปรากฏอยู่ในการจัดระเบียบแบบแผนความสัมพันธ์ต่าง ๆ ของชุมชน เช่น **ความเชื่อและพิธีกรรม** เกี่ยวกับผีและสิ่งเหนือธรรมชาติที่ฝังลึกอยู่ในจิตใจและสามารถให้คุณให้โทษได้ซึ่งเป็นเครื่องมือในการควบคุมและสนับสนุนให้คนปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคมอย่างมีประสิทธิภาพส่วน **บรรทัดฐาน** อื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นในรูป**จารีตประเพณี** ของชุมชนที่เกี่ยวเนื่องกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจตั้งแต่ **การผลิต** ได้แก่ การจัดการปัจจัยการผลิตต่าง ๆ เมล็ดพันธุ์รวมทั้งเทคโนโลยี ฯลฯ หรือ**การบริโภค** ต้องการให้มีความพอดีและมีขอบเขตเหมาะสมกับความสมดุลของธรรมชาติ **การแลกเปลี่ยนและการจัดสรรผลผลิต** ที่ต้องตั้งอยู่บนบรรทัดฐานของการแบ่งปันและพึ่งพาอาศัยกันในชุมชน ซึ่งเงื่อนไขดังกล่าวนี้ทำให้สังคมประเพณีมีการจัดระเบียบความสัมพันธ์ทางสังคมที่เอื้อต่อการเกิดขึ้น และดำรงเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเหมาะสมนอกจากนั้นบทบาทของชุมชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันครอบครัวที่มีต่อกระบวนการเรียนรู้และการขัดเกลาทางสังคมก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการผลิตซ้ำของภูมิปัญญาและระบบการจัดการต่าง ๆที่ทำให้เศรษฐกิจพอเพียงสามารถดำรงอยู่ในบริบทสังคมประเพณีของหมู่บ้านพอเพียง

การเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัยของหมู่บ้านพอเพียง หมู่บ้านพอเพียงมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมครั้งใหญ่นับตั้งแต่ในปี 2518 ที่เริ่มมีถนนเข้ามาสู่หมู่บ้านเป็นต้นมา ในครั้งแรกถนนที่เข้ามานั้นเป็นเพียงถนนลูกรังเล็ก ๆ ที่ทางราชการตัดผ่านเข้ามาตามโครงการ

เงินผันเพื่อเปิดเส้นทางคมนาคมให้แก่หมู่บ้านซึ่งแต่เดิมสภาพการคมนาคมที่เป็นอยู่มีเพียงทางเดินเท้าและการใช้สัตว์พาหนะเท่านั้นต่อมาเมื่อมีกระแสการเคลื่อนไหวทางการเมืองของนักศึกษาในเมืองหลวงและรัฐบาลได้มีการปราบปรามอย่างรุนแรงทำให้มีนักศึกษาส่วนหนึ่งมาหลบซ่อนตัวอยู่ที่หมู่บ้านประกอบกับการเป็นเขตแทรกซึมของคอมมิวนิสต์ รัฐบาลจึงมีนโยบายเร่งรัดการเปิดเส้นทางการคมนาคมเพื่อสร้างความมั่นคงทางการเมืองในเขตนี้ ทำให้หมู่บ้านพอเพียงมีถนนลาดยางที่สะดวกสบาย และทันสมัยแทนถนนลูกรังเข้ามาถึงหมู่บ้าน ตั้งแต่ปี 2524

การมีถนนเข้ามาถึงหมู่บ้านไม่ได้นำมาซึ่งความสะดวกสบายในด้านการคมนาคมเท่านั้นแต่ถนนที่ตัดผ่านเข้ามาได้นำการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่เข้ามาสู่หมู่บ้านหลายด้านด้วยเช่นกัน ด้านหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงก็คือ สิ่งที่เรียกว่าความเจริญหรือความทันสมัย ดังเช่นที่ชาวบ้านผู้หนึ่งให้ความหมายว่า **ถนนเป็นตัวนำความเจริญเข้ามา เราคิดว่านั่นหมายถึงความเจริญ** แต่ในขณะเดียวกันชาวบ้านแห่งนี้ก็ตระหนักดีว่า ถนนได้ทำให้วิถีชีวิตที่เป็นอยู่ของเขาเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก **“พอถนนเข้ามาชีวิตเราก็เปลี่ยนแปลงไป เปลี่ยนไปมาเดี๋ยวนี้มีการใช้เงินในชีวิตประจำวันมากขึ้น ซื้อกับข้าว ผลไม้ ปลา พวกนี้มีเร่ขายหมด คนข้างนอกมาเร่ขาย เขา**เข้า**มาเร่ขายแทบทุกวันสมัยนี้ถ้าไม่มีเงินอยู่ไม่ได้”“ ข้าวโพดเพิ่งเข้ามาเมื่อมีถนนเข้ามา เมื่อมีทางสะดวก ผมว่าส่วนหนึ่งเป็นพลังทางเศรษฐกิจที่นำมาโดยพ่อค้าคนกลางและคนภายนอกที่เขามาเพราะมีประสบการณ์บุกจากข้างล่างเรื่อย ๆ คือพวกชาวบ้านกลุ่มนี้จะเป็นพวกแนวหน้าในการเปิดใหม่เรื่อย ๆ ” “เปลี่ยนแปลงมากเมื่อก่อนคนไทยเข้ามาก็กลัวตายเลยเพราะไม่ค่อยมีคนเข้ามา เดี๋ยวนี้เด็กไม่กลัวอะไร เห็นใครเข้ามาก็วิ่งเข้าไปดูถ้าเป็นสมัยก่อนเรากลัวกันตาย นี่รถก็วิ่งเยอะ คนก็เข้ามาขายของเยอะแต่ไม่มีใครกลัว ตอนนี้เขาชิน ไม่กลัว เมื่อก่อนเขาจะไปกราบพระทุกเช้าเย็น เดี๋ยวนี้ไม่ค่อยเห็น เวลาไม่มี แม้กระทั่งวันพระยังไม่มีเวลาไปตักบาตรเลย “ ก่อนหน้านั้นยังไม่มีทาง ไม่มีถนน มีแต่ทางเกวียน ซึ่งเข้ามายากลำบากมากพอเปิดทาง คือมีทางของป่าไม้บ้าง ของทหารบ้าง ก็เริ่มมีคนนอกเข้ามาเพื่อหาที่อยู่ คนเหล่านั้นเริ่มเอาอะไรใหม่ ๆ เข้ามาผมว่าวัคซีนนี่มาพร้อมกับถนนและสมุนไพรก็ห่างเหินไปพร้อมกับถนนด้วย ” การมีถนนหนทางที่สะดวกสบายเข้ามาถึงหมู่บ้านย่อมเป็นประตูสำคัญที่ทำให้อิทธิพลภายนอกโดยเฉพาะอย่างยิ่ง อิทธิพลเศรษฐกิจแบบการค้าเข้ามาสู่หมู่บ้านรวมทั้งเปิดโอกาสให้คนในหมู่บ้านออกไปสัมพันธ์กับสังคมภายนอกมากขึ้น ปัจจัยเหล่านี้ทำให้วิถีการผลิตแบบยังชีพที่เคยเป็นอยู่ต้องเปลี่ยนแปลงไป เงินตราได้เข้ามามีบทบาทในชีวิตเพิ่มขึ้น รวมทั้งคนภายนอกที่เข้ามาติดต่อสัมพันธ์กับคนในหมู่บ้านย่อมทำให้วิถีชีวิตแตกต่างไปจากเดิม

อย่างไรก็ตาม ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวข้างต้นก็ยังไม่รุนแรงเท่ากับการที่ถนนนำมาซึ่งการให้**สัมปทานป่า**แก่นายทุนภายนอกให้เข้ามาครอบครองและใช้ประโยชน์อย่างถูกต้องตามกฎหมายบนที่ดินที่เคยเป็นที่ทำมาหากินและแหล่งทรัพยากรของ

ชาวบ้านมาตั้งแต่ครั้งปู่ย่าตายาย ทำให้ชาวบ้านต้องกลายเป็นผู้ผิดกฎหมายถูกลิดรอนสิทธิที่เคยมีไปจนเกือบหมดสิ้น แม้ว่าต่อมาทางการจะออกกฎหมายยกเลิกให้สัมปทานป่า แต่การใช้อิทธิพลเถื่อนของนายทุนซึ่งมีความสัมพันธ์กับนักการเมืองก็ยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่องจนกระทั่งปัจจุบันนายทุนผู้ซึ่งเป็นคนภายนอกที่ไม่เคยมีความผูกพัน ไม่เคยเรียนรู้ถึงภูมิปัญญาที่ปรากฏอยู่ในรูปของคุณค่า โลกทัศน์หรือบรรทัดฐานใดๆ ที่ทำให้เกิดความตระหนักว่าการใช้ประโยชน์จากป่านั้นจำเป็นต้องมีระบบจัดการที่เหมาะสมเพื่อให้สอดคล้องกับการดูแลรักษาป่าไม้ไปพร้อมกันด้วย อีกทั้งการที่นายทุนเหล่านี้เป็นคนภายนอกย่อมไม่ได้รับผลกระทบหรือมีส่วนได้ส่วนเสียใดๆ ต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพความอุดมสมบูรณ์ของป่า และระบบนิเวศดังเช่นชาวบ้าน นอกจากนั้นยังมีความได้เปรียบเนื่องจากเป็นผู้มีทุนมีเทคโนโลยีในรูปเครื่องไม้เครื่องมือที่ทันสมัยทำให้การใช้ประโยชน์จากป่าเป็นไปในเชิงพาณิชย์ตามวิธีคิดของนายทุนอย่างเต็มที่ ด้วยเหตุนี้จึงพบว่า เพียงแค่เวลาไม่กี่ปีที่สัมปทานป่าเกิดขึ้นรวมทั้งผลของการใช้อิทธิพลเถื่อนต่าง ๆ ได้ทำลายสภาพความอุดมสมบูรณ์ของป่าแห่งนี้จนเกือบหมดสิ้น และได้ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของชาวบ้านอย่างรุนแรงอีกด้วย

“พอมีสัมปทานเข้ามาทำให้มีพื้นทำให้เรามีพื้นที่ทำกินน้อยลง ต้องย้ายมาทำกินทางด้านเหนือกับด้านตะวันตก ส่วนทางด่านตะวันออกเป็นสัมปทานหมดแล้ว”

“ สมัยก่อนเป็นป่า มีต้นไม้เยอะมาก มีน้ำไหลตลอดทั้งปี ระยะหลังพอมีสัมปทาน ไม้ก็เริ่มหมดไป ไม้ก็เริ่มหมดไป น้ำก็แห้งลง การทำมาหากินของชาวบ้านก็ยากลำบากขึ้นความชุ่มชื้นของป่าน้อยลง พื้นที่ทำกินก็เปลี่ยนแปลงไป เมื่อก่อนที่ทำกินเป็นที่ราบเหมาะแก่การเพาะปลูกตอนหลังกลายเป็นพื้นที่สัมปทานไปหมดเราต้องย้ายที่ทำกินไป เพราะปลูกทางทิศเหนือกับทางตะวันตกซึ่งเป็นพื้นที่เชิงเขาลำบากมากเวลาฝนตกหน้าดินก็ถูกชะล้าง ”

“ก่อนหน้าที่สัมปทานจะเข้ามา ชาวบ้านมีกินมีใช้อุดมสมบูรณ์ แต่พอสัมปทานเข้ามา สัตว์ที่เคยจับกินก็ได้หนีเข้าป่าลึกไป ผักหญ้าที่เคยเก็บกินได้ ใกล้ ๆ บ้านก็เริ่มน้อยลง ความลำบากก็มาเยือนเราฝนก็แล้ง”

“เมื่อก่อนนี้ที่นี่เป็นป่าอุดมสมบูรณ์ พอดีมีสัมปทานเข้ามา เริ่มเกิดผลกระทบต่อชาวบ้าน ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล ทุกอย่างเริ่มเปลี่ยนไปเราไม่คิดว่าป่าจะหมดไปได้ เราไม่เคยคิดเลยเพราะป่าไม้มีมากเยอะแยะไปหมด ไม่มีใครคิดว่ามันจะหมดไปเลยจริง ๆ ” “สวนป่าเขาปลูกไม้ใช้รถแทรกเตอร์ไถเลยดันต้นไม้ออกให้หมดแล้วใช้รถไถ ๆ พรวนดิน มะค่าต้นใหญ่ถูกไถหมด สัตว์ก็อยู่ไม่ได้ ต้นมะค่าเดี๋ยวนี้เหลือแต่ความทรงจำ เขาเอาไม้ไปเข้าโรงเลื่อย ”

“เราคิดว่าเราต้องมีป่าเพื่อชีวิตของเราเอง ผมเข้ามารับช่วงต่อจากกำนันสงบอีกที ที่ทำตรงนี้เพราะเห็นประโยชน์ที่ตกเป็นของชาวบ้านเพราะไม่อย่างนั้นแล้วจะมีแต่คนข้างนอกเข้ามากอบโกยผลประโยชน์จากที่นี่ไปช่วงกำนันสงบนั่นก็เป็นช่วงที่

ต้องต่อสู้กับคนภายนอกเยอะมาก เราพยายามบอกเขาว่า มันจะเกิดผลกระทบกับชาวบ้านขอร้องเขาว่าอย่าทำเลย อย่าทำแบบนั้นเลย
เพราะเราจะเดือดร้อนมากอย่าทำลายป่าไม้เลยเราโดนผลกระทบเดือดร้อนกันทั่วทุกครัวเรือนให้เห็นใจเราบ้าง ”

“ผมเข้ามาปี 2532 ป่าหมดแล้วเหลือแต่ตอ ก็ปิดป่าพอดี พอปิดป่าก็เริ่มมีไม้เถื่อน ป่าที่มันหมดหลัก ๆ ก็คือ สัมปทาน พอหลังสัมปทานเข้ามาชาวบ้านที่ล้มละลายจากภายนอกเข้ามาหาที่ดินเพิ่มสำหรับทำ ไร่เก็งกำไร หลัง สัมปทานก็มีกระบวนการทำไม้เถื่อน”

“หลังจากสัมปทานตัดไม้หมดแล้ว ปี 29 ปี 30 จะมีเศษกิ่งไม้ที่ถูกตัดทิ้งอยู่กลางป่า คือเวลาเขาทำ เขาไถ เขาไถปาดเลย เมื่อกิ่งไม้ที่ ถูกตัดทิ้งไว้และไม้ใหญ่ล้มทับไม้เล็กก็จะกลายเป็นเชื้อเพลิง พอมีไฟไหม้เข้ามาก็ไหม้แบบมโหฬาร สูงเท่ายอดมะพร้าว หลังจากนั้น ช่วงปี 32-33 เจอภาวะฝนแล้ง
หนูระบาด ข้าวแทบไม่ได้กินเลย พันธุ์ข้าวก็แทบไม่มี เป็นภาวะผลกระทบอากาศ ฝนทิ้งช่วง ”

“เมื่อก่อนอุดมสมบูรณ์มาก แต่มาตอนหลังก็เปลี่ยนแปลงไป จำ พ.ศ. ไม่ได้ แต่เขาสัมปทานไปทั้งหมู่บ้าน ต้นไม้ใหญ่ ๆ ก็ไม่มี ซื้อไปทั้งฟากถนนฟากนี้ มีปัญหาเรื่องทำมาหากินมาก”

ความเสื่อมโทรมของสภาพป่าอันเป็นผลมาจากป่าสัมปทานและอิทธิพลเถื่อนดังที่ได้กล่าวมา ได้ส่งผลกระทบกระเทือนอย่างรุนแรงต่อศักยภาพแห่งความพอเพียงที่ได้เกิดขึ้นและดำรงอยู่ในหมู่บ้านแห่งนี้ตลอดมา ชาวบ้านต้องสูญเสียทั้งที่ดินและอำนาจในการควบคุมดูแลทรัพยากรต่าง ๆ ซึ่งเป็นเงื่อนไขหลักของความพอเพียง เท่ากับว่าชาวบ้านถูกตัดขาดจากระบบการจัดการในรูปของภูมิปัญญา ที่มีการผลิตซ้ำอย่างต่อเนื่องมาแต่ครั้งบรรพบุรุษ รวมทั้งถูกกันออกไปจากบทบาทและฐานะของผู้จัดสรรและจัดการทรัพยากรด้วย ในขณะเดียวกันชาวบ้านก็ยังคงต้องพึ่งทรัพยากรจากป่าในการดำรงชีวิต แต่สภาพความเสื่อมโทรมของป่าที่เกิดขึ้นจากผลของสัมปทานกลับไม่อาจตอบสนองความต้องการนี้อย่างพอเพียงได้ต่อไปอีก

“การทำมาหากิน เช่น การทำไร่ ผลผลิตไม่ได้เท่าเมื่อก่อน เมื่อก่อนไม่ต้องทำมากเราก็พอกิน มาระยะหลังเมื่อมีสัมปทานป่า การตัดต้นไม้ทำให้ฝนไม่ตกตามฤดู ไฟไหม้มากขึ้น ”

“หาอะไรในป่ากินไม่ได้แล้วเพราะเจ้าหน้าที่เขาเคร่งครัดมากเราทำไม่ได้แล้ว เราะเก็บของป่าได้บางอย่าง เช่น ถ้าจะหาหน่อไม้นี่ก็ต้องบอกเจ้าหน้าที่เขา ทำเองไม่ได้ เราต้องขออนุญาตเขาก่อน เราต้องทำตาม คือขอเขาดีกว่าจะไปขัดขืนเขา”

การสูญเสียความพอเพียงในตนเองของชาวบ้านได้เกิดขึ้นพร้อมกับการเข้าแทรกแซงของวิถีการผลิตแบบทุนนิยมการค้าที่ใช้เงินตราเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนและสะสมค่ารวมทั้งยังนำกลไกลตลาดและพ่อค้าคนกลางเข้ามาอีกด้วย ความไม่พอเพียงที่เกิดขึ้นจึงเป็นแรงผลักดันที่ทำให้ชาวบ้านต้องเข้าไปสัมพันธ์กับระบบทุนนิยม ทำให้ความสัมพันธ์ในการผลิตทั้งหมดต้องเปลี่ยนแปลงไปจากวิถีการผลิตที่การผลิตและการบริโภคที่เคยดำรงอยู่ในบริบทเดียวกัน จากบทบาทของการแลกเปลี่ยนและจัดการจัดสรรผลผลิตที่อยู่บนพื้นฐานของความเอื้ออาทรและแบ่งปันมากกว่าการคำนึงถึงผลกำไร จากการผลิตที่มีขนาดเล็กภายในขอบเขตของการบริโภคที่เหมาะสมรวมทั้งการใช้เทคโนโลยีที่สอดคล้องกับความสมดุลตามธรรมชาติ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ต้องเปลี่ยนแปลงมาเป็นการแบ่งแยกหน้าที่กิจกรรมทางเศรษฐกิจออกจากกัน การผลิตที่แยกออกจากกาบริโภคโดยมีการแลกเปลี่ยนแบบเงินตรา รวมทั้งพ่อค้าคนกลางและกลไกลตลาดเข้ามาแทนที่ การมีกรรมสิทธิ์ส่วนตัวในทรัพย์สินแทนที่กรรมสิทธิ์ส่วนรวม หรือ การปลูกพืชเชิงเดียวในลักษณะของการพาณิชย์ที่มีความจำเป็นต้องใช้เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ยและสารเคมีต่าง ๆ จากภายนอกรวมทั้งค่านิยมทางด้านวัตถุที่ทำให้เกิดพฤติกรรมการบริโภคอย่างฟุ่มเฟือยการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ย่อมเป็นผลทำให้โลกทัศน์ ระบบคุณค่าและบรรทัดฐานอันประกอบกันเป็นโครงสร้างสังคมที่ชาวบ้านพอเพียงเคยมีอยู่ต้องถูกสั่นคลอน

“สมัยก่อนไม่ต้องซื้ออะไรมากแค่น้ำมันก๊าด ส่วนอาหารการกินก็ตามมีตามเกิดหาตามในป่าได้ แต่เดี๋ยวนี้ต้องซื้อหมดเลย ไปซื้อที่ตลาด ถ้าไม่ซื้อก็ไม่มีอะไรกินหาอะไรในป่ากินไม่ได้แล้วเพราะเจ้าหน้าที่เขาเคร่งครัดมาก”

“ เมื่อก่อนน้ำมันพืช น้ำปลา ผงซักฟอก ก็ไม่ใช้กัน แต่ตอนนี้ใช้หมดเงินที่ได้ก็หมดไปกับของพวกนี้”

“ พอมีสัมปทานเข้ามา เรามีถนนตัดผ่าน เริ่มมีของขาย พอมีของขายเราก็ต้องซื้อกิน พอถนนเข้ามาชีวิตเราก็เปลี่ยนแปลง เปลี่ยนไปมากเดี๋ยวนี้มีการใช้เงินในชีวิตประจำวันมากขึ้นซื้อกับข้าว ผลไม้ ปลาพวกนี้มีมาเร่ขายหมด คนข้างนอกมาเร่ขาย เขามาเร่ขายแทบทุกวันปัจจุบันเราต้องจำเป็นต้องใช้เงินมากขึ้นในชีวิตประจำวัน รายได้ของเราน้อยมาก แทบไม่พอต่อการใช้จ่ายในแต่ละวัน ”

“เดี๋ยวนี้เวลาหิว กับข้าวไม่มี เมื่อก่อนกับข้าวมีอยู่ในป่า ไม่ต้องไปไกลเมื่อก่อนหากับข้าวในป่าได้ เดี๋ยวนี้ไม่มีเลยต้องขาย ”

“สมัยก่อนทำข้าวได้กินดีกว่านี้ สมัยนี้ทำข้าวได้กินไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วย”

“สมัยก่อนเราไม่ค่อยมีเงิน เช่น ผมมีเนื้ออยู่ 1 กิโลกรัม ผมอยากกินปลาร้าผมก็แบ่งเนื้อให้เขาครึ่งหนึ่งเพื่อแลกกับปลาร้า ตอนนี้พอมีเงินก็ใช้เงินเพื่อซื้อของที่เราอยากได้ ส่วนใหญ่เราจะไม่ค่อยมีการแลกเปลี่ยนกันแล้วใช้เงินแทน”

“เดี๋ยวนี้นะเขาหวังเพื่อขาย เขาปลูกเพื่อขาย อย่างมะเขือ เจ้าของปลูกเพื่อขาย ไปเก็บเอาสี่ห้าลูกก็ไม่ได้ เป็นของเขา แต่ก่อนไม่ต้องห่วงหรอกให้มันเยอะเก็บเอาได้ พอเจอหน้าทีหลังก็บอกเจ้าของอีกอย่างหนึ่งเขาให้ยา
อายุไม่ครบเขาบอกกินไม่ได้.... ที่ดินมีราคานายทุนก็เข้ามา น้อยลงเรื่อย ๆ ไร่หนึ่งหมื่นหนึ่งไม่ให้ สามหมื่นก็เอา เถอะ ”

“ มันต้องทำให้ดิ้นมากขึ้นหรือเปล่า เพาะไปปลูกพืชไร่ก็ดิ้นรนอยู่และประกอบกับระบบเศรษฐกิจแบบตลาดมันเข้ามาครอบงำมากขึ้นการถูกล่อโดยกระบวนการโฆษณา ก็ทำให้เกิดความอยากเทียม ความต้องการเทียมอีกอย่างหนึ่งคือ Life support system ที่มาจากป่าอาหารการกินต่าง ๆ ที่เก็บหาของป่ามันหาได้น้อยลงทำให้ต้องดิ้นรนทางอื่น กระแสหนึ่งเริ่มเปลี่ยนจากการทำมาหากิน พอมีเงื่อนไขภายนอกเข้ามา เขาจะมุ่งไปสู่การปลูกพืชเพื่อขาย ซึ่งต้องไปอยู่ชายขอบสุดของกระบวนการการผลิตระดับโลก.... อย่างมันสำปะหลังและสับปะรดตอนนี้เห็นชัดว่ากลไกราคาเราควบคุมไม่ได้ ”

ในขณะที่หมู่บ้านพอเพียงถูกแทรกแซงโดยอิทธิพลภายนอกอย่างรุนแรงไม่ว่าจะเป็นในรูปของการถูกลิดรอนอำนาจในการจัดการทรัพยากร
และการพยายามเข้ามาครอบงำของวิถีการผลิตแบบทุนนิยมการค้า การศึกษาสมัยใหม่ที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาเดียวกันก็เป็น เงื่อนไขที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้การผลิตซ้ำของศักยภาพในการพึ่งตนเองของชาวบ้านต้องถูกกระทบกระเทือน

ด้วยวิธีการจัดการเรียนการสอนหรือเนื้อหาหลักสูตรที่แปลกแยกจากท้องถิ่นพร้อมกับการแยกเด็กออกจากกระบวนการเรียนรู้และการขัดเกลาทางสังคมของชุมชนกับครอบครัว ที่เคยอยู่ในวิถีชีวิตประจำวันมาสู่การเรียนในห้องเรียน ทำให้เด็กถูกตัดตอนจากการเรียนรู้ที่สั่งสมกันมาจากภูมิปัญญาดั้งเดิมมาสู่การเรียนแบบสมัยใหม่ซึ่งไม่ได้เชื่อมโยงกับรากฐานและวิถีชีวิตที่เป็นอยู่

นอกจากนั้นอิทธิพลจากการปลูกฝังของการศึกษาสมัยใหม่ได้ทำให้เด็กมีระบบคุณค่าและโลกทัศน์ที่เปลี่ยนไป ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ที่สอนกันในโรงเรียนนั้นเน้นความเชื่อในสิ่งเป็นเหตุเป็นผลสามารถพิสูจน์ได้ ความเชื่อเช่นนี้ย่อมกระทบกระเทือนต่อความเชื่อเรื่องผีและสิ่งเหนือธรรมชาติที่มีลักษณะตรงกันข้ามคือไม่อาจพิสูจน์ได้ด้วยกฎเกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้โครงสร้างสังคมที่เป็นอยู่ไม่ว่าจะเป็นขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีและบรรทัดฐานต่าง ๆ แตกต่างไปจากเดิม

“ เวลา ออกไปทำงานจะไปเกี่ยวข้าวหว่านข้าวหรืออะไรก็แล้วแต่แม่ก็จะเอาผมไปด้วย ผมก็ดูจากพ่อแม่ที่ทำงาน เราไปกันทั้งครอบครัวพ่อทำอะไรแม่ทำอะไรลูกเรียนรู้จากภาพที่เห็น เพราะไปทุกวันและทำอย่างนั้นทุกวันจนอยู่มาวันหนึ่งเราก็ทำอย่างนั้นได้ แต่สมัยนี้คนละแบบกัน พ่อไปทำไร่ แม่ไปทำไร่ ส่วนลูกไปเรียนหนังสือ เด็กไม่เห็นว่าพ่อแม่ทำอะไร มัวแต่เรียนหนังสือ

เด็กเลยทำไม่ค่อยเป็น ไม่เหมือนสมัยก่อน ตอนนี้อาศัยว่า พอเลิกโรงเรียนก็ไปช่วยที่ในไร่อะไรแบบนั้นไม่ได้ไปช่วยคลุกคลีอยู่ทั้งวันเหมือนเมื่อก่อน ผมว่าลูก ๆ ไม่ค่อยเข้าใจเท่าไหร่ เขาไม่อยากไปช่วยในไร่ ผมว่าเด็กขี้เกียจมากขึ้น สมัยก่อนต้องตามไปที่ไร่และต้องช่วยงานทั้งวัน ไม่มีอะไรอย่างอื่นมาให้ทำ

เด็กอาจคิดว่าไปโรงเรียนสบายกว่าไปไร่ ไปไร่อาจร้อนหน่อยสู้เรียนอยู่ที่โรงเรียนไม่ได้ โรงเรียนก็คือเรียนหนังสือ เล่น ทำสองอย่าง พอถึงวันที่ลูกออกจากโรงเรียนต้องมาช่วยทำงานไร่เต็มที่ก็ไม่ค่อยทำกัน เพราะมันลำบากเหนื่อยต้องบังคับให้ทำอะไรแบบนั้น ”

“เด็กสมัยนี้ขี้เกียจไม่ค่อยช่วยพ่อแม่เท่าไหร่ ไม่มีมารยาทสมัยก่อนพ่อแม่เน้นเรื่องมารยาทเรามาก ”

“ ครูสอนปลูกผักคะน้า แต่ในไร่เราไม่ได้ปลูก ส่วนใหญ่เราปลูก พริก ข้าว ”

“ที่โรงเรียนสอนที่ตรงกับความต้องการก็มี แต่อีกหลายอย่างยังไม่ได้ทำ เช่น การให้คุณค่ากับธรรมชาติ เด็กอาจมองทรัพยากรธรรมชาติเป็นธุรกิจ ”

“เด็กที่มีการศึกษา เขาก็ไม่อยากไปทำไร่ ”

พร้อม ๆ ไปกับอิทธิพลของการศึกษาสมัยใหม่ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมของหมู่บ้าน การสาธารณูปโภคที่ทันสมัยที่รัฐพยายามกระจายความสะดวกสบายมาสู่ชนบทห่างไกลในรูป**ไฟฟ้า**ก็เป็นปัจจัยสำคัญที่เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากเช่นเดียวกัน

หมู่บ้านพอเพียงเพิ่งมีไฟฟ้าใช้เมื่อปี 2541 แต่การเข้ามาของไฟฟ้าในช่วงเวลาสั้น ๆ นี้ได้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวบ้านในหลายด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้ามาของ **วิทยุและโทรทัศน์**ซึ่งเป็นอุปกรณ์สื่อสารสมัยใหม่ที่เชื่อมโยงระหว่างเมืองและชนบททำให้การรับรู้ข่าวสารและความเคลื่อนไหวของสังคมภายนอกของชาวบ้านกว้างขวางและรวดเร็วยิ่งขึ้นแต่ในขณะเดียวกันอิทธิพลของสื่อเหล่านี้ก็มีผลอย่างมากต่อการเข้ามาแทรกแซงของระบบคุณค่าแบบทุนนิยมการค้าที่ผสมผสานอยู่ในการโฆษณาอันเป็นส่วนประกอบสำคัญของสื่อสมัยใหม่อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้เช่นกัน วิทยุและโทรทัศน์ที่เกิดขึ้นจากการเข้ามาของไฟฟ้าเป็นสิ่งที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างพฤติกรรมการเลียนแบบและปลูกฝังทัศนคติสมัยใหม่หลายประการที่แตกต่างจากวิถีชีวิตแบบเดิมให้แก่เด็กรุ่นใหม่ในหมู่บ้านแห่งนี้ หรือแม้แต่กระทั่งผู้ใหญ่เองด้วย เป็นต้นว่า การเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมการบริโภคในรูปขนมและสิ่งฟุ่มเฟือยต่าง ๆ ซึ่งจำเป็นต้องใช้เงินในการซื้อมา การเปลี่ยนแปลงในประเพณีการแต่งกาย หรือการเปลี่ยนแปลงวิธีคิดและความเชื่อต่าง ๆ ที่เห็นว่าประเพณีและวัฒนธรรมเดิมเป็นสิ่งที่ล้าสมัยเมื่อเปรียบเทียบกับวัฒนธรรมทันสมัยของทุนนิยมที่มีการสอดแทรกอยู่ในสื่ออยู่ตลอดเวลา นอกจากนั้น ยังพบว่าสื่อเหล่านี้โดยเฉพาะอย่างยิ่งโทรทัศน์เป็นปัจจัยสำคัญในการแยกเด็กออกจากกระบวนการเรียนรู้และขัดเกลาของครอบครัว เพราะนอกจากเวลาของเด็กส่วนใหญ่จะถูกใช้ไปในการเรียนหนังสือที่โรงเรียนแล้วเมื่อเลิกเรียนแทนที่จะไปช่วยงานใน

ไร่หรือนั่งคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น นั่งฟังนิทานพื้นบ้านจากครอบครัวซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ทางภูมิปัญญาที่เคยปฏิบัติอยู่แต่เดิมพบว่าโทรทัศน์กลับเป็นสิ่งที่ดึงการใช้เวลาของเด็กส่วนใหญ่ไปและทำหน้าที่ในการถ่ายทอดกระบวนการเรียนรู้และปลูกฝังทัศนคติต่าง ๆ แบบใหม่แก่เด็กเสียเอง ทำให้มีผลกระทบกระเทือนต่อการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมของชุมชนสู่เด็กรุ่นใหม่และยังมีผลสืบเนื่องไปถึงการปรับตัวของชุมชนต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงที่หลั่งไหลกันเข้ามาอีกด้วย

“ผมมองว่า โทรทัศน์เป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อความคิดของเด็กวัยรุ่น เขาอาจจะคิดว่าอยู่เมืองไทย เขาไม่เห็นคุณค่าของภาษากะเหรี่ยง”

“ นุ่งยีนส์ ผมสีแดง เรื่องประเพณีก็ไม่ค่อยสนใจ เช่น ห้ามใส่รองเท้ากางเกง ขาสั้นเข้าไปในบูเลาะเจดีย์ เดี๋ยวนี้ไม่ฟังเลย ใส่เข้าไปหมด เมื่อก่อนห้ามเด็ดขาดแต่เดี๋ยวนี้ห้ามไม่อยู่ อย่างภาษากะเหรี่ยงก็ไม่มีคนสนใจจริง ๆ แล้วมีผู้รู้แต่ขาดคนสืบทอด ขาดกระบวนการสืบทอด ”

ปัจจัยต่าง ๆที่นำการเปลี่ยนแปลงมาสู่หมู่บ้านพอเพียงไม่ว่าจะเป็น ถนน สัมปทานป่า ระบบการค้าขายแบบทุนนิยม การศึกษาสมัยใหม่ไฟฟ้าและสื่อต่าง ๆ นั้นเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมที่ปรากฏอยู่ในรูปของระบบคุณค่า โลกทัศน์และบรรทัดฐานของหมู่บ้านแห่งนี้เป็นอย่างมาก ดังนั้น จึงไม่เป็นที่น่าแปลกใจว่า ภายหลังจากปี 2518 ซึ่งถนนได้ผ่านเข้ามา จารีต ประเพณี และวัฒนธรรม รวมทั้งความเชื่อต่าง ๆ ในวิถีชีวิตของชาวบ้านจึงมีความแตกต่างจากเดิมอันเป็นผลสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลจากภายนอกที่เข้ามาแทรกแซงการจัดระเบียบสังคมของหมู่บ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับการจัดระเบียบความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจต่าง ๆ เช่น

การเปลี่ยนแปลงทางด้านการผลิต ผลจากการถูกลิดรอนอำนาจในการจัดการทรัพยากรและแทรกแซงของระบบทุนนิยมที่เข้ามาพร้อม ๆ กับสภาพความเสื่อมโทรมของป่ารวมทั้งปัจจัยอื่น ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น มีผลทำให้ศักยภาพการบริหารจัดการปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ของชุมชนนั้นทั้ง ที่ดิน แรงงานรวมทั้งกระบวนการผลผลิตอื่น ๆ ต้องเปลี่ยนแปลงไปในเรื่องของ**ที่ดิน** นับว่าเป็นปัจจัยการผลิตที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด เนื่องจากการออกสัมปทานป่าของรัฐให้แก่เอกชน ทำให้การใช้ที่ดินของชาวบ้านที่สืบทอดกันมาแต่บรรพบุรุษกลายเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมายและชาวบ้านต้องสูญเสียที่ดินที่เคยทำกินส่วนใหญ่ให้แก่ผู้ได้รับสัมปทานไปทำให้ชาวบ้านมีพื้นที่ทำกินน้อยลงความอุดมสมบูรณ์ของดินที่ใช้ในการเพาะปลูกในที่แห่งใหม่ก็ไม่เหมือนเดิม ส่งผลให้ระบบการจัดการที่ดินที่เป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมคือ การทำไร่หมุนเวียนที่เคยมีระยะเวลาให้ดินหยุดพักเพื่อฟื้นฟู ต้องลดเวลาหยุดพักให้น้อยลงพร้อมกับการใช้ที่ดินอย่างเข้มข้นยิ่งขึ้น นอกจากนั้น ผลกระทบจากการสูญเสียความพอเพียงยังทำให้ชาวบ้านต้องหันมาพึ่งพาการซื้อขายแลกเปลี่ยนจากภายนอกโดยใช้เงินตรา ซึ่งได้ผลักดันให้กิจกรรมการผลิตต่าง ๆ เช่นการเพาะปลูกที่เคยเป็นไปเพื่อการบริโภคและยังชีพในครอบครัวต้องกลายมาเป็นการเพาะปลูกเพื่อการค้าด้วย พบว่ามี

การทำไร่เชิงพาณิชย์ในหมู่บ้านมากขึ้น ทั้งการทำไร่ข้าวโพด สัปปะรด มันสำปะหลังที่ต้องปลูกพืชชนิดเดียวกันคราวละมาก ๆ และต้องเร่งผลผลิตโดยการใช้ปุ๋ยและยาฆ่าแมลงอย่างเต็มที่ ซึ่งเป็นการใช้ที่ดินตามวิธีคิดของระบบทุนนิยมอีกครั้งเมื่อเวลาขายผลผลิตชาวบ้านก็ไม่สามารถกำหนดราคาเองได้

ปัจจัยใจต่าง ๆ เหล่านี้ส่งผลทำให้สภาพความอุดมสมบูรณ์ของดินต้องเสื่อมโทรมลงในขณะที่จำเป็นในการใช้ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง ยังเป็นปัจจัยที่ผลักดันให้ชาวบ้านต้องพึ่งพาเงินทุนมากขึ้น ทำให้ต้องกู้หนี้ยืมสินมาใช้ในการผลิตก่อให้เกิดปัญหาตามมาหลายประการ นอกจากนั้นการที่มีพื้นที่ดินทำกินน้อยลงในขณะที่ประชากรกลับเพิ่มมากขึ้น จากการที่มีคนภายนอกอพยพเข้ามา ทำให้ไม่สามารถจัดสรรที่ดินได้อย่างเพียงพอ การเริ่มมีกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลในที่ดินเพื่อทำการเพาะปลูกใน

เชิงพาณิชย์ และมีการซื้อขายสิทธิ์เกิดขึ้นก็ยิ่งทำให้การจัดสรรที่ดินเป็นไปด้วยความลำบาก บางครั้งก็ทำให้เกิดความขัดแย้งกันในหมู่บ้านระบบคุณค่าและบรรทัดฐานที่เคยเป็นสิ่งกำหนดความสัมพันธ์เกี่ยวกับที่ดิน ที่เดิมเคย

ใช้ร่วมกันเริ่มเปลี่ยนแปลงไปโดยมีเงินตราและอำนาจจากภายนอกเข้ามาทำหน้าที่แทน

“เขาเรียกที่ดินส่วนรวม ไม่มีของเขาของเราหรอก พอนายทุน เข้ามาถึงเป็นของเรา ” “ เวลาเป็นเพลี้ยเป็นหนอนได้กินแล้วต้องซื้อยาฆ่าโน่นฆ่านี่ถ้าเราไม่มีทุนไม่มีเงินมาซื้อยาไม่ได้แล้ว ปีนี้ปลูกถั่วเพลี้ยกิน เพราะได้ใส่ยา ”

ในเรื่องของแรงงาน พบว่าเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นหลายประการเช่นกัน จากเดิมซึ่งเคยใช้แรงงานในครอบครัวและการเอาแรงซึ่งเป็นการแลกเปลี่ยนแรงงานที่อาศัยความผูกพันและการพึ่งพากันในหมู่บ้านเป็นบรรทัดฐานโดยไม่มีเงินตรามาเกี่ยวข้อง แต่เมื่อมีความต้องการใช้แรงงานเพิ่มขึ้นจากการขยายการเพาะปลูกเชิงพาณิชย์ ปัจจัยดังกล่าวมีส่วนในการผลักดันให้ชาวบ้านออกมารับจ้างทำงานเพื่อแลกกับเงิน ไม่ว่าจะเป็นการรับจ้างทำงานใน

หมู่บ้าน รับจ้างทำงานในไร่ หรือเป็นลูกจ้าง ของหน่วยราชการในพื้นที่ปศุสัตว์และป่าไม้ รวมทั้งการออกไปทำงานรับจ้างนอกหมู่บ้านไกล ๆ เพื่อหาเงินมาใช้ในการดำรงชีวิต ดังเช่นที่ชาวบ้านมองว่า **“เดี๋ยวนี้ไม่ว่าเด็กหรือผู้ใหญ่ไม่ได้หยุดพักเลย หากินทั้งวันรับจ้าง ”**

ดังนั้นแรงงานจึงถูกทำให้เป็นสิ่งที่มีมูลค่าเป็นตัวเงิน และสามารถใช้แลกเปลี่ยนกันในทางการค้าได้ เมื่อได้รับค่าจ้างแล้วก็ๆไม่มีความผูกพันที่ต้องทำงานตอบแทนให้อีกอย่างเช่นการเอาแรง ซึ่งเท่ากับเป็นการตัดความสัมพันธ์แบบพึ่งพากันโดยให้เงินตราเข้ามาแทนที่ความสัมพันธ์แบบแรงงานรับจ้างนี้ พบในการเพาะปลูกเชิงพาณิชย์ เช่น การปลูกข้าวโพด แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า ในหมู่บ้านนี้ไม่พบว่ามีระบบการ

จ้างแรงงานแทนที่การเอา แรงในการปลูกข้าว ซึ่งยังเป็นการเพาะปลูกเพื่อเป็นการบริโภคเอง การเปลี่ยนแปลงทางด้านแรงงานที่เกิดขึ้นนี้ก่อให้เกิดผลสืบเนื่องกับวิถีชีวิตด้าน

อื่น ๆ ของหมู่บ้านด้วย เช่น การที่หัวหน้าครอบครัวหรือสมาชิกหนุ่มสาวของบ้านต้องออกไปทำงานรับจ้างข้างนอกมีผลทำให้ความผูกพันกันในครอบครัวน้อยลง หรือความสัมพันธ์แบบเพื่อนบ้านที่เคยพึ่งพาอาศัยกันต้องกลายมาเป็นความสัมพันธ์แบบ “ นายจ้าง- ลูกจ้าง ” ซึ่งผลักดันให้เกิดความแตกต่างทางด้านชนชั้นและความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันขึ้นในหมู่บ้าน

ทุนและการประกอบการ วิถีการผลิตแบบทุนนิยมการค้าที่แทรกตัวเข้ามาในหมู่บ้านทำให้ทุนที่เป็นตัวเงินมีบทบาทมากขึ้นในการจัดหาปัจจัยในการผลิตต่าง ๆไม่ว่าจะเป็นปุ๋ย เมล็ดพันธุ์ และสารเคมี ซึ่งแต่การผลิตแบบยังชีพที่อยู่ชาวบ้านสามารถสร้างระบบการจัดการต่าง ๆ ขึ้นมาเพื่อจัดหาปัจจัยการผลิตเหล่านี้ได้โดยไม่ต้องอาศัยเงิน ดั้งนั้นการที่ต้องซื้อหาปัจจัยการผลิตบางส่วนจากภายนอก จึงทำให้เกิดภาวะที่ต้องพึ่งพาและ พ่อค้าคนกลางและยังมีผลทำให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจเกิดการการแตกตัวแยกย่อยออกจากกันโดยมีองค์กรสังคมต่าง ๆ มาทำงานทีเฉพาะอย่างมากขึ้น เช่น นายจ้าง ลูกจ้าง พ่อค้าคนกลาง นายทุนเงินกู้ฯลฯ ทำหน้าที่เฉพาะด้านเหล่านี้แทนครอบครัว ดังนั้นครอบครัวจึงไม่ได้ทำหน้าที่บูรณาการการผลิตหลาย ๆ อย่าง รวมทั้งการบริโภคไว้ด้วยกันอีกต่อไปแล้ว ทำให้อำนาจในการควบคุมจัดการในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ กระจายออกไปสู่องค์กรต่าง ๆ ทำให้ศักยภาพและบทบาทของครอบครัวและชุมชนในการควบคุมจัดการเกี่ยวกับการผลิตน้อยลง

การเปลี่ยนแปลงด้านการบริโภค การเปลี่ยนแปลงต่างๆที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิตและสภาพความอุดมสมบูรณ์ของป่า รวมทั้งความทันสมัยอื่นๆ ที่เข้ามานับว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อพฤติกรรมการบริโภคของชาวบ้านให้เปลี่ยนแปลงไป ที่เห็นชัดเจนที่สุดคือ การเปลี่ยนแปลงด้านค่านิยมซึ่งแสดงออกในรูปของการบริโภคสินค้าฟุ่มเฟือยจากภายนอก ที่แทรกเข้ามาในรูปแบบต่างๆ เช่น รถขายของที่เข้ามาขายอาหารและของใช้จิปาถะ ตลาดนัดซึ่งติดตลาดทุกอาทิตย์หรือร้านค้าในหมู่บ้าน การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ทำให้วิถีการบริโภคของชาวบ้าน ซึ่งเคยบริโภคแต่สิ่งที่ตนเองสามารถผลิตได้โดยไม่ต้องซื้อหา กลับต้องหันเหมาสู่การพึ่งพาสินค้าจากภายนอกมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ฯลฯ ลักษณะดังกล่าวนี้ ทำให้ชาวบ้านมีคุณค่าและโลกทัศน์เปลี่ยนไปโดยเห็นว่า เงินตราเป็นสิ่งสำคัญสำหรับชีวิตเพราะเป็นทั้งสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนและสะสมค่า ซึ่งทำให้สามารถตอบสนองความต้องการต่าง ๆ ได้ บรรทัดฐานและวัฒนธรรมซึ่งเป็นมาตรฐานการประพฤติปฏิบัติเกี่ยวกับการบริโภคของชาวบ้านจึงเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม พบว่าหลายบ้านเริ่มมีการเลี้ยงสัตว์ เช่น ไก่ ไว้สำหรับบริโภคทั้งที่เป็นข้อห้ามของประเพณีกะเหรี่ยง หลายบ้านมมีการบริโภคสินค้าฟุ่มเฟือยที่ผลิตจากภายนอก เช่น เด็กวัยรุ่นในหมู่บ้านนิยมฟังวิทยุ สเตอริโอ และเทปเพลงสตริงเช่นกันกับเด็กในกรุงเทพ ฯ นอกจากนั้น ยังพบว่าบรรทัดฐานแห่งความผูกพันและช่วยเหลือแบ่งปันกันแบบพี่น้องเริ่มเปลี่ยนไปเป็นการรับจ้าง หรือการซื้อขายที่ต้องมีเงินเป็นสิ่งตอบแทน รวมทั้งการยึดถือทรัพย์สินต่าง ๆ เป็นกรรมสิทธิ์ส่วนรวมที่สำคัญคือความ

ต้องการบริโภคของครอบครัวและชุมชนที่เคยมีบทบาทในการกำหนดลักษณะและควบคุมการผลิตให้ตอบสนองต่อความต้องการของตนเอง กลับไม่สามารถทำหน้าที่เช่นเดิมได้อีกต่อไปเนื่องจากทัศนคติในการบริโภคได้เปลี่ยน แปลงไปสู่ความต้องการผลผลิตหลายอย่างที่ไม่สามารถผลิตเองได้ในชุมชน รวมทั้งกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่แตกตัวย่อยออกไปโดยเนตราและองค์กรทางสังคมอื่น ๆ เช่น นายจ้าง พ่อค้านายทุน ฯลฯ เข้ามามีบทบาทในการแลกเปลี่ยนทำให้เกิดความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกัน การบริโภคจึงไม่สามารถควบคุมหรือกำหนดการผลิตได้โดยตรงอีกต่อไป ครอบครัวจึงต้องปรับตัวโดยเพิ่มจำนวนของกิจกรรมทางเศรษฐกิจเพื่อหาเงินมาใช้แลกเปลี่ยนในชีวิตประจำวันเพื่อตอบสนองความต้องการในการบริโภคที่เพิ่มมากขึ้น

ทั้งการทอผ้า การหาของป่าเพื่อขาย การจักสาน และการรับจ้าง สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการบริโภคของชาวบ้าน ที่เป็นผลที่เกิดขึ้นเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างและการจัดระเบียบสังคมใหม่ด้วยการเข้ามาแทรกแซงของทุนนิยมแบบการค้าและความทันสมัยต่าง ๆ นับตั้งแต่ปี 2518 เป็นต้นมา

การเปลี่ยนแปลงทางด้านการลกเปลี่ยน ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าการเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิตบางส่วนของหมู่บ้านไปสู่ทุนนิยมแบบการค้ามีผลทำให้กิจกรรมการแลกเปลี่ยนที่เคยตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเอื้อเฟื้อแบ่งปันกันระหว่างญาติพี่น้องและเพื่อนบ้าน โดยไม่มุ่งหวังเงินตราต้องเปลี่ยนแปลงไป แต่เดิมนั้น ลักษณะโครงสร้างสังคมมีการแจกแจงโครงสร้างทางเศรษฐกิจน้อยทำให้การผลิตและการบริโภคดำรงอยู่ในบริบทเดียวกัน การแลกเปลี่ยนที่เกิดขึ้นเพื่อเชื่อมโยงระหว่างการผลิตและการบริโภคจึงมีจำนวนไม่มากนัก ต่อมาเมื่อมีการแยกผู้ผลิตออกจากผู้บริโภคด้วยการแบ่งผู้ทำหน้าที่ทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ออกจากกันตามลักษณะโครงสร้างสังคมทันสมัยแบบทุนนิยมการค้าจึงทำให้การแลกเปลี่ยนมีบทบาทสำคัญมากขึ้น ในฐานะที่เป็นกิจกรรมที่เชื่อมโยงทำให้ผู้ผลิตและผู้บริโภคให้สามารถได้รับการตอบสนองความต้องการต่าง ๆ โดยใช้เงินตราเป็นสื่อกลาง ปัจจัยเล่านี้ทำให้ชาวบ้านไม่สามารถหลีกเลี่ยงการที่ต้องผนวกตนเองเข้ากับระบบทุนนิยมที่จำเป็นต้องสัมพันธ์กับกลไกตลาดและข้อมูลข่าวสาร และด้วยข้อจำกัดหลายประการของชาวบ้านการแลกเปลี่ยนในลักษณะเช่นนี้จึงนำไปสู่ความสัมพันธ์อันเสียเปรียบเนื่องจากการมีอำนาจต่อรองและระบบการจัดการที่ด้อยกว่า โดยข้อเท็จจริงแล้ว ต้องยอมรับว่าการที่ชาวบ้านเข้าสู่กลไกของความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันเช่นนี้ คงเป็นสิ่งที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ในสภาพบริบทที่เป็นอยู่ในปัจจุบันแต่ตราบเท่าที่ชาวบ้านยังสามารถปรับตัวเพื่อเปลี่ยนแปลงไปสู่ความสัมพันธ์ที่มีอำนาจต่อรองในการแลกเปลี่ยนมากขึ้น ความสมดุลระหว่างการผลิตและการบริโภคก็ยังคงดำรงอยู่ได้

การเปลี่ยนแปลงด้านการจัดสรรผลผลิต แต่เดิมนั้นโครงสร้างสังคมของหมู่บ้านแห่งนี้เป็นส่งคมปิดที่ไม่มีความแตกต่างเนื่องจากการเป็นเครือญาติร่วมสายโลหิตกันมาร่วมกับการมีโลกทัศน์และระบบคุณค่าที่ให้ความเคารพต่อธรรมชาติและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในฐานะ

ที่เป็นเจ้าของทรัพยากรทั้งหมด ทำให้บุคคลไม่สามารถกล่าวอ้างกรรมสิทธิ์ของตนต่อธรรมชาติได้ ดังนั้น การเข้าถึงปัจจัยการผลิตและการควบคุมจัดการทรัพยากรต่าง ๆ จึงอยู่ภายใต้อำนาจที่เท่าเทียมกันของชาวบ้านทุกคน ในฐานะที่เป็นผู้ได้รับการจัดสรรจากธรรมชาติและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ตราบเท่าที่บุคคลนั้นยังคงเป็นสมาชิกของชุมชนและประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในความดีงามตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดำไว้ในบรรทัดฐานหรือจารีตประเพณีของหมู่บ้าน ดังนั้นการกระจายทรัพยากรในลักษณะการใช้ร่วมกันจึงเป็นไปอย่างทั่วถึง และเท่าเทียม โดยมีบรรทัดฐานและจารีตประเพณีต่าง ๆ ที่ชาวบ้านร่วมกันสร้างขึ้นมาเป็นกฎกติกาควบคุมไว้ เช่น ตัวอย่างเกี่ยวกับการจัดทรัพยากรระบบหมุนเวียนที่ใช้กรรมสิทธิ์ร่วมกันดังกล่าวมา ต่อมาเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่จากการที่รัฐให้สัมปทานป่าแก่เอกชนมีผลทำให้โครงสร้างการเข้าถึงทรัพยากรและปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ของชาวบ้านทั้งในรูปอำนาจและระบบบรรทัดฐานที่มีอยู่เดิมต้องเปลี่ยนแปลงไป วิถีการผลิตแบบทุนนิยมที่ให้ความสำคัญกับเงินตราในการสะสมค่าและเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน รวมทั้งการแยกย่อยของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ออกไปให้แก่นายทุน พ่อค้าคนกลาง นายจ้าง ลูกจ้าง ฯลฯ จึงทำให้การแตกแยกทางชนชั้นที่มีอำนาจการแข่งขันและต่อรองที่แตกต่างกัน ปัจจัยดังกล่าวนี้ก่อให้เกิดผลเชื่อมโยงไปสู่การเปลี่ยนแปลงในกรรมสิทธิ์ หรือสิทธิการทำใช้ประโยชน์ในปัจจัยการผลิตต่าง ๆ รวมทั้งอำนาจการต่อรองใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ไม่ว่าจะเป็น ที่ดิน แรงงาน ทุน หรือการประกอบการ ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันขึ้น อีกทั้งการถูกแทรกแซงและขุดรีดจากอำนาจภายนอกที่เหนือกว่าก็มีส่วนผลักดันให้ความไม่เท่าเทียมนี้รุนแรงมากขึ้น

3.5การปรับตัวของเศรษฐกิจพอเพียงภายใต้บริบทที่เปลี่ยนแปลงไป การเกิดขึ้นและการดำรงอยู่ของเศรษฐกิจพอเพียงนั้นมีเงื่อนไขหลักสำคัญ 2ประการคือ

ประการแรก คือ การที่กิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ มีความเชื่อมโยงและสมดุลกันโดยเฉพาะอย่างยิ่งการผลิตและบริโภค

ประการที่สอง คือ การที่ชุมชนมี **“ อำนาจ ”**ในการควบคุมดูแลทรัพยากรขอตนเองอย่างอิสระ โดยเฉพาะอย่างยิ่งป่าซึ่งเป็นฐานทรัพยากรที่สำคัญที่สุดของหมู่บ้าน

อำนาจดังกล่าวนำไปสู่การสร้างระบบการจัดการในการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ให้มีความสอดคล้องและสมดุลกับธรรมชาติ รวมทั้งสร้างความสัมพันธ์ในลักษณะการพึ่งพาอาศัยและแบ่งปันกันในชุมชนซึ่งสามารถเชื่อมโยงระบบการผลลิตให้ตอบสนองความต้องการบริโภคแก่สมาชิกทุกคนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ปัจจัยเหล่านี้เป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้เศรษฐกิจพอเพียงยังคงดำรงอยู่ในชุมชน

กระบวนการของอำนาจดังกล่าวนี้ เกิดขึ้นภายใต้การจัดระเบียบความสัมพันธ์ทางสังคมที่เชื่อมโยงจากโลกทัศน์ ระบบคุณค่าและบรรทัดฐานชุดหนึ่งที่ชุมชนสร้างขึ้นมาในรูปของความเชื่อ จารีตประเพณีและพิธีกรรมอันเป็นภูมิปัญญาที่สืบทออดมาแต่ครั้งบรรพบุรุษ ซึ่งได้มีการประยุกต์ให้เข้ากับบริบทที่เปลี่ยนแปลงอย่างเหมาะสมตลอดมาตราบเท่าที่อำนาจ

นี้คงดำรงอยู่ในชุมชน อย่างไรก็ตาม ด้วยเหตุที่ทุกสังคมต้องประสบกับการเปลี่ยนอยู่เสมอทั้งจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่เข้ามาแทรกแซง ดังนั้น การสร้างกระบวนการปรับตัวโดยพยายามรักษาอำนาจของตนเองไว้ให้สามารถดำรงอยู่ได้ในบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลาเช่นจึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งของทุกสังคม เมื่อเกิดแรงผลักดันให้มีการเปลี่ยนแปลงการจัดระเบียบสังคมใหม่ขึ้นแทนที่ระบบบรรทัดฐานชุดเดิมซึ่งอาจมีลักษณะบางประการที่ไม่สอดคล้องกับโครงสร้างสังคมใหม่ ข้อพิจารณาที่ไม่อาจละเลยได้ก็ คือ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ย่อมเป็นการปะทะกันระหว่างอำนาจทั้งจากภายนอกและภายในชุมชนเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางต่าง ๆ ตามที่อำนาจนั้นต้องการ ดังนั้น ตราบเท่าที่การจัดระเบียบบรรทัดฐานใหม่ที่เกิดขึ้นยังคงเป็นผลจากอำนาจของชุมชนที่เข้ามาจัดการเพื่อดำรงรักษาไว้ซึ่งความอยู่รอดบนพื้นฐานของความพอเพียงและ การพึ่งตนเอง ด้วยวิธีการปรับตัวจากรากฐาน ภูมิปัญญาเดิมแล้ว โครงสร้างสังคมใหม่ที่เกิดขึ้นก็จะเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาและ สามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนนั้นได้อย่างเต็มที่

ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านพอเพียงก็เช่นกัน เมื่อหมู่บ้านแห่งนี้ต้องถูกกระทบกระเทือนด้วยการแทรกแซงจากอิทธิพลภายนอกจนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ขึ้นในหมู่บ้าน ชาวหมู่บ้านพอเพียงได้พยายามร่วมกันรักษาอำนาจของตนเองไว้ ด้วยการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมชุดใหม่ภายใต้การปรับเปลี่ยน และประยุกต์จากภูมิปัญญาอันเป็นรากฐานเดิมเพื่อต่อสู้ และรักษาให้ชุมชนยังคงมีความพอเพียงบนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเองต่อไป ถึงแม้ว่ากระบวนการต่อสู้ดังกล่าวนี้จะต้องพบกับอุปสรรคนานัปการโดยไม่สามารถรู้ว่าในที่สุดแล้วการต่อสู้จะจบลงเมื่อใด หรือจะประสบกับชัยชนะหรือไม่ แต่ชุมชนก็ยังคง แสดงศักยภาพในการรักษาเงื่อนไขความพอเพียงของตนเองไว้ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น สร้างกระบวนการต่อรองกับรัฐหรืออิทธิพลภายนอกรวมทั้งวิธีการปรับตัวที่หลากหลาย ซึ่งมโนทัศน์ที่ได้จากการศึกษาปรากฏการณ์เหล่านี้จะเป็นสิ่งที่อธิบายให้ทราบว่าการดำรงอยู่ และการปรับตัวของเศรษฐกิจพอเพียงที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านนี้นั้นมีเงื่อนไขปัจจัยและกระบวนการอย่างไร ดังรายละเอียดที่จะได้กล่าวถึงต่อไป

1.การสร้างกระบวนการเพื่อต่อรองกับอำนาจรัฐ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า เงื่อนไขสำคัญที่สุดของการดำรงอยู่ของเศรษฐกิจพอเพียง ก็คือการที่อำนาจยังคงดำรงอยู่ในชุมชน แต่การให้สัมปทานป่าของรัฐกลับเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้อำนาจของชุมชนในการจัดการทรัพยากรที่เคยมีอยู่ต้องถูกลิดรอนไป การที่รัฐใช้อำนาจที่เหนือกว่าเข้ามาแย่งชิงทรัพยากรที่เป็นพื้นฐานการดำรงชีวิตของชุมชนย่อมมีผลทำให้เกิดความเสียสมดุลและการเกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างโดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดระเบียบสังคมไม่ว่าจะเป็นโลกทัศน์ระบบคุณค่ารวมทั้งจารีตประเพณีต่าง ๆ อย่างมาก ดังนั้น กระบวนการปรับตัวที่สำคัญและเร่งด่วนที่สุดของชาวบ้านเพื่อรักษาความพอเพียงในการดำรงชีวิตของตนเองไว้ให้ได้ ก็คือการสร้างกระบวนการต่อรองกับอำนาจรัฐเพื่อการรักษาอำนาจของชุมชนในการดูแลและ

จัดการทรัพยากรของตนเองไว้ อย่างไรก็ตาม ด้วยอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างรัฐและชาวบ้าน ทำให้ชาวบ้านตระหนักดีว่ากระบวนการในการต่อรองนี้จะต้องมีการจัดการที่เหมาะสมพร้อมกันไปด้วยจึงสามารถต่อรองกับรัฐผู้มีอำนาจเหนือกว่าได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นการรวมตัวเป็นองค์กรในรูปคณะกรรมการป่าชุมชนเมื่อปี 2537 เพื่อ **“ การนำมาซึ่งความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้ การฟื้นตัวของป่าต้นน้ำ ความหลากหลายของพันธุ์พืชและสัตว์ ความสมดุลของระบบนิเวศของชุมชนรวมทั้งการปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและป่าไม้ เพื่อการเก็บใช้อย่างยั่งยืนไปสู่ลูกหลานตลอดจนการดำรงรักษาไว้ซึ่งประเพณีวัฒนธรรมในการจัดการทรัพยากรอันดีงามของชนเผ่า ”**จึงเป็นการเริ่มต้นของกระบวนการต่อรองอย่างเป็นระบบของชุมชน คณะกรรมการป่าชุมชนหมู่บ้านพอเพียงได้อ้างถึงสิทธิตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยมาตรา 46 พุทธศักราช 2540 อันเป็นกฎหมายสูงสุดที่บัญญัติไว้ว่า

“ บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรม อันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ ” ในร่างแผนการจัดการอนุรักษ์และพัฒนาป่าชุมชนฯ (2542-2546)จึงเป็นวิธีการต่อรองที่น่าสนใจเพราะเป็นการอ้างถึงสิทธิตามกฎหมายสูงสุดที่อำนาจรัฐให้ไว้เป็นเครื่องมือในการต่อรองกับรัฐเอง วิธีการต่อรองของคณะกรรมการป่าชุมชนหมู่บ้านพอเพียงมิใช่โดยการต่อสู้ด้วยวิธีสร้างความขัดแย้งกับรัฐหรือหน่วยราชการ ทั้งที่ชาวบ้านเป็นผู้ถูกลิดรอนสิทธิก่อนจากการที่รัฐให้สัมปทานป่าแก่เอกชนและประกาศให้พื้นที่ทำกินของชาวบ้านเป็นเขตอุทยานแห่งชาติพุเตยเมื่อ ปี 2537 แต่คณะกรรมการกลับใช้วิธีการประชุมหารือกันระหว่างชาวบ้าน และหน่วยราชการหลายครั้ง เพื่อแสวงหาทางออกร่วมกันอย่างสันติในการจัดการป่าไม้ โดยได้กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ข้อหนึ่งอย่างชัดเจนว่า **คณะกรรมการ ฯ จะร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐ องค์กรท้องถิ่น สถาบันวิชาการและกลุ่มพลังประชาสังคมในการร่วมกันจัดการทรัพยากรธรรมชาติในเขตพื้นที่ป่าชุมชนอย่างยั่งยืน** ข้อเรียกร้องดังกล่าว ได้มีการกำหนดแนวทางจัดการพื้นที่ป่าชุมชนโดยแบ่งพื้นที่ป่าออกเป็น 3 ส่วนคือ **เขตพื้นที่ป่าทำกิน** อันประกอบด้วยพื้นที่เพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ **เขตป่าใช้สอย** อันประกอบด้วยพื้นที่สำหรับการใช้ประโยชน์เพื่อปลูกสร้างบ้านเรือนรวมทั้งการใช้สอยต่าง ๆ และ **เขตป่าอนุรักษ์** อันได้แก่ พื้นที่ที่รักษาไว้เพื่ออนุรักษ์สภาพป่าต้นน้ำรวมทั้งการสมดุลของระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ วิธีการจัดการดังกล่าวนี้ได้สะท้อนให้เห็นกระบวนการปรับตัวอย่างชาญฉลาดและมีประสิทธิภาพของชุมชนในการผนวกตัวอย่างมีอำนาจต่อรองกับรัฐเพื่อเรียกร้องอำนาจการจัดการทรัพยากรที่ตนเองเคยมีอยู่ให้กลับคืนมาภายใต้ระบบการจัดการที่มีการกำหนด

หลักการขอบเขตและหลักเกณฑ์อย่างชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษรในรูประเบียบ และข้อปฏิบัติต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้สามารถต่อรองกับรัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ในด้านการปรับตัวเกี่ยวกับ **การใช้ประโยชน์จากป่า** และ **การอนุรักษ์ป่า** ต้นน้ำ ซึ่งเป็นการใช้อำนาจที่ชุมชนมีอยู่ควบคุมให้สมาชิกใช้ประโยชน์จากป่าอย่างเหมาะสมพร้อมกับดูแลรักษาป่าไปด้วยนั้น พบว่า ชุมชนได้ร่วมกันตั้งกฎเกณฑ์โดยประยุกต์จากจารีตประเพณีของท้องถิ่นที่มีมาแต่เดิม เช่น พิธีสืบชะตาต้นไม้รวมทั้งกำหนดหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนเป็นแนวทางการปฏิบัติร่วมกันรวม ทั้งกระบวนการในการตรวจสอบและควบคุมการปฏิบัติตามกฎระเบียบ เช่น การร่วมมือกับเจ้าหน้าที่อุทยาน หรือหน่วยป้องกันลาดตระเวนตรวจป่าหรือการปลูกป่าทดแทน รวมทั้งการศึกษาวิจัยโดยนำความรู้สมัยใหม่มาพัฒนาและเพิ่มผลผลิตจากป่าเพื่อการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

อย่างไรก็ตาม ชาวบ้านตระหนักดีกว่าการต่อสู้โดยการสร้างอำนาจต่อรองแต่เพียงลำพังตนเองนั้นโอกาสสำเร็จย่อมมีน้อย ดังนั้นการร่วมมือกับองค์กรอื่นๆ ในลักษณะและเสียวิธีการหลากหลาย เช่นการแลกเปลี่ยนความรู้กับสถาบันการศึกษาหรือการได้รับความช่วยเหลือจากองค์กรพัฒนาเอกชนสื่อมวลชนและองค์กรระหว่างประเทศจะเป็นการจัดการเพื่อสร้างอำนาจต่อรองรวมทั้งแสวงหาทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆภายใต้ข่าวสารข้อมูลและระบบความรู้ที่ทันสมัยมากขึ้นดังนั้น **บทบาทขององค์กรเอกชน**ในหมู่บ้านพอเพียงแห่งนี้จึงนับว่ามีความสำคัญอย่างมากต่อการปรับตัวและการแสวงหาทางออกของชาวบ้าน เพราะภายใต้สภาวะการที่ถูกแย่งชิงทรัพยากรและถูกแทรกแซงจากอิทธิพลต่าง ๆ อย่างรุ่นแรงเช่นนี้ย่อมทำให้ชาวบ้านเกิดความสับสนและยังไม่เห็นทางออกที่ชัดเจนในทันที นายพึ่งพา (นามสมมุติ) ผู้แทนองค์กรเอกชนและครอบครัวที่ทำงานและอยู่อาศัยในพื้นที่นี้เป็นเวลานานจนเข้าใจถึงปัญหาและวัฒนธรรมของหมู่บ้านเป็นอย่างดีรวมทั้งเป็นผู้ที่อยู่ในเครือข่ายองค์กรและสถาบัน วิชาการต่าง ๆซึ่งสามารถระดมทรัพยากร เช่น เงินทุน ข้อมูลหรือวิทยาการ สมัยใหม่ต่าง ๆ มาสู่หมู่บ้าน จึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญใน**การกระตุ้นให้ชาวบ้านรวมตัวกัน**สร้าง**กระบวนการเรียนการรู้**เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและหาทางออกร่วมกันจนทำให้ชุมชนสามารถแก้ปัญหาบางส่วนเพื่อรักษาความพอเพียงของตนไว้ได้สำเร็จ เช่น การรวมตัวกันเป็นคณะกรรมการป่าชุมชนฯเพื่อสร้างอำนาจต่อรองกับรัฐ จนกระทั่งได้รับสิทธิทำกินในป่าคืน หรือการกระตุ้นให้ชาวบ้านพัฒนาระบบการจัดการใหม่ที่สอดคล้องกับความทันสมัย แต่ในคณะเดียวกันก็มีรากฐานที่เชื่อมโยงจากภูมิปัญญาเดิม ไม่ว่าจะเป็นการนำความรู้สมัยใหม่ที่เหมาะสมกับความสมดุลของธรรมชาติและประเพณีวิถีชีวิตของกะเหรี่ยงมาใช้ในการเพาะปลูก เช่น โครงการพัฒนาระบบนิเวศเกตษรและการอนุรักษ์พันพืชหรือการรวมกลุ่มกันเป็นกลุ่มออมทรัพย์และธนาคารข้าวการประยุกต์เทคนิคการทอผ้าเพื่อเป็นอาชีพเสริมแก่แม่บ้าน หรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโรงเรียนฯลฯ เป็นต้น กระบวนการเหล่านี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพของชาวบ้านที่ได้เรียนรู้และ

ปรับตัวในการสร้างระบบการจัดการมี่มีประสิทธิภาพเพื่อดำรงรักษาความพอเพียงและการพึ่งพาตนเองไว้ท่ามกลางบริบทและวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างเต็มที่

2.กระบวนการปรับตัวด้านการผลิต ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของหมู่บ้านนั้น มีผลทำให้เกิดการแตกตัวของวิถีการผลิต จากการผลิตแบบยังชีพที่เป็นไปเพื่อการบริโภคมาสู่วิถีการผลิตแบบการค้าที่มุ่งสู่การซื้อขายตามความต้องการของตลาด แต่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้มิได้หมายความว่าวิถีการผลิตหลักของหมู่บ้านจะเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ระบบการค้าทั้งหมด ยังคงพบว่าชุมชนแห่งนี้ได้พยายามดำรงรักษาวิถีการผลิตแบบยังชีพของตนเองไว้และในขณะเดียวกันได้พยายามปรับตัวไปสู่วิถีการผลิตแบบการค้าเพื่อแสวงหาเงินตราสำหรับใช้จ่ายในชีวิตประจำวันพร้อมกันไปด้วย ดังนั้น การปรับตัวที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านจึงเป็นไปในลักษณะ **การมีสองวิถีการผลิตร่วมกัน** กล่าวคือ กิจกรรมการผลิตไม่ว่าจะเป็นการเพาะปลูกหรือการหาของป่ารวมทั้งการผลิต ๆ ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านเพื่อการบริโภคพร้อมกับการค้าเพื่อแสวงหาเงินตราด้วยพบว่าวิถีการผลิตแบบยังชีพยังคงดำรงอยู่ในการปลูกข้าวและพืชผักต่าง ๆ ซึ่งทัศนะของชาวบ้านเห็นว่าเป็นพื้นฐานสำคัญที่ประกันความพอเพียงและมั่นคงครอบครัวโดยเฉพาะอย่างยิ่งข้าวซึ่งไม่สามารถหาข้าวชนิดอื่นจากภายนอกมาทดแทนพันธุ์พื้นเมืองของตนเองได้ ส่วนวิถีการผลิตแบบการค้าในกิจกรรมรับจ้าง การปลูกข้าวโพด เลี้ยงสัตว์ การปลูกพริก มะเขือ ไม้ผลต่าง ๆ การทอผ้า รวมทั้งการหาหน่อไม้หรือเห็ดเพื่อนำไปขาย ฯลฯ ดังนั้น ทุกครอบครัวยังคงมีพื้นที่ปลูกข้าวและพืชผักสำหรับประกันความพอเพียง สำหรับการบริโภคของตนเองไว้ ไม่ว่าจะผู้นั้นจะประกอบอาชีพใด เช่นเป็นเจ้าของร้านค้าในหมู่บ้านหรือแม้กระทั่งเจ้าวัดก็ตาม การปรับตัวของหมู่บ้านที่มีสองวิถีการผลิตร่วมกันเช่นนี้ทำให้การจัดการเกี่ยวกับปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ต้องมีการปรับตัวด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการ**จัดการเกี่ยวกับที่ดิน** ซึ่งเป็นปัจจัย การผลิตสำคัญในการเพาะปลูก พบว่าการจัดการที่ดินสำหรับการปลูกข้าวนั้นยังยึดมั่นกับระบบการใช้ที่ดินร่วมกันแบบไร่หมุนเวียนสำหรับการยังชีพ ปรากฏการณ์นี้น่าจะสะท้อนให้เห็นถึงระบบการจัดการของชุมชนที่พยายามจะกระจายที่ดินซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตสำคัญในการปลูกข้าวไปยังสมาชิกทุกคน เพื่อเป็นหลักประกันว่าทุกครอบครัวจะมีที่ดินเพื่อปลูกข้าวสำหรับการบริโภคอย่างพอเพียง ดังนั้นระบบการจัดการเกี่ยวกับที่ดินในส่วนนี้จึงยังคงอยู่ภายใต้ระบบบรรทัดฐานและประเพณีของชุมชนไม่ว่าจะเป็นวิธีการเพาะปลูกที่ยังคงเป็นแบบเดิม คือ การทำไร่หมุนเวียนโดยใช้เมล็ดพันธุ์พื้นเมืองและไม่ใช้สารเคมีใด ๆ ในการเพาะปลูก แต่สำหรับการจัดการที่ดินสำหรับวิถีการผลิตแบบการค้านั้นพบว่า การปลูกพืชเชิงเดี่ยว เช่น ข้าวโพดที่มีความจำเป็นต้องปลุกในพื้นที่มาก ๆ หรือการปลูกไม้ผลที่ต้องใช้ระยะเวลาการเพาะปลูกนานเกินกว่ารอบระยะเวลาการหมุนเวียนของที่ดิน จึงไม่พบว่ามีการใช้ที่ดินร่วมกันพื้นที่ที่ใช้ในการเพาะปลูกพืชเหล่านี้ต้องใช้ที่ดินที่เป็นสิทธิ์ส่วนตัว ซึ่งผู้ปลูกจะต้องจัดหาและดูแลจัดการเอง การมีสิทธิ์ส่วนตัวในที่ดินเช่นนี้ทำให้เจ้าของที่ดินค่อนข้างมีอิสระต่อบรรทัดฐานต่าง ๆ ที่ผูกพันอยู่กับที่ดิน

ดังนั้น การเพาะปลูกข้าวโพดในที่ดินส่วนตัวจึงมีการนำเอาปุ๋ยและสารเคมีต่าง ๆ รวมทั้งใช้เมล็ดพันธุ์ภายนอกมาใช้เพื่อเพิ่มคุณภาพของผลผลิตตามความต้องการของตลาดแตกต่างจากการปลูกที่เพาะปลูกในที่ดินส่วนรวมที่ทำให้ต้องผูกพันอยู่กับหลักเกณฑ์การใช้ที่ดินตามบรรทัดฐานของชุมชนที่เคร่งครัดกว่า

สำหรับ**การจัดการทางด้านแรงงาน** นั้นพบว่าในการปลุกข้าวซึ่งเป็นวิถีการผลิตแบบยังชีพนั้นยังคงมีการช่วยเหลือกันในระบบการเอาแรงโดยไม่มีการจ้างแรงงานกันอยู่ เช่น ในการนวดข้าวหรือตีข้าวซึ่งจำเป็นจะต้องใช้แรงงานจำนวนมาก โดยการควบคุมและการสนับสนุนทางสังคมยังคงเป็นกลไกสำคัญที่คอยควบคุมให้คนปฏิบัติตามบรรทัดฐานของการเอาแรงอย่างมีประสิทธิภาพปรากฏการณ์ นี้เป็นสิ่งที่ยืนยันให้เห็นอีกครั้งหนึ่งว่า ชุมชนได้สร้างระบบการจัดการในการกระจายแรงงานซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตสำคัญในการปลูกข้าวให้แก่สมาชิกของชุมชนทุกครอบครัวให้มีแรงงานในการปลูกข้าวสำหรับบริโภคอย่างพอเพียง แต่ในการปลูกข้าวโพดเชิงพาณิชย์นั้นกลับพบว่า ไม่มีการช่วยเหลือกันแต่ได้มีการปรับตัวไปสู่ความสัมพันธ์แบบนายจ้าง-ลูกจ้างที่มีค่าตอบแทนเป็นตัวเงิน เช่น การจ้างหักข้าวโพด ซึ่งต้องใช้แรงงานจำนวนมาก หากไม่จ้างไปชาวบ้านก็จะไม่ไปช่วยเหลือกันแบบให้เปล่า ดังนั้น ความสำพันธ์ในลักษณะนายจ้าง-ลูกจ้างจึงเป็นบรรทัดฐานใหม่ที่ควบคุมแรงงานในวิถีการผลิตแบบการค้าแทนการพึ่งพาอาศัยกันในแบบวิถีการผลิตยังชีพ

การจัดการทางด้านทุนและการจัดการต่าง ๆ สำหรับการผลิตแบบยังชีพในการปลูกข้าวและพืชผักต่าง ๆ สำหรับการบริโภคนั้น พบว่าอำนาจในการจัดการ ยังคงดำรงอยู่ในครอบครัวและชุมชนเต็มที่ไม่ว่าจะเป็นการจัดหาเมล็ดพันธุ์การกำหนดวิธีการเพาะปลูก การกำหนดจำนวนและลักษณะการผลิตตามความต้องการในการบริโภค ฯลฯ โดยที่ไม่มีความจำเป็นต้องใช้เงินทุนหรือปัจจัยการผลิตอื่นจากภายนอกทำให้ความสำพันธ์ทางการผลิตที่เกิดขึ้นมีลักษณะเท่าเทียมกัน แตกต่างกับวิถีการผลิตแบบการค้าของการปลูกข้าวโพดหรือพืชพาณิชย์ อื่น ๆ ที่ต้องพึ่งพาทุนจากภายนอก ดังนั้น การเข้าสู่วิถีการผลิตแบบการค้าจึงทำให้ชุมชนต้องแสวงหากระบวนการปรับตัวในลักษณะต่าง ๆ เพื่อสร้างอำนาจต่อรองกับอิทธิพลภายนอกให้การผลิตและการบริโภคอยู่ดำรงอยู่ในภาวะที่สมดุลกันได้

จากที่ได้กล่าวมาแล้วทั้งหมดนี้ จะได้เห็นว่าเมื่อวิถีการผลิตของหมู่บ้านได้ปรับตัวโดยเปลี่ยนแปลงสู่การมีสองวิถีการผลิตร่วมกัน การดำรงอยู่ของวิถีการผลิตแบบยังชีพเป็นการปรับตัวของชุมชนที่พยายามดำรงไว้ซึ่งหลักประกันความมั่นคงของความพอเพียงไว้ระดับหนึ่งโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การมีข้าวและพืชผักต่าง ๆ สำหรับการบริโภคในชีวิตประจำวันแต่ในขณะเดียวกันความจำเป็นในการใช้เงินสำหรับแลกเปลี่ยนผลผลิตต่าง ๆ จากภายนอกที่ไม่สามารถผลิตเองได้ก็เป็นปัจจัยผลักดันที่ทำให้ต้องชาวบ้านต้องปรับตัวเข้าสู่วิถีการผลิตแบบการค้าด้วย ไม่ว่าจะเป็นการรับจ้าง การทอผ้า หรือการหันไปเพาะปลูกพืชเชิงพาณิชย์ ซึ่งการจัดระเบียบความสัมพันธ์ทางสังคมของวิถีการผลิตทั้งสองแบบนี้มี

ความแตกต่างกันอย่างชัดเจน ในขณะที่การปลูกข้าวยังคงบรรทัดฐานของความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยและแบ่งปันกันในชุมชน รามทั้งการจัดการที่รักษาความสมดุลทางธรรมชาติไว้ได้อย่างเต็มที่ แต่ความสัมพันธ์ที่เกิดจากวิถีการผลิตแบบการค้าทำให้เกิดบรรทัดฐานของความสัมพันธ์แบบเงินตราและปัจเจกชนขึ้นมาแทน นอกจากนั้นยังทำให้ชาวบ้านต้องไปสัมพันธ์กับอำนาจภายนอก เช่น นายทุนหรือพ่อค้าคนกลางที่ตนเองมักต้องตกอยู่ในฝ่ายเสียเปรียบเนื่องจากอำนาจต่อรองที่ น้อยกว่า ชุมชนจึงต้องปรับตัวโดยสร้างระบบการจัดการใหม่ขึ้นมาเพิ่มอำนาจต่อรองให้ความสมดุลระหว่างการผลิตและการบริโภคอยู่ต่อได้ กระบวนการปรับตัวนี้จึงอยู่บนเงื่อนไขสำคัญที่ว่าการจัดระเบียบความสัมพันธ์ทางสังคมใหม่ที่สามารถรักษาการพึ่งพาอาศัยกัน ความสมดุลกับธรรมชาติและความสร้างอำนาจต่อรองซึ่งเป็นเงื่อนไขหลัก ของความพอเพียงไว้ภายใต้บริบทที่เปลี่ยนไปได้อย่างไร

ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านพอเพียงแสดงให้เห็นว่า เมื่อวิถีการผลิตแตกตัวออกเป็นสองแบบ คือการยังร่วมกับวิถีการผลิตแบบการค้าทำให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของครอบครัวแยกย่อยไปสู่กิจกรรมหลายๆ อย่างนั้น ชาวหมู่บ้านพอเพียงเลือกที่จะปรับตัวเข้าสู่วิถีการผลิตแบบการค้าในลักษณะที่แตกต่างกัน กล่าวคือ **กลุ่มแรก**เป็นชาวบ้านซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนอพยพมาจากข้างนอก มิใช่ชนเผ่ากะเหรี่ยงดั่งเดิม จะหันไปเพราะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในเชิงพาณิชย์อย่างเติมที่ คือ ทำการเพราะปลูกข้าวโพดสำหรับเลี้ยงสัตว์ซึ่งเป็นผลผลิตที่ตนเองมิได้ บริโภค แต่ผลิตมุ่งสนองความต้องการของตลาดโดยทำการเพราะปลูกข้าวโพดแต่เพียงอย่างเดียวในที่ดินที่เป็นสิทธิส่วนตัว มีการจ้างแรงงาน จ้างรถไถ รวมทั้งใช้ปุ๋ย เมล็ดพันธ์ และสารเคมีที่จัดหามาจากภายนอกเมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตได้แล้วก็นำไปขายให้แก่พ่อค้าคนกลางที่ขามารับซื้อตามราคาที่ถูกกำหนดโดยไม่สามารถต่อรองได้ ชาวบ้าน กลุ่มนี้ไม่พบว่ามีความสนใจที่จะเข้าร่วมกลุ่มต่างๆไม่ว่าจะเป็น กลุ่มป่าชุมชน กลุ่มเกษตรนิเวศหรือกลุ่มอื่นๆ อีกทั้งการที่มีความแตกต่างในชนชาติและวัฒนธรรม จึงพบว่าชาวบ้านในกลุ่มนี่มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของหมู่บ้านน้อย ดำรงชีวิตในลักษณะต่างคนต่างอยู่ บางครั้งก็พบว่า มีความขัดแย้งกับชาวบ้าน
ส่วนใหญ่ที่เป็นชาวกะเหรี่ยง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับเรื่องการขายที่ดินการปรับตัวในลักษณะนี้พบว่า เมื่อเวลาผ่านไปชาวบ้านมีแนวโน้มที่ต้องตกอยู่ในภาวะหนี้สิน และขายสิทธิในที่ดินให้แก่นายทุนเพิ่มขึ้น

สำหรับชาวบ้านในกลุ่มที่สอง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวกะเหรี่ยงพบว่ามีความสนใจในกิจกรรมการรวมกลุ่มต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นคณะกรรมการป่าชุนชนหรือกลุ่มเกษตรนิเวศ ฯลฯ ดังนั้นจึงเป็นกลุ่มที่เข้าวิถีการผลิตแบบการค้าโดยพยายามสร้างกระบวนการปรับตัวในรูปการจัดการต่างๆ พร้อมกันไปด้วย เช่น ทำงานร่วมกับนายพึ่งพา ผู้แทนองค์กรเอกชนด้วยการรวมกลุ่มกันพัฒนาการประสิทธิภาพการเพราะปลูกในหลากหลายรูปแบบ เป็นต้นว่าการปลูกกระกูลถั่ว ซึ่งเป็นพืชอายุสั้นร่วมกับไร่ข้าวในระบบหมุนเวียนของที่ดินส่วนรวม เพื่อ

เป็นการปรับปรุงดินและนำผลผลิตที่เหลือจากการบริโภคขายเป็นรายได้ หรือโครงการปลูกผลไม้ต่างๆ ที่ได้มีการนำความรู้และวิทยาการสมัยใหม่มีสอดคล้องกับธรรมชาติและ ภูมิปัญญาเดิมมาใช้ เช่น การใช้ปุ๋ยจากธรรมชาติ การปลูกพืชที่หลากหลายพันธ์ เพื่อเพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพและการป้องกันโรคพืชในรูแบบของสวนผสม การเลือกชนิดของพันธ์พืชที่เพราะปลูก เช่น ฝรั่ง ชมพู่และลำไยที่คำนึงถึงความต้องการบริโภคของครอบครัวพร้อมๆ กับความต้องการของตลาดด้วย โดยมีเป้าหมายว่าจะนำผลผลิตที่ได้มาบริโภคก่อนที่เหลือจึงนำออกขาย กิ่งพันธุ์ที่ใช้ปลูกก็ได้รับการสนับสนุนในลักษณะการให้เปล่าหรือจำหน่ายในราคาถูกจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รวมทั้งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เป็นต้น สำหรับโครงการนี้แม้ว่าจะยังไม่สามารถประเมินผลความสำเร็จของโครงการได้อย่างชัดเจน เนื่องจาก อยู่ในระยะเริ่มต้นเพียง2-3ปี ไม้ผลที่ปลูกยังไม่ถึงเวลาให้ผลแต่กิจกรรมและวิธีการจัดการต่างๆที่เกิดขึ้นในโครงการได้แสดงถึงการปรับตัวของชาวบ้านที่เข้าสู่การเพาะปลูกเชิงพาณิชย์ที่มีเงื่อนไขแตกต่างจากเดิม ไม่ว่าจะเป็นวิธีการจัดการที่เพาะปลูกพืชเพื่อขายร่วมไปกับการบริโภคของตนเองการใช้วิธี การผลิตที่ประยุกต์วิทยาการสมัยใหม่ร่วมกับภูมิปัญญาเดิมในรูปการเกษตรเชิงอนุรักษ์รวมทั้งการสร้างกระบวนการจัดการและต่อรองและเชื่อมโยงกับการแลกเปลี่ยนความรู้ ข่าวสารข้อมูล และทรัพยากรจากองค์กรต่างๆทั้งภาครัฐและเอกชนอย่างกว้างขวางไม่ว่าจะเป็นเกษตรอำเภอกรมพัฒนาที่ดินและองค์กรพัฒนา เอกชน รวมทั้งองค์กรระหว่างประเทศต่างๆนั้น น่าจะเป็นการปรับตัวที่เหมาะสมอันจะนำไปสู่การเพาะปลูกที่สามารถรักษาความสมดุลของธรรมชาติไปพร้อมๆกันกับการมีอำนาจต่อรองกับการตลาดเพื่อให้การผลิตและการบริโภคยังคงมีความสมดุลกันอยู่ได้เป็นอย่างดี

การรวมตัวของชาวบ้านเป็นกลุ่มทอผ้า กลุ่มออมทรัพย์ และธนาคารข้าว ของชุมชนนับว่าเป็นกระบวนการปรับตัวที่น่าสนใจเช่ากันการรวมตัวกันของ**กลุ่มทอผ้า**ซึ่งพัฒนาขึ้นมาจากแม่บ้านที่เคยใช้เวลาว่างทอผ้าเพื่อสวมใส่เองมาสู่การสร้างระบบการจัดการทอผ้าในเชิงพาณิชย์โดยได้มีการประยุกต์จากเทคนิคการย้อมสีและลวดลายที่ยังคงเป็นภูมิปัญญาของชนเผ่ากะเหรี่ยงดั้งเดิม แม่บ้านเหล่านี้ได้ใช้เวลาว่างที่ตนเองมีอยู่รวมกันทอผ้าในหลากหลายรูปแบบตามความต้องการของตลาด โดยร่วมกันสร้างระบบการจัดการตั้งแต่การซื้อฝ้ายซึ่งเป็นวัตถุดิบจากภายนอก การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันในการออกแบบและการให้สีผ้า การตั้งราคา การหาตลาดและการจัดหน่ายรวมกระทั่งถึงระบบการทำบัญชีเพื่อคำนวณรายได้และต้นทุน การรวมตัวกันสร้างระบบการจัดการเช่นนี้ทำให้กลุ่มทอผ้าสามารถมีอำนาจต่อรองกับตลาดเพิ่มขึ้นทั้งในด้านการซื้อปัจจัยการผลิตและการขายผลผลิตให้แก่ตลาด ทำให้กลุ่มแม่บ้านสามารถมีรายได้เป็นตัวเงินจำวนวนไม่น้อยเข้ามาสู่ครอบครัว ความสำเร็จของกลุ่มทอผ้าทำให้เกิดความเชื่อมโยงมาสู่การเกิดขึ้นของ

กลุ่มออมทรัพย์ซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่ก็คือแกนนำของสมาชิกกลุ่มทอผ้าที่นำรายได้เป็นตัวเงินจากการทอผ้ามาหมุนเวียนในกลุ่มออมทรัพย์นั่นเอง กิจกรรมนี้พบว่าการปรับตัว

ด้านการจัดการที่เกิดขึ้นก็คือการเรียนรู้ในการทำบัญชีรายรับรายจ่ายและดอกเบี้ยอย่างเป็นระบบรวมทั้งการบริหารเงินฝากและการกู้เงินโดยไม่พบว่ามีอัตราเสี่ยงของหนี้เสีย (NPL) เกิดขึ้นในกลุ่มออมทรัพย์นี้เลย อย่างไรก็ตาม แม้ว่ากลุ่มออมทรัพย์ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านพอเพียงจะเป็นแต่เพียงแค่ขั้นเริ่มต้นจำนวนสมาชิกและเงินหมุนเวียน มีจำนวนไม่มากนักก็ตาม แต่กลุ่มออมทรัพย์นี้ก็ได้ทำให้ชุมชนเกิดทางเลือกใหม่ที่จะสามารถระดมทุนจากชุมชนเอง ด้วยระบบการบริหารจัดการเงินทุนที่อยู่ภายใต้บรรทัดฐานของความผูกพันและอำนาจของชุมชนโดยไม่ต้องพึ่งพาเงินทุนจากภายนอกแต่เพียงอย่างเดียวดังเช่นที่ผ่านมา

กิจกรรม**ธนาคารข้าว**เป็นการปรับตัวอีกรูปแบบหนึ่งที่ชุมชนพยายามดำรงความพอเพียงไว้โดยสร้างระบบการแบ่งปันและพึ่งพาอาศัยกันในรูปแบบใหม่แทนที่การช่วยเหลือแบ่งปันกันแบบเดิมที่เป็นการให้เปล่า เมื่อครอบครัวใด ต้องประสบกับภาวะความไม่เพียงพอธนาคารข้าวก็จะมีบทบาทในการกระจายข้าวที่รวบรวมมาจากสมาชิกอื่น ๆ ของชุมชนไปยังครอบครัวนั้นในรูปแบบของการให้ยืมข้าวไปบริโภคก่อน ซึ่งผู้ยืมมีข้อผูกพันที่จะต้องผ่อนชำระคืนโดยมีการคิดดอกเบี้ยในอัตราต่ำ กระบวนการจัดการดังกล่าวนี้นับว่ามีบทบาทอย่างสำคัญต่อความพอเพียงในครอบครัว ที่ชุมชนพยายามเข้ามามีบทบาทในการช่วยเหลือแบ่งปันภายใต้ระบบการจัดการและบรรทัดฐานแบบใหม่ที่ใช้พันธะของการกู้ยืมและการผูกพันให้มีการผ่อนใช้คืนโดยมีดอกเบี้ยเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการ เพื่อให้ชุมชนสามารถมีปริมาณข้าวหมุนเวียนที่เพียงพอสำหรับการบริโภคของสมาชิกชุมชนอย่างทั่วถึงการจัดการในลักษณะเช่นนี้บรรทัดฐานการควบคุมทั้งการสนับสนุนทางสังคมต่าง ๆ ของชุมชนย่อมเข้ามามีบทบาททำให้สมาชิกปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดให้อย่างเคร่งครัด

3.กระบวนการปรับตัวทางด้านการบริโภค การเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิตบางส่วนของหมู่บ้านเข้าสู่วิถีการผลิตแบบทุนนิยม ความเสื่อมโทรมของสภาพป่าที่เป็นแหล่งผลิตอาหาร การศึกษาสมัยใหม่ รวมทั้งการเข้ามาของอิทธิพลจากสื่อต่าง ๆ นั้น เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญมากต่อความเปลี่ยนแปลงทัศนคติและค่านิยมที่มีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคของชาวบ้านให้หันเหไปบริโภคสินค้าต่าง ๆ จากภายนอกมากขึ้น อย่างไรก็ตาม การที่ชาวบ้านพยายามรักษาความสามารถในการบูรณาการกิจกรรมการผลิต และการบริโภคไว้ด้วยกัน เช่น ยังคงปลูกข้าวและพืชผักต่าง ๆ ไว้เพื่อตอบสนองความต้องการในการบริโภคของตนเองก่อนโดยมิได้หันเหไปสู่การปลูกพืชเพื่อขายทั้งหมดหรือการที่ครอบครัวพยายามควบคุมการรับสื่อของเด็ก โดยการจำกัดเวลาดูโทรทัศน์หรือการนั่งดู โทรทัศน์หรือการนั่งฟังวิทยุไปพร้อมกันกับเด็กนั้น ต่างก็เป็นความพยายามที่จะควบคุมพฤติกรรมการบริโภคของสมาชิกไว้ให้อยู่ในขอบเขตที่เหมาะสม นอกจากนั้น การที่ชาวบ้านยึดมั่นและศรัทธาในคำสั่งสอนและข้อห้ามของเจ้าวัดกับพระสงฆ์นับว่ามีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังทัศนคติและคุณค่าต่าง ๆ ไว้ให้แก่สมาชิกไม่ว่าจะเป็นคำสอนที่ยึดมั่นและปฏิบัติตาม ศีล 5 ซึ่งมีข้อห้ามเกี่ยวกับการบริโภคที่ไม่เหมาะสมไว้หลายประการ รวมทั้งโลกทัศน์และคุณค่าของชน

เผ่ากะเหรี่ยงที่ไม่ชอบการเป็นหนี้สินและการกู้ยืมเนื่องจากมีทัศนะว่าตนเองไม่อาจรู้เท่าทันและไม่มีความสามารถในการใช้หนี้สินได้ทำให้สามารถควบคุมพฤติกรรมการบริโภคโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความต้องการสินค้าฟุ่มเฟือยต่าง ๆ ที่เข้ามากับระบบเงินผ่อนให้อยู่ในขอบเขตที่เหมาะสมได้ การรวมตัวกันของชุมชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มประชาสังคมต่าง ๆ ทั้งคณะกรรมการป่าชุมชน ฯ กลุ่มทอผ้าหรือกลุ่มออมทรัพย์ซึ่งได้มีการวิสาสะและแลกเปลี่ยนความคิดระหว่างกันเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ก็เป็นปัจจัยที่มีผลอย่างมากต่อการปลูกฝังและตอกย้ำโลกทัศน์ ระบบคุณค่าและบรรทัดฐานของจารีตประเพณีของชนเผ่ากะเหรี่ยงที่ตระหนักถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและการอยู่กับป่าซึ่งเป็นแหล่งทรัพยากรอย่างสมดุลโดยสามารถจำกัดขอบเขตและควบคุมความต้องการของตนเองไว้ได้อย่างเหมาะสมภายใต้การให้ความหมายว่า **“ความสุขคือความพอใจแก่สิ่งที่ตนเองมีอยู่”**

4.การปรับตัวทางด้านการแลกเปลี่ยนและการจัดสรรผลผลิตเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง และการจัดระเบียบสังคมซึ่งมีผลทำให้การแลกเปลี่ยน และการจัดสรรผลผลิตที่เคยตั้งอยู่บนพื้นฐานของการแบ่งปันและพึ่งพากันอย่างเท่าเทียมของสังคมประเพณีกลับกลายมาสู่การแลกเปลี่ยนและการจัดสรรผลผลิตที่ใช้เงินตราเป็นสื่อกลาง โดยมีการแลกเปลี่ยนและการกระจายผลผลิตที่ไม่เท่าเทียมกันเกิดขึ้นนั้น พบว่าองค์กรทางสังคมในชุมชนได้มีการปรับตัวเพื่อที่จะดำรงรักษาอำนาจการต่อรองไว้ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การรวมกลุ่มกันเป็น กลุ่มเกษตรนิเวศ กลุ่มทอผ้า กลุ่มออมทรัพย์ และธนาคารข้าว ทั้งนี้ เพื่อเป็นการสร้างอำนาจการต่อรองในการแลกเปลี่ยนและการจัดสรรผลผลิตให้เพิ่มขึ้นโดยผ่านระบบการจัดการที่เชื่อมโยงระหว่างการผลิตและการบริโภคให้คงอยู่อย่างสมดุล แม้ว่าลักษณะกิจกรรมทางเศรษฐกิจจะเกิดการแตกตัวแยกย่อยออกไปดังที่ได้กล่าวถึงในรายละเอียดไปแล้ว นอกจากนั้น ความพยายามของชาวบ้านที่ยังคงรักษาประเพณีเดิมเอาไว้ไม่จะเป็นการเอาแรงหรือการแบ่งปันอาหารกัน รวมทั้งการที่หมู่บ้านยังคงมีลักษณะของการผูกพันกันตามระบบเครือญาติอย่างเหนียวแน่น นับว่าปัจจัยสำคัญที่ทำให้การปรับตัวของชุมชนทางด้านการแลกเปลี่ยนและการจัดสรรผลผลิตสามารถเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

3.6 การเกิดขึ้นและการดำรงอยู่ของเศรษฐกิจพอเพียงภายใต้โครงสร้างสังคมประเพณี

เศรษฐกิจพอเพียงเกิดขึ้น และดำรงอยู่ภายใต้โครงสร้างสังคมประเพณีด้วยเงื่อนไขหลักร่วมกัน 2 ประการ คือ

1. การมีวิถีการผลิตแบบยังชีพที่มีความเชื่อมโยงอย่างสมดุลระหว่างการผลิตและการบริโภค

2. ศักยภาพชุมชนที่ยังคงสามารถดำรงรักษาอำนาจในการดูแลจัดการทรัพยากรต่าง ๆ ของตนเองไว้ นอกจากนั้นยังพบว่าการดำรงอยู่ของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนยังมีเงื่อนไขสนับสนุนอีก 4 ประการคือ

1.การปลอดจากการแทรกแซงของอิทธิพลภายนอกและระบบการค้าแบบเงินตรา

2.สภาพความอุดมสมบูรณ์ของป่า

3.การมีเทคโนโลยีที่เหมาะสม และ

4.การมีจำนวนประชากรที่มีขนาดพอเหมาะพอดี ซึ่งเงื่อนไขต่าง ๆ เหล่านี้จะเป็นปัจจัยสนับสนุนให้เศรษฐกิจพอเพียงสามารถดำรงอยู่ในชุมชนได้อย่างยั่งยืน

ปรากฏการที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านพอเพียงก่อนปี 2518 ซึ่งยังไม่มีถนนตัดผ่านเข้ามานั้น ในช่วงเวลาดังกล่าว โครงสร้างของสังคมหมู่บ้านแห่งนี้ยังคงมีลักษณะแบบสังคมประเพณีอย่างเต็มที่ ไม่ว่าจะเป็นการมีวิถีการผลิตแบบยังชีพ การเป็นเครือญาติสืบสายโลหิตร่วมกันที่เอื้อให้โครงสร้างสังคมมีความซับซ้อนและมีการแจกแจงเชิงโครงสร้างน้อย หรือการมีโลกทัศน์และระบบคุณค่าที่เชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติ เป็นต้นนอกจากนั้นการมีสภาพเป็นสังคมปิดของหมู่บ้านจากการคมนาคมที่ลำบากและห่างไกลมีผลทำให้หมู่บ้านพอเพียงถูกแทรกแซงจากอำนาจภายนอกน้อยมาวิถีชีวิตของชาวบ้านที่เป็นอยู่ในขณะนั้นจึงเป็นการพึ่งพาวิถีการผลิตแบบยังชีพเป็นหลักไม่ว่าจะเป็นการเพาะปลูกและการหาของป่าเพื่อตอบสนองความต้องการในการบริโภค ลักษณะดังกล่าวมีผลทำให้การผลิตมีความเชื่อมโยงกับการบริโภคอย่างใกล้ชิด

นอกจากนั้นการปลอดจากการแทรกแซงภายนอก หมู่บ้านนี้จึงสามารถดำรงรักษาอำนาจของตนในการดูแลจัดการทรัพยากรต่าง ๆ ไว้ได้ อำนาจดังกล่าวเป็นเงื่อนไขทำให้ชุมชนสามารถสร้างระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพผ่านการจัดระเบียบความสัมพันธ์ทางสังคม ตั้งแต่การสร้างโลกทัศน์ ระบบคุณค่า ตลอดจนถึงการกำหนดบรรทัดฐานที่ปรากฏอยู่ในรูปจารีตประเพณี และพิธีกรรมที่เอื้อต่อความสมดุลของการผลิตและการบริโภค ยิ่งไปกกว่านั้น ลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมที่สอดคล้องและสมดุลกับธรรมชาติรวมทั้งอยู่บนฐานของการพึ่งพาอาศัยและช่วยเหลือแบ่งปันกันในชุมชน ได้เอื้อให้เศรษฐกิจพอเพียงสามารถดำรงอยู่ในชุมชนนี้ได้อย่างต่อเนื่องตลออดมาไม่ว่าจะเป็น**ความพอเพียงในด้านการผลิต**ซึ่งเกี่ยวเนื่องกับการจัดการที่ดินแรงงานและทุน **ความพอเพียงในการบริโภค** ที่เกี่ยวเนื่องกับเงื่อนไขของความสัมพันธ์ทางสังคมที่ควบคุมพฤติกรรมการบริโภคต่าง ๆ ให้อยู่ในขอบเขตที่เหมาะสมและมีความสมดุล **ความพอเพียงในการแลกเปลี่ยน** ที่อยู่บนพื้นฐานของการพึ่งพาอาศัยและแบ่งปันกันอย่างยุติธรรมและ **ความพอเพียงในการจัดสรรผลผลิต** ซึ่งเป็นการเข้าถึงทรัพยากรและให้ผลตอบแทนแก่เจ้าของปัจจัยการผลิตต่าง ๆ อย่างเท่าเทียม

นอกจากนั้น การที่ชุมชนยังคงมีอำนาจในการจัดการเกี่ยวกับการขัดเกลาทางสังคมของตนเองจึงทำให้ระบบการจัดการในรูปภูมิปัญญาต่าง ๆ ของชุมชนที่ได้สืบทอดและการพัฒนาอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษสามารถผลิตซ้ำและถ่ายทอดให้แก่สมาชิกใหม่ ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญที่ทำให้เศรษฐกิจพอเพียงยังคงดำรงอยู่ตลอดมา **การดำรงอยู่และการปรับตัวของเศรษฐกิจพอเพียงภายใต้ การเปลี่ยนแปลงบริบทจากสังคมประเพณีมาสู่สังคมทันสมัย** เงื่อนไขที่เป็นสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างจากสังคมประเพณีมาสู่สังคมทันสมัย ก็คือ การมีอิทธิพลภายนอกในรูปแบบต่าง ๆ เข้ามาแทรกแซง ไม่ว่าจะเป็นการมีถนน ไฟฟ้ารวมทั้งสื่อต่าง ๆ ปัจจัยดังกล่าวนี้ทำให้การจัดระเบียบทางสังคมตั้งแต่โลกทัศน์ระบบคุณค่าและบรรทัดฐานของชุมชนที่ปรากฏอยู่ในรูปจารีตประเพณีความเชื่อต่าง ๆ แตกต่างไปจากเดิม ทำให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ทั้งการผลิต การบริโภคการแลกเปลี่ยนและการจัดสรรผลผลิตต้องเปลี่ยนแปลงไปด้วย

ใน **ด้านการผลิต** นั้น พบว่าการจัดการปัจจัยการผลิต ได้แก่ที่ดิน แรงงาน ทุน และการจัดการในการผลิตต้องเปลี่ยนแปลงไป โดยบรรทัดฐานของชุมชนที่เคยควบคุมให้สมาชิกจัดการการปัจจัยการผลิตเหล่านี้บนพื้นฐานของความสมดุลกับธรรมชาติและการเอื้อเฟื้อแบ่งปันกันในชุมชนต้องเปลี่ยนเป็นบรรทัดฐานของเงินตราและปัจเจกชนเข้ามาแทนที่ ด้าน**การบริโภค** นั้น พบว่าอิทธิพลจากภายนอกที่เข้ามา ทำให้ทัศนคติและพฤติกรรมในการบริโภคเริ่มเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะการเลียนแบบและการพึ่งพาผลผลิตต่าง ๆ จากภายนอกมากขึ้น ทำให้การบริโภคและการผลิตไม่ได้ดำรงอยู่ในอำนาจและการควบคุมของครอบครัวและชุมชนอีกต่อไปแต่กลับต้องไปสัมพันธ์กับตลาดภายนอกที่ตนเสียเปรียบเนื่องจากมีอำนาจต่อรองที่ด้อยกว่า จึงทำให้เกิดความไม่เพียงพอในการบริโภคขึ้น **สำหรับการแลกเปลี่ยนและการจัดสรรผลผลิตนั้น** ความสัมพันธ์แบบเงินตราที่มีความไม่เท่าเทียมกัน ได้เข้ามาแทนที่ความสัมพันธ์แบบเดิมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการพึ่งพาและแบ่งปันกันอย่างเสมอภาค

การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เหล่านี้มีผลทำให้เกิดความไม่สมดุลระหว่างการผลิตและการบริโภค ซึ่งชุมชนจำเป็นต้องปรับตัวภายใต้บริบทที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างสอดคล้องและเหมาะสม เพื่อให้สามารถรักษาความพอเพียงของตนเองไว้ได้ซึ่งพบว่า กระบวนการปรับตัวของชุมชนนี้ตั้งอยู่บนเงื่อนไข สำคัญ 2 ประการคือ 1. ปรับตัวโดยพยายามรักษาความสมดุลระหว่างการผลิตและการบริโภคไว้ และ 2. ปรับตัวด้วยการสร้างกระบวนการต่อรองและจัดการรูปแบบต่าง ๆ ภายใต้การจัดระเบียบทางสังคมใหม่ที่พยายามรักษาอำนาจ ความสัมพันธ์ที่สมดุลกับธรรมชาติและการพึ่งพาอาศัยกันในชุมชน เช่น **การสร้างกระบวนการต่อรองกับอำนาจรัฐ** โดยร่วมมือกับองค์กรต่าง ๆ เพื่อต่อรองรัฐในรูปความร่วมมือกันอย่างสันติ **กระบวนการปรับตัวด้านการผลิต** ที่ปรับตัวเข้าสู่การมีสองวิถีการผลิตร่วมกัน ทั้งวิถีการผลิตแบบยังชีพและการค้าที่นำไปสู่การปรับตัวของปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ทั้งที่ดิน แรงงาน ทุน และระบบการจัดการอื่น ๆ ซึ่งทำให้

บรรทัดฐานเดิมที่เคยควบคุมความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการผลิตเปลี่ยนแปลงไปในรูปแบบใหม่ เช่น มีการรวมกลุ่มกันทำการเพาะปลูกในลักษณะเกษตรเชิงอนุรักษ์

บทที่ 3
วิธีการดำเนินการวิจัย

ในวิธีการดำเนินงานของโครงการในช่วงแรก จะเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานทุกขั้นตอน ให้ชุมชนเกิดการวิเคราะห์ถึงสภาพทั่วไปของหมู่บ้าน และเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงของชุมชนทั้งในอดีตจนถึงปัจจุบัน พร้อมทั้งให้ชุมชนเข้าใจถึงสภาพปัญหา สาเหตุของปัญหา และเรียนรู้ในศักยภาพของชุมชน ตัวเอง ในการนำมาใช้แก้ไขปัญหา ปัญหาทั้งของตัวเองและชุมชน ภายใต้วิธีการวิจัย ในการเข้าถึงความจริงของการเปลี่ยนแปลง เพื่อนำสู่แบบแผนในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งบนพื้นฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตชุมชนบ้านป่าสักงาม ภายใต้วัตถุประสงค์ ที่วางไว้ของการดำเนินโครงการ ดังนี้ *1) เพื่อศึกษาวิถีชีวิตในอดีตและปัจจุบันของชุมชนบ้านป่าสักงาม, 2) เพื่อศึกษาการดำเนินการด้านเศรษฐกิจพอเพียงที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชนบ้านป่าสักงาม,3) เพื่อศึกษาเป้าหมายและแนวทางการพัฒนารูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน บ้านป่าสักงาม* โดยมีวิธีการดำเนินงาน ดังนี้

1.แผนการดำเนินระยะที่ 1

1.1 ศึกษาวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนบ้านป่าสักงามโดยการพูดคุยเป็นรายบุคคลและสนทนากลุ่มกับ ผู้อาวุโสในชุมชน, หมอผี / ผู้นำทางพิธีกรรม, ปราชญ์ชาวบ้าน (เช่น หมอยา, ช่างตีมีด, ช่างหัตถกรรม) , ประธาน/แกนนำกลุ่มต่าง ๆ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ มีการบันทึกข้อมูลด้วยการบันทึกเทปและจดบันทึก ทุก ๆ 2 สัปดาห์จะมีการจัดเวทีเพื่อวิเคราะห์ข้อมูล

1.2 ศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้นภายในชุมชนจากแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง โดยการพูดคุยเป็นรายบุคคลและสนทนากลุ่มย่อยกับ แกนนำกลุ่มต่าง ๆ ร่วมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ที่ดำเนินการภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง มีการบันทึกข้อมูลด้วยการบันทึกเทปและจดบันทึก ทุก ๆ 2 สัปดาห์ จะมีการจัดเวทีเพื่อวิเคราะห์ข้อมูล

1.3 เวทีชาวบ้าน เพื่อคืนข้อมูลที่ได้จากการศึกษาแก่ชุมชนเป็นระยะ

1.4 จัดประชุมกลุ่มย่อยกับชาวบ้านและแกนนำกลุ่มทั้ง 7 กลุ่ม เพื่อทบทวนกระบวนการทำงานที่ผ่านมารวมทั้งผลกระทบที่มีต่อชุมชน

1.5 จัดเวทีชาวบ้านเชิงปฏิบัติการ “ทบทวนแนวคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง “ เพื่อให้ชาวบ้านเข้าใจในแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง และการนำมาปรับใช้ในทางปฏิบัติร่วมกันภายในชุมชน

1.6 ประชุมสรุปงานทีมวิจัยทุกวันอาทิตย์ที่ 2 และ 4 ของเดือนตลอดระยะเวลา 6 เดือนในช่วงที่1 เพื่อสรุปและทบทวนการะบวนการทำงาน ปัญหา / อุปสรรคที่เกิดขึ้น พร้อมแนวทางในการแก้ไข

2.แผนการดำเนินระยะที่ 2

2.1 เวทีทบทวนการดำเนินงานในระยะที่ 1 และสร้างความเข้าใจในการดำเนินงานระยะที่ 2 โดยได้วางเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ไว้ประกอบด้วย ***หนึ่ง*** เพื่อสร้างความเข้าใจกับกลุ่มแกนนำชุมชนและดึงการมีส่วนร่วมชาวบ้านภายในชุมชนในการดำเนินงาน และ ***สอง*** เพื่อสร้างความตระหนักในสภาพปัญหาของชุมชนและสร้างสำนึกในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน

2.2 เวทีทบทวนประสบการณ์การพัฒนาชุมชนตามแนวพระราชดำริ ในการดำเนินกิจกรรมที่ 2 ได้มีการกำหนดวัตถุประสงค์เน้นไปที่ การพัฒนาและยกระดับองค์ความรู้ชุมชนบ้านป่าสักงามในการฟื้นฟูระดับนิเวศป่าตามแนวพระราชดำริ

2.3 ศึกษาดูงานชุมชนต้นแบบ ในกิจกรรมที่ 3 เป็นการไปเรียนรู้ความรู้จากภายนอก โดยเป้าหมายของการไปศึกษาดูงานประกอบด้วย ***หนึ่ง*** เพื่อพัฒนาศักยภาพด้านการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และ ***สอง*** เพื่อนำประสบการณ์ที่ได้จากการศึกษาดูงานมาพัฒนาชุมชนตัวเอง

2.4 การพัฒนารูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชนบ้านป่าสักงาม ในการดำเนินกิจกรรมการพัฒนารูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงฯ จะเน้นการพัฒนารูปแบบของครอบครัวตัวอย่างในการดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง และ พัฒนาองค์ความรู้ของชุมชนในการพัฒนาตามแนวพระราชดำริ

2.5 ประชุมประจำเดือนทีมวิจัยชุมชน ในการประชุมสรุปผลการทำงานประจำเดือน จะเน้นการทบทวนสถานการณ์ทำงานในแต่ละเดือน และรวบรวมและจัดเก็บข้อมูลของทีมงานวิจัย

ลักษณะการ ดำเนินงานระยะที่ 1

การดำเนินงานของโครงการจะเริ่มจาการจัดประชุมทีมวิจัยเพื่อสร้างความเข้าใจในการดำเนินงาน และแบ่งบทบาทหน้าที่ในการดำเนินงาน โดยมีรายละเอียดในการดำเนินงานดังนี้ ทางหัวหน้าโครงการได้นัดหมายทีมวิจัยชุมชน เข้าร่วมประชุม และชี้แจ้งในเป้าหมายของการศึกษาวิถีชีวิตดังเดิมของชุมชนบ้านป่าสักงาม โดยทางหัวหน้าโครงการได้อธิบายถึงเป้าหมายของขั้นตอนในการศึกษา และความจำเป็นในการศึกษาข้อมูล พอสรุปได้ดังนี้ คือ 1) เพื่อรวบรวมข้อมูลประวัติศาสตร์ของชุมชนบ้านป่าสักงามไว้ให้คนรุ่นหลังได้รู้และเข้าใจในการเปลี่ยนแปลของชุมชนตัวเอง 2) เพื่อเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงของชุมชนบ้านป่าสักงามในกลุ่มทีมวิจัยชุมชน 3) ฝึกทักษะการทำงานวิจัยชุมชนในการเก็บข้อมูลและวิธีการทำงาน 4) เพื่อจัดทำเป็นฐานข้อมูลชุมชนในการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของชุมชนบ้านป่าสักงาม ในการที่จะเป็นฐานข้อมูลในการกำหนดรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงที่ให้ตรงกับวิถีชีวิตของชุมชนบ้านป่าสักงาม ทั้งนี้เพื่อให้ทางทีมวิจัยชุมชนให้

มองถึงเหตุของปัญหาของชุมชนบ้านป่าสักงามพร้อมทั้งให้เห็นแนวทางในการแก้ไขในอนาคต

หลังจากทางหัวหน้าโครงการได้ชี้แจ้งให้ทีมวิจัยได้เข้าใจในการทำงานศึกษาวิถีชีวิตดังเดิมของชุมชนบ้านป่าสักงามทางทีมวิจัยได้ร่วมกันกำหนดบทบาทหน้าที่ในการดำเนินงาน โดยเริ่มต้นจากการการกำหนด หัวข้อในการศึกษาซึ่งประกอบด้วย 1) การศึกษาข้อมูลประชากรของหมู่บ้าน,2) การศึกษาวิถีชีวิตดังเดิมของชุมชน ซึ่งในการศึกษาข้อมูลประชากร และการศึกษาข้อมูลประวัติศาสตร์ดังเดิมของชุมชน จะมีการจัดทำแบบสอบถามโดยทางหัวหน้าโครงการได้จัดทำแบบสอถามและแบบสัมภาษณ์ ให้กับทีมวิจัยทั้ง 10 คน

โดยมีลักษณะการแบ่งบทบาทในการดำเนินงานดังนี้ ทีมวิจัย 1 คนจะรับผิดชอบต่อ 10 ครอบครัว โดยใช้ความสนิทสนมเป็นตัวกำหนดในการรับผิดชอบ และใช้ลักษณะของความเป็นเครือญาติเดียวกันในการรับผิดชอบในการดำเนินกิจกรรม ซึ่งในการดำเนินการดังกล่าวทางทีมวิจัยได้กำหนดให้ **กิจกรรมที่ 2** คือการศึกษาผลกระทบที่เกิดภายในชุมชนจากแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

ลักษณะการดำเนินงานของทีมวิจัยชุมชนบ้านป่าสักงาม

1.ทีมวิจัย 10 คน คือ 1 คนต่อ 10 หลังคาเรือน

2.การหาข้อมูลโดยการไปซักถามและจดลงสมุด

3.นัดสรุปและวางแผนเพื่อจะไปถามเรื่องวิถีชีวิตดั้งเดิม

เป้าหมายการดำเนินงาน

คืออยากจะทราบว่าเมื่อประมาณ 50 ปีที่ผ่านมานั้นมีประชากรเท่าไร มีกี่ครัวเรือน เรื่องทรัพยากร ป่า – ดิน –น้ำ การดำรงชีวิตกันเป็นอย่างไรมีการทำการเกษตรอะไรบ้าง รายได้เป็นอย่างไรเพียงพอกับการดำรงชีวิตหรือไม่และอีก อย่างหมู่บ้านแห่งนี้มีโบราณสถานเก่าแก่น่าศึกษาและค้นคว้า โดยมีวัตถุประสงค์ประกอบด้วย ***หนึ่ง*** อยากจะเปรียบเทียบความเป็นอยู่ที่ผ่านมาและปัจจุบันความเปลี่ยนแปลงเรื่องป่า ดิน น้ำ และการดำรงชีวิตและการเกษตร ***สอง*** อยากจะรู้ว่าอดีตการพออยู่กินกับปัจจุบันมีผลกระทบมากน้อยเท่าไร ***สาม*** เพื่ออยากให้ชุมชนได้ตระหนักถึงเศรษฐกิจพอเพียงเมื่อครั้งอดีตเขาทำอย่างไรและเหมือนปัจจุบันหรือไม่

กลุ่มเป้าหมาย/แหล่งข้อมูล

นาย	จันทร์	ปันใจ	(วิถีชีวิตดั้งเดิมและประวัติศาสตร์)
นาย	คำปิง	ดวงดี	(วิถีชีวิตและกระทบรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียง)
นาย	ชูศักดิ์	ปันใจ	(วิถีชีวิตดั้งเดิมและปัจจุบัน)

ผลที่ได้รับ

- ชุมชนจะได้รู้ว่าวิถีชีวิตที่ดั้งเดิมว่าเป็นอย่างไร
- จะได้รู้ถึงประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านและโบราณสถาน
- ชุมชนจะได้รู้ว่าเศรษฐกิจพอเพียงของอดีตเป็นอย่างไรเขาทำกันแบบไหนและปัจจุบันความเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างไร

การแบ่งกลุ่มรับผิดชอบ

กลุ่มที่ 1 นาย มณเฑียร บุญช้างเผือก (บ.ล.ท.100)

นาย ทองเจือ	บัวแก้วเกิด	(บ.ล.ท 94)
นาย สวาท	นาแก้ว	(บ.ล.ท132)
นาย ติ๊บ	ปวงงาม	(บ.ล.ท 100/1)
นาย ลพ	เกตุพรม	(บ.ล.ท147)
นาย สมคิด	บัวแผ่น	(บ.ล.ท 93/3)
นาย สนอง	บัวแผ่น	(บ.ล.ท 165)
นาง อำไพ	เขียวหม้าย	(บ.ล.ท18/1)
นาย อนันต์	ไชยเลิศ	(บ.ล.ท103/3)
นาย อำพร	บัวแก้ว	(บ.ล.ท 98)

กลุ่มที่ 2 นางธีรนันท์ เกตุพรม **(บ.ล.ท100/2)**

นาย จรูญ	บัวแก้ว	39/1
นาย บุญเป็ง	โยย้อย	145/2
นาย บุญศรี	กันธร	139
นาย สมาน	กันธร	139/1
นาย ก๋อง	มหาวรรณ	210
นาย ประสงค์	แปงยะ	120/3
นาย ขัน	บันใจ	105
นาง แสงดาว	มหาวรรณ	210
นาย ถวิล	แปงยะ	120/3

กลุ่มที่ 3) นางสายพิน ยาวิละ แทน **(บ.ล.ท 99/3)**

นาย ศรีนวล	ขันตั้ง	168/1
นาย นวย	เกตุพรม	147
นาย วิโรจน์	พรมมา	116/1
นายประเสริฐ	เกตุพรม	148
นาง ผ่องผิว	ยาวิละ	117/3
น.ส ถนอมขวัญ	ก้อนคำใส	117/3

นาย คะนองศักดิ์ เกตุพรม 148
นาย เกษมสุข ไทยน้อย 117
นาย จำนงค์ บัวไพจิตต์ 146/1
นาย คำ ก้อนคำใส 162

กลุ่มที่ 4 นาง มุกดา หมูคำ (บ. ล. ท. 118/ 3)

นาง แสงหล้า เดชฤทธิ์ (99/2)
นาง หล้า โยย้อย (145)
นาง คำหล้า กาวิชัย (141)
นาง บุญปั๋น บัวแผ่น (145/1)
นาย ลา กาวิชัย (81)
นาง บัวเรียว อุ้มนาง (103/1)
นาง บัวเหลี่ยม คะชาถา (103/2)
นาย เสาร์ อุ้มนาง (103)
นาย ชาญวิทย์ วงศ์มูล (18/2)
นาย บุญเลียบ กาวิชัย (81/1)
นาง สุพัตรา จันทร์เต็มดวง (103/1)

กลุ่มที่ 5 นายไพโรจน์ บุญช้างเผือก (บ.ล.ท.153)

นาย หลวง กันทะเป็ง (151)
นาย ประพันธ์ บัวหลง (5)
นาย ประทุม สีน้ำเงิน (141/1)
นาย ถนอม ใจระวัง (141/1)
นาย สมพร ปันใจ (118/1)
นาง อวน ปันใจ (142)
นาย นิวัฒน์ อุ้มนาง (112)
นาง ฉันทนา ไทยน้อย (104)
นาย ปั๋น บุญช้างเผือก (153)

กลุ่มที่ 6 นางอรทัย บัวแก้วเกิด (บ.ล.ท.120/1)

นาย คำดา บัวปัน (161)
นาย คำปิง ดวงดี (102)
นาย เจริญ ดวงดี (102/1)
นาง เอ้ย บรรใจ (118)
นาย คำ กันธร (99)
นาย ทวี มีมานะ (99/1)
นาย ประเสริฐ บุญช้างเผือก (93)

นาย ยืน ปันใจ (143)
นาย ดวงฤทธิ์ ตาใจคำ (94/1)
กลุ่มที่ 7 นาย วันชัย บันใจ (บ.ล.ท.143/1)
นาง สุภาพร ปราชัย (140)
นาย ผัด จันทร์เตรียม (165)
นาย บุญทา แสนหร่าย (98)
นาง บัวเกี๋ยง แสนหร่าย (98)
นาย ชูศักดิ์ ปันใจ (95/1)
นาย เหลา บัวแก้เกิด (94)
นาย จันทร์ดี ปันใจ (92)
นาย มิตร จันทร์เตรียม (165)
นาย เสาร์ บัวแผ่น (93)
กลุ่มที่ 8 นาง วิยะดา ตาใจคำ (บ.ล.ท.114)
นาย สุชาติ อิ่นแก้ว (188/3)
นาง อัมพร บันใจ (144)
นาย อินทร กันธร (149)
นาย บุญศรี กันธร (97)
นาย วิวัฒน์ จำปาโชค (168)
นาย จรัส ไชยฮั่ง (167)
นาย เป็ง กาวีจันทร์ (113/1)
นาย สวาท หลวงมณี (113)
นาย ถา คำราพิช (90/1)
กลุ่มที่ 9 น.ส. ดวงใจ ปันใจ (บ.ล.ท. 95)
นาย ยงยุทธ เดชฤทธิ (130)
นาง ยุพา ไพรี (18)
นาย สุทัศน์ บรรใจ (150/1)
นาย สุนทร บรรใจ (150/2)
นาย สอง แสนบ่อแก้ว (150/2)
นาง แสงคำ บรรใจ (150)
นาย ทองดี สุอิน (95/2)
นาย ดวงใจ ใบแสง (186)
นาง เยาวพันธ์ สุอิน (95/2)

กลุ่มที่ 10 นายต่อมแก้ว อิ่นแก้ว (บ.ล.ท. 188/3)

นาย	วิชัย	กาวิชัย	(120/5)
นาย	วัน	บรรใจ	(120/4)
นาย	ปวน	บัวแก้วเกิด	(116)
นาย	มูล	บันใจ	(106)
นาง	จันทร์พลอย	เทศชมพู	(111)
นาง	เสาร์ทอง	บันใจ	(96/1)
นาย	จันทร์	บรรใจ	(96)
นาย	จรัส	บันใจ	(96/2)
นาย	สุรินทร์	อิ่นแก้ว	(188/3)

ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานระยะที่ 1

คำว่าเศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร คือการรู้จักตัวเองรู้จักประมาณ ของตนเองว่ามีความสามารถแค่ไหนมีกำลังแค่ไหนเศรษฐกิจพอเพียงคืออาชีพของเราคือระบบการผลิตก็คือการเพาะปลูก ปลูกผัก ปลูกไม้ทำสวนทำไร่ในสิ่งที่เราทำนั้นคือการผลิตอาหารเพื่อยังชีพเพื่อเลี้ยงครอบครัวเมื่อพอเพียงกับครอบครัวแล้วยังเหลือ แบ่งให้เพื่อนบ้านเรือนเคียงคือการเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ดังนั้นการผลิตอาหารหรือการเกษตรกรรมเป็นวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาที่ยาวนานเดียวนี้วัฒนธรรมที่ยาวนานนั้นย่อมแปรเปลี่ยน เปลี่ยนแปลงปรับเปลี่ยนไปตามวิธีคิดคือเมื่อก่อนนั้นเรื่องวิวัฒนาการเกษตรยังไม่มี แต่การเกษตรที่ยังชีพคือการปลูกแค่กินแค่ใช้เพื่อการแลกเปลี่ยนหรือเพื่อการแบ่งปันกันและเกื้อกูล ซึ่งกันและกันแบ่งกินแบ่งกันใช้แต่ปัจจุบันกลายเป็นเกษตรพานิช อุสาหกรรมคือต้องใช้ พื้นที่มาก ๆ เพื่อจะได้ผลผลิตเยอะ ๆ เพื่อจะใช้พอใช้หรือผ่อนรถและอะไรอีกมากมายที่ไม่ใช่ความพอเพียงเมื่อเป็นเกษตรพานิชและอุตสาหกรรมต้องใช้พื้นที่มากยังไม่ต้องใช้ปุ๋ย ยาฆ่าแมลงและเทคโนโลยีใหม่ ๆ เกิดขึ้นแล้วผลกระทบก็เกิดขึ้นกับชีวิตเกิดต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมก็คือสภาพป่าร่อยหรอ สภาพพื้นที่เสื่อมโทรมทำอะไรไม่ได้อากาศเกิดมลพิษไม่มีอากาศบริสุทธิ์ หายใจสิ่งที่เราต้องการเดียวนี้และปัจจุบันนี้คือ สภาพแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ เช่น ป่า ดิน น้ำ อากาศคือ สภาพแวดล้อมนี้จะทำให้เราดำรงชีวิตอยู่ ได้ดังนั้นเป้าหมายหรือจุดประสงค์คือ ผลิตอาหารเพื่อชีวิตที่อยู่ดี มีสุขมีกินมีใช้คือ การเพาะปลูกผลิตอาหารให้พอเพียงแก่คนแก่ครอบครัวให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างไม่อัดติ ขาดแคลนเป็นหลักพื้นฐานภายใต้สภาพแวดล้อมที่ดีตัวที่จะบ่งชี้ก็คือ ธรรมชาติดี สภาพแวดล้อมดี คือ อุดมสมบูรณ์ มีกินมีใช้สังคมดี + อยู่ดีมีสุข การเพาะปลูกที่ดีนั้นต้องไม่สร้างผลกระทบต่อสภาพพื้นที่ ป่า ดิน น้ำ อากาศ การอยู่ดีมีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกันต้องมีเงื่อนไขข้อบังคับระเบียบและกฎเกณฑ์เพราะนี้คือความเชื่อ วิถีชีวิตชุมชนเข็มแข็งและยั่งยืนขึ้นต้องประกอบด้วยการอยู่ดีมีศักดิ์ศรีที่เท่าเทียบกันมีระเบียบและกฎเกณฑ์ มีสุขคือที่พึ่งพาตนเองไม่เป็นภาระคนอื่น

ไม่ไปที่อื่นไม่ต้อง ดิ้นรนอยู่กับครอบครัว มีใช้คือธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ คือ ป่า ดิน น้ำ อากาศ มีกินก็คือระบบการผลิต การเพาะปลูก การเกษตรดังนั้นสิ่งที่สำคัญกับคำว่าเศรษฐกิจพอเพียงดี อยู่ดีมีสุข มีกินมีใช้

เรื่องการประชุมทีมวิจัยเพื่อรวบรวมข้อมูลประชากร

หลักการและเหตุผล คืออยากจะทราบว่าจำนวนประชากรที่แน่นอนว่ามีจำนวนเท่าไร กี่คน กี่ครัวเรือนและกี่ครอบครัวเพื่อจะให้ชุมชนบ้านป่าสักงามจะได้รู้ถึงสิทธิ์ของครอบครัวที่ซ้อนกันคือ 1 ครัวเรือน มีเท่าไร 2 ครอบครัวมีเท่าไรเพื่อจะให้มีสิทธิ์เหมือนกับครอบครัวอื่น ๆ คือชุมชนบ้านป่าสักงามเป็นชุมชนที่ดั้งเดิม โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ หนึ่ง อยากทราบจำนวนประชากรว่ามีเท่าไร เป็นชายเท่าไร เป็นหญิงเท่าไร สอง เพื่อจะใช้สิทธิ์กับครอบครัวที่ 2 ได้สิทธิ์เหมือนกับครอบครัวทั่วไป สาม เพื่อจะเอาจำนวนประชากรไปเปรียบเทียบกับประชากรเมื่อ 50 ปีที่แล้วว่าการดำรงชีวิตเป็นอย่างไร ในส่วน เป้าหมายการหาข้อมูลของชุมชนบ้านป่าสักงาม/ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ ประกอบด้วย หนึ่ง ชุมชนจะรู้ว่ามีประชากรเท่าไร สอง ชุมชนจะได้รับรู้ว่ามีครอบครัวซ้อนเท่าไรและมีสิทธิ์เหมือนกับครอบครัวอื่นๆโดยทั่วไป และ สาม ชุมชนจะได้วางแผนการพัฒนา มีการดำเนินงานโดย

1.ทีมวิจัย 10 คน คือ 1 คนต่อ 10 หลังคาเรือน

2.การหาข้อมูลโดยการไปซักถามและจดลงสมุด

3.นัดสรุปและวางแผนเพื่อจะไปถามเรื่องวิถีชีวิตดั้งเดิม

เรื่องการศึกษาวิถีชีวิตดั้งเดิม

หลักการและเหตุผล คืออยากจะทราบว่าเมื่อประมาณ 50 ปีที่ผ่านมานั้นมีประชากรเท่าไร มีกี่ครัวเรือนเรื่องทรัพยากร ป่า – ดิน –น้ำ การดำรงชีวิตกันเป็นอย่างไรมีการทำการเกษตรอะไรบ้างรายได้เป็นอย่างไรเพียงพอกับการดำรงชีวิตหรือไม่และอีก อย่างหมู่บ้านแห่งนี้มีโบรารสถานเก่าแก่หน้าศึกษาและค้นคว้า โดยมีวัตถุประสงค์ ประกอบด้วย หนึ่ง อยากจะเปรียบเทียบความเป็นอยู่ที่ผ่านมาและปัจจุบันความเปลี่ยนแปลงเรื่องป่า ดิน น้ำ และการดำรงชีวิตและการเกษตร สอง อยากจะรู้ว่าอดีตการพออยู่กินกับปัจจุบันมีผลกระทบมากน้อยเท่าไร สาม เพื่ออยากให้ชุมชนได้ตระหนักถึงเศรษฐกิจพอเพียงเมื่อครั้งอดีตเขาทำอย่างไรและเหมือนปัจจุบันหรือไม่ และ สี่ แหล่งโบราณสถานเอาไว้เป็นที่ศึกษา

เป้าหมาย

1. ชุมชนบ้านป่าสักงาม
2. นาย จันทร์ ปันใจ (วิถีชีวิตดั้งเดิมและประวัติศาสตร์)
3. นาย คำปิง ดวงดี (วิถีชีวิตและกระทบรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียง)
4. นาย ชูศักดิ์ ปันใจ (วิถีชีวิตดั้งเดิมและปัจจุบัน)

ผลที่ได้รับ

1. ชุมชนจะได้รู้ว่าวิถีชีวิตที่ดั้งเดิมว่าเป็นอย่างไร
2. จะได้รู้ถึงประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านและโบราณสถาน
3. ชุมชนจะได้รู้ว่าเศรษฐกิจพอเพียงของอดีตเป็นอย่างไรเขาทำกันแบบไหนและปัจจุบันความเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างไร

การดำเนินงานโดย

1. ทีมวิจัย
2. ใครจะหาข้อมูลโดยวิธีใด
3. จะฟังหรือจด หรือจะบันทึกเทป
4. และจะสรุปเมื่อไร

ในการดำเนินงานได้ประชุมทีมวิจัยที่ เอเฟรมเรื่องการทำงานคือวิธีการเก็บข้อมูลในหมู่บ้านขึ้นคือการหาข้อมูลว่าเราน่าจะมีวิธีการจัดเก็บข้อมูลให้มีระเบียบและเพื่อไม่ให้ทีมวิจัดสับสนกับคำถามที่เราต้องการที่จะรู้และนำมาวิเคราะห์และสรุปพร้อมกับประชุมปรึกษาข้อปัญหาของกลุ่ม ทีมวิจัยคือการทำงานของทีมวิจัยชุดนี้คือมีกลุ่มพิทักษ์ป่าบางคนทำงานวิจัยด้วยดังนั้นจึงมีปัญหาเกิดขึ้นคือเวลาประชุมหรือปรึกษาเรื่องงานพวกเดียวกันก็ว่าให้กันว่าได้ค่าตอบแทนสองที่ไม่เหมาะสมดังนั้นจึงหาข้อยุติในครั้งนี้ว่าเมื่อทีมงานพิทักษ์ป่าไม่ทำจึงให้ภรรยาเป็นผู้ทำแทนจึงยุติปัญหาและเริ่มจะเข้าการทำงานหาข้อมูลต่อไปคือทางกลุ่มเห็นสมควรว่าน่าจะทำแบบฟอร์มสำรวจข้อมูลต่าง ๆ เป็นจำนวน 3 แผ่นคือ

ข้อมูลประวัติหัวหน้าครอบครัวและคนในครอบครัวถามเรื่องที่อยู่อาศัยที่ทำกินรายรับ-รายจ่าย ที่ไร่ ที่สวน ที่นา รายวัน รายเดือน รายปี ภาระหนี้สินต่างๆ เช่น ธ ก ส - ก ข ค จ กองทุนหมู่บ้าน สหกรณ์ หนี้ร้านค้า และหนี้นอกระบบ เรื่องของทรัพย์สินที่มีอยู่เพื่อจะได้เอาข้อมูลพวกนี้เอามาเพื่อวิเคราะห์ความเป็นอยู่เมื่ออดีตเป็นอย่างไร คำว่าอย่างไรคือเมื่อก่อนนั้นบางวันหรือบางมื้อไม่จำเป็นต้องซื้อหรือใช้เงินแต่ปัจจุบันทำไปจึงบ่นว่าไม่ ค่อยมีเงินมีแต่รายจ่ายรายวันไม่ค่อยสมดุลกันเลยจึงประชุมพร้อมกันข้อมูลที่เราจะต้องเอาไปถามชาวบ้านแล้วจึงจะเอาไปจ้างพิมพ์และถ่ายเอกสารอีกจำนวน 105 ชุด และจะนัดประชุมครั้งต่อไปในวันที่ 24 เม.ย. 47 เพื่อจะต้องชี้แจงเรื่องวิธีการจะหาข้อมูลต่อไป

บันทึกการดำเนินงานของทีมวิจัยชุมชนบ้านป่าสักงาม

1) บันทึกการทำงานของ นาง มุกดา หมูคำ เริ่มแรก วันที่ 19 มี.ค. 47ไปคุยเรื่องกาวางแผนการทำงานและเริ่มแบ่งกลุ่มเขตรับผิดชอบครัวเรือนเพื่อสำรวจข้อมูลหมู่บ้าน ไปรับเอกสารและอุปกรณ์การทำงานที่บ้านหัวหน้ากลุ่มเริ่มไปจัดเก็บข้อมูลครัวเรือนที่รับผิดชอบอยู่ 11 หลังคาเรือน โดยใช้วิธีการเก็บเอาทะเบียนบ้านของแต่ละหลังคาเรือนมาทำที่บ้านเราเองเสร็จแล้วก็นำไปส่งให้แต่ละบ้าน

ประชุมกลุ่มที่บ้านลุงใหม่โดยมีเจ้าหน้าที่ของ ส.ก.ว. มาร่วมฟังและแต่ละคนเอาข้อมูลที่ได้มานำเสนอหัวหน้ากลุ่มเพื่อจัดเก็บข้อมูลไว้ที่เดียวกันและวางแผนการทำงานต่อไป

ปัญหาเกิด มีการเปลี่ยนแปลงคณะกลุ่มทำงาน เหตุผลคือ มีการคิดที่ว่าได้รับค่าตอบแทนซ้อนกันและกลัวมีปัญหาเกี่ยวกับเรื่องงานที่ทำอยู่

วันที่ 20 เม.ย. 47

ไปร่วมประชุมกลุ่มที่แม่โจ้ไปดูหนังแล้วกลับมาดูตัวเอง

วันที่ 25 เม.ย. 47

- ประชุมที่เอเฟรมโดยมีเจ้าหน้าที่ของ ส.ก.ว. มาร่วมและนำแบบสอบถามมาให้ดูเพื่อทำการแก้ไข
- มีการพูดคุยกันอีกครั้งเกี่ยวกับปัญหาของกลุ่มและเรื่องที่มีการเปลี่ยนแปลงกลุ่มทำงาน

วันที่ 30 เม.ย. 47 รับเอกสารแบบสอบถามข้อมูลหมู่บ้านที่บ้านหัวหน้าและคุยกันถึงวิธีการไปสำรวจข้อมูลหมู่บ้านโดยหัวหน้ากลุ่ม เสนอ 2 วิธี คือ หนึ่ง ไปนั่งสัมภาษณ์เองและ สอง ให้เขากลอกเอง และกลุ่มก็เลือกโดยใช้ฟัง 2 วิธีนั้นเลยบางคนก็ไปถามเองบางคนก็เอาไปแจกให้เขากลอกเอง

วันที่ 1 พ.ค.47 เลือกแบบที่2 เอาแบบสอบถามข้อมูลไปแจกให้กับครอบครัวที่รับผิดชอบทิ้งให้เขากลอกเอง 2 ก่อนจะให้เขากลอกก็อธิบายให้เขาเข้าใจก่อนให้เขากลอก

วันที่ 5 พ.ค. 47 ไปเก็บเอกสารข้อมูลคืนมาเพื่อนำไปรวบรวมบ้านหัวหน้า

วันที่ 8 พ.ค. 47 ไปร่วมกันทำงานบ้านหัวหน้าและรวบรวมข้อมูลหมู่บ้านและช่วยกันเขียนแผนที่หมู่บ้าน โดยละเลีย

วันที่ 10 พ.ค. 47 ไปร่วมประชุมกันที่เอเฟรมเรื่องการออกแบบสำรวจข้อมูล กลัวว่าจะไม่ได้ข้อมูลที่แท้จริงจากชาวบ้านทางกลุ่มก็เลยตกลงกันใช้กลุ่มของเอที่รับผิดชอบอยู่11 หลังคาเรือนใช้เป็นกลุ่มนำร่องก่อนที่ใช้ประชุมใหญ่

วันที่ 15 พ.ค. 47 ไปแจ้งให้กับกลุ่มที่รับผิดชอบอยู่ให้ทราบเพื่อที่จะให้เข้ามาร่วมประชุมกันเพื่อที่จะได้คุยกันถึงเรื่องรายได้และทรัพย์สินและใครมีปัญหาอะไรก็คุยกันได้

วันที่ 16 พ.ค. 47 มีการประชุมกลุ่มย่อยเกิดขึ้นตอนต้นก็ไม่มีปัญหาอะไรบางบ้านให้ความร่วมมือกับทีมวิจัยกันดี แต่พอจะจบการคุยกันหัวหน้ากลุ่มใจร้อนไปหน่อยอยากให้กลุ่มสรุปและตัดสินใจเลยละยังสรุปเองคุยกันไปคุยกันมาคุยกันไปคุยกันมาชาวบ้านก็ทยอยกันกลับไปเหลือเพียงไม่กี่คนและทีมวิจัยตอนสุดท้ายทีมวิจัยก็คุยกันเองถึงปัญหาก็มีการเถียงกันแรงพอสมควรจากนั้นก็คุยกันต่อ ปัญหาชาวบ้าน หลังจากคุยกันกลุ่มย่อยไปแล้วก็มีกระแสชาวบ้านเข้ามามากมายหลายด้านอย่างเช่นไม่ต้องมาหาข้อมูลอีกให้เขามีรายได้ทำไม (หมายถึงให้ทีมวิจัยมีรายได้จากการหาข้อมูล)และกระแสอีกมากมายเข้ามาให้ทีมวิจัยต้องหนักใจแต่เอกับหัวหน้าที่เถียงกันไม่ติดใจอะไรกันเลยเอก็บอกกับหัวหน้าว่า

งานก็คืองานให้จบกันที่ประชุมเรามีสิทธิ์ที่จะแสดงออกถึงความคิดเห็นเราสามารถนำมาแลกเปลี่ยนและถกเถียงหรือขัดแย้งกันได้

วันที่ 22 พ.ค. 47 มีการประชุมทีมวิจัยและได้คุยถึงกระแสชาวบ้านที่เกิดขึ้นและได้คุยแบบเปิดใจกันหมดเลยถึงปัญหาและทีมวิจัยที่ไม่เข้าใจกันโยมีการเสนอว่าทีมวิจัยที่ขาดการร่วมมือของผู้นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมและปัญหาที่เคยเสนอไปแล้วไม่มีใครมามาแก้ปัญหาให้ชาวบ้านเลยไม่ค่อยให้ความร่วมมือ ดั่งนั้นทางทีมวิจัยเลยสรุปออกมาว่าให้แต่ละคนทำการวิจัยเรื่องปัญหาหนี้สินและรายได้รายจ่ายของแต่ละคนไปก่อนจากนั้นมองหาเพื่อนบ้านที่ตัวเองรับผิดชอบอยู่ที่พอจะร่วมมือกับทีมลองหาจากนั้นก็เลยตกลงกันให้ได้คนละ 1-2 หลังคาก็นำไปลองทำดูก่อน

วันที่ 27 พ.ค.47เอาเอกสารแบบสอบถามข้อมูลหมู่บ้านที่สำรวจไปแล้วมาสรุปรายได้-รายจ่าย-หนี้สิน-ทรัพย์สินของแต่ละหลังคา ผลออกมาข่อนข้างดี คือ พอใช้มากกว่าติดลบและต่อไปต่อไปจะลองทำการวิจัยของตัวเองก่อนกับเรื่องปัญหารายจ่ายของแต่ละเดือนเพื่อบางทีจะลดลงบ้าง ทำผลสรุปออกมาแล้วนำแบบสอบถามกลับไปไว้ที่บ้านหัวหน้าเหมือนกลัวมันจะหายเก็บไว้ที่เดิมดีกว่า

วันที่ 9 มิ.ย. 47ประชุมที่บ้านหัวหน้าสรุปงานข้อมูลหมู่บ้านพร้อมสรุปข้อมูลที่ทำกินโดยการนำข้อมูลที่แต่ละคนไปหามาแล้วเอามาสรุปรวมกันเป็นชุดใหญ่ หัวหน้าแจ้การไปดูงาน

วันที่ 12 มิ.ย. 47 ที่บ้านทุ่งยาว ต ศรีบัวบาน จ ลำพูน โดยมีทีมวิจัยและผู้นำชุมชนและเยาวชนในหมู่บ้านต่อไปเรื่องผลกระทบจากเศรษฐกิจในหมู่บ้านปัจจัยหลัก ถนน รถ -ยนต์-รถเครื่อง ไฟฟ้า เครื่องไฟฟ้า-พัดลม-ทีวี-ตู้เย็น-เตารีด-ฯ คน -ผู้หวังดีต่างๆ-ผู้หวังผลประโยชน์จากหมู่บ้าน อาชีพ - เปลี่ยนไปทำสวนทำไร่-รับจ้าง
การศึกษาหัวหน้าชี้แจงทุกอาทิตย์ที่ 2และที่ 4ของเดือนนำข้อมูลที่แบ่งกันทำมาสรุป

ผลกระทบจากเศรษฐกิจในชุมชน ปัจจุบันเศรษฐกิจในชุมชนบ้านป่าสักงามไม่ค่อยดีซักเท่าใดเหตุผลเพราะคนในชุมชนมีรายได้น้อยแต่มีรายจ่ายมากกว่ารายได้และเป็นเพราะสังคมปัจจุบันที่มีหลายสิ่งหลายอย่างเข้ามาในชุมชนทำให้คนในชุมชนได้นำเอาสิ่งอำนวยความสะดวกสบายและวัตถุนิยมเหล่านี้เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจันและทำให้คนในชุมชนต้องไขว้คว้าหารายได้เพิ่มขึ้นมากกว่าเก่าต้องมีภาระหนี้สินที่ต้องรับผิดชอบกันมากขึ้นดั่งนั้นเศรษฐกิจในชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงและมีผลต่อการดำรงชีวิตของในชุมชนหลายด้าน

ด้านคมนาคม คือการเดินทางก็คือมีถนนที่ดีเมื่อถนนดีคนในชุมชนก็เดินทางไปไหนมาไหนสะดวกสบายมากขึ้นเมื่อมีการเดินทางเราต้องใช้พาหนะช่วยในการเดินทางเช่นรถยนต์ มอเตอร์ไซร์ จักยาน เรือยนต์สิ่งเหล่านี้เป็นตัวอำนวยความสะดวกสบายในการเดินทางของคนในชุมชนถ้าหากชุมชนขาดสิ่งเหล่านี้ก็จะทำให้การเดินทางลำบาก

ด้านอุปโภค บริโภค คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และของใช้ในชีวิตประจำวันของคนในชุมชนเมื่อชุมชนมีการพัฒนาขึ้นมาโดยมีไฟฟ้าส่วนภูมิภาค- มีถนนลาดยาง-มีน้ำใช้-มาหารการกินที่ดีขึ้นคนในชุมชนจึงไขว่ขว้าหาสิงที่มาอำนวยความสะดวกสบายให้กับครอบครัวของตนเมื่อไฟฟ้าเข้ามาคนในชุมชนก็เริ่มเปลี่ยนแปลงสภาพของใช้ในชีวิตประจำวันให้ดีเช่น ตู้เย็น ทีวี พัดลม เครื่องซักผ้า และของใช้ไฟฟ้าทุกชนิดมาใช้ในครอบครัวเพื่อทำให้ทุกอย่างรวดเร็วและทันใจของใช้ไฟฟ้าบางอย่างต้องผ่อนต้องดาวมาทำให้คนในชุมชนเกิดภาวะหนี้สินและมีภาระมากขึ้นต้องออกไปทำงานนอกบ้านเพิ่มขึ้นตอนนี้สังคมในชุมชนก็เปลี่ยนไปนิยมเหมือนสังคมเมืองไปเสียแล้ว

ด้านอาชีพ คืออาชีพของคนในชุมชนเดี๋ยวนี้ส่วนมากจะมีอาชีพรับจ้างทั่วไปกันมากไม่ค่อยมีใครยึดอาชีพ ทำไร่ ทำสวน กันเหตุผลเพราะการทำไร่ทำสวนมักไม่ได้ผลเลยและยังมีปัญหา ดิน น้ำ

ปัญหาดิน ดินไม่ดี เป็นกรด เป็นด่าง
ชาวบ้านปลูกอะไรมักไม่ได้ผลผลิตที่ดีเวลาได้ก็ไม่คุ้มค่าที่ลงทุนไปปัญหาเรื่องน้ำ เวลาทำสวนพร้อมกันทีละหลายครอบครัวน้ำก็จะไม่พอใช้มีน้ำไม่เพียงพอแต่ชาวบ้านมักจะทำไร่กันตอนฤดูฝนถ้าหมดฤดูฝนก็จะหยุดทำทำไร่กันดั่งนั้นคนในชุมชนก็จะมีอาชีพรับจ้างกันเป็นส่วนมากอาชีพรับจ้างในชุมชนและนอกชุมชนแล้วแต่ว่าใครถนัดรับจ้างงานอะไรส่วนมากก็จะเป็นคนหนุ่มสาวและคนกลางคนส่วนผู้สูงอายุก็จะอยู่บ้าน

ด้านการศึกษา การศึกแต่ก่อนกับปัจจุบันนี้แตกต่างกันเยอะสมัยนี้ใครไม่มีความรู้จะไม่มีอะไรเลยผิดกับสมัยก่อนจบแค่ ป.4 ก็ดีมากแต่ปัจจุบันนี้การศึกษาเข้ามาในชุมชนทำให้คนในชุมชนต้องส่งบุตรหลานเรียนต่อให้จบมัธยมศึกษาหรือสูงกว่านั้นเพราะการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญมากในชีวิตและอนาคตถ้าหากเราขาดการศึกษาเราก็จะขาดโอกาสและขาดรายได้ไม่มีงานทำถูกลอกและถูกเอารัดเอาเปรียบจากคนอื่นที่เขามีการศึกษามากกว่าดั่งนั้นคนในชุมชนจึงพยายามหาหนทางและเพื่อได้มาของบุตรที่จะมีการศึกษาเพื่อให้ทันและทัดเทียมคนอื่น

คนชุมชนบ้านป่าสักงามเป็นชุมชนในโครงการพระราชดำริเพราะฉะนั้นก็มีหน่วยงานภาครัฐและกลุ่มคนเป็นจำนวนมากมายหลายคณะที่เขาได้เข้ามาดูชุมชนบ้านป่าสักงามบางกลุ่มมาจริงส่งเสริมให้คนในชุมชนให้ความร่วมมือดีแต่ผลประโยชน์ไม่ได้ตกที่คนในชุมชนเลยกลับกลายเป็นว่าตกที่กลุ่มคนมาสนับสนุน บางกลุ่มก็ทำดีจริงแต่ผลความดีไม่ค่อยเห็นเพราะสู้กลุ่มผู้หวังดีไม่ได้ฉะนั้นผู้หวังดีจึงน้อยกว่าผู้หวังผลประโยชน์ให้กับตัวเอง **เหตุผลก็คือ** คนในชุมชนขาดการศึกษาจึงถูกเอารัดเอาเปรียบบางทีคนในชุมชนเองที่ไม่เข้มแข็งจึงถูกเขาเข้ามาเอาผลประโยชน์ไป

2) บันทึกของ นาง สายพิน ยาวิละ (ทีมวิจัย)หัวข้อเรื่อง กลุ่มอาชีพกลุ่มแกนนำและคนในชุมชนได้แลกเปลี่ยนแนวคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงที่สามารถกำหนดรูปแบบที่เหมาะสมมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับชีวิต

1.กลุ่มอาชีพ ได้แก่ เลี้ยงกบ เลี้ยงปลา เลี้ยงวัว เลี้ยงควาย เลี้ยงหมู่ป่า เลี้ยงไก่ กลุ่มทำปุ๋ย

2.กลุ่มแกนนำ กลุ่มป่าเพื่อชีวิต กลุ่มพิทักษ์ป่า

กลุ่มแม่บ้านจะมีหน้าที่คอยจับกลุ่มสตรีในชุมชนให้มีรายได้จุนเจือครอบครัวโดยการทำน้ำยาสมุนไพร ทำน้ำพริกข่ากบ ทำหน่อไม่อัดปี๊บ ถักผ้า ขายให้แก่ผู้ท่องเที่ยว ดูงานหรือเข้าค่ายสิ่งแวดล้อมก็พอจะมีรายได้เล็กน้อย หรือไม่ก็รับเหมาทำกับข้าวให้แก่นักท่องเที่ยวโดยเป็นรายหัว ๆ ละ 60 หรือ 80 บาท

กลุ่มพิทักษ์ป่าจะมีหน้าที่รักษาป่าและพัฒนาป่าเพื่อไม่ให้ใครตัดไม้ทำลายป่าอย่างเช่นอดีตจึงมีน้ำไหลและฝนตกถูกต้องตามฤดูกาล กลุ่มป่าเพื่อชีวิตจะมีหน้าที่คอยปลูกป่าเสริมตามแนวป่าที่ถูกทำลายสมัยอดีตจนตอนนี้กลายเป็นป่าทึบอย่างที่เห็น จะมีต้นน้ำลำธารไหลตลอดมีป่าน้ำซับและต้นไม้หลายอย่างให้เห็นจนเป็นป่าชื้น กลุ่มพิทักษ์ป่าและกลุ่มเพื่อชีวิตทำหน้าที่เหมือนกันและร่วมมือกันรักษาป่าและพัฒนาป่ามาเกือบจะ 10 ปี

3. รูปแบบเรื่องมาปรับใช้ให้สอดคล้องในวิถีชีวิต คือ เลี้ยงกบ ทำปุ๋ยชีวภาพ เลี้ยง หมูป่า เลี้ยงควายเลี้ยงไก่

ผลกระทบเศรษฐกิจในชุมชนปัจจุบันเศรษฐกิจในชุมชนบ้านป่าสักงามไม่ค่อยดีเท่าใดเหตุผลเพราะคนในชุมชนมีรายได้น้อยแต่มีรายจ่ายมากกว่ารายได้และเป็นเพราะสังคมปัจจุบันที่มีหลายสิ่งหลายอย่างเข้ามาในชุมชนทำให้คนในชุมชนได้นำเอาสิ่งอำนวยความสะดวกสบายและวัตถุนิยมเหล่านี้เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันและทำให้คนในชุมชนต้องไขว่ขว้าหารายได้เพิ่มขึ้นมากกว่าเท่าที่ต้องการมีภาระหนี้สินที่ต้องรับผิดชอบกันมากขึ้นดังนั้นเศรษฐกิจในชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงและมีผลต่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชนหลายคน เช่น

ด้านการคมนาคม คือ การเดินทางก็คือถนนที่ดีเมื่อถนนดีคนในชุมชนก็เดินทางไปไหนมาไหนสะดวกขึ้นเมื่อมีการเดินทางเราต้องใช้พาหนะช่วยในการเดินทาง เช่น รถยนต์ มอเตอร์ไซค์ จักรยาน เรือยนต์ สิ่งเหล่านี้เป็นตัวที่อำนวยความสะดวกสบายในการเดินทางของคนในชุมชนถ้าหากชุมชนขาดสิ่งเหล่านี้ก็จะเดินทางลำบาก

ด้านอุปโภค บริโภค คืออาหารเครื่องนุ่งห่มยารักษาโรคและของใช้ในชีวิตประจำวันของคนในชุมชนเพื่อชุมชนการพัฒนาขึ้นมาโดยมีไฟฟ้าส่วนภูมิภาคมีถนนลาดยางมีน้ำใช้มีอาหารการกินที่ดีขึ้นคนในชุมชนจึงค้นคว้าสิ่งที่มาอำนวยความสะดวกสบายให้กับครอบครัวของตนเมื่อไฟฟ้าเข้ามาคนในชุมชนก็เริ่มเปลี่ยนแปลงสภาพของใช้ในชีวิตประจำวันให้ดีขึ้น เช่น ตู้เย็น โทรทัศน์ พัดลม เตารีด เครื่องซักผ้า และเครื่องใช้ไฟฟ้าทุกชนิดมาใช้ในครอบครัวเพื่อทำให้ทุกอย่างรวดเร็วและทันใจของใช้ไฟฟ้าบางอย่างต้องผ่อนทำให้คนในชุมชนต้องมีหนี้สินและภาระเพิ่มมากขึ้นต้องออกไปหางานทำนอกบ้านก็มีและลูกเต้าต้องออกไปเรียนหนังสือที่โรงเรียนข้างนอกบ้านต้องเพิ่มรายจ่ายทุก

อย่าง ค่ารถประจำเดือน ค่าเทอม ภาระต้องเพิ่มมากขึ้นตอนนี้สังคมในชุมชนก็เปลี่ยนไปตามนิยมเหมือนสังคมในเมืองไปเสียแล้ว

ด้านอาชีพ คือ อาชีพของคนในชุมชนเดี๋ยวนี้ส่วนมากจะมีอาชีพรับจ้างทั่วไปไม่ค่อยมีใครยึดอาชีพ ทำไร่ทำสวนแต่ก็มีบางส่วนที่ทำกินเหตุผลเพราะว่าการทำไร่ทำสวนมักจะไม่ได้ผลเลยและยังมีปัญหาเรื่องที่ดิน น้ำดินเป็นกรดเป็นด่างชาวบ้านปลูกอะไรก็ไม่ได้ผลผลิตที่ดีเวลาได้ไม่คุ้มทุนที่ลงไป คือขาดทุน

ก่อนนั้นชุมชนได้ทำสวนทำไร่ซึ่งทำแบบธรรมชาติเช่นใช้มีดถางและเผาก็ปลูกกันไปอย่างนั้นแต่เดี๋ยวนี้ต้องใช้รถไถซึ่งไม่ทำอย่างนั้นก็ไม่ทันเวลาพอออกดอกออกผลขายเสร็จก็ขาดทุนมั่งได้กำไรมั่งทางภาครัฐเลยมาส่งเสริมให้เลี้ยงไก่ เลี้ยงวัว เลี้ยงควาย ทำปุ๋ยใบไม้นั้นไม่มีตลาดรองรับแถมยังถูกพ่อค้าหลอกไม่ให้เงินอีกทุกวันนี้ชาวบ้านหรือชุมชนต้องการแก้ไขปัญหาหนี้สินและผลกระทบจากเศรษฐกิจนี้แบบยั่งยืน

ด้านการศึกษา การศึกษาแต่ก่อนกับปัจจุบันนี่แตกต่างกันมาก สมัยนี้ใครไม่มีความรู้จะไม่มีอะไรเลยผิดกับสมัยก่อนเรียนจบแค่ ป. 4 ก็ดีถมไปแต่ปัจจุบันนี้การศึกษาเข้ามาในชุมชนทำให้คนในชุมชนต้องส่งลูกหลานเรียนต่อให้จบมัธยมศึกษาหรือสูงกว่านั้นเพราะการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญมากในชีวิตและอนาคต หากเราขาดการศึกษาเราก็จะขาดโอกาสและขาดรายได้ไม่มีงานทำถูกหลอกเอารัดเอาเปรียบจากคนที่มีการศึกษามากกว่าดังนั้นคนในชุมชนจึงพยายามหาหนทางเพื่อให้ได้มาของการศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพื่อให้ทัดเทียมกับคนในเมือง

คน ชุมชนบ้านป่าสักงามเป็นชุมชนในโครงการพระราชดำริเพราะฉะนั้นจึงมีหน่วยงานภาครัฐและกลุ่มคนเป็นจำนวนมากมายหลายคนที่เขาได้เข้ามาดูชุมชนบ้านป่าสักงามบางกลุ่มมาจริงมาส่งเสริมให้คนในชุมชนนี้มีรายได้เสริมคนในชุมชนก็ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีแต่ผลประโยชน์ไม่ได้ตกที่คนในชุมชนเลยกลับกลายเป็นว่า ตกที่กลุ่มคนมา มาสนับสนุน บางกลุ่มก็ทำจริงแต่ผลก็ไม่ค่อยเห็นชัดเพราะสู้กลุ่มที่ไม่หวังดีไม่ได้จะกลายเป็นผู้ที่หวังดีจริงมีน้อยกว่าผู้หวังผลประโยชน์ให้กับตนเองบางสิ่งบางอย่างเราหวังเอาไว้ว่าสักวันคนในชุมชนบ้านป่าสักงามจะได้มีรายได้ทุกครอบครัวโดยที่ไม่ต้องออกไปทำงานนอกบ้านไม่มีหนี้สินอยู่อย่างสันติพึ่งพาตนเองไม่ถูกรัดเอาเปรียบโดยคนบ้านป่า สักงามเองและคนบ้านอื่นวันนั้นแหละพวกชุมชนของเราคงจะอยู่กันอย่างร่มเย็นเป็นสุข

การดำเนินงานในภาพรวมของทีมวิจัยชุมชนบ้านป่าสักงาม

วันที่ 24 เม.ย. 47วันนี้ได้จัดประชุมทีมวิจัยขึ้นอีกเพื่อจะชี้แจงวิธีการ การหาข้อมูลโดยมีแบบสำรวจข้อมูลโดยมีการตั้งคำถามขึ้นว่าจะหาข้อมูลโดยวิธีการอย่างไรเพราะว่าทีมวิจัยแต่ละคนรับผิดชอบ 10 หลังคาเรือนแล้วจึงเอารูปแบบของการหาข้อมูล ของครั้งก่อนมาคุยด้วยกันว่าการหาข้อมูลเมื่อครั้งก่อนคือการออกไปสอบถามด้วยตนเองแล้วผลที่ออกมาเป็นอย่างไร เช่น มีปัญหาเรื่องของชาวบ้านให้ความร่วมมือเรื่องของการให้ข้อมูลหรือไปแล้ว

ไม่เจอคือไปทำงานนอกบ้านและไม่เต็มใจที่จะให้ข้อมูลหรือเปล่า พอดีวันนี้กลุ่มเยาวชนเข้าร่วมประชุมร่วมด้วยก็เลย มีความคิดออกมาอยู่ 2 แบบคือ เอาแบบสำรวจข้อมูลไปแจกและชี้แจงแจ้งวัตถุประสงค์ของการจัดเก็บข้อมูลและให้กรอกด้วยตนเองเพื่อจะข้อมูลที่แท้จริง คือ วิธีการแรกนั้นสิ่งที่เราต้องการมีอยู่ 3 ข้อ

1. เรื่องของความประทับใจของหมู่บ้าน
2. เรื่องของสภาพปัญหาของหมู่บ้านคืออะไร
3. เรื่องของการพัฒนารายได้เสริมของครอบครัว

ที่เราคิดวิธีนี้คือการที่เราจู่ ๆ ไปถาม บางทีก็นึกไม่ทัน บางทีก็เกรงใจ คนที่นั่งจดหรือไม่กล้าทีจะพูดออกมาจากใจ ส่วนวิธีที่ 2 ก็คือการนั่งพูดคุยหรือซักถาม กรณีของผู้ที่ไม่รู้หนังสือถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นที่เราจะต้องนั่งถามและจดบันทึกด้วยตนเอง เพื่อจะต้องอธิบายเรื่องของหัวข้อและคำถามที่ชาวบ้านไม่เข้าใจดังนั้นทางกลุ่มทีมวิจัยจึงจะใช้วิธีการทั้ง 2 วิธีการ เพื่อการหาข้อมูลเพื่อเป็นการเรียนรู้ที่จะนำไปใช้ในครั้งต่อไปว่าการจัดเก็บข้อมูล 2 วิธีนี้ วิธีไหนจะดีกว่ากันหรือได้ข้อมูลที่ชัดเจนยิ่งขึ้นเมื่อทำความเข้าใจในกลุ่มวิจัยแล้วได้แจกแบบสอบถามให้กับทีมวิจัยและนัดประชุมเพื่อรวบรวมข้อมูลที่จัดเก็บมาได้และจะได้แยกเป็นประเด็น ๆ ไป ในวันที่ 8 พ.ค. 47 ต่อไป

วันที่ 8 พ. ค. 2547 วันนี้ได้ประชุมกลุ่มทีมวิจัย ที่บ้านนายมณเฑียร บุญช้างเผือก (หัวหน้าโครงการ)เพื่อรวบรวมแบบสอบถามข้อมูลหมู่บ้านของแต่ละคนเพื่อจะทำการจัดเก็บเป็นเรื่อง ๆ ไปและคุยถึงวิธีการจัดเก็บข้อมูลทั้งสองวิธีไหนจะดีเพราะแต่ละวิธีไม่เหมือนกัน ดังนั้นในวันนี้จึงมีการพูดคุยกันกับทีมวิจัยเพื่อวิเคราะห์ถึงวิธีการว่าต่อไปเราจะใช้วิธีไหน ทางทีมวิจัยจึงได้สรุปกันว่าวิธีการที่ดีคือการไปนั่งพูดคุยและสอบถามเป็นข้อ ๆ เพราะจะได้ข้อมูลตามที่เราต้องการอีกอย่างถือเป็นการเชื่อมสัมพันธ์บางทีจะได้มากกว่าที่เราสอบถาม อีกเมื่อกลุ่มเราพูดคุยและได้ข้อยุติเรื่องการหรือวิธีการหาข้อมูลแล้วเราก็เริ่มวางแผนงานที่เราต้องทำต่อคือการทำแผนที่ของหมู่บ้านและแผนที่ค่าย แผนที่ของที่พักน้ำตกเอเฟรม ก่อนที่เราจะออกไปทำแผนที่นั้นเราจึงคุยกันถึงวิธีการของการที่จะทำแผนที่ของหมู่บ้านและแผนที่ของค่ายและแผนที่เอเฟรมว่าเราจะต้องออกไปดูพื้นที่ของจริงและจัดเตรียมอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ เช่น สมุด ปากกา กล้องถ่ายรูปเพื่อถ่ายพื้นที่จริงเพื่อเราจะได้นำมาเขียนและวาดภาพแผนที่ลงในสมุดเมื่อเราจัดเตรียมและคุยกันแล้วจึงนัดกันว่าตอนบ่ายเราจะเริ่มออกเดินสำรวจหมู่บ้านและวาดแผนที่ไปด้วยเพื่อเราจะกับมาทำกันเมื่อเราสำรวจของจริงกันแล้วจึงกลับมาทำแผนที่ของหมู่บ้านโดยทีมงานช่วยกันทำคนละไม้คนละมือในการประชุมครั้งนี้มีกลุ่มแกนนำเยาวชน 5 คนร่วมกับทีมวิจัยเพื่อเป็นการมีส่วนร่วมในการทำแผนที่ร่วมเดินร่วมกันทำแผนที่ช่วยวาด ช่วยคิด ช่วยเขียน จนได้แผนที่ออกมาสองแผนที่คือแผนที่หมู่บ้านและแผนที่ค่ายน้ำตกเอเฟรมดังนั้นทีมวิจัยจึงมีความคิดว่าการที่เรามีกลุ่มเยาวชนเข้ามาร่วมนั้นดีเพราะการทำงานจะได้เร็วและเป็นการปลูกจิตสำนึกของเยาวชนในการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อจะเป็นกำลังในการพัฒนาต่อไปเมื่อเราทำงานชิ้นนี้เสร็จแล้วจึงวางแผน

ต่อไปว่าเราจะทำอะไรทางกลุ่มทีมวิจัยและกลุ่มเยาวชนว่าจะไปสำรวจแหล่งวัดร้างซึ่งมีอยู่สิบเอ็ดแห่งในหมู่บ้านในวันเสาร์ที่ 15- 16 พ. ค. 47 ต่อไป

เรื่องของการตั้งถิ่นฐานเดิมวันนี้ทำงานที่เอเฟรมพอดีตอนพักเที่ยงกินข้าวพอดีมีโอกาสจึงถามข้อมูลเรื่องของการตั้งถิ่นฐานของบ้านป่าสักงามกับอ้ายยุทธและลุงอินทรก็เลยนั่งคุยกันว่าเมื่อประมาณ 30 ปีที่แล้วเป็นอย่างไรลุงยุทธและลุงอินทรว่าเมื่อ 30 ปี ที่แล้วนั้นหมู่บ้านป่าสักงามมีแค่ 30 หลังคาเรือน คนก็มีประมาณ 80- 90 คนเท่านั้นไม่มีผู้ใหญ่บ้านเป็นของตัวเองต้องพึ่งพาผู้ใหญ่ข้างล่างบบ้านเรามีแต่ผู้ช่วย 1 คนก็คือ อุ้ยน้อยเสาร์ซึ่งปัจจุบันยังมีชีวิตอยู่ตอนนี้อายุ 78 ปี ส่วนเรื่องความเป็นอยู่นั้นเมื่อก่อนอยู่กระท่อมเล็ก ๆ มุงด้วยใบตองตึงไม่มีตะปุก็ใช้ไม้ไผ่มาจักเป็นไม้ตอกมัดหลังคาที่มุงด้วย ใบตองตึงหรือหญ้าคา เสากระท่อมก็ใช้ไม้ไผ่ หรือไม้ปลีก ส่วนวิธีการทำนั้นชาวบ้านจะช่วยกันทั้งหมู่บ้านและจะช่วยกันสร้างจนได้ขึ้นอยู่ในวันเดียวและคุยกันถึงเรื่องของการทำงานนั้นลุงอินทรก็ถึงวัยทำงานก็ได้เลื่อยไม้ขายโดยขายให้พ่อค้าหรือนายทุนข้างล่างตอนนั้นราคาถูกมากถ้ารับจ้างคนอื่นก็วันละ 8-9 บาท คุยต่ออีกว่าวันละ 8-9 บาทพอไหมลุงอินทรก็ก็บอกว่าก็อยู่กันได้เพราะเงินเมื่อก่อนมีค่ามากและไม่ได้ใช้อะไรมากใช้แค่ซื้อข้าว ปลาร้า กะปิ เกลือ เท่านั้นส่วนเรื่องของกับข้าวนั้นก็หาตามป่าล่าสัตว์กินหาของป่าตามฤดูเมื่อคุยถึงของป่าก็เลยถามว่าเมื่อก่อนป่าเป็นอย่างไร ลุงอินทรตอบว่าเมื่อก่อนป่าอุดมสมบูรณ์มาก น้ำก็มากไม่เหมือนเดียวนี้ บางห้วยก็แห้งจนไม่มีน้ำ จากนั้นคุยเรื่องเส้นทางเดินเมื่อก่อนเป็นอย่างไร ลุงอินทรบอก ว่าเมื่อก่อนเดินตามทางของม้าต่างวัวต่างเพราะไม่มีเส้นทางรถเหมือนปัจจุบัน เรื่องโรงเรียนนั้นมีเหมือนกันลุงอินทรยังจบ ป.4 บางคนก็ได้เรียน บางคนก็ไม่ได้เรียน พอถามถึงเรื่องการรักษาพยาบาลนั้นลุงอินทรก็บอกว่าบ้านเรานั้นไปลำบากส่วนใหญ่จะพึ่งอุ้ยจันทร์ เพราะอุ้ยจันทร์จะช่วยเป็นทั้งหมอตำแย- และหมอผี คนทั้งหมู่บ้านจึงเคารพนับถือ ไม่ว่าจะเกิดหรือตายต้องถามหาอุ้ยจันทร์ เรื่องประเพณีนั้นคนบ้านป่าสักงามนับถือศาสนาพุทธ จึงทำตามประเพณีทุกอย่างแต่มีความแปลกอยู่คือชุมชนนี้เป็นชุมชนเผ่าลัวะ จึงมีประเพณี ของเราคือ ผีปู่ย่า และนับถือศาลเจ้าพ่อหลวงคำแดงและพ่อบ้านแต่เดียวนี้ประเพณีที่ขาดหายคือประเพณีเลี้ยงผีฝาย เพราะไม่มีใครทำนา ไม่มีการแบ่งปันน้ำโดยวิธีเหมือนก่อนดังนั้นจึงขอสรุปนิดหนึ่ง เพราะถึงเวลาบ่ายโมงและจะทำงาน ถ้ามีเวลาจะคุยต่อถึงเรื่องของผลกระทบจากเศรษฐกิจปัจจุบันต่อ

และวันนี้ทางผมนัดประชุมกลุ่มทีมวิจัยต่อที่เอเฟรมวันนี้เป็นโอกาสดีที่ทางเจ้าหน้าที่ สกว. โดยพี่ดำและน้องอ้อมนักศึกษาได้ขึ้นมาเยี่ยมแต่เรื่องการนัดหมายครั้งนี้ก็มีปัญหานิดหน่อยคือทางทีมวิจัยไม่รู้เป็นอะไรหรือมัวทำอะไรกันเพราะนี่มันจะสองทุ่มแล้วบางคนเริ่มทยอยกันมาที่บ้านผมบ้างก็บอกว่ายังไม่ได้กินข้าว บ้างก็บอกว่ายังไม่ได้อาบน้ำ บางคนบอกว่ามีธุระมาประชุมไม่ได้แต่ครั้งนี้ทีมวิจัยเราคนหนึ่งเกิดล้มป่วยนอนโรงพยาบาลแต่รายนี้ไม่ว่ากันเมื่อเวลาผ่านไปสองทุ่มครึ่งจึงมีปัญหาอีกว่านี่ดึกแล้วยังจะลงไปประชุมกันอีกหรือเพราะว่าเรานัดประชุมที่เอเฟรมผมในฐานะเป็นหัวหน้าโครงการก็เอ่ยขึ้นว่าถ้าคืนนี้เราไม่

ประชุมกันแต่พรุ่งนี้เราจะต้องประชุมกันทั้งวันได้ไหมทีมวิจัยบอกว่าไม่ได้พรุ่งนี้ต้องไปทำงานสรุปแล้วคืนนี้ต้องประชุมให้ได้จึงเดินทางโดยรถยนต์ไปประชุมที่เอเฟรมเมื่อมาถึงที่เอเฟรมก็เห็นพี่ดำและพี่อ้อมกับนักศึกษานั่งคุยกันอยู่เราก็เริ่มเปิดประเด็นก็คือเราจะทำอย่างไรกับข้อมูลที่เราเก็บกันมาและวิธีการเก็บนั้นเราเจอปัญหาและข้อสังเกตอะไรบ้างในการเก็บข้อมูลปัญหาที่เราเจอคือ เรื่องของรายรับและรายจ่ายไม่ค่อยเป็นความจริงและสิ่งที่เราต้องการคือเรื่องของปัญหาในชุมชนเพราะมีมากมายหลายเรื่องที่ชาวบ้านเขียนในใบสอบถามข้อมูลดังนั้นเราจึงปรึกษากันว่าเราจะจัดเวทีกลุ่มเล็ก ๆ ขึ้นก่อนคือ 1 กลุ่ม ๆ ละ 10 หลังคาเรือนเพื่ออยากจะทราบปัญหาของแต่ละคนเมื่อเราทราบปัญหาของแต่ละกลุ่มแล้วเราจะจัดประชุมใหญ่ทั้งหมู่บ้านต่อไปส่วนแบบสอบถามข้อมูลนั้นเราก็จะมาแยกประเภทอีกครั้งหนึ่งส่วนของการจะเริ่มประชุมกลุ่มย่อยนั้นเราจะเริ่มกันในวันที่ 16 ตอนเย็นที่โรงเรียนส่วนของบรรยากาศตอนประชุมทีมวิจัยจะเครียดหรือง่วงนอนก็ไม่รู้เห็นหน้าไม่ยิ้มหรือแสดงความคิดเห็นอะไรมากหรือดึกเพราะเวลาสี่ทุ่มแล้วจึงเลิกประชุมและเดินทางกลับบ้านโดยรถยนต์ส่วนพี่ดำและพี่อ้อมและนักศึกษานอนที่เอเฟรมการประชุมในวันนี้ก็มีแค่นี้

วันที่ 16 พ.ศ. 47 คืนนี้ได้นัดกลุ่มชาวบ้านจำนวน 10 คนหรือ 10 หลังคาเรือนเพื่ออยากจะพูดคุยกันถึงเรื่องโครงการวิจัยงานนี้วิจัยไปเพื่ออะไรและใครเป็นคนทำการประชุมครั้งนี้จัดขึ้นที่ โรงเรียน วิธีการประชุมครั้งนี้เราได้เอาแบบสอบถามข้อมูลหมู่บ้านมาใช้อีกครั้งหนึ่งเพื่อจะทำความเข้าใจเมื่อกรอกแบบสอบถามแล้วก็สรุปลงบนกระดาษบรูฟเพื่อจะเปรียบเทียบให้แต่ละหลังคาเรือนเห็นถึงทรัพย์สินของตนเองเห็นถึงรายรับและรายจ่ายและการบวกการลบคูณหารแล้วจึงเอาของคนทั้ง 10 หลังคาเรือนรวมกันอีกครั้งปรากฏว่ารายจ่ายหรือหนี้สินมีมากกว่าเมื่อชาวบ้านเห็นแค่นี้ก็ร้องอ๋อแล้วเราจะทำอย่างไรนั่นแค่ของคน 10 คนแล้วก็ของ 102 ครัวเรือนจะเท่าไรแต่ละคนก็บอกถึงจะมีหนี้สินแต่ก็อยู่ได้เพราะอยู่แบบมีหนี้สินมานานแล้วก็ไม่เห็นมันเป็นไรเราคุยกันจนดึกจึงเลิกประชุมและก่อนที่จะเลิกผมได้ยกประเด็นเรื่องของความยั่งยืนในการดำรงชีวิตทางทีมวิจัยคนหนึ่งบอกว่าถ้าไม่มีโครงการเขาก็อยู่ได้เพราะทุกวันนี้เขาไม่ได้พึ่งโครงการแต่เขารู้หรือไม่ที่เขาอยู่ได้นั้นเพราะเขาได้กินเงินเดือนของพัฒนาชุมชนอยู่เพราะเป็นครูพี่เลี้ยงเด็กแต่ถ้าเป็นชาวบ้านเขาจะบอกว่าถ้าไม่มีโครงการก็แย่เหมือนกันเพราะโครงการนี้ยังช่วยประคับประคองเรื่องของการจ้างชาวบ้านเกือบครึ่งส่วนที่เหลือก็เดือดร้อนคือต้องออกไปรับจ้างนอกหมู่บ้านถ้าคิดถึงค่าใช้จ่ายแล้วแต่ละวันก็ไม่ถึงร้อยบาทเมื่อคุยถึงเรื่องนี้จึงเกิดการถกเถียงกันนิดหน่อยงานนี้ไม่รู้ว่าการที่ทีมเรา 10 คน นี้ต่างคนต่างความคิดเมื่อถกเถียงกันบ้างอย่างนี้ไม่รู้ว่าอาจจะชังกันบ้างหรือไม่ถูกกันหรือให้มันผ่านไปก็ไม่รู้หรือแตกแยกกันเพราะงานนี้ก็ไม่รู้ดูกันต่อไปดังนั้นพี่ดำจึงนัดหลังวันที่ 20 ว่าจะต้องแบ่งหน้าที่กันให้ชัดเจนคือให้ผู้หญิงที่เป็นทีมวิจัยทำงานด้านข้อมูลเพราะเป็นงานที่ระเอียดส่วนผู้ชายไปทำงานสำรวจเรื่องประวัติศาสตร์สำรวจวัดร้าง 10 จุดและจะจ้างคนในการสำรวจข้อมูลทั้งและวัดร้างเพื่อจะช่วยกันทำงานเรื่องของการประชุมค่ำคืนนี้คงมีแค่นี้

วันที่ 21 พ.ค. 47 วันนี้ก็อีกวันหนึ่งเป็นโอกาสดีเพราะเราเคยคุยกันถึงเรื่องของการว่าเศรษฐกิจพอเพียงและยั่งยืนสิ่งหนึ่งที่นึกขึ้นได้ก็คือเรื่องของประวัติของหมู่บ้านขึ้นว่าหมู่ป่าสักงามเป็นหมู่บ้านดั้งเดิมอายุมากกว่า 200 ปีและมีโบราณสถานคือวัดร้าง 11 แห่งอยู่ในพื้นที่และคุยกันถึงเรื่องว่าถ้ามีแหล่งโบราณสถานอย่างนี้เราน่าจะไปสำรวจนะเราจึงได้จ้างให้ลุงอินทรเป็นผู้นำทางไปดูวัดร้าง ป่าเลาวัดร้างห้วยเตา และวัดห้วยโบสถ์ที่เราไปดูหรือจะสำรวจนั้นเพราะว่าแหล่งโบราณสถานทั้ง 11 แห่งเราน่าจะจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวหรือแหล่งเรียนรู้เพื่อชาวบ้านจะได้มีรายได้เสริมขึ้นมาช่วยครอบครัวโดยการนำทางไปดูวัดร้างต่าง ๆหรือนักศึกษาที่ต้องการเรียนรู้เรื่องขอประวัติศาสตร์หรือเป็นแหล่งเรียนรู้ดังนั้นเมื่อเรามีของดีอยู่แต่เราไม่มีการบริหารจัดหามันก็ไม่เกิดประโยชน์จึงย้อนถามว่าบ้านเรามีอะไรน่าสนใจบ้างลุงอินทรก็บอกว่าจุดที่น่าสนใจยังมีอีกมากเช่น ถ้ำหลวง วัดร้าง กาดผีแผ่นดินหวิด และป่าซับน้ำดังนั้นเราจึงเดินทางไปดูวัดร้าง ห้วยเตา แต่การไปครั้งนี้ไม่ใช่การไปสำรวจแต่เป็นการไปดูก่อนว่าอยู่ตรงจุดไหนและทางทิศไหนเพื่อเราจะได้จัดเตรียมอุปกรณ์ในการสำรวจและวาดแผนที่ให้ชัดเจนและจะใช้ จี พี เอช ช่วยในการบอกตำแหน่งของแต่ละจุดในการไปครั้งนี้ไม่ได้ไปดู วัด ดูถ้ำ ดูกาดผีหรือแผ่นดินหวิดเรายังไปดูฝายตามจุดต่าง ๆ เหตุผลที่ไปดูด้วยนั้นมันก็ต้องรวมถึงการจัดการของเรื่องป่าเรื่องความชุ่มชื้นเพราะรวมถึงเรื่องอาหาร อาชีพและรายได้เหมือนกันเพราะแต่ละเรื่องก็อยู่ในรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงเหมือนกันเช่นอาหารคือการเก็บหรือหาได้จากป่าเพื่อเอามาทำอาหารกินเพื่อลดค่าใช้จ่ายในครอบครัว รายได้ในเมื่อเราหาเห็ดหาหน่อหาผักจากในป่าเพื่อเอามากินแล้วเมื่อเหลือจากการกินเราก็เอามาขายเพื่อสร้างรายได้ให้กับครอบครัวเรื่องของอาชีพคือ เดียวนี้มีการปลูกหวายและพร้อมที่จะเอามาแปรรูปของการจักสานผลิตภัณฑ์จากหวายหน่อไม้ก็นำมาแปรรูปเป็นหน่อไม้อัดปี๊บหรือหน่อไม้อบแห้งก็แล้วแต่เมื่อเราพากันไปดูและคุยกันถึงเรื่องของการจะใช้ทรัพยากรแบบยั่งยืนได้อย่างไรนั้นเราจะทำอย่างไรลุงอินทรบอกว่าเราจะต้องพูดคุยกันว่าต่อไปเราจะต้องเก็บเห็ดปริมาณเท่าไรจึงจะเหมาะสมการเก็บผักเราจะเก็บในปริมาณเท่าใดเราจะหาหน่อไม้ได้ปีละกี่กิโลหรือจะใช้ไม้ฟืนในปริมาณเท่าไรแล้วเราย้อนกับไปคุยกันว่าถ้าหากจะใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนนั้นจะต้องมีการดูแลป่าด้วยเช่นการสร้างฝายชลอน้ำนั้นก็เป็นส่วนหนึ่งของการจะใช้ทรัพยากรแบบยั่งยืนได้เพราะฝายสร้างความชุ่มชื้นให้กับป่าและป่าก็เกิดเป็นแหล่งอาหาร แหล่งอาชีพและรายได้เมื่อเราคุยกันได้พอสมควรแก่เวลาเราก็ชวนกันกลับสรุปแล้วว่าวันนี้เราไปดูกันแล้วจะต้องมาคุยกับทีมวิจัยว่าเราจะสำรวจเพื่อหาข้อมูลเมื่อไรและจะคิดช่วยกันวางแผนการจัดการทรัพยากรที่ยั่งยืนต่อไป

วันที่ 22 พ .ค 47 ประชุมเรื่องการทบทวนการทำงาน วันนี้สรุปงานวิจัยว่าไปถึงไหนกันแล้วประเด็นคือ ว่าการทำอะไรไปบ้างตั้งแต่เริ่มทำงานมามีอะไรบ้างมีอะไรเกิดขึ้นทางพี่สายพินบบอกว่าได้คำด่าก่อนที่จะไปถามคนอื่นนั้นต้องถามตัวเองก่อนว่าตัวเองมีภาระหนี้สินหรือไม่แต่เป็นเฉพาะบางบ้านเท่านั้นคือบ้านที่ไม่มีหนี้สินก็จะให้ข้อมูลดีแล้วก่อนที่จะสำรวจข้อมูลหนี้สินเราก็เริ่มสำรวจข้อมูลประชากรคือเราต้องรู้ก่อนว่ามีอายุเท่าไร เป็นชาย

เท่าไร เป็นหญิงเท่าไรอยู่ในหมู่บ้านหรือไปทำงานนอกหมู่บ้านแต่ก่อนที่จะจัดเก็บข้อมูลนั้นเราได้คุยและเตรียมความพร้อมของทีมงานที่เอเฟรมบ้านลุงใหม่และบ้านของมณเฑียรแต่การจัดเก็บข้อมูลสับสนข้อมูลอยากต่อการที่จะนำมาสรุปทางทีมวิจัยว่าน่าจะทำแบบสอบถามขึ้นมาอีกครั้งว่าข้อมูลที่เราต้องการนั้นมีอะไรบ้าง

1 ข้อมูลประชากรของครอบครัว
2 อาชีพและรายได้
3 ที่ดินที่อยู่อาศัยและสภาพของบ้าน
4 ที่ดินทำกิน

พอดีทางทีมวิจัยก็คือคนบ้านป่าสักงามเหมือนกันและได้ทำงานอยู่กับกลุ่มของปลูกป่าขุนแม่กวงแต่ก็เป็นคนบ้านป่าสักงามทางกลุ่มชาวบ้านบอกว่าการที่ทีมวิจัยไปเก็บข้อมูลนั้นได้ค่าตอบแทนส่วนกลุ่มที่เราเชิญร่วมประชุมไม่ได้ค่าตอบเบี้ยเลี้ยงไม่รู้ว่าจะมาร่วมประชุมทำไมเพราะทางทีมวิจัยมีรายได้อีกประเด็นคือการที่เราไปถามข้อมูลของเขานั้นเป็นการเอาหนี้สินมาบอกให้กันรู้เมื่อไรก็สำรวจเพราะมีหลายชุดก็สำรวจแต่ก็ไม่เห็นช่วยอะไรได้ชาวบ้านบอกดังนั้นทางทีมวิจัยก็ไม่กล้าที่จะไปสอบถามข้อมูลอีกเพราะการสำรวจนั้นมีหลายอย่างบ้างสำรวจจะ ให้วัว ให้หมู ให้ไก่ ให้ปลา แต่ทำไมบางรายไม่ได้คือ ความเข้าใจของชาวบ้านการสำรวจนั้นจะต้องได้รับความช่วยเหลือนี่คือปัญหาของทีมวิจัยนี่คือปัญหาแต่สิ่งที่เราได้มันคือ

อะไรคืองานชิ้นนี้มันต้องการให้เห็นขั้นตอนการทำงานคุยกันที่เอเฟรม

1. แบ่งบทบาทการทำงาน คือทีมวิจัย 1 คนต่อ 10 หลังคาเรือนวิธีการทำงานก็จะต้องจัดเตรียมอุปกรณ์เช่น สมุด ปากกา ลิขิต

2. กระดาษบรูฟ ปากกาเมจิ เมื่อได้อุปกรณ์ในการสำรวจแล้วทางทีมก็ได้มานั่งคุยกันถึงเรื่องการที่เราจะไปหาข้อมูลนั้นเราจะนำมาเก็บอย่างไรก็คุยกันอีกว่ามีอยู่ 2 วิธี คือเราไปนั่งสอบถามเองหรือเอาแบบสอบถามให้กรอกเองการทำงานเมื่อเริ่มทำงานก็เริ่มมีปัญหาเกิดขึ้นกับทีมวิจัยคือกลุ่มที่ทำงานร่วมครั้งนี้มีเจ้าหน้าที่พิทักษ์ป่ารวมอยู่ด้วยเมื่อทีมพิทักษ์ป่าทำงานวิจัยกลุ่มของพิทักษ์ป่าว่าถ้ามีทางทีมของตนเองมาช่วยงานนี้จะมีรายวัน ๆ ละ 130 บาท เพราะถือว่าเป็นรายได้เหมือนกันดังนั้นการแก้ปัญหาเพื่อการทำงานจะได้ต่อเนื่องจึงตัดสินใจให้ภรรยาของตนเองแต่ละคนมาทำแทนทางทีมพิทักษ์ป่าก้อยากจะทำแต่ก็ตัดปัญหาให้ภรรยาทำคือเป็นการรับผิดชอบย้อนถึงกลุ่มพิทักษ์ป่าทำไมมีความคิดเป็นอย่างนี้หมายถึงพิทักษ์ป่าเพราะว่าลูกน้องมาช่วยงาน 6 คนส่วนหัวหน้าไม่ได้ทำเพราะบางทีทีมวิจัยต้องไปประชุมกำลังก็ขาดหากวันไหนตรงกับที่มีงานด่วนไม่มีคนไม่รู้จะตอบหัวหน้าว่าอย่างไรว่า6 คนนี้ไปที่ไหนเมื่อมีการปรับทีมวิจัยแล้วก็มานั่งคุยกันอีกว่าจะออกแบบสอบถามดีกว่าเพราะเราได้ไปประชุมที่ ส.ก.ว. แม่โจ้เมื่อได้แบบสอบถามข้อมูลแล้วก็มานั่งคุยกันอีกว่าวิธีการสอบถามแล้วแต่ของแต่ละคนว่าจะทำอย่างไรเช่นนั่งถาม หรือเอาไปให้เขากรอกเองโดยการเอาไปให้เขาที่บ้านเพื่อต้องการข้อมูลเชิงลึกแล้วเราก็คุยถึงเรื่องของการจัด

ประชุมกลุ่มย่อยในวันที่ 17 ด้วยว่าไม่อยากจะมาประชุมแล้วปวดหัวและยังเข้าใจผิดเป็นอย่างอื่นและบอกว่าต่อไปไม่ต้องมาถามอะไรอีกนะแต่ถ้าอยากจะรู้ให้ถามตัวเองดูก่อนว่าตนเองพออยู่พอกินแล้ว หรือยังแต่ละคนเจอปัญหาแตกต่างกันแต่นี้ก็เป็นวิธีหนึ่งที่จะสะท้อนชาวบ้านได้ว่าทำไปทำไมทำแล้วชาวบ้านได้อะไรบ้างในเมื่อสำรวจหนี้สินแล้วช่วยอะไรชาวบ้านได้บ้างชาวบ้านบอกอีกว่าถ้าอยากได้ข้อมูลก็เอาค่าตอบแทนให้ด้วยจะได้นั่งให้ข้อมูลทั้งวันเริ่มเข้าสู่การทำงานของทีมวิจัยอีกว่าเราทำไปหลายกิจกรรมแล้วเราจะต้องเก็บรายระเอียดอีกว่าเราทำอะไรที่ไหน วันที่อะไรสรุปกิจกรรมว่าครั้งแรกทำอะไร คุยกันวางแผนการทำงานวางบทบาทคนอย่างไร,คุยกันวันไหนหรือลงมือการทำงาน,มีปัญหาของทีมวิจัย แต่ก็มีการปรับและสิ่งหนึ่งที่สะท้อนออกมาก็คือเมื่อพูดออกมาแล้วต้องรับผิดชอบคำว่ารับผิดชอบก็คือให้ภรรยามาทำต่อจุดนี้เป็นการแก้ปัญหาของการทำงานและเมื่อเราเริ่มทำงานสำรวจข้อมูลแล้วให้แต่ละคนลองเขียนวิธีการและขั้นตอนของการทำงานของแต่ละคนไว้แต่เมื่อครั้งแรกเราทำได้แต่เมื่อเราเริ่มเข้าไปสำรวจครั้งที่สองชาวบ้านเริ่มไม่พอใจบอกว่าซ้ำซากและไม่ได้ช่วยอะไรเลยดังนั้นการที่เราจะมาประชุมกลุ่มย่อยอีกคงไม่ได้ถ้ามันไม่ได้ต้องคิดกิจกรรมขึ้นมาเพื่อจะแก้ปัญหาจุดนี้เพราะเป้าหมายของเราคือคำว่าเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับวิธีชีวิตชุมชนบ้านป่าสักงามเป็นอย่างไรดังนั้นจึงคิดว่าเราน่าจะทำเองหรือสำรวจตนเองเหมือนที่ชาวบ้านว่าน่าจะดีแต่ต้องเอาข้อมูลเก่ามาศึกษาด้วยดังนั้นคืนนี้จึงปรับแผนการทำงานใหม่คือเราต้องการที่จะรู้เรื่อง รายรับ รายจ่าย ของครอบครัวของตนเองก่อน

วันที่ 22 พ .ค 47 เพื่อจะเป็นการนำร่องถ้าเราทำได้แล้วสามารถพูดคุยกับครอบครัวที่เราสนิทเราก็สามารถขยายผลไปได้ทั้งนี้ของเราต้องชัดเจนและลดสิ่งของหรือเครื่องดื่มที่ไม่จำเป็นหรือรายจ่ายที่ไม่จำเป็นลงได้ให้ชัดเจนก่อนและเริ่มวางแผนการทำงานคือครอบครัวเป้าหมายที่เราจะไปชวนให้เข้าร่วม ในการทำบัญชี รายรับ รายจ่ายโดยการเราจึงเริ่มเขียนแผนที่ของหมู่บ้านและจำนวนหลังคาเรือนทั้งหมดและแบ่งเขตรับผิดชอบกันดังนี้

1 นาง มุกดา หมูคำ (สุพัตรา จันทร์เต็มดวง)
2 นาย ไพโรจน์ บุญช้างเผือก
3 นาง สายพิน ยาวิละ
4 นาง อรทัย สมอาภัย (นาย ทวี มีมานะ)
5 นาง ธีระนันท์ เกตุพรม (นาง สุพร ปัญญาเรือง)
6 นาย มณเฑียร บุญช้างเผือก (นาย บุญธรรม ไชยเลิศ)
7 นาย สมคิด บัวแผ่น นาง อำไพ เขียวหม้าย)
8 นาง ราตรี บุญช้างเผือก (นาย ชูศักดิ์ บันใจ)

การที่เราจะทำคือการช่วยเหลือครอบครัวให้มีความพอดีหรือว่าเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของเรานั้นว่าแต่ละครอบครัวมีนี้สินอะไร มีภาระอะไรมีรายได้จากอะไรมีพื้นที่ทำกินไหมเมื่อถึงจุดนี้บรรยากาศเริ่มจะสนุกแล้วเพราะแต่ละคนเริ่มจะแสดงคิดเห็นกันออกมาและทีมก็เสนอว่าไปจู้จี้เขามากไปหรือเปล่าเมื่อคุยถึงเรื่องนี้อุปกรณ์ที่เราจะต้องใช้ในการเก็บข้อมูลและทำเกี่ยวกับการทำบัญชีรายรับรายจ่ายที่เราจะต้องให้เขานั้นจะต้องมีอะไรบ้าง เช่น สมุด ปากกา ไม้บรรทัด ลิขิตส่วนทางทีม นั้นขอเครื่องคิดเลข และอุปกรณ์ที่จำเป็นในการทำงาน สรุปแล้วครัวเรือนเป้าหมายมีอยู่ 18 ครัวเรือนในการประชุมครั้งนี้นั้นเราจึงเอามติว่าต่อไปเราจะประชุมกันเดือนละสองครั้ง 2 ครั้ง

ประเด็นที่1 วันอะไรเวลาเท่าไหร่ที่ไหนแต่อย่างไรก็ขอเดือนละสองครั้งในการพูดคุยครั้งต่อไปนั้นเราจะต้องมีการนัดพ่อหลวงหรือกลุ่มแกนนำประชุมด้วยเพื่อหาประเด็นและจัดเก็บข้อมูลเรื่องของกองทุนต่าง ๆ ของหมู่บ้านว่ามีกองทุนอะไรบ้างและเอาจำนวนเงินของกองทุนมารวมกันว่ามีเงินอยู่เท่าไรในคืนนี้คงจะไม่มีอะไรเพิ่ม ก็ให้กลุ่มของผู้หญิงเริ่มจัดทำหรือติดต่อประสานครัวเรือนนำร่องการทำบัญชีรายรับ รายจ่ายและให้ทางทีมวิจัยรวบรวมแบบสอบถามอีกครั้งคือในแต่ละคนเอากลับไปรวมเรื่องเพราะจะง่ายต่อการรวบรวมครั้งต่อไป

1 ประชากร
2 รายรับ รายจ่าย
3 หนี้สิน

เมื่อแต่ละคนรวบรวมแล้วนัดกันรวมทั้ง 102 ครอบครัวเพื่อจะรู้ว่าบ้านป่าสักงามมีทรัพย์สินเท่าไหร่จ่ายกันปีละเท่าไหร่และเป็นหนี้ทั้งหมู่บ้านเท่าไหร่และคุยกันอีกเรื่องคือของการประชุมหรือเข้าร่วมเวทีว่าไม่จำเป็นต้องไปร่วมทุกครั้งแล้วแต่ว่าใครว่างหรือมีธุระและถามว่าทำงานมา 3 เดือนนี้มีปัญหาอะไรบ้างทางทีมวิจัยบอกว่างานวิจัยนี้มีบางคนแลบางกลุ่มไม่พอใจ ย้อนมาคุยกันถึงเรื่องการทำบัญชีรายรับ รายจ่าย ต่อเพราะฉะนั้นเราต้องทำให้เขาเห็นว่างานที่เราทำไม่ใช่เพื่อประโยชน์และเราจะทำอย่างไรให้ชาวบ้านเห็นในเมื่อชาวบ้านให้ข้อมูลไปแล้วไม่เห็นผลกลับมาเราจึงจำเป็นที่จะต้องทำกันแค่ 18 หลังคาเรือนภายใน 3 เดือนเมื่อมันเห็นผลรับเท่าไร จ่ายเท่าไรและจะลดอะไรลงบ้างเมื่อได้ผลทางทีมวิจัยต้องวางแผนต่อไปว่าเมื่อระยะที่สองนั้นจะเป็นการปฏิบัติจริง ๆ คือเมื่อเราทำแล้วรายรับไม่สอดคล้องกับรายจ่ายแล้วรู้แล้วว่าสาเหตุที่ไม่พอจ่ายแล้วเราจะทำอย่างไร อย่างเช่นการไปรวมกองทุนทั้งหมดว่ามีเท่าไรแล้วจัดการบริหารใหม่ในเชิงของชุมชนเข้มแงคือนำเงินของกองทุนไปปลดหนี้ให้เป็นชุด ๆ ไปแล้วเรามาพา 18 คนนี้ไปดูงานก่อนเมื่อไปดูกันแล้วจะกลับมาวางแผนอีกครั้งพูดถึงเรื่องการไปดูงานนั้นน่าจะไปดูบ้านทุ่งยาวเรื่องของการจัดการทรัพยากรและการจัดการเรื่องของทุนเพราะว่าของบ้านเราก็มีปัญหาเหมือนกันจึงอยากจะไปดูรูปแบบเขาบ้างเพราะแต่ละคนแต่ละคณะก็มาดูที่บ้านป่าสักงามแต่การไปครั้งนี้ถือว่าเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้กันแล้วพี่ดำก็พูดคุยเรื่องของอาชีพรายได้ของชาวบ้านทุ่งยาวให้ฟังว่า

มีอะไรดี ๆ และน่าศึกษาอยู่หลายอย่างเริ่มย้อนถึงเรื่องปัญหาของบ้านป่าสักงามอีกโดยทีมวิจัยว่าชาวบ้านป่าสักงามเข็ดแล้วกับเรื่องของผู้หวังดี ๆ นะคิดแทนชาวบ้านบางทีชาวบ้านอาจอยู่แบบมีความสุขแต่ผู้หวังดีจากข้างนอกเห็นว่ามีปัญหาจึงคิดจะช่วยแต่เป็นการสร้างปัญหาให้ต่างหากอย่าง เช่นการเกษตร เมื่อก่อนใช้คนเอามื้อกัน หวังดีเอารถไถมาไถให้แต่ไม่ไถเปล่าเงินออกนอกหมู่บ้านอีกเอาปุยเอาเมล็ด- ยา มาอย่างนี้ก็เอาเงินไปอีกยังไม่พอเอาความเสื่อมโทรม- ทรัพยากรร่อยหรอมลพิษอีกต่างหาก เราจึงช่วยกันแก้ปัญหาโดยวิธีการลดสิ่งที่คิดว่าฟุ่มเฟือยออกไป พอดีพี่สายพินเล่าประสบการณ์ให้ฟังว่าเริ่มแรกของการติดหนี้เริ่มจากอะไร การยืมเงินของกองทุนหมู่บ้าน 20,000 บาท เพื่อเอามาปลูกเผือกเพราะตอนนั้นนิยมปลูกเผือกกันคือการลงทุน 10,000 บาทพอถึงเวลาขายได้ 4,000บาทส่วนที่เหลืออีก 10,000บาทนั้นเอาไปลงข้าวโพดหวานต่อไปอีกเมื่อเอาไปขายได้ 100 บาทเมื่อถึงปีมาไม่มีเงินจะคืนกองทุนเพราะเมื่อก่อนสามีเป็นคนกู้เมื่อจะกู้อีกไม่ได้ต้องไปถามพ่อหลวงว่าถ้าเป็นยังนั้นให้ภรรยากู้อีก 20,000 บาทรวมกับหนี้เก่าเป็น 40,000 บาทอยากจะได้เงินเยอะ ๆ ก็ปลูกข้าวโพดอีกเพราะอยากจะใช้หนี้แต่เกษตรที่ทำเป็นเกษตรเรียนแบบไม่ใช่เกษตรเรียนรู้ปลูกแล้วไม่ขึ้นไม่ได้ผลขาดทุนอีกเมื่อกู้ที่ไหนไม่ได้จึงชวนกันไปกู้ ธ.ก.ส. มาอีก 60,000 บาทไม่พอใจในสิ่งที่ตนเองมีอยู่คือมีมอเตอร์ไซเก่า 2 คันไม่อยากขี่เลยก็ไปเอาที่ ธ ก ส มาอีกคันราคาก็ 50,000 บาทตอนนี้เป็นหนี้ ธ ก ส

อยู่ 110,000 บาท และพี่สายพินบอกว่าเงินตั้งแสนกว่าบาทนี้เห็นอยู่แค่มอเตอร์ไซแต่มอเตอร์ไซก็ต้องผ่อนกับ ธ ก ส เป็นปี ๆละ 12,000 บาทและเราเริ่มคุยกันถึงเรื่องค่าใช้จ่ายของพี่สายพินว่าวันหนึ่งหรือมื้อหนึ่งของพี่สายพินจ่ายเท่าไหร่แต่พี่สายพินบอกว่าจ่ายวันละ 100 บาทต่อวัน ก็ตกเดือนละ 3,000 บาทคุยกันถึงเรื่องรายได้ 2 คนได้เดือนละ 4,500 บาท เหลือเงินอยู่ 1,500 บาท และถามว่าบางครั้งก็เหลือ 500 บาทและเมื่อก่อนก็ต้องเอาไปใช้ ธ ก ส แล้ว 20,000 บาท และคิดถึงค่ารถลูกไปโรงเรียนและอะไรอีกเยอะแยะมันก็เกินกับรายรับอีกแล้วถึงตอนนี้เริ่มเข้าเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียงคือเราจะลดค่าใช้จ่ายโดยวิธีว่าเราน่าจะปลูกผักและเลี้ยงไก่และทำสวนเพื่อจะลดค่าใช้จ่ายของครัวเรือนเพื่อจะได้มีเงินเก็บออมคุยไปคุยมาทีมวิจัยก็เริ่มเข้าสู่ประเด็นของการทำงานอีกไปว่ากลัวจะติดขัดกับผู้นำหรือเปล่าคือกลัวว่าผู้นำไม่เห็นด้วยคือเห็นว่าไม่เคยเห็นผู้นำเข้าร่วมเวทีแต่มาถึงตอนนี้เห็นว่าเวลาก็ดึกมากแล้วคงเอาไว้คุยกันในครั้งต่อไป

วันที่ 6 มิ.ย. 47 วันนี้ก็อีกวันหนึ่งที่เราได้นัดหมายกับทางทีม ส.ก.ว ว่าเราจะไปติดต่อประสานงานกับผู้นำที่บ้านทุ่งยาว จ. ลำพูน แต่ก่อนที่เราจะไปนี้เราได้คุยกับทีมงานเราก่อนว่าเราจะไปดูหรือศึกษาเรื่องอะไรส่วนวิธีการก่อนจะไปนั้นหลักการและสาเหตุประชุมกลุ่มก่อนว่าจะไปดูอะไรคืองานที่เราจะไปดูคืองานการจัดการป่าชุมชนและเขาจัดการกันอย่างงไรและเอาประโยชน์จากป่ามาบริหารหรือจัดการเพื่อเสริมรายได้และเชื่อมโยงกับธนาคารของหมู่บ้านได้อย่างไรเพื่อแนวความคิดมาปรับให้มันสอดคล้องกับทรัพยากรของหมู่บ้านป่าสักงามเพราะของหมู่บ้านป่าสักงามยังไม่มีการจัดการเรื่องของป่าเพราะมีแต่การ

อนุรักษ์และรักษาและเก็บกินเก็บใช้กันหลายอำเภอมากทางหมู่บ้านเริ่มตะหนักถึงทรัพยากรว่าถ้าเราไม่มีการจัดการหรือวิธีการสักวันหนึ่งทรัพยากรหรือของกินของเราก็จะหมดไปหรือไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตบ้านป่าสักงามนั้นมีพื้นที่ทำกินเพียงครอบครัวละไร่ครึ่งเท่านั้นส่วนใหญ่จะใช้พื้นที่ป่าเป็นแหล่งอาหารที่จะเอาไว้ดำรงชีวิตและเป็นแหล่งของรายได้และยารักษาโรค โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ หนึ่ง ให้กลุ่มชาวบ้านได้ตะหนักถึงการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน สอง ให้ชาวบ้านได้รู้ถึงการบริหารจัดการป่าของตนเองในเรื่องของการใช้ทรัพยากรภายในชุมชน สาม ให้รู้จักการจัดการป่าของตนเองกับชาวบ้าน ๆ อื่น เพื่อจะให้มีรายได้เข้าหมู่บ้านเพื่อเป็นกองทุนของหมู่บ้าน สี่ อยากให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเรื่องของกองทุน เช่นจะต้องเอาคืน สู่ธรรมชาติอย่างไร

ในส่วนกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วม ประกอบด้วย ทีมวิจัยทั้งหมด,ผู้นำชุมชน, ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วย อบต. กลุ่มเยาวชน เพื่อการสืบทอดเจตนารมณ์ชาวบ้านป่าสักงามเพื่อการมีส่วนร่วมและจะได้มีความคิดในการพัฒนาหรือการบริหารจัดการเรื่องทรัพยากรต่อไป

แผนการดำเนินงานเราก็เริ่มไปติดต่อเราออกจากบ้านเวลาประมาณ 09.00 น เพื่อจะไปเจอกับพี่ดำที่รอเราอยู่ที่แม่โจ้เมื่อไปถึงก็รับพี่ดำระหว่างทางเราก็เริ่มคุยกันไปแต่เราเริ่มจะคุยกันถึงเรื่องของผลกระทบจากเศรษฐกิจโดย อบต สมคิดบอกว่าผลกระทบนั้นเราเลี่ยงไม่ได้แต่เราจะจัดการกับผลกระทบอย่างไรคำว่าอย่างไรนั้นคือเราต้องรู้จักตัวเองก่อนว่าสิ่งที่จำเป็นจริง ๆ ของเรามันคืออะไรไม่ใช่เรามีมอเตอร์ไซสามารถขี่ไปไหนก็ได้แล้วเรายังอยากจะได้รถใหม่อีกคันโดยที่เรามีรายได้ยังไม่เพียงพอแต่การที่เราได้มาโดยการไปกู้หนี้ยืมสินเป็นการเพิ่มภาระให้กับตัวเองแต่ปัจจุบันยอมรับว่าบางอย่างก็เป็นสิ่งที่จำเป็นบ้านป่าสักงามที่มีการเปลี่ยนแปลงก็เพราะความอยากของ คน คืออยากจะได้ถนน แต่ผลที่ตามมาเมื่อมีถนนก็เริ่มอยากจะได้รถเพราะถนนดีเมื่อก่อนถนนไม่ดีรถก็ไม่มีจะไปตลาดหรือจะไปธุระก็จะเริ่มไปไหนมาไหนด้วยกันช่วยกันประหยัดเรื่องน้ำมันเมื่อไปด้วยกันแล้วยังไม่พอแล้วเรายังได้คุยกันไปด้วยสร้างความสัมพันธ์กันอีกแต่เดียวนี้จะไปไหนก็ไปคนเดียวเพราะป่าสักงามทุกวันนี้มีทั้งรถยนต์ และมอเตอร์ไซเกือบทุกหลังคาเรือนเดียวนี้ก็เลยมีหนี้สินกันเกือบทั้งหมู่บ้านแล้วเพราะไม่รู้จักตนเองหรือไม่ได้พิจารณาให้รอบคอบดังนั้นบ้านป่าสักงามเริ่มเปลี่ยนอีกอย่างคือเมื่อมี ไฟฟ้าเมื่อมีไฟฟ้าชาวบ้านเริ่มมีการแข่งขันเรื่องของเฟอนิเจอร์เริ่มไปเป็นหนี้ สหพานิช อีกแล้ว คำว่าแข่งขันนั้นคือมี ตู้เย็น ที วี เครื่องเสียง พัดลม เตารีด เครื่องซักผ้า เครื่องเล่นซี ดี โทรศัพท์ สิ่งเหล่านี้เราก็ว่าทำให้เกิดผลกระทบถ้าเราใช้อย่างไม่มีการวิเคราะห์หรือพิจารณาอย่าง ที วี ตัวนี้ก็ทำให้ได้เพราะเป็นสิ่งที่ล่อใจคนเพราะถ้าไม่รู้จักใช้ในการดูข่าวบ้านการเมืองแต่กลับไปหลงสื่อโฆษณาที่ออกสื่อในรูปแบบรถมอเตอร์ไซค์รุ่นใหม่ รถยนต์ โทรศัพท์รุ่นใหม่ ๆ มีโปรโมชั่นใหม่ๆ เครื่องเล่นCDก็เหมือนกันล้วนแต่ตัวที่เป็นภาระเรื่องค่าใช้จ่ายต้องซ้อแผ่นหนังมาดูบางที่เดือนหนึ่งเฉพาะค่าไฟฟ้าค่าแผ่นก็หลายร้อย บางทีไม่ดูหนังอย่างเดียวแต่เอาหนังโป้มาดูอีกเมื่อเอามาดูแล้วเกิด

ผลกระทบทางจารีตประเพณีเกิดปัญหาทางสังคมทุกอย่างที่เข้ามาในชีวิตประจำวันของเรานั้นล้วนแต่มีความสำคัญแต่เราจะจัดการกับสิ่งที่เข้ามาในรูปแบบไหนเราจะเป็นนายมันหรือให้มันคลอบเราก็เท่านั้น ในเมื่อมีปัจจัยหรือวัตถุเข้ามาอย่างนั้นสิ่งที่ต้องเปลี่ยนไปอีกอย่างก็คือ คน เมื่อคนเริ่มเปลี่ยนอะไรหลายๆอย่างก็เปลี่ยน

1 .เรื่องของกลุ่ม

2.เครือญาติ

3.การเกื้อกูล

4.ประเพณีวัฒนธรรม

5.ความเห็นแก่ตัว

6.อาชีพ

1.กลุ่ม เมื่อก่อนไม่ว่าจะทำอะไรก็จะช่วยกันมีกลุ่มแม่บ้าน พ่อบ้าน กลุ่มหนุ่มสาวไม่ว่างานวัด-งานบ้านใหม่แต่เดี่ยวนี้ไม่ค่อยจะมีใครเพราะมัวแต่ไปทำมาหาเงินกันเพราะอะไรต้องเอาไปตอบสนองความอยากเดี่ยวนี้การที่จะประชุมแต่ละกลุ่มไม่ค่อยจะมาดังนั้นการที่เราจะทำอะไรก็เป็นไปด้วยความยากเพราะไม่ค่อยมีกลุ่มแต่ละกลุ่มมาพูดคุยกันจึงเกิดการขัดแย้งกันและแต่ละกลุ่มก็มีความคิดของแต่ละกลุ่มจึงเกิดข้อขัดแย้งทางความคิดกัน

2.เครือญาติ เรื่องเครือญาตินั้นมันเป็นส่วนหนึ่งของผลกระทบทางเศรษฐกิจไม่ว่าเครือญาติที่ไหนของใครถ้ามีเรื่องของผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้องจะต้องแตกแยกแน่แต่นี้ก็เป็นส่วนหนึ่งของผลกระทบส่วนของป่าสักงามยังไม่ถึงขั้นแต่ก็มีของผู้นำก็เรื่องผลประโยชน์

3. การเกื้อกูล ต่อกันนั้นเริ่มมีน้อยลงเพราะต่างคนต่างอยู่ต่างทำใครมีโอกาสทำได้เยอะใครมีน้อยหรือมีแรงน้อยและก็มีเงินน้อยก็ได้น้อยเดี่ยวนี้ถ้าใครหวิดๆขาดๆก็จะยืมหรือขอก็ไม่ให้ก็หาว่าขี้เกียจต่างกันเมื่อก่อนมากเมื่อก่อนนั้นใครไม่มีกินก็แบ่งปันให้ใครไม่มีก็จะให้ยืมแต่ปัจจุบันนี้เริ่มที่จะหาได้อยากขึ้นเรื่องนี้ก็เป็นผลกระทบทางเศรษฐกิจเหมือนกันเพราะต้องรับภาระค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นจากปัจจัยที่ตอบสนองความอยากของตนเอง

4.ประเพณีและวัฒนธรรม ก็เหมือนกันคือเมื่อก่อนนั้นเราจะทำอะไรเราก็จะช่วยกันแต่เดี่ยวนี้ไม่มีใครสนใจที่จะช่วยเรื่องของการเตรียมงานต่างๆโยนภาระให้กับคนกลุ่มเดียวคือ พิทักษ์ป่าและแกนนำหมู่บ้านเหตุผลที่ชาวบ้านเริ่มเปลี่ยนแปลง และคิดอย่างนี้เพราะเป็นเรื่องของผลประโยชน์และเรื่องของรายได้ไม่เหมือนกัน ย้อนเข้าเรื่องประเพณีและวัฒนธรรมคือคนเริ่มที่จะไม่เข้าวัดฟังธรรมเชิญวันสำคัญและวัฒนธรรมคือคนเริ่มที่จะไม่เข้าวัดฟังธรรมเช่นวันสำคัญทางศาสนาไม่มีคนไปเข้าวัดมัวแต่ดิ้นรนหาเงินทองผิดกับเมื่อก่อนช่วยงานกันก่อนวันสำคัญต่าง ๆ 1-2 วันความเปลี่ยนแปลงจึงเกิดขึ้นเมื่อก่อนวันบุญชาวบ้านจะนัดกันตำน้ำพริกเตรียมงานเดียวนี้ไปซื้อที่ตลาดอีกวันทำเลยความสะดวกสบายความง่ายขึ้นนี้และทำให้ความสำพันธ์เราเปลี่ยน

5 .ความเห็นแก่ตัว ของคนเรานั้นก็เป็นส่วนหนึ่งที่เกิดจากปัจจัยของเศรษฐกิจเพราะเมื่อก่อนจะทำอะไรหรือทำงานอะไรนั้นก็ไม่ต้องแย่งกันชิงกันเหมือนกับเดี๋ยวนี้ถ้าใคร

เป็นคนที่แข็งหน่อยก็จะเอาเปรียบผู้ที่อ่อนแอกว่าจะเอาเปรียบคนอื่นไม่แบ่งปันให้คนอื่นเขา บ้างเมื่อมีช่องทางไม่ว่าจะงานหรือเงินหรือโอกาสที่พึงจะได้เพราะอะไรเพราะเศรษฐกิจนั้นแหละเพราะความอยากได้อยากมีเมื่อก่อนมันไม่มีสิ่งที่จำเป็นมากมายเหมือนเดี่ยวนี้อะไรก็ต้องใช้ อะไรก็ต้องซื้อ ความเห็นแก่ตัวก็ต้องมีเพราะมันไม่พอกับรายรับ – รายจ่าย ก็ต้องเอาทุกอย่างที่มีโอกาส

6. อาชีพ ของคนบ้านป่าสักงามนั้นเมื่อก่อนตัดไม้ขายเป็นอาชีพทำนาทำวานเป็นส่วนน้อยเมื่อมีการให้ชาวบ้านหยุดตัดไม้จึงเกิดปัญหาขึ้น ชาวบ้านเคยทำงานได้เงินเยอะแล้วจู่ ๆ ก็ไม่ได้ ถึงได้ก็ได้น้อยชาวบ้านจึงหันหน้าหางานด้วยวิธีการรับจ้างตามหน่วยงานต่าง ๆ เช่น งานพิทักษ์ป่า งานชลประทาน งานสวนป่า งานก่อสร้าง กาดสวนแก้ว เรื่องการเกษตร ทำบางไม่ทำบางเพราะชาวบ้านไม่เคยมีพื้นฐานการทำการเกษตรมาก่อนพานิชย์เกษตรอุตสาหกรรม เมื่อทำการเกษตรอย่างนี้สิ่งที่เกิดขึ้นก็คือหนี้สินที่ต้องไปกู้ ธ.ก.ส. กองทุนหมู่บ้านและกองทุนต่าง ๆ เดี่ยวนี้บ้านป่าสักงามเกิดโรคชนิดใหม่ขึ้นมาอีกโรคนี้แพร่เร็วเหมือนหวัดโรคนี้ก็คือโรค ธ.ก.ส. บ้านป่าสักงามเคยเกิดวิกฤติเรื่องของการเปลี่ยนแปลงของป่าของอาชีพแล้วจะเกิดการเปลี่ยนแปลงเรื่องของหนี้สินที่ไม่เคยมีในประวัติศาสตร์ของป่าสักงาม เมื่อเราคุยกันไปว่าทำไมเรามองข้ามเรื่องของป่าเราบอกใคร ๆ ว่าเรามีพื้นที่ 7 หมื่นไร่ไหนบอกว่าเป็นป่าเพื่อชีวิตแล้วทำไมไม่จัดระบบของป่าให้เกิดประโยชน์กับเราแบบไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและการที่จะเอามาใช้ แบบยั่งยืนเราก็คุยกันสามคนจนเพลินก็ไปถึงบ้านทุ่งยาวเพื่อจะไปเจอพ่อหลวงเมื่อเราไปถึงพ่อหลวงไม่อยู่ พ่อหลวงไปขึ้นบ้านใหม่พอดี ที่บ้านพ่อหลวงมีการสต๊าบแมลงอยู่ เด็กจึงไปเรียกพ่อหลวงเมื่อพ่อหลวงมาเราก็คุยว่าเราจะมาดูงานเรื่องของการจัดการป่าชุมชนของบ้านทุ่งยาวและระบบธนาคารหมู่บ้านของบ้านทุ่งยาวว่าเขามีการบริหารจัดการกันอย่างไรและก็คุยกันกับป้าภาคีเรื่องของอาหาร 1 มื้อที่เราจะไปดูงานในครั้งนี้เราคุยกันได้ซักครึ่งชั่วโมงจึงขอตัวกลับเพราะพ่อหลวงแก่มีธุระตอนกลับเราก็คุยกันเรื่องส่วนตัวคุยเล่นกันจนถึงแม่โจ้ก็ส่งพี่ดำแล้วเราก็ขอตัวกลับ

9 มิ.ย. 47 วันนี้นัดประชุมกลุ่มย่อยพร้อมทั้งทีมวิจัยเพื่อสรุปข้อมูลโดยนัดหมายที่บ้านของนาย มณเฑียร โดยได้ไปบอกให้ทางทีมวิจัยได้เตรียมข้อมูลเก่าที่ค้างไว้ให้นำมาสรุป แต่ทางทีมวิจัยยังไม่พร้อมเรื่องของการสรุปของใครของมันจึงบอกว่าไม่เป็นไรถ้าอย่างนั้นให้เอามาและช่วยกันทำที่บ้านเมื่อมาถึงตอนนี้ชักรู้แล้วว่าทางทีมที่แล้วเริ่มจะมีปัญหากับคนที่ไม่แล้วบอกว่าเอาเวลาไปทำอะไรทำไมไม่ทำ เมื่อเป็นอย่างนี้เราเริ่มรู้แล้วและวิเคราะห์พอจะออกแล้วว่าที่เราแก้ปัญหาของกลุ่มพิทักษ์ป่าโดยการเอาภรรยาของเขามาทำแทนแล้วนั้นมันเป็นการแก้ขึ้นหนึ่งแต่แล้วไม่ใช้การมาทำงานด้วยใจรักแต่เป็นการเสียดายค่าตอบแทนเหตุผลที่ผมเริ่มวิเคราะห์ ออกคือเมื่อให้ไปหาข้อมูลก็ไม่ได้ข้อมูลให้ไปประชุมก็ไม่ไปมีข้ออ้างว่างานเยอะไม่มีเวลาบ้างมีธุระบ้างบ่นนั้นบ่นนี้บ้างเมื่อเป็นอย่างนี้แล้วทางผมซึ่งเป็นหัวหน้าโครงการก็ได้ตระหนักถึงงานชิ้นนี้และมองถึงภาพที่จะทำว่าจะไปในทิศทางไหนดั้งนั้นจึงได้มองเห็นคนที่จะทำงานต่อช่วงคือกลุ่มเยาวชนที่มีความสนใจในเรื่องของ

งานวิจัยได้อยู่สองคนเหตุผลที่มอง ๆ ไว้เพราะมีความสนใจเรื่องของการประชุมกลุ่มจะร่วมด้วยทุกครั้งและอยู่ในกลุ่มเป้าหมายของการวิเคราะห์ รายรับ – รายจ่าย และหนี้สินต่าง ๆ แล้วก็คุยถึงเรื่องการที่เราจะไปดูงานที่บ้านทุ่งยาวเราจะไปดูเรื่องการจัดการป่าและธนาคารหมู่บ้านการไปครั้งนี้เราจะเชิญใครไปบ้าง

1. แกนนำหมู่บ้าน
2. พ่อหลวง
3. ผู้ช่วย
4. อ.บ.ต.
5. ประธานแม่บ้าน
6. กลุ่มพิทักษ์ป่าทั้งสิบคน
7. กลุ่มเยาวชน
8. ทีมวิจัย

เพราะการที่จะไปดูเป็นงานที่ทุกคนต้องรับผิดชอบร่วมกันและจะต้องคิดร่วมกันเพื่อเป็นงานพัฒนาเพื่อจะเอารูปแบบบางอย่างหรือข้อดีของบ้านอื่นที่เราคิดว่าอาจจะนำมาปรับใช้เราจึงคุยกันจนถึงแก่เวลาสมควรจึงนัดกันว่าหลังจากไปดูงานกลับมาค่อยวางแผนกันต่อ

วันที่ 25 มิ.ย. 47วันนี้ตอนกลางวันผมกลับจากการไปประชุมที่เขาใหญ่เกี่ยวกับเรื่องของห้องสมุดชุมชนและได้กลับทางเรือก่อนขึ้นเรือได้เจอกับพ่อหลวงและกลุ่มพิทักษ์ป่ากำลังจะไปประชุมเรื่องอาสาสมัครต่อต้านยาเสพติดจึงได้ขึ้นเรือมาพร้อมกับครูเมื่อมาถึงก็ทำงานพอตอนเย็นกลุ่มเยาวชนก็พร้อมกันที่ศาลาห้องสมุดอีกครั้งเพราะเป็นคืนวันศุกร์ทางกลุ่มเยาวชนก็จะนัดคุยกันคืนนั้นคุยกันเกือบ 20 คนทางกลุ่มก็ให้เล่าเรื่องการไปประชุมสัมมนาที่เขาใหญ่ในคืนนี้ครูอาสามาคุยด้วยชื่อ ครู ทองคำ ทองเจือ ก็เป็นคนเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ให้ฟังคุยกันไปเลื่อยก็เห็นพ่อหลวงขึ้นไปทางบ้านดงก็ไม่เห็นแกจะจอดคุยกับพวกเราเลย พ่อหลวงนี่เป็นอย่างไรไม่เห็นความสำคัญของพวกเราหรืออย่างไรเห็นเฉยขึ้นเฉยล่องอย่างนี้กลุ่มเยาวชนพูดแต่ก็บอกว่าไม่เห็นเป็นไรเราคุยกันว่ามีกลุ่มนักศึกษา ม.ช. ติดต่อให้กลุ่มเยาวชนพาไปดูแหล่งศึกษาตามจุดต่าง ๆ เพื่อจะเอารูปภาพไปประกอบการเขียนหนังสือหรือทำวิทยานิพนคือการถ่ายทำสารคดีโดยงานนี้ลุงนงค์เป็นคนรับเรื่องรายระเลียดและเราก็คุยกันถึงเรื่องกิจกรรมที่เด็กอยากทำ เช่น วาดภาพ การทำงานฝีมือ การจะทำสตาฟแมลงเหมือนที่เราพาไปดูงานที่บ้านทุ่งยาวเพื่อจะเป็นการทดลองถ้าทำได้คล่องแล้วก็จะทำในรูปแบบของชำร่วยขายที่ห้องสมุดเพื่อคนที่มาดูงานจะได้ซื้อและจะมีรายได้เพื่อลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนในกรณีค่าอาหารตอนไปโรงเรียนพอตอนสายของวันที่ 26 ทางผมและกลุ่มเยาวชนก็เอารถไปรับนักศึกษาที่ท่าเรือพอเวลา 09.00 น ทางนักศึกษาก็ข้ามเรือมาพร้อมกับครูคือวันนี้ทาง ร.ร. ได้ขอให้ชาวบ้านช่วยกันทำสวนสมุนไพรที่ ร.ร ขึ้นผมก็ถือโอกาสพานักศึกษาไปถ่ายทำการมีส่วนร่วมของชาวบ้านด้วยและก็ได้เจอผู้ช่วย 2 คน ครู 3 คนแต่ไม่เจอพ่อหลวงพวกผมจึงไปถ่ายทำตามจุดต่าง ๆ พอเที่ยงเราก็พากันไปกินก๋วยเตี๋ยว

ที่บ้านป้าทรงพ่อหลวงก็ลงมาจาก ร.รแต่ได้แวะมาถามอะไรเราเลยและมองหน้าเราเหมือนไม่พอใจสักเท่าไหร่ทางกลุ่มนักศึกษาว่าพ่อหลวงเขาจะคิดอย่างไรนะในการมาครั้งนี้เพราะมาทำเรื่องเด็กและพ่อหลวงไม่ได้มีบทบาท อะไรสรุปแล้ววันนี้เราทำกันจน บ่าย 3 โมงกว่าก็แล้วจึงแยกกันส่วนผมวันนี้พอดีมีแขกเข้ามาพักที่เอเฟรม ที่เอเฟรมพอกลางคืนพี่คิดและพี่จูได้คุยให้ฟังว่าพ่อหลวงไม่พอใจในการที่ ที่ผมได้ทำงานวิจัยและทำห้องสมุดขึ้นที่บ้านป่าสักงามหรือในพื้นที่บ้านผมและไปคุยที่โรงเรียนว่าไม่เห็นด้วยเพราะครูก็เลยบอกว่าก็ไม่เห็นด้วยเหตุผลก็คือถ้าทำแล้วนั้นคอมพิวเตอร์จะต้องลงที่ห้องสมุดเพราะครูอยากจะเอาไปลงที่โรงเรียน

ส่วนพ่อหลวงก็เลยไปคุยกับทีมพิทักษ์ป่าไม่เห็นด้วยกับการสร้างห้องสมุดในบ้านของผมยิ่งพ่อหลวงไปพูดอย่างนี้ นั้นหารู้ไม่ว่าพวกนี้กำลังอิจฉาอยู่ที่มีงบประมาณมาสร้างให้เพราะเมื่อก่อนมีแต่ไม่ทำ เมื่อมีคนทำและมีคนมาต่อยอดให้อย่างนี้ก็เกิดความอิจฉากันและพ่อหลวงก็บอกและคุยกับพี่คิดอีกว่าจะไม่รับรู้อะไรทั้งนั้น ไม่ว่าจะเป็นหนังสือเชิญหรือการเตรียมงานคำถามก็คือนี่หรือความคิดของพ่อหลวงที่จะได้ชื่อว่าพ่อหลวงนักพัฒนา พ่อหลวงที่จะได้แหนบทองคำ2 สมัย แต่ไม่มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล อย่างนี้และยึดติดกัน อำนาจทุกอย่างต้องผ่านเราก่อนถ้าไม่ผ่านอย่าถือว่าการทำงานจะไปไม่ดี แต่กับเป็นว่าการที่ได้ชื่อเสียงเกียรติยศนั้นชาวบ้านผู้อยู่เบื้องหลังต่างหากเป็นผู้ทำ แม้แต่สิ่งที่เรากำลังจะทำก็เป็นบทพิสูจน์ว่าคนทำกับคนไม่ทำและได้ชื่อว่าไม่ เห็นด้วยนี้และจะได้รับผลประโยชน์เดียวนี้ผมสามารถพัฒนาชาวบ้านจนเป็นนักวิจัยเที่ยวไปคุยให้ใครฟังแต่กลับกันไม่เห็นด้วยกับทางทีมวิจัยอยู่ และยังคุยอีกด้วยว่าที่งานวิจัยเกิดขึ้นได้เพราะพ่อหลวงถ้าไม่มีชื่อเสียงของพ่อหลวงงานนี้ก็ไม่เกิดไปเที่ยวคุยเป็นผลงานของตนเองเสียเลย ส่วนห้องสมุดก็เหมือนกันไม่เห็นด้วยไม่ให้ความสำคัญ ไม่สนใจ วันที่ 25ก.ค.ตอนเปิดงานเจ้าคณะอำเภอ-นายอำเภอมาพร้อมกับมูลนิธิสมาคมไทยสร้างสรรค์ มา พ่อหลวงก็ต้องกล่าวเป็นงาน นักข่าวมาสัมภาษณ์ก็พ่อหลวงนั้นแหละก็ให้สัมภาษณ์แล้วงานนี้ใครได้ พ่อหลวงนั่นแหละจะเอาเป็นผลงานของตนเองอีกแล้วนี่และที่พี่คิดและพี่จูพูดคุยกันว่าที่พ่อหลวงและกลุ่มแกนนำไม่เห็นด้วยนั้นแล้วคุยอีกกว่านี้หรือความคิดและมุมมองของนักพัฒนาและมุมมองของผู้นำบ้านป่าสักงาม

วันนี้ทางทีมได้จัดเวทีสัมมนากลุ่มย่อยขึ้นอีกครั้ง เรื่องที่ทีมงานคุยกันวันนี้เรื่องของการทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย ของครัวเรือนที่เราทำกันไว้เมื่อครั้งก่อนเราก็เอามาคุยกันเพราะมีคนเข้าร่วมโครงการนี้10คน แต่ละคนเมื่อเอามาทำกันจึงได้รู้ว่าทุกคนติดลบกันเพราะแต่ละครอบครัวนั้น มีภาระที่ต้องรับผิดชอบเพราะทุกครอบครัวนั้นทำกันเป็นเดือนแต่รายจ่ายเป็นวันหรือต้องซื้อจากร้านค้าขายของชำ ไม่ว่าจะเป็นข้าวหรือกับข้าว ค่าอาหารลูกไปโรงเรียนวันละ20บาทบางคน30บาท พอตอนเย็นก็กินขนมอีกค่ารถ ค่าไฟ และทุกอย่างที่จะต้องใช้เงินค่าน้ำมันรถ ค่าเรือในการไปทำงานเพราะฉะนั้นเรายังคุยกันถึงเรื่องผลกระทบของเศรษฐกิจ เหมือนกันที่ทำให้เราต้องดิ้นรนจนไม่ค่อยมีเวลา เวลาในที่จะทำการเกษตรหรืออาชีพที่จะได้เงินช้าไปต่อรายจ่าย ส่วนหนึ่งก็ต้องผ่อนค่ารถ ค่าทีวี ตู้เย็น ค่าเหล้า ค่า

เครื่องดื่มและเรายังคุยว่าในเมื่อเรามีจุด การบันทึกอย่างนี้แล้วอีกอย่างหนึ่งทำให้เราได้คิดที่จะปรับลดสิ่งที่เราคิดว่าไม่จำเป็นแต่ก็ไม่รู้ทำได้มากน้อยแค่ไหนนั้นต้องรออีกเดือนต่อไปและเราเริ่มยกเรื่องที่เราไปดูงานที่บ้านทุ่งยาวมาคุยกันด้วยว่าเมื่อเวลานี้หนอไม้ ของป่า บ้านเราเริ่มออกแล้วเราจะทำกันอย่างไรในเมื่อเราไปดูงานและเอาจำนวนตัวเลขของบ้านทุ่งยาวมาคุยกันว่าเราน่าจะรวมกลุ่มกันทำอะไรสักอย่างเพื่อจะเป็นอาชีพเสริมของเราเพื่อให้เกิดการมีรายได้และการรวมกลุ่มก็เพื่อให้เกิดการมีส่วนรวมและช่วยเหลือเกื้อกูลกันแต่จะต้องมีการจัดการที่ดีและยั่งยืนแต่มติของที่ประชุมว่าดีแล้ว ถ้าดังนั้นเราจึงนัดที่จะประชุมวางแผนเพื่อเขียนโครงการในวันที่ 13 มิ.ย. 47 ต่อไปการพูดคุยของเราแต่ละครั้งนั้นเราจะมีกลุ่มเยาวชนเข้าร่วมทุกครั้งที่ทางทีมมีการประชุมที่ทำอย่างนี้เพื่อเป็นการปลูกฝังเพื่อให้ได้รับรู้ถึงสภาพปัญหาของครอบครัวและชุมชนเพื่อจะได้ช่วยกันในวันข้างหน้าครั้งนี้คุยกันพอประมาณแก่เวลาจึง ยุติการประชุมทีมเหล่านี้ส่วนวิธีการประชุมนั้นเราจะนัดวันเวลาและเมื่อถึงวันเวลาก็จะบอกกันอีกครั้งและจะต้องเลือกวันเวลาที่เหมาะสมคืออาจวันเสาร์หรืออาทิตย์

เรื่องของการจัดการทรัพยากรคือหน่อไม้เพราะเราได้ไปดูงานเรื่องการจัดการทรัพยากรให้เกิดรายได้ที่บ้านแม่ทาโดยมีกลุ่มแม่บ้านไปดูงานด้วยจึงเกิดความคิดที่จะทำหน่อไม้อัดปิ๊บเพื่อให้เกิดรายได้แต่ก่อนที่เราจะทำเรื่องของหน่อไม้อัดปิ๊บนั้นเราก็นั่งคุยกันถึงเรื่องใครจะบริหารจัดการคือกลุ่มที่จะทำในครั้งนี้มีจำนวน 20 คน จึงมีการเลือก ประธาน รองประธาน เลขา เหรัญญิก การตลาด ดั่งนี้โดยทางกลุ่มตั้งขึ้นเพื่อจะเขียนเป็นโครงการเพื่อของบประมาณของโครงการหมู่บ้านพิทักษ์ป่า

การประชุมครั้งนี้ได้นัดหมายที่ห้องสมุดชุมชนบ้านป่าสักงามโดยทางทีมวิจัยได้ช่วยเกี่ยวกับเรื่องของอาหารว่างและข้าวมื้อเที่ยงเพื่อไม่ให้ทางกลุ่มที่มาประชุมกลับไปกินข้าวที่บ้านเพราะถ้าไปกินข้าวที่บ้านแล้วจะไม่กลับมาประชุมต่อจึงต้องใช้วิธีนี้และก็ได้ผลจริงๆด้วย การประชุมครั้งนี้จึงประสบความสำเร็จและการประชุมก็ออกมาดังนี้

ประธาน	นาย	จำนงค์	บัวไพรจิตต์
รองประธาน	นาง	บัวแก้ว	ดวงดี
เลขา	นาง	ราตรี	บุญช้างเผือก
เหรัญญิก	นาง	อรทัย	บัวแก้วเกิด
ประชาสัมพันธ์	นาง	วันเพ็ญ	มีมานะ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อทำเป็นอาหารของชาวบ้านและครอบครัว
2. เพื่อเป็นอาชีพเสริมหรือรายได้
3. ให้ชุมชนมีการจัดการเรื่องของทรัพยากรของชุมชนอย่างยั่งยืน
4. เพื่อให้ชุมชนได้ตะหนักถึงเรื่องของการมีส่วนร่วมคือทำในรูปแบบกลุ่ม

กฎระเบียบกลุ่ม

1. คุณสมบัติของสมาชิก
2. ต้องเป็นคนในหมู่บ้านป่าสักงามเท่านั้น
3. ต้องทำด้วยความสนใจและสมัครใจเท่านั้น

เงื่อนไขและข้อปฏิบัติ

1. สมาชิกต้องเสียค่าธรรมเนียมแรกเข้า 10 บาท เพื่อเอาไปใช้จ่ายในการดำเนินงานของกลุ่มและไม่มีการคืนให้เมื่อพ้นจากการเป็นสมาชิก
2. ในการทำงานสมาชิกต้องลงชื่อ วัน เวลา ทุกครั้ง
3. ถ้าสมาชิกไม่สามารถมาทำงานได้ให้คนอื่นมา คือ ญาติ หรือลูก พ่อแม่มาทำแทนแต่ต้องทำงานได้
4. ในกรณีที่สมาชิกขาดไม่มาร่วมทำกิจกรรมในครั้งใดถือว่าสละสิทธิ์ในครั้งนั้น
5. สมาชิกร่วมกันเก็บหน่อไม้พร้อมกันโดยกำหนดหน่อไม้ไม่เกิน 150 ก.ก.
6. เรื่องของการทำงานนั้นจะทำตามความเหมาะสมของ วัน เวลา
7. ประชุมกลุ่มเดือนละ 2 ครั้งทุกสัปดาห์ที่ 2 และที่ 4 ของเดือน
8. เรื่องของการรับสมัครสมาชิกภายในเดือน ก. ค ของทุกปี
9. การเบิกจ่ายเงินในโครงการต้องได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการ 2 ใน 3 คือ ประธาน เลขา เหรัญญิกการจัดสรรผลประโยชน์ 100 %1 ร้อยละ 20 % ของรายได้จัดเก็บเข้ากลุ่มเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน

กิจกรรม

1 จัดตั้งกลุ่ม เขียนโครงการ
2 ประชุมกลุ่ม วางแผนดำเนินงาน
3 อบรมให้ความรู้เรื่องของการทำหน่อไม้อัดปี๊บ (ศาลาเอนกประสงค์)
4 จัดเตรียมสถานที่ (บ้านพ่อหลวงคำปิง) (บ้านนาง วันเพ็ญ)
5 จัดซื้ออุปกรณ์ที่จะใช้ในการทำหน่อไม้อัดปี๊บ
6 เริ่มทำหน่อไม้อัดปี๊บ
7 วิเคราะห์คุณภาพและลองชิม
8 หาตลาดเพื่อจำหน่าย
9 ประชุมประจำเดือน

ในเมื่อเราประชุมจนรู้เรื่องแล้วเราก็จะนัดประชุมอีกครั้งในวันอาทิตย์ที่ 18 ก.ค.เพื่อประชุมใหญ่อีกครั้งเรื่องของคนที่สนใจที่จะทำหน่อไม้อัดปี๊บและนี้ก็เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยที่เริ่มจะแนวทางของการมีส่วนร่วมและชุมชนเริ่มที่จะคิดที่จะช่วยเหลือตัวเองและครอบครัวชุมชนชาวบ้านเริ่มจะแสดงความคิดเห็นแต่จุดนี้จะไปได้ดีมากน้อยแค่ไหนก็ต้องติดตามผลงานต่อไปว่าจะได้อะไร มีอะไรและจะไปในทางทิศไหน

งานนี้เป็นงานจัดเก็บข้อมูลของทางทีมวิจัยของเราที่ทำเรื่องของการสำรวจเรื่องทรัพย์สิน รายได้ รายรับ รายจ่าย และหนี้สิน ที่ชาวบ้านได้ไปกู้ยืมมาตามกองทุนต่างๆ การที่ได้ข้อมูลนี้มาทางกลุ่มมานั่งคุยกันแบ่งกลุ่มการทำงานคือ 1คนต่อ 10 หลังคาและออกแบบสอบถามเมื่อออกไปถามกับชาวบ้านถึงเรื่องของรายรับและรายจ่ายและเรื่องของที่มาของหนี้สินทางทีมวิจัยก็โดนว่าเอาข้อมูลไปแล้วจะแก้ปัญหาให้เขาได้หรือๆข้อมูลที่มาถามที่ชาวบ้านนั้นคนที่มาถามสามารถช่วยเหลือตัวเองได้แล้วหรือๆว่าตัวของคนที่มาถามว่าทุกวันนี้น่าจะรู้ว่าความเป็นอยู่ของคนบ้านป่าสักงามดีไม่น่าจะมาถามแต่ทางทีมก็ทนเอาและได้ข้อมูลชุดนี้มาและนัดกันเอาข้อมูลชุดนี้มานั่งรวมกันและมานั่งแยกได้ดั่งนี้ส่วนเรื่องข้อมูลของทรัพย์สินนี้โดยกรประเมินของเจ้าของบ้านเองว่าทรัพย์สินของตนเองเช่นบ้านที่ดินอย่างนี้เป็นต้นส่วนเรื่อง รายรับ รายจ่าย หนี้กองทุนต่างๆทางทีมก็จะถามเป็นเรื่องๆไปจึงได้ข้อมูลดังนี้

1.เรื่องทรัพย์สิน	24,763,286	บาท	
2.รายรับ	4,427,516	บาท	(ต่อปีทั้งหมู่บ้าน)
3.รายจ่าย	9,344,976	บาท	
4.หนี้กองทุนหมู่บ้าน	669,210	บาท	
5.หนี้ ธ.ก.ส.	1,470,150	บาท	
6.หนี้ ก.ข.ค.จ.	495,500	บาท	
7.หนี้ สหกรณ์ไฟฟ้า	253,040	บาท	
8.หนี้ออมทรัพย์สัจจะ	22,000	บาท	
9.หนี้นายทุน	503,000	บาท	
10.หนี้ร้านค้า	23,300	บาท	

การที่ทำหรือเก็บข้อมูลทำให้เรารู้ว่าในแต่ละปีนั้นความเป็นอยู่ของชุมชนบ้านป่าสักงามนั้นไม่ได้ดีขึ้นเลยกับต้องมีหนี้สินขึ้นทุกปีโดยที่ทางชุมชนไม่ได้รู้ตัวเลยว่าแต่ละปีรายรับไม่ได้สมดุลกับรายจ่ายเลยแต่เรื่องนี้จะโทษชาวบ้านคงไม่ได้เพราะชาวบ้านทุกคนก็ทำงานกันทุกอย่างจนไม่มีเวลาที่จะดูแลครอบครัวและพื้นที่ไร่และสวนเพราะว่ารายจ่ายมันเพิ่มขึ้นโดยหลีกเลี่ยงไม่ได้เพราะสิ่งที่เป็นเป็นผลกระทบเข้ามาในชีวิตถ้าย้อนอดีตนั้นเป็นอย่างไรเวลาจะไปไหนก็เดินหรือไม่ก็ใช้ม้าต่างวัวต่างม้าวัวกินอะไรกินหญ้ากินน้ำแต่ตอนนี้ไปไหนใช้รถออกจากบ้านก็ต้องเติมน้ำมันแล้วเป็นไงน้ำมัน 1 ลิตรเหมือนเดิมแต่ราคาแพงขึ้นและคนที่ออกจากบ้านก็ต้องกินๆยังไม่พอตอนกลับยังต้องซื้อกลับมาบ้านอีกสภาวะอย่างนี้มีเงิน 500 บาทออกบ้านแทบจะไม่ได้อะไรเลยเมื่อก่อนเมื่อไม่มีไฟฟ้าไม่มีกองทุนต่างๆก็ไม่ได้ยินชาวบ้านบ่นเรื่องที่จะต้องว่าจะหาเงินที่ไหนมาคืนกองทุนต่างๆที่เอามาให้ชาวบ้านกู้ยืมผิดกับเมื่อก่อนมากเมื่อถึงตอนนี้ชาวบ้านคิดอย่างเดียวทำอย่างไรที่จะหาเงินให้เพียงพอกับรายจ่ายแต่การที่มีกองทุนที่มีในหมู่บ้านก็ยังไม่ได้ช่วยแก้ปัญหา

เลยเพียงแค่แก้เพียงชั่วคราวคือเป็นระบบโยกย้ายกลบหนี้เท่านั้นเมื่อมีงานวิจัยเข้ามาในหมู่ทางชาวบ้านก็สะท้อนออกมาว่าถ้าทางงานวิจัยสามารถทำให้ความเป็นอยู่ของชุมชนดีขึ้นและสามารถปลดเปลื้องภาระและหนี้สินได้ชาวบ้านไม่อยากได้ข้อมูลที่เป็นเอกสารแต่ชาวบ้านอยากเห็นงานวิจัยที่เป็นรูปประธรรมที่ชาวบ้านทำแล้วประสบผลสำเร็จเพื่อว่าทางชุมชนจะนำรูปแบบที่ทำสำเร็จขยายผลต่อไปในชุมชนเรื่องของการได้ข้อมูลนี้มา ทางผู้นำชุมชนเริ่มจะเปลี่ยนแนวความคิดการทำงานแบบใหม่คือเมื่อก่อนความคิดทำเพื่อสังคมแล้วไม่ได้เท่าที่ควรทำให้ต้องแบกภาระหนี้สินทั่งที่มีทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์เพียงแต่ไม่ได้จัดการให้มันเกิดรายได้เท่านั้น แต่ตอนนี้พ่อหลวงเริ่มจะมีแนวทางที่จะต้องคิดเรื่องนี้กับทีมวิจัยแล้วการที่นำพ่อหลวงเข้ามาได้เพราะว่าเรื่องของรายได้เป็นสิ่งที่สำคัญคือ เมื่อก่อนเราคิดว่าเรื่องเงินไม่สำคัญแต่เมื่อเรามานั่งและคิดถึงปัญหาที่ทำให้พวกเราที่ทำงานทำไมจึงมีหนี้สินขึ้นทุกปีทำให้เราได้รู้แล้วว่าเงินเป็นสิ่งที่จำเป็นในการดำรงในชีวิตประจำวันในสภาวะปัจจุบันเพราะถือว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่เราต้องใช้แต่ไม่ใช้ว่าเราจะเอาแต่เงินโดยไม่สนใจว่าการได้มาของเงินจะทำให้ทรัพยากรเสื่อมเสียหรือทำให้คนอื่นเดือดร้อนเมื่อคุยกันและนัดที่จะจัดระบบกันใหม่ในเย็นวันที่ 16 กันยายน 47 เวลา 18.00น เมื่อถึงเวลาทาง อ .สมศักดิ์ บุญมณี ก็เดินทางมาถึงที่ป่าสักงามและลงไปคุยกันที่เอเฟรมถึงเรื่องการจะจัดการบริหารเพื่อให้เป็นระบบมากขึ้นเพื่อจะให้เกิดรายได้ที่สมดุลกับสภาวะความเป็นอยู่ในปัจจุบันโดยที่จะทำเอเฟรมเป็นแหล่งเรียนรู้โดยจะจัดเป็นแหล่งท่องเทียวเชิงนิเวทย์เพื่อเพิ่มรายได้แต่การที่จะจัดระบบการบริหารเอเฟรมนี้ทาง อ.แดงได้บอกให้ พ่อหลวงจะต้องประชุมชี้แจงกับทางคณะกรรมการหมู่บ้านให้เข้าใจถึงการที่จะทำเอเฟรมเป็นแหล่งท่องเที่ยวและถ้าต้องการทำโดยมีทาง อ.แดงมาช่วยนั้นทางชุมชนจะต้องมีการเซ็นต์มอบอำนาจการจัดการให้ก่อนจึงจะมาช่วยทำเรื่องของการท่องเที่ยวเชิงนิเวทย์โดยการที่จะนำนักท่องเที่ยวเข้ามาทางพ่อหลวงได้คุยถึงความลำบากถึงเรื่องรายได้ที่ไม่พอที่จะจ่ายและคุยกันจนจะถึง 18.00น ก็สรุปว่าถ้าทางพ่อหลวงพร้อมหรือทางชุมชนพร้อมก็ให้บอกผ่านทางพี่ดำเพื่อติดต่ออีกทีแต่การพูดคุยครั้งนี้ทางพี่จูและพี่คิดไม่ได้อยู่ด้วยคงต้องให้พ่อหลวงคุยให้ฟังอีกที

วันที่ 16 ก.ย. 2547วันนี้ตอนเช้าที่ห้วยฮ้องไคร้ทางพ่อหลวงและทีมงานได้เข้าไปพูดคุยกันถึงเรื่องที่ทางทีมของพิทักษ์ป่าที่หยุดงานกันโดยทางที่หัวหน้าโครงบอกให้หยุดทำงานก่อนเพราะงบประมาณได้หมดแล้วทางพ่อหลวงและทีมพิทักษ์ป่าไปคุยถึงความสำคัญของเรื่องการอนุรักษ์ป่าว่าคงจะหยุดคงจะไม่ได้จึงขอทำต่อเพื่อจะได้ช่วยกันดูแลป่าและทางกลุ่มพิทักษ์ป่าก็จะไม่ขาดรายหรือค่าตอบที่ได้ช่วยกันป้องกันป่าและด้วยกันถึงสภาพปัญหาของความขัดแย้งและความไม่เข้าใจกันในกลุ่มว่าอะไรคือต้นตอของปัญหาและสาเหตุที่ทำให้ทางกลุ่มพิทักษ์ป่าและทางกลุ่มเอเฟรมไม่รวมกลุ่มกันเหมือนแต่ก่อนและไม่ค่อยมาช่วยงานหรือมาด้วยความไม่ค่อยเต็มใจที่จะช่วยงานพัฒนาหมู่บ้านไม่ว่าจะมีใครมาพักที่เอเฟรมหรือคณะที่จะมาศึกษาดูงานในหมู่บ้านทางกลุ่มที่ชาวบ้านรียกว่าผู้นำกลุ่มนี้จะทำเป็นไม่สนใจและไม่รับรู้อะไรและคงจะคุยอะไรอีกหลายอย่างถึงปัญหาที่มันเกิดขึ้นเมื่อถามถึงต้นเหตุที่ทำให้เกิดขึ้นทางกลุ่มก็บอกว่าตั้งแต่คนชื่อว่า

นาย มณเฑียร หรือชาวบ้านเรียกชื่อเล่นว่า บัว เริ่มเข้ามาทำงานร่วมคืองานที่ทำก็คืองานที่ทางกลุ่มพิทักษ์ป่าทำและทางผู้นำทำกันไม่ว่าจะเป็นป้องกันป่าปลูกป่าดูแลสถานที่เอเฟรมแต่คนที่ชื่อว่าบัวนี้เป็นคนที่หัวไวกว่าคนอื่นและความคิดเรียวกว่าเวลามีการประชุมหรือสัมนาและมีคณะศึกษาดูงานและมีเวทีแลกเปลี่ยนบัวคนนี้ก็จะมีบทบาทมากในเวทีเพราะคำพูดของนายบัวมีหลักการและเหตุผลเป็นที่น่าเชื่อถือพุดที่คนฟังมองเห็นภาพอีกอย่างนายบัวคนนี้ได้ทำงานอยู่ใกล้หัวหน้าและเป็นที่ชอบของหัวหน้าเมื่อมีคนไปเล่าให้นายบัวคนนี้ฟังว่าที่แท้ปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆที่ทางกลุ่มผู้นำได้คุยกันว่ามันเป็นความผิดของนายบัวที่ทำตัวหรือมีบทบาทและความคิดที่เหนือกลุ่มของเขาเมื่อนายมณเฑียรหรือบัวได้ฟังบัวจึงมีความคิดว่าถ้าตัวเองเป็นตัวที่สร้างปัญหาหรือเป็นตัวถ่วงที่จะทำให้การพัฒนาของหมู่บ้านเป็นไปได้อยากและสามารถทำให้กลุ่มผู้นำที่ลงความคิดเห็นกันว่านายบัวคนนี้เป็นตัวที่สร้างปัญหานาย บัวจึงขอลาออกจากกลุ่มผู้นำและจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับงานพัฒนาและงานที่เอเฟรมของหมู่บ้านป่าสักงามเพื่อความสบายใจในการทำงานของผู้นำหมู่บ้านอาจจะไปได้ดีกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเมื่อคิดอย่างนี้แล้วนายบัวคงต้องหาทางออกสำหรับรายได้ที่ต้องคิดที่จะทำอะไรสักอย่างเพื่อครอบครัวและนายบัวว่าคงต้องดูต่อไปว่าเป็นเพราะนายบัวหรือเปล่าคงต้องดูต่อไป

วันที่ 25 ก.ค. 2547 วันนี้ทางผู้ช่วยชูศักดิ์ (หรือพี่จู)ก็ได้มาคุยที่ห้องสมุดถึงปัญหาของการที่ทางกลุ่มผู้นำที่เคยทำงานร่วมกันแต่แล้วก็ไม่มาทำและไม่ช่วยงานเหมือนแต่ก่อนบัวคุยถึงที่มาของปัญหาที่เกิดขึ้นที่บัวได้ยินมาให้พี่จูฟังถึงที่ทางกลุ่มผู้นำที่พูดว่าตั่งแต่บัวเข้ามาทำงานในกลุ่มก็เริ่มมีปัญหาและไม่พอใจพี่จูก็เลยบอกให้บัวอีกว่าเรื่องนี้พี่จูได้ยินทางกลุ่มนี้คุยมานานแล้วแต่ไม่อยากให้คนที่ทำงานอย่างบัวคิดมากและท้อหรือหมดกำลังใจในการทำงานส่วนพี่จูบอกว่ากลุ่มนี้ก็ไม่พอใจพี่จูเหมือนกันและพี่จูบอกว่าพี่จูก็จะยุ่งเกี่ยวเหมือนกันเพราะทางกลุ่มก็ไม่พอใจพี่จูเหมือนกันคงจะปล่อยให้ทางกลุ่มนำโดยพ่อหลวงดำเนินการต่อพี่จูขอหยุดสักระยะหนึ่งเพื่อจะดูคนอื่นทำงานบ้างเพราะเราทำมามากแล้วและก็เริ่มท้อเพราะสิ่งที่ทำเหนื่อยมานานแต่คนที่ไม่ทำก็เอาแต่พูดทีนี้คงจะดูเขาทำบ้าง

ผลการดำเนินระยะที่ 2

วันนี้ได้ประชุมทีมงานวิจัย-ผู้นำชุมชน-และกลุ่มเยาวชนเพื่อจะไปศึกษาดูวันที่ 7 ธ.ค. 47งานหมู่บ้านต้นแบบคือบ้านสามขาในการประชุมครั้งนี้มีข้อดีคือการทำงานวิจัยระยะที่สองมีการปรับเปลี่ยนทีมงานวิจัยบางคนและได้เลือกบุคคลสำคัญของหมู่บ้านเข้ามาทำงานคือ

1 นาย คำปิง ดวงดี (ผ.ญ.บ.)
2 นาย ชูศักดิ์ ปันใจ (ผ.ช.บ.)
3 นาย ต่อมแก้ว อิ่นแก้ว (อ.บ.ต.)
4 นาย สมคิด บัวแผ่น (กลุ่มป่าเพื่อชีวิต)
5 นาง วันเพ็ญ มีมานะ (ประธานแม่บ้าน)

ที่มีการเปลี่ยนตัวทีมงานเพื่อการสะดวกในการทำงานที่ต้องการ ๆมีส่วนร่วมที่แน่นเพราะแต่ละคนมีบทบาทที่สำคัญในหมู่บ้านดั่งนั้นจึงคุยถึงเรื่องการดูงานต่อเหตุผลที่ไปดูงานอยากไป

1 ศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน
2 การจัดการกองทุนต่าง ๆของหมู่บ้าน
3 เรื่องของการบริหารจัดการคอมพิวเตอร์
4 วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนบ้านสามขา

ดังนั้นเราจึงนัดวันที่จะไปดูงานคือวันที่ 11 -13 ธ.ค.47 และกลุ่มที่จะไปคือทีมงาน-ผู้นำชุมชน-กลุ่มเยาวชนเพราะที่เอากลุ่มเยาวชนไปเพื่อเป็นการเรียนรู้และให้เยาวชนได้เห็นและการมีส่วนร่วมเพื่อเป็นแนวในการพัฒนาตัวเองและงานวิจัยระยะที่สองนี้เราได้นำกลุ่มเยาวชนให้มามีส่วนร่วมด้วยดั่งนั้นทางทีมคุยกันอีกว่าหลังกลับมาจะต้องนัดสรุปบทเรียนอีกครั้งเมื่อกลับจากดูงานาทงกลุ่มคุยพอประมาณจึงแยกย้ายกลับ

กลุ่มที่ 1 พิทักษ์ป่า
คำถามที่ต้องถาม

1 ความเป็นมาของกลุ่มพิทักษ์ป่า
2 เป้าหมายของการทำงานพิทักษ์ป่าคืออะไร
3 วิธีการทำงาน/ทำอย่างไร/
4 กิจกรรมที่ทำมีอะไร
5 มีบทบาทหน้าที่อะไร

กลุ่มที่ 2 กลุ่มป่าเพื่อชีวิต

1 ความเป็นมาของกลุ่ม
2 เป้าหมายของกลุ่มคืออะไร
3 วิธีการทำงาน
4 การวางบทบาทหน้าที่กันอย่างไร
5 กิจกรรมที่ทำมีอะไร

กลุ่มที่ 3 กลุ่มแม่บ้าน

1 ความเป็นมาของกลุ่ม
2 เป้าหมายของกลุ่ม
3 วิธีการทำงาน
4 แต่ละคนมีบทบาทหน้าที่อย่างไร
5 กิจกรรมที่ทำมีอะไรบ้าง

กลุ่มที่ 4 เรื่องของชุมชน

1 ข้อมูลบริบทชุมชน –มีบ้านกี่หลัง-มีคนกี่คน-ญ-กี่คน-ช-กี่คน -ทิศเหนือติดไหน-ใต้-ตก-ออก

2 ประวัติของหมู่บ้าน

3 กิจกรรมต่างๆในหมู่บ้านมีอะไรบ้าง

4 ปัญหาทั่วไปในหมู่บ้านมี

กลุ่มที่ 5 การรักษาป่าของหมู่บ้าน

1 ลักษณะพันธ์ไม้ที่ใช้ประโยชน์มีอะไรบ้าง

2 การดูแลรักษากันอย่างไร

3 กิจกรรมที่ทำกับป่า

กลุ่มที่ 6 การเรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง

1 การประกอบอาชีพ ประกอบอาชีพอะไรบ้าง

2 สภาพปัญหาในการประกอบอาชีพ

กลุ่มที่ 7 ศึกษาดูงานโครงการพระราชดำริ (ห้วยฮ้องไคร้)

รายชื่อกลุ่มสำรวจการวิจัย

กลุ่ม 1 เรื่อง ชุมชน

1. ภาสกร ปราชัย
2. สมศักดิ์ กาวิชัย
3. วาสนา แสนหล่าย
4. อนันต์ บันใจ

กลุ่ม 2 เรื่อง รักษาป่าหมู่บ้าน

1. บุญธรรม อ่างคำ
2. หนูแดง ตาเสาร์
3. รัชนีวรรณ อุ้มนาง

กลุ่ม 3 เรื่อง การเรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจ

1. เอกชัย ปันใจ
2. พรพิมล ยาวิละ
3. ประภัสรา เกตุพรม

กลุ่ม 4 เรื่อง พิทักษ์ป่า

1. ศิริลักษณ์ คะชาถา
2. กิตติพงศ์ นาแก้ว
3. โชคชัย บุญช้างเผือก
4. วิษณุพงศ์ พรมมา

กลุ่ม 5 เรื่อง กลุ่มแม่บ้าน

1. รุ่งทิวา บุญช้างเผือก
2. อังศุมาลิน มั่งส่งจม
3. อำภา ตาเสาร์

กลุ่ม 6 ป่าเพื่อชีวิต

1. ทัศนีย์ มีมานะ
2. ศิริวรรณ สุอิน
3. ชัชชัย อุ้มนาง
4. สันติสุข บัวแผ่น

วันที่ 15 ม.ค. 48

วันนี้เป็นอีกวันที่ได้ประชุมกลุ่มเยาวชนขึ้นเพื่อชี้แจงการทำงานร่วมกับทีมวิจัยและชี้แจงกิจกรรมต่างๆที่จะต้องทำร่วมกันและได้แบ่งหน้าที่รับผิดชอบมีอยู่ 6กลุ่มแต่ละกลุ่มมี 3-4 คน โดยแต่ละกลุ่มมีหน้าที่ในการหาข้อมูลโดยการแบ่งกันกลุ่มละหัวข้อ มีทั้งหมด 6 หัวข้อ แต่ละหัวข้อจะแตกประเด็นและคำถาม 5คำถามก่อน เช่น ป่าเพื่อชีวิต

1 ความเป็นมา
2 เป้าหมายของการทำป่าเพื่อชีวิต
3 วิธีการทำงาน
4 วางบทบาทหน้าที่กันอย่างไร
5 กิจกรรมมีอะไรบ้าง

เมื่อแบ่งกลุ่มทำความเข้าใจแล้วนัดกันสรุปงานและจัดเก็บข้อมูลทุกวันเสาร์เมื่อคุยกันเจเข้าใจแล้วจึงแยกย้ายกันกลับเพื่อเตรียมตัวทำงาน

วันที่ 8 ม.ค.48

วันก็เป็นที่จะมีการเปลี่ยนแปลงอีกครั้งในหมู่บ้านเมื่อมีคนจากข้างนอกเขามาซื้อบ้านในหมู่บ้านป่าสักงามซึ่งถือเป็นความเปลี่ยนแปลงในรอบ 13 ปีที่ไม่มีใครขายบ้านซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของตนเองดั่งนั้นเมื่อเริ่มต้นมีการขายหลังที่ 1 ต่อไปจะต้องมีหลังต่อๆไปเมื่อโครงการเข้ามาเศรษฐกิจเข้ามา ความเปลี่ยนแปลงเริ่มเกิดขึ้นจากการทำมาหากินยากแล้วก็ยังมีปัจจัยของความสะดวกสบาย ถนน –ไฟฟ้า- ชาวบ้านก็เริ่มมีความอยากจนเป็นหนี้เป็นสินมากมายจนหาทางออกไม่ได้ไม่ว่าจะทำการเกษตรก็แล้วทำงานรับจ้างก็แล้วก็ยังไม่สามารถที่จะปลดเปลื้องหนี้สินของตนเองได้สุดท้ายก็ต้องขายบ้านซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของตนเอง หรือกระทั้งที่ดินซึ้งเป็นที่ทำกินยังต้องขายเพื่อใช้หนี้ที่บอกว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงคือเมื่อที่อยู่อาศัยดีแหล่งแล้วทรัพยากรก็ไม่ถูกทำลายเมื่อไม่ถูกทำลายธรรมชาติดีมีแหล่งอาหารสมุนไพรยารักษาโรคมีอาชีพมีรายได้แต่เมื่อไม่มีบ้านอยู่อาศัยก็ต้องเข้าไปเอาไม้ในป่าเพื่อเอามาสร้างบ้านแต่เมื่อคิดถึงจุดนี้ไม่รู้ว่าสิ่งที่ทำนั้นจะถูกหรือผิดจะเป็นทางออกที่เราทุกคนจะต้องช่วยกันแก้ไขปัญหาร่วมกันหรือปล่อยไปเป็นเรื่องใครเรื่องมันหรือเรื่องที่มันเกิดขึ้น

เป็นตัวชี้วัดความอ่อนแอของชุมชนที่ไม่มีการจัดการนำเอาหรือปรับนำเอาป่ามาใช้ให้เกิดประโยชน์โดยไม่เป็นการทำลายป่าแต่นำเอารายได้จากป่าโดยการพึ่งพิงและเกื้อกุลซึ่งกันและกัน

กลุ่มที่ 1 พิทักษ์ป่า

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

1. นาย สุชาติ ยาวิละ
2. นาย วันชัย ปันใจ

ผู้สัมภาษณ์

1. น.ส. ศิริลักษณ์ คะชาถา
2. นาย กิตติพงศ์ นาแก้ว
3. ด.ช. โชคชัย บุญช้างเผือก

วันที่สัมภาษณ์

20 มกราคม 48

เวลาที่ให้สัมภาษณ์ 4:30 น.

(1) กลุ่มพิทักษ์ป่า

ความเป็นมาของกลุ่มพิทักษ์ป่า

จากประสบการณ์ของ ผู้ให้ทำการสัมภาษณ์ทั้งสองท่านปรากฏว่า ท่านทั้งสองทำงานมาแล้ว 13 ปี จนปัจจุบันตั้งแต่ ปี 2536-2548 ความเป็นมาเพื่อรับจ้างหาเงินตอนแรกทำงาน 1 เดือน 10 วัน จำนวน 20 คน ทำงาน 2 จุด คือ บ้านป่าสักงาม-ห้วยกอม อีก 1 ปี มีมา 10 คน ที่จุดทำงานพิทักษ์ป่า ปางวัว รับคนงาน ณ จุดป่าสักงาม 10 คน อีกประมาณ 3 ปี คัดออก 18 คน ทางสำนักงานจะรับคนงานเพียงเท่านี้ เอาตามงบประมาณ อยู่มาอีก 2 ปี เหลือคนงาน 10 คน จากด่านนอก-ด่านใน จุดละ 5 คน ปัจจุบันเหลือ 3 คน มี นาย สุชาติ ยาวิละ นาย วันชัย ปันใจ นาย ต่อมแก้ว อิ่นแก้ว รับเงินเป็นรายวัน วันละ 160 บาท เมื่อก่อนคิดเป็นรายเดือน เดือนละ 3510 บาท ท่านบอกว่าเมื่อก่อนทำงานเต็มเดือน แต่ตอนนี้ทำงานเป็นรายวัน บางวันก็ได้เต็มทุกวัน

เป้าหมายการทำงานพิทักษ์ป่าคืออะไร

ท่านทั้งสองคนบอกว่าการทำงานพิทักษ์ป่าครั้งนี้มีเป้าหมายอยู่ว่า

1. เป็นรายได้เพื่อเลี้ยงครอบครัว เพราะไม่อยากไปทำงานข้างนอก
2. ให้หมู่บ้านอุดมสมบูรณ์ไปด้วยธรรมชาติ ป่าไม้ สัตว์ป่า
3. เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ของนักเรียน/นักศึกษา
4. เป็นอาชีพสุจริต

วิธีการทำงาน แยกเป็น 2 กลุ่ม

- แบ่งเป็นวิทยากรในค่าย
- เข้าป่าสำรวจป่า-ป้องกันการตัดไม้ทำลายป่า--ออกตรวจลาดตระเวนตามป่า
- ทำแนวกันหายตลอดแนวป่าในเขตหมู่บ้าน

กิจกรรมที่ทำมีอะไร

- ตรวจสอบบริเวณที่อยู่ด่าน
- ดูการป้องกันการลักลอบตัดไม้ เพื่อเอาไปขายนอกหมู่บ้าน
- ป้องกันการลักลอบขุดสมุนไพรออกนอกหมู่บ้าน
- คอยสอดส่องดูแลความเป็นอยู่ของราษฎร

มีบทบาทหน้าที่อะไร

- เมื่อพบปะการตัดไม้ทำลายป่า จะคอยตักเตือนว่าทำอย่างนี้มันผิดกฎหมายของบ้านเราจะตักเตือน 2 ครั้ง ถ้าครั้งที่ 3 เกิดมีการฝ่าฝืนจะส่งให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการต่อไป ดังนั้นคือพิทักษ์ป่ามีหน้าที่สอดส่องดูแลผู้กระทำผิด

วันที่ 28 ม.ค. 48

วันนี้ก็เป็นอีกวันหนึ่งที่ทางบ้านป่าสักงามได้มีคณะที่เข้ามาศึกษาดูงานที่บ้านป่าสักงามโดยมี อ.คณิต ได้พาคณะ ธ.ก.ส. โครงการสนับสนุนด้านสังคมสนับสนุนโดยสหภาพยุโรปมาคุยกับ พ่อหลวงและแกนนำและได้พาไปดูงานตามพื้นที่ต่างๆ เช่น ป่าหวายที่ปลูกเสริมป่าป่าซับน้ำที่เคยแห้งมา 10 กว่าปีและปุ๋ยที่ทำจากใบไม้ ที่ได้มาจากการทำแนวกันไฟและดินที่ได้จากการทำฝายแม้วหลังจากดูตามที่ต่างๆแล้วก็กลับมาคุยที่เอเฟรมต่อถึงการที่จะทำอย่างไรที่ให้คนที่ใช้น้ำระหว่างกลางเห็นความสำคัญของคนที่อยู่ต้นน้ำเพราะตามแนวพระราชดำริคือ ต้นทางป่าไม้ กลางทางเกษตร ปลายทางประมงคือจะทำอย่างไรให้กลางทางเห็นความสำคัญของคนที่อยู่ต้นน้ำที่ดูแลรักษาให้เกิดน้ำที่นำไปทำการเกษตรเพื่อว่าเมื่อเห็นความสำคัญก็จะมีเงินมาให้คนที่อยู่ต้นน้ำเกิดอาชีพโดยไม่ต้องออกไปทำงานนอกบ้านคือนำเงินที่เขาให้มาๆจัดจ้างกันเองในหมู่บ้าน เช่น การดูแลป่า ปลูกป่า ป้องกันไฟป่า เมื่อชาวบ้านมีอาชีพชาวบ้านก็เกิดรายได้เมื่อเกิดรายได้ก็นำไปใช้หนี้เมื่อป่ามีการดูแลสิ่งที่จะได้ตามมาก็คือทรัพยากรดีมีความหลากหลายจากนั้นชาวบ้านก็คือพึ่งพิงป่าเช่น อาหาร อาชีพ ยารักษาโรค เมื่อมีอาชีพมีรายได้ความเป็นอยู่ดีขึ้น

วันที่ 4 ก.พ.48

วันนี้ได้ประชุมเพื่อนัดสรุปข้อมูลที่ได้ไปหามาข้อมูลของกลุ่มที่หาข้อมูลเรื่องของอาชีพได้ไปถามลุงยืนพร้อมกับการถ่ายรูปแลบันทึกเทปตอนถามข้อมูลเหตุผลที่ทางกลุ่มที่ไปถามเพราะได้เห็นรูปแบบความเป็นอยู่ที่หน้าศึกษาเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียงผู้ให้ข้อมูล

ชื่อ อุ้ย ยืน บรรใจ อายุ 62 ปี บ้านเลขที่ 143

อาชีพ ทำไม้กวาด ของชำร่วย กระบวย

อุ้ยยืนเล่าว่าเมื่อก่อนอุ้ยยืนมีอาชีพรับจ้างขี่ช้างเพื่อชักลากไม้ให้นายทุนต่อมาก็เลื่อยไม้ขายซึ่งทำให้มีรายได้ดีมีเงินเก็บและเลี้ยงครอบครัวได้โดยไม่มีปัญหาต่อมาเมื่อมีเจ้าหน้าที่เข้ามาอยู่ทำให้การทำมาหากินโดนการเลื่อยไม้ต้องยุติลงแต่มีงานใหม่เข้ามาแทนที่คือ รับจ้างป้องกันไฟป่าซึ่งถือเป็นการเปลี่ยนแปลงในการทำมาหากินทำมาสองปีงานที่ทำก็หยุดอีกแต่ก็ยังดีที่ทาง ชลประทานได้เข้ามาทำอ่างเก็บน้ำก็ทำมาได้ 2 ปีงานหมดทีนี้ 41 ทางโครงเข้ามาทำโดยการจัดสรรพื้นที่ให้จึงมาทำการเกษตรน้ำมีแต่ปลูกอะไรไม่ได้ผลเท่าที่ควรเพราะดินมีปัญหาคือเป็นหินปูนไม่สามารถทำการเพาะปลูกพืชหมุนเวียนหรือระยะสั้นได้ก็เลยปล่อยทิ้งไว้แต่ปัจจุบันเรื่องการเกษตรไม่ทำเพราะว่าหัวเข่าไม่ค่อยดีและพื้นที่อยู่ไกลพอดียังมีภูมิปัญญาติดตัวจึงทำ ไม้กวาด -ของที่เป็นผลิตภัณฑ์ที่พอขายได้และปลูกพืชผักต่างๆที่คิดว่าไม่ต้องใช้เงินไปซื้อคือกินเองในพื้นที่อยู่อาศัยเพราะดูแลง่ายในเวลาว่างหลังจากทำไม่กวาดและผลิตภัณฑ์ลุงยืนเล่าอีกว่าพอใจแล้วที่ทำอย่างนี้ไม่คิดอะไรมากเพราะที่ผ่านมาลำบากมามากแล้วพอใจในความที่เป็นอยู่อย่างนี้จบคำถามลุงยืนและเราถามว่าลุงสามารถถ่ายทอดให้คนอื่นได้ไหมลุงว่าคงไม่ได้เพราะคนเราความสามารถไม่เหมือนกันความคิดก็ไม่เหมือนกันถ้าจะทำคงต้องใช้เวลา/จบ

ข้อมูลของกลุ่มแม่บ้าน

ความเป็นมาของกลุ่มแม่บ้านรวมตัวกันเพื่อความสามัคคีกันในกลุ่มร่วมคิดรับผิดชอบงานเดียวกัน ร่วมกันแสดงความคิดเห็นการทำงานกันเป็นกลุ่มแม่บ้าน แรกเริ่มแม่บ้านนี้ยังไม่มี ใครรับผิดชอบ ก็เลยได้แต่งตั้งกันรับผิดชอบโดยการมีคัดเลือกคณะกรรมการ โดยการรวมกลุ่มจะมีงานคือรับทำอาหารที่เขามาเข้าค่าย เพื่อเก็บเงินซื้อของที่อยากได้เป็นของกลุ่มแม่บ้านตอนนี้กลุ่มแม่บ้านสามารถมีของใช้ภายในกลุ่มของตนเองตั้งขึ้นได้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 เริ่มทำอาหารแม่บ้านตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2543 ในเดือนธันวาคมต่อมาเริ่มมีเงินและของใช้ของกลุ่มเอง ในแต่ละครั้งในการไปทำอาหารจะมีเงินส่วนหนึ่งไว้กองกลางแม่บ้าน แม่บ้านจะมีรายรับรายจ่ายของกลุ่ม จะมีบินเงินเป็นหลักฐานทุกครั้ง

“ คณะกรรมการแม่บ้าน” สมาชิกกลุ่มแม่บ้านมี 35 คน มีคณะกรรมการ 15 คน

1 นาง วันเพ็ญ มีมานะ ประธาน
2 นาง สายพิน ยาวิละ รองประธาน
3 นาง ฟองจันทร์ สุอิน รองประธาน
4 นาง มาลัย บันใจ เลขานุการ
5 นาง ราตรี บุญช้างเผือก ผู้ช่วยเลขา
6 นาง อรพิน บัวแผ่น เหรัญญิก
7 นาง ธีระนันท์ เกตุพรม ผู้ช่วยเหรัญญิก
8 นาง เยาวพันธ์ บรรใจ ปฏิคม

9 นาง อรทัย บัวแก้วเกิด ประชาสัมพันธ์
10 นาง บัวแก้ว ดวงดี กรรมการ
11 นาง แดง กันธร
12 นาง กอบแก้ว กาวิชัย
13 นาง สังวาล ปุ๊ดสา
14 นาง ดวงใจ บันใจ
15 นาง แสงหล้า เดชฤทธิ์

เป้าหมาย

คือเราจะได้ทำงานร่วมกันอย่างเช่นงานส่วนร่วม ก็ได้ร่วมกันเพื่อให้มีกลุ่มที่เข้มแข็ง และมีความรักใคร่สามัคคีกันในกลุ่มและการตั้งแม่บ้านขึ้นมาก็เพื่อจะได้มีงานทำและพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและมีอาชีพเสริมภายในกลุ่มแม่บ้านป่าสักงามและยังมีรายได้และเงินอีกส่วนหนึ่งเอาไว้ซื้ออุปกรณ์แม่บ้านส่วนเงินที่เหลือก็มาแบ่งกัน

วิธีการทำงาน

1. ขั้นตอนแรกของการตั้งกลุ่มก็มีการจัดการโดยตั้ง คณะกรรมการภายในกลุ่มเวลาไปประชุมประจำเดือนคณะกรรมการภายในกลุ่มได้มีการเปลี่ยนเวรกันไปประชุมไม่กำหนดเพราะ จดหมายทางอำเภอจะแจ้งให้ทราบจำนวนคนต่อครั้งและค่าเดินทางใช้จ่ายก็ใช้เงินกองกลางเป็นการเดินทาง เวลามีงานเช่นมีการเข้าค่ายแม่บ้านจะประชุมกันเรื่องทำอาหารและวางแผนการทำอาหาร เรื่องเมนูอาหารจัดเตรียมไว้แต่ละมื้อเวลาไปตลาดก็แบ่งกันไป หารถไปส่งแม่บ้านไปตลาดและไปส่งแม่บ้านทำอาหาร และแต่ละคนรู้หน้าที่ ไม่ต้องได้ใช้เพระแต่ละคนจะรู้หน้าที่ของตนเอง เวลาเสร็จงานเราก็หักเงินส่วนหนึ่งจ่ายไปทั้งหมดที่เราจ่ายและให้เงินค่ารถตามที่เจ้าของเรียกร้องและส่วนหนึ่งก็เติมแก๊สและถ้าเหลือมากก็จะบำรุงมากถ้าเหลือน้อยก็บำรุงน้อยส่วนเงินที่เหลือก็แบ่งให้แม่บ้านที่มาทำอาหารเท่าๆกันแม่บ้านจัดตั้งกลุ่มทำหน่อไม้อัดปิ๊ปกำลังเริ่มทำปีแรกโดยการสนับสนุนของโครงการหมู่บ้านพิทักษ์ป่า(ฝ่ายป่าไม้)ให้งบประมาณ 20.000 บาทตอนนี้เริ่มขายให้กลุ่มแม่บ้านที่เอาไปทำอาหารให้เด็กที่มาเข้าค่ายและหน่อไม้อัดปิ๊ปเสียไป 3 ปิ๊ปเพราะเราทำใหม่ยังไม่มีประสบประการณ์อุปกรณ์การทำหน่อไม้อัดปิ๊ปเราหาซื้อเองส่วนหน่อไม้นั้นทางกลุ่มไปช่วยกันหามาส่วนรถก็ขอรถของป่าขุนแม่กวงช่วยไปก่อนโดยทางกลุ่มช่วยค่าน้ำมันบ้างเป็นบางครั้ง/ทางกลุ่มบอกว่าตอนนี้ทางกลุ่มยังไม่กล้ารับประกันประสิทธิภาพของหน่อเพราะว่าเรายังหัดทำใหม่
2. จัดตั้งกลุ่มผลิตภัณฑ์น้ำพริกข่ากบ –น้ำสมุนไพร-พิมเสนน้ำ-น้ำมันเขียว-น้ำมันเหลือง-ยาหม่อง/

3. น้ำพริกข่ากบนั้นทางกลุ่มก็ใช้กบที่ทางกลุ่มเลี้ยงกบที่เลี้ยงในหมู่บ้านโดยการส่งเสริมของโครงการพระราชดำริที่ทำกันมาจนถึงทุกวันนี้

วันที่ 4 ก.พ. 48

วันนี้ก็เป็นอีกวันหนึ่งที่ทางกลุ่มเยาวชนได้นัดหมายพูดคุยถึงเรื่องข้อมูลที่แต่ละกลุ่มไปหาข้อมูลในเรื่องกลุ่มอาชีพต่าง ๆที่แต่ละกลุ่มรับผิดชอบในการพูดคุยครั้งนี้เป็นการเปลี่ยนจากการพูดคุยครั้งก่อนคือให้แต่ละกลุ่มขึ้นมานำเสนอข้อมูลที่แต่ละกลุ่มได้ไปหามาเพื่อให้แต่ละกลุ่มได้รู้ถึงข้อมูล-ความเป็นมา-ปัญหาอุปสรรคการนำเสนอกลุ่ม

1 น.ส. วารุณี หลวงมณี
2 นาย เอกชัย ปันใจ
3 ด.ญ. พรพิมล ยาวิละ
4 ด.ญ. ประภัสรา เกตุพรม

กลุ่มนี้ ได้ไปจัดเก็บข้อมูลในหัวข้อ เรื่อง ของการเรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง

1 การประกอบอาชีพ
2 สภาพปัญหาในการประกอบอาชีพ

ซึ่งการไปหาข้อมูลแต่ละกลุ่มได้ข้อมูลมาคือการถาม ป้าวันรับจ้าง ออ..ป การประกอบอาชีพภายในหมู่บ้านป่าสักงามนี้มีทั้งอาชีพหลักและอาชีพรองทำให้ความเป็นอยู่ของครอบครัวในหมู่บ้านมีฐานะพออยู่พอกินหรือที่เรียกว่าเศรษฐกิจพอเพียงชาวบ้านมีอาชีพหลัก –คือรับจ้าง-อาชีพรองคือการเกษตร-การเลี้ยงหมูป่า-การเลี้ยงกบ-การทำปุ๋ยเป็นต้นและหมู่บ้านป่าสักงานก็เป็นหนึ่งในโครงการพระราชดำริโครงการพระราชดำรินี้จะส่งเสริมให้ชาวบ้านมีงานทำนอกเหนือจากการทำอาชีพการเกษตร

การประกอบอาชีพรับจ้าง อ.อ.ป

รับจ้างทำงานสวนป่าซึ่งทางสวนป่าแม่หอพระนี้ได้ช่วยชาวบ้านให้มีงานทำและก็ยังถือว่าเป็นการป้องกันไม่ให้ชาวบ้านไปตัดไม้ทำลายป่าในเขตพื้นที่ของสวนป่าแม่หอพระถ้าสวนป่ามีงานให้กับชาวบ้านทำชาวบ้านก็ไม่ต้องไปตัดไม้ในพื้นที่การที่ชาวบ้านไปทำงานสวนป่าถือว่าเป็นอาชีพหลักของคนในหมู่บ้านบางส่วนที่มาทำซึ่งก็มีคนงานจากหมู่บ้านมาทำงาน 22 คน ซึ่งมีรถของสวนป่าเข้ามารับ-ส่งชาวบ้านที่ที่มาทำงานทำให้ชาวบ้านไม่ต้องจ่ายเงินค่ารถไปทำงานโดยชาวบ้านได้ค่าแรงวันละ 130 บาท ในการทำงานส่วนป่านี้ก็ไม่มีตลอดทั้งปีจะทำ ปีหนึ่ง 3-5-เดือนหรือว่าแล้วแต่งบประมาณที่ทางสวนป่าจะจัดให้ถ้างบประมาณหมดก็จะหยุดงานถ้ามีงบใหม่เข้ามาก็จะมีงานทำ

สภาพปัญหาหาในการทำงาน

ในการทำงานสวนป่านี้ชาวบ้านไม่มีปัญหาในการทำงานเพราะมีหัวหน้างานที่ควบคุมคนงานเป็นกันเองและและจะเป็นคนค่อนข้างตรงเวลาในการทำงานและพนักงานก็เชื่อฟังที่หัวหน้างานสั่งเลยทำให้คนงานมีความสุขในการทำงานจึงไม่มีปัญหาเกิดขึ้นคือพอใจที่จะทำงาน

อาชีพการเกษตร

ในการทำการเกษตรของชาวบ้านชาวบ้านมักทำสวนตามฤดูการในการทำการเกษตรๆนั้นถือว่าเป็นอาชีพรองลงมาจากการรับจ้างทั่วไปของชาวบ้านการทำการเกษตรนี้จะทำตามฤดูการ เช่นถ้าเป็นเข้าฤดูฝนก็จะปลูกข้าวโพดกันในการเพาะปลูกแต่ละครั้งจะมีพ่อค้ามารับซื้อและจะมีการลงทุนให้กับเกษตรก่อน (กรณีการปลูกข้าวโพด)เมื่อผลผลิตออกมาชาวบ้านก็จะเก็บเกี่ยวผลผลิตให้กับพ่อค้าถ้าขายได้เท่าไรคนลงทุนก็จะหักค่าเมล็ด—ปุ๋ย-ยา- ไปแล้วถ้าเหลือเงินเท่าไหร่คนที่ลงทุนก็จะคืนให้/ในการปลูกข้าวโพดของชาวบ้านมักจะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์กันเป็นส่วนใหญ่ใน ก.ก. 2.50 บาท สามารถทำรายได้ให้กับชาวบ้านได้ครั้งละ 4.000-5.000 บาทในการปลูกแต่ละครั้งในระยะเวลา 3-4 เดือนแต่รายได้นี้จะได้มากน้อยอยู่กับพื้นที่ในการเพาะปลูกของแต่ละคนนอกจากการปลูกข้าวโพดแล้วชาวบ้านยังปลูกไม้ผลไว้ เช่น กล้วย-ลำไย-เป็นต้นแลพืชผักสวนครัวเช่น ผักกาด ถั่วฝักยาว-พริกฯนอกจากจะปลูกไว้รับประทานแล้วยังเหลือขายอีกถือว่าเป็นรายได้เสริมให้กับครอบครัว

ปัญหาในการทำการเกษตร

- มีต้นทุนในการเพาะปลูกสูง
- มีแมลงมารบกวน-เช่นเพลี้ย-แมลงวัน-ทำให้พืชผลไม่ได้ตามที่ต้อการ
- ดินไม่ดี –ดินเป็นหินปูน-ดินขาดแร่ธาตุ

อาชีพเลี้ยงกบ

ความเป็นมาของกลุ่มเริ่มแรกได้ทุนจาก อ.บ.ต. เอามาให้ทำบ่อกบกลุ่มละ 5 คนส่วนกบแม่พันธ์ได้จากศูนย์ห้วยฮ้องไคร้เราขอทุนไปถ้าใครอยากเลี้ยงกบก็ต้องไปอบรมก่อนถึงจะได้ลูกกบมาถ้าขายก็มีพ่อค้ามารับซื้อใน ก.ก ละ 60 บาท เป็นกบในศูนย์ห้วยฮ้องไคร้เอามาให้ก่อนถ้าขายได้ก็หักเอาค่าอาหาร ถ้าเป็นลูกกบที่เอามาคือเอามา 100 ตัว ทางศูนย์เอาคืน 3ตัว

เป้าหมายของกลุ่ม

-ถ้าขายกบมาแล้วก็ต้องได้คุ้มกับเงินที่ลงทุนแต่ผลที่ออกมาก็ได้กำไรเหมือนกันก็คือได้ตรงตามเป้าหมาย

วิธีการทำงาน

- คนในกลุ่มช่วยกันสร้างบ่อของกลุ่มตัวเอง
- เวลาที่ไปอบรมที่ไปเอาลูกกบมาต้องส่งตัวแทนไป 2 คน
- ถ้าบ่อกบอยู่บ้านใครคนในกลุ่มก็จ้างดูแล
- ถ้าขายเจ้าของบ้านก็เอาไปขายให้กับพ่อค้าถ้าหักค่าอาหารและอย่างอื่นแล้วก็เอาเงินที่เหลือมาแบ่งกัน

การวางบทบาทในการทำงาน

- มาช่วยกันทำบ่ออย่างเดียว
- เลี้ยงเจ้าของบ่อเลี้ยงใครๆมัน
- ถ้าเลี้ยงในพื้นที่บ้านต้องจ้างเจ้าของบ้านเลี้ยง

กิจกรรม

-ให้อาหารวันละ 2 ครั้ง เช้า-เย็น

-ล้างบ่อกบ 2-3 วันล้าง/ล้างวันละ 1 ครั้ง

สภาพปัญหา

- กบเป็นโรค
- กบกัดกันตาย (ตัวใหญ่กินตัวเล็ก)

วิธีการแก้ไข

- แยกกบตัวใหญ่กับกบตัวเล็กออกจากกัน

การเลี้ยงหมูป่า

ความเป็นมาเริ่มจากการเข้าโครงการหมู่บ้านพิทักษ์ป่าและสิ่งแวดล้อม เริ่มอบรมเมื่อวันที่ 16 เมษายน 2545 อบรมแล้วได้รับทุนเข้าร่วมโครงการจำนวน 20,000 บาท ของกลุ่มผู้เลี้ยงหมูป่า กลุ่มหมูป่ามี 3 คน

- นายถนอม ใจระวัง
- นายประทุม สีน้ำเงิน
- นายสวาท นาแก้ว

ปีแรกมี 3คน ปีที่2 2546เหลือ 2 คน ในการจัดซื้อหมูป่าแม่พันธ์หมูป่าจำนวน 1 คู่เป็นเงิน 13000 บาท ในปีที่ 2ได้ลูกหมู 3 คอกๆ4 ตัว ถ้าขายลูกหมูก็ไม่เกิน 3 เดือน ขายคู่ละ 3000 บาท ถ้าเกินก่วานี้ก็คิดอีกราคา

เป้าหมายของกลุ่ม

- เสริมสร้างรายได้

กิจกรรม

-หาวัตถุดิบที่มีอยู่ในหมู่บ้าน
- เช่น ใบบอน ต้นกล้วย
- ต้มผักให้หมูวันละ 2 มื้อ –เช้า-เย็น
- ทำความสะอาดบริเวณรอบๆ คอกหมู

ปัญหาที่เจอ

-เรื่องการตลาดทางเครือข่ายไม่สนใจ

วิธีแก้ไข

ต้องการเรื่องให้มีตลาด

การทำปุ๋ย

ความเป็นมาของกลุ่มทำปุ๋ยเริ่มจากปลัดปรีชาเป็นผู้นำแนะนำให้ชาวบ้านทำปุ๋ยชีวภาพคือการนำเอาใบไม้จากป่ามาทำเป็นปุ๋ยจึงเกิดกลุ่มขึ้นเป็นกลุ่มแรกคือ กลุ่มพิทักษ์ป่า กลุ่มพิทักษ์ป่าทำปุ๋ยมาทั้งหมด 5 ปีแล้วโดยทางกลุ่มพิทักษ์มาทำมาอย่างต่อเนื่องหลังจากนั้นก็จึงชักชวนชาวบ้านเข้ามาเกาะกลุ่มกันทำเป็นกลุ่มใหญ่ตอนนี้กลุ่มใหญ่มีอยู่ 6 กลุ่มใหญ่ ส่วนการขายทางกลุ่มจะขายในราคากระสอบละ 50 บาท ส่วนประกอบจะมี ใบไม้ ดิน มูลสัตว์ เป็นส่วนผสม

เป้าหมายของกลุ่ม

- เมื่อนำไปขายแล้วต้องได้ต้นทุนตามจุดประสงค์
- ใส่ พืช ไร่ สวน

วิธีการทำ

- ไปเอาใบไม้มาบดให้ละเอียด
- ดินต้องเป็นดินดำ
- มูลสัตว์ใช้ได้ 2 อย่าง คือมูล หมู และมูลไก่
- เอาทั้งหมดมาผสมกัน
- ชั่งให้ได้ 30 กิโลกรัม ต่อ 1 กระสอบ

กิจกรรมที่ทำมีอะไรบ้าง

- เอาใบไม้มากอง
- เอาดินมากองทับใบ
- เอามูลหมูมากองทับอีกชั้นแล้วผสมให้เข้ากัน
- แล้วกรวยใส่กระสอบ แล้วเอาขึ้นชั่งใส่กระสอบให้มีน้ำหนัก 30 ก.ก

สภาพปัญหา

- การตลาดยังไม่ดีพอ
- กระสอบที่ทำการบรรจุก็หายาก
- มูลสัตว์ไม่ค่อยมี

วิธีแก้ไข

- ต้องมีคนมาแก้ไขปัญหาให้ (ปลัดปรีชา) มาหาตลอดให้หรือ ซื้อปุ๋ยไปชั่วคราวก่อน

กลุ่มป่าเพื่อชีวิต

กลุ่มที่ไปหาข้อมูล

- นาย ชัชชัย อุ้มนาง
- น.ส. ศิริวรรณ สุอิน
- ด.ญ. ทัศนีย์ มีมานะ
- ด.ช. สันติสุข บัวแผ่น

การไปหาข้อมูลอย่างนี้ทำให้ทางทีมทั้งหมดได้เรียนรู้ไปในตัวก็เป็นอีกแบบหนึ่งที่ได้จากงานวิจัยและผู้ที่ได้ให้ข้อมูลก็คือ เป็นแกนนำที่ได้ทำในเรื่องนี้และเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านได้สะท้อนออกมาว่าเป็นการที่ดีที่เด็กและเยาวชนที่ทำกันอย่างนี้จะได้เป็นการเรียนรู้และได้รู้ถึงข้อมูลที่ว่ามีอะไรเกิดขึ้นในหมู่บ้านและยังเอาข้อมูลที่ตัวเองได้มาเรียนรู้กับงานวิจัยไปพูดคุยกับพ่อกับแม่จนเดี๋ยวนี้ทางพ่อแม่เริ่มเห็นด้วยที่จะร่วมมือเกี่ยวกับการทำงานดั่งนั้นขอเรียกคนที่ ชื่อชูศักดิ์ ปันใจ (ผ.ช.ญ.บ.)ว่าลุงจู/ลุงจูเล่าสั้นถึงเรื่อง

ความเป็นมาของป่าเพื่อชีวิต

ป่าเพื่อชีวิตจัดตั้งขึ้นมาเพื่อจะมีอาชีพที่มั่นคงในวันข้างหน้าป่าเพื่อชีวิตเป็นรูปแบบของการ ปลูกป่า เพื่อเสริมป่าให้มีคุณค่า โครงการนี้จึงเริ่มขึ้นเมื่อปี 2542 ดั่งนั้นจึงเริ่มที่ห้วยคังเป็นจุดแรกเหตุผลที่เลือกเอาริมห้วยคังเพราะว่าพื้นที่ทำกินติดกับลำห้วย เพื่อกันการชะล้างของ หน้าดิน-ดักตะกอน-ป้องกันสารพิษจะไหลลงในลำน้ำห้วยคังซึ่งไหลลงเขื่อนแม่กวงดั่งนั้นจึงวัดจากลำห้วยขึ้มา 20 เมตร ความยาว โดยประมาณ 1ก.ม.พื้นที่ 20ไร่ ในพื้นที่ 20ไร่ ได้ปลูก กล้วย และไม้ผลอีกหลายชนิด ป่าแปลงนี้ทุกคนสามารถเก็บกินได้ ส่วนที่ขยายไปสู่พื้นที่ป่าอีก 1.000 กว่าไร่

วัตถุประสงค์ที่ทำ

- เพื่อให้คนมีจิตสำนึก
- เพื่อคนอยู่กับป่าอย่างพึ่งพิงซึ่งกันและกัน
- เพื่อให้ชุมชนมีรายได้อย่างยั่งยืนในอนาคต

วิธีการทำงาน

ทำงานกัน 15 คนและแบ่งหน้าที่กันทำคนละเล็กละน้อยจะดูแลหลายด้าน

- เรื่องดูแลป่า-ปลูกป่า
- เรื่องสมุนไพร-รวบรวมสมุนไพร
- เรื่องเรือนเพาะชำ-เพาะชำกล้าไม้
- เรื่องการอนุรักษ์-ป้องกันไฟป่า-ป้องกันการลักลอบตัดไม้
- เรื่องของค่าย-ที่พัก

บทบาทและหน้าที่

แบ่งให้รับผิดชอบเป็นคนแบ่งเขตรับผิดชอบ

- ไฟป่า กมล ปันใจ
- ที่พัก ชูศักดิ์ ปันใจ -จำนงค์ บัวไพจิตต์
- สมุนไพร ถา สมอาภัย –ขัน บรรใจ
- ค่าย สุชาติ ยาวิละ-วันชัย บันใจ ต่อมแก้ว อิ่นแก้ว
- อาหาร กลุ่มแม่บ้าน

กิจกรรมที่ทำ

- เพาะกล้าไม้
- ปลูกป่า
- พรวนดินดูแลต้นไม้
- ทำแนวกันไฟ
- ทำการเกษตร ที่เอเฟรม
- ปลูกผักไว้ทำอาหาร
- เลี้ยงปลา
- การดูแลการจัดการที่พัก
- ดูแลที่พักน้ำตก
- ดูแลเส้นทางการศึกษา
- ดูแลสถานที่เที่ยว

เรื่องค่าย

มีการจัดการเข้าค่ายการอบรมศึกษาดูงานโดยให้ชาวบ้านเป็นวิทยากรให้ความรู้ตามที่ตนเองได้รู้และเล่าถึงประสบประการของชีวิตและวิถีชีวิต

- การจัดการเรื่องของ ๆไฟป่าคือเมื่อถึงฤดูแล้งจะช่วยกันทำแนวกันไฟเพื่อป้องกันไฟไหม้ถ้ามีไฟไหม้ก็จะช่วยกันดับและประชาสำพันธ์ให้ชาวบ้านเข้าใจถึงความสำคัญของป่าไม้ซึ่งมีความสำคัญต่อความเป็นอยู่ของหมู่บ้านเพราะยังต้องพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้อยู่

วันที่ 10 ก.พ. 48

วันนี้ได้จัดเวทีประชุมอีกครั้งเพื่อทบทวนข้อมูลที่ทางกลุ่มได้ไปถามจากหลาย ๆกลุ่มมารวบรวมและทบทวนบางกลุ่มที่ขาดไปและเป็นการถามถึงปัญหาและอุปสรรคในการไปหาข้อมูลว่าเป็นอย่างไรบ้างในการทำงานครั้งนี้เป็นไปด้วยดีเพราะเป็นการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนทุกกลุ่มให้ความร่วมมือดีและได้ข้อมูลที่ละเอียดขึ้นส่วนทางทีมก็ได้ข้อมูลและการเรียนรู้ถึงปัญหาและอุปสรรคของการทำงานและการแก้ปัญหาเมื่อครั้งออกไปหาข้อมูลไม่เท่านั้นยังนำข้อมูลที่ได้ไปเล่าให้พ่อแม่ฟังเป็นการคืนข้อมูลไปในตัวและวิธีการรวบรวมข้อมูลของกลุ่มเป็นการนำเสนอมากกว่านั่งคุยเพื่อให้ทุกคนกล้าแสดงออกกล้าพูด กล้าออกความคิดเห็นในการการคุยในครั้งนี้ทุกกลุ่มได้ข้อมูลมามาแต่ยังต้องไปหาข้อมูลรายละเอียดเพิ่มเติมของแต่ละกลุ่มอีกทีและแต่ละกลุ่มรับมอบหมายการไปหาข้อมูลเรื่อง

1 ของดี

2 ปัญหา

เพื่อเป็นแนวทางในการทำงานหรือการวางแผนอาชีพความต้องการที่ถูกจุดดั่งนั้นในวันที่ 14 ก.พ. 48 ทางนักศึกษาฝึกงานจะขึ้นมาที่ป่าสักงามจะคุยวางแผนการทำงานอีกครั้งหนึ่งวันนี้จึงพอแค่นี้และนัดประชุมครั้งต่อไปในวันที่ 14 ก.พ. 48

วันที่ 14ก.พ.48

วันนี้ทางกลุ่มได้นัดประชุมกลุ่มอีกครั้งในการนัดกันในวันนี้ได้มีนักศึกษาฝึกงานที่มาจากในศูนย์ห้วยฮ่องไคร้มาร่วมประชุมด้วยทางกลุ่มจึงมีกิจกรรมให้นักศึกษาช่วยในการหาข้อมูลหมู่บ้านโดยทางกลุ่มได้แบ่งกลุ่มออกเป็น 5 กลุ่มแต่ละกลุ่มจะมีนักศึกษาไปช่วยกลุ่มละ 1คนในการหาข้อมูลเราได้เน้นข้อมูลแต่ละกลุ่มที่เราได้มาเมื่อระยะที่ 1 เมื่อมาถึงระยะที่ 2 เป็นการหารายละเอียดข้อมูลดั่งนั้นเมื่อนักศึกษามาศึกษาบริบทของหมู่บ้านจึงถือโอกาสให้ช่วยเก็บข้อมูลของกลุ่มเป้าหมายไปด้วยการไปหาข้อมูลในครั้งนี้จึงมีการออกแบบ / แบบสอบถามอีกครั้งเพื่อเราจะได้ข้อมูลใหม่ ๆและการหาข้อมูลในครั้งนี้ทางกลุ่มเราจะเน้นถึงเรื่องต่างในหมู่บ้าน เช่นความพึงพอใจ ปัญหา /แนวทางการแก้ปัญหาเมื่อเราประชุมทำความเข้าใจในการทำงานหาข้อมูลแล้วก็นัดวันที่จะเอาข้อมูลที่ได้มารวบรวมเพื่อสรุปในวันที่พฤหัสบดี ที่17 ก.พ.48ต่อไป

วันที่17 ก.พ.48

วันนี้ทางกลุ่มได้นัดกันประชุมเพื่อสรุปข้อมูลที่แบ่งกลุ่มกันไปหามาแต่ละกลุ่มที่ไปหามาว่าแต่ละกลุ่มได้รู้เรื่องอะไรมาบ้างให้มาพูดคุยกันการพุดคุยเราให้แต่ละกลุ่มนำเสนอข้อมูลที่ได้ไปหามาแต่การสรุปออกมาจะเป็นการแสดงความคิดเห็นของชาวบ้านส่วนใหญ่ก่อนจัดลำดับดั่งนี้ 1.พอใจในเรื่องของป่า, 2.พอใจในเรื่องของที่พัก-น้ำตก

ดังนั้นเมื่อเราทำการสำรวจแล้วจึงพบว่าชาวบ้านส่วนมากจะพอใจในเรื่องของทรัพยากรที่มีอยู่เพราะชาวบ้านได้พึ่งพาและพึ่งพิงไม่ว่าจะเป็นทั้งแหล่งอาหารอาชีพรายได้ซึ่งทุกคนรู้ดีว่าจะใช้อะไรอย่างไรที่ไหนเท่าไรดั่งนั้นการที่เราทำการสำรวจในครั้งนี้ทำให้เรารู้ถึงความต้องการหรือความคิดของชุมชนดีขึ้นว่าทุกคนคิดกันอย่างไรการสรุปในครั้งนี้ยังมีเรื่องของเรื่องของบริบทชุมชนที่ทำให้ทางทีมรู้ข้อมูลใหม่ๆ

วันที่ 19 กรกฎาคม 2548 เวลา 14.30 น.

เวทีแกนนำชุมชนกำหนดรูปแบบที่เหมาะสมของการดำเนินงานเศรษฐกิจพอเพียงบ้านป่าสักงาม

1.	นายต่อมแก้ว	อิ่นแก้ว	11.	นายสมนึก	บัวแก้วเกิด
2.	นายชูศักดิ์	ปันใจ	12.	นายบุญศรี	กันทร
3.	นายสุนทร	บรรใจ	13.	นายจำนงค์	บัวไพรจิตต์
4.	นายสมศักดิ์	เกตุพรม	14.	นายกมล	ปันใจ
5.	นายไพโรจน์	บุญช้างเผือก	15.	นางสาวดวงใจ	ปันใจ
6.	นายมนเฑียร	บุญช้างเผือก	16.	นายสวิง	ขันทะสา
7.	นายสุรินทร์	อิ่นแก้ว	17.	นางสาววิดาวรรณ	ญานะคำ
8.	นายวันชัย	ปันใจ	18.	นางสาวศิรินทิพย์	พรหมคำทิพย์
9.	นายสุชาติ	ยาวิละ	19.	นายอาระดิน	เทพไชย
10.	นายจีระเดช	บัวแก้ว	20.	จ.ส.อ....	

ความสำคัญของแผน

ใช้แผนเป็นกรอบของการพัฒนา (เป็นเครื่องมือ)

ถ้าไม่มีคำภีร์(แผน)

- ✓ หลงทิศ
- ✓ เกิดปัญหาอุปสรรค
- ✓ เกิดข้อขัดแย้ง
- ✓ เกิดความไม่เข้าใจ ไม่รู้จะใช้อะไรช่วยในการตัดสินใจ

แผนบูรณาการในการพัฒนาบ้านป่าสักงาม

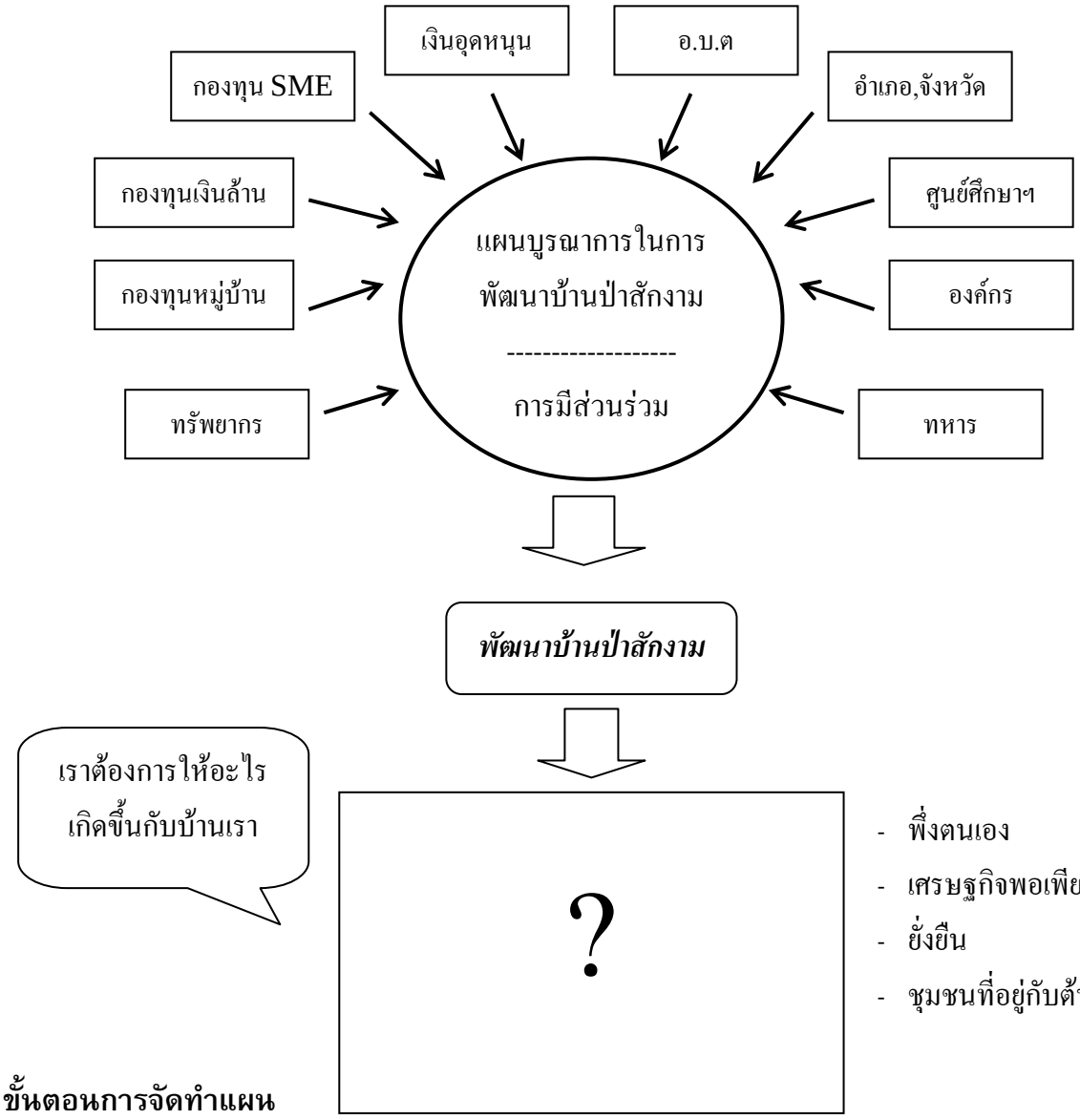

ขั้นตอนการจัดทำแผน

1. รวบรวมข้อมูล

   <u>ประเภทข้อมูล</u>

   - ประชากร
   - ที่อยู่อาศัย
   - ที่ดินทำกิน
   - ทรัพยากร
   - เศรษฐกิจชุมชน

   <u>เครื่องมือ</u>

   - แผนที่
   - กล้องถ่ายรูป
   - คอมพิวเตอร์
   - GPS

2. จัดระบบข้อมูล
3. ตรวจสอบข้อมูล

4. วิเคราะห์ข้อมูล
5. จัดทำแผนการพัฒนา
   - การทำมาหากิน
   - สาธารณูปโภค
   - ทรัพยากร
   - สาธารณสุข
   - การศึกษา
   - การบริหารจัดการหมู่บ้าน (การบริหารงาน/การจัดสวัสดิการชุมชน)

กระบวนการการทำแผน

ทีมเก็บข้อมูล	- ข้อมูลด้านต่าง ๆ
⇩	- ประสานชุมชน
ทีมเยาวชน	- จัดเก็บรวบรวมข้อมูล
⇩	
เวทีตรวจสอบข้อมูลชุมชน	- ตรวจสอบข้อมูลให้ถูกต้อง
⇩	
ทีมวิเคราะห์	- แปลข้อมูลไปสู่การวางแผน
⇩	
จัดทำแผน	- จัดทำเป็นแผนชุมชน
⇩	
เวทีประชาคม	- ตรวจสอบแผน
⇩	
สรุปจัดทำรายงาน	- การนำแผนไปใช้
	- เสนอของบ
	- การปฏิบัติ

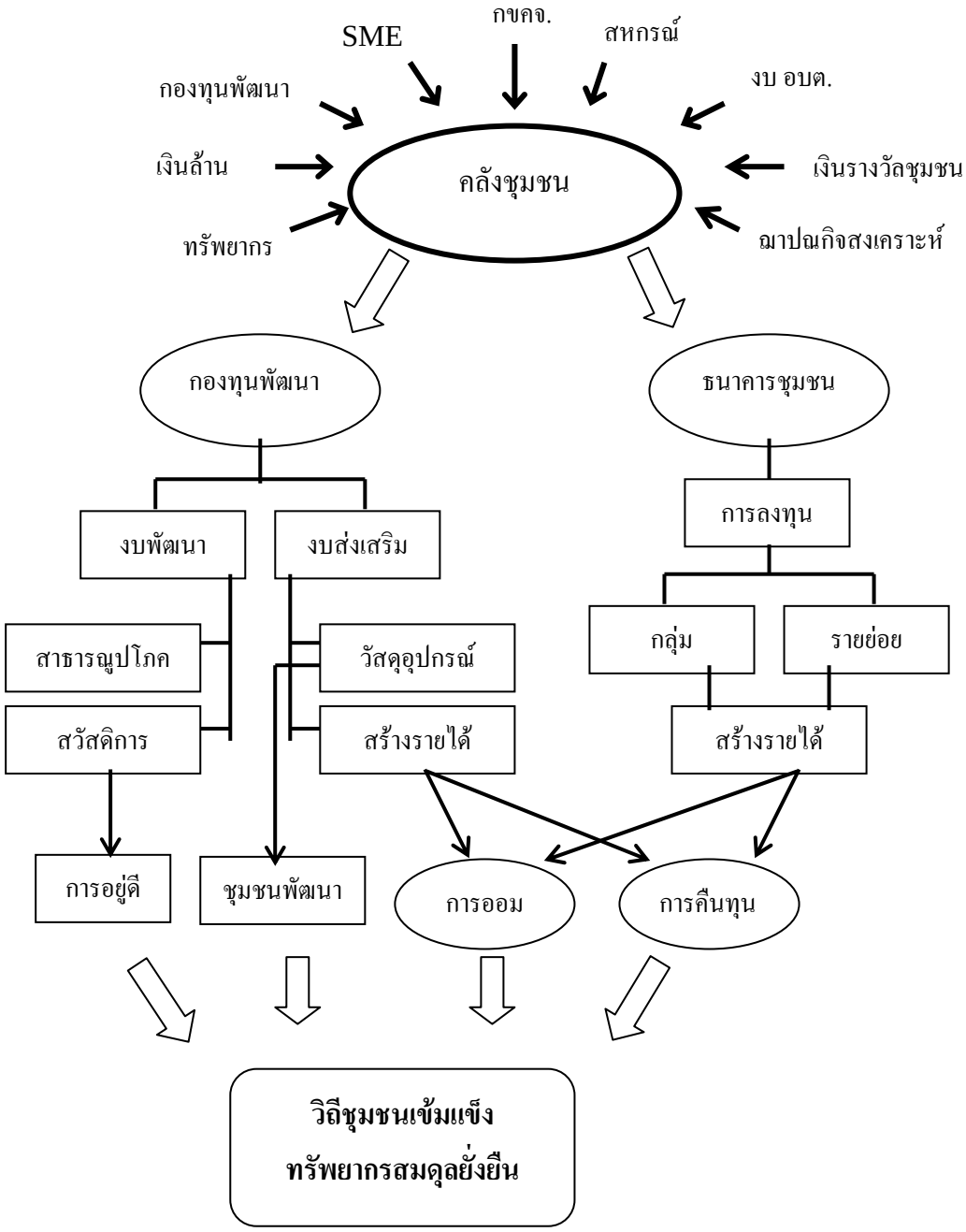
SME
กขคจ.
สหกรณ์
กองทุนพัฒนา
งบ อบต.
เงินล้าน
เงินรางวัลชุมชน
ทรัพยากร
ฌาปณกิจสงเคราะห์
คลังชุมชน
กองทุนพัฒนา
ธนาคารชุมชน
งบพัฒนา
งบส่งเสริม
การลงทุน
สาธารณูปโภค
วัสดุอุปกรณ์
กลุ่ม
รายย่อย
สวัสดิการ
สร้างรายได้
สร้างรายได้
การอยู่ดี
ชุมชนพัฒนา
การออม
การคืนทุน
วิถีชุมชนเข้มแข็ง
ทรัพยากรสมดุลยั่งยืน

ตัวอย่างแนวทางในการพัฒนา

พื้นที่ทำกิน (บอกว่า...มีพื้นที่อยู่น้อย)

ข้อเท็จจริง - ใช้ประโยชน์จริงหรือไม่ ทำอย่างไรจึงจะให้เกิดการใช้ประโยชน์
- ใช้ประโยชน์มาก/น้อยอย่างไร ทำอย่างไรให้เกิดการใช้ประโยชน์เต็มที่
- มีการใช้ประโยชน์อะไรบ้าง ข้อมูลผลผลิตมีอะไรบ้าง

การจัดโครงสร้างการเกษตร แบบพึ่งตนเอง เศรษฐกิจพอเพียง

การจัดการ – การส่งเสริม → การผลิต หลากหลาย
→ การแปรรูป
→ การจัดการผลิต ตลาด

การบริหาร – การจัดการ – การวางแผน
→ พอกิน พอใช้
→ แลกเปลี่ยน เกื้อกูล
→ เหลือ – จัดกลุ่ม – ขาย – แปรรูป

ป่า – ทรัพยากร

→ แหล่งอาหาร
→ แหล่งเสริมรายได้ : หน่อ เห็ด ปลา มะมื่น ส้มป่อย
→ แหล่งเสริมอาชีพ

- การท่องเที่ยว
- เลี้ยงหมูป่า
- ปุ๋ยธรรมชาติ
- สมุนไพร
- ค่ายสิ่งแวดล้อม แหล่งเรียนรู้
- เลี้ยงผึ้งธรรมชาติ
- หัตถกรรม หวาย ไผ่
- ฯลฯ

อาชีพเสริมอื่น ๆ

- การเลี้ยงสัตว์ วัว หมู ไก่
- การเลี้ยงกบ
- กล้วยอบ
- น้ำพริกกบ

ข้อสรุปในการดำเนินการตามวิธีการและกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในช่วงของการดำเนินงานจะเป็นการดำเนินโดยหัวหน้าโครงการเป็นหลักเพราะสถานการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องภายในชุมชนได้ส่งผลกระทบต่อการทำงานทำให้ช่วงหลังทางหัวหน้าโครงการมาเน้นการมีส่วนร่วมในกลุ่มเยาวชนเป็นหลัก สิ่งที่หัวหน้าโครงการได้เรียนรู้ในการดำเนินโครงการฯ คือการจัดการความขัดแย้งและการบริหารความขัดแย้ง โดยการจัดความสัมพันธ์ใหม่ภายใต้การดึงเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมและสร้างพื้นที่การแลกเปลี่ยนผ่านกลุ่มเยาวชนซึ่งจะเห็นได้ผู้ปกครองของเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆของกลุ่มเยาวชนและนำไปสู่การพูดคุยและหาข้อตกลงร่วมในการประชุมกำหนดแผนการพัฒนาในข้างตนเพื่อวางอนาคตร่วมกัน

บทที่ 4
ผลการดำเนินงาน

1.บริบทชุมชน

การตั้งถิ่นฐานและบริบทชุมชนบ้านป่าสักงาม บ้านป่าสักงามเป็นหมู่บ้านหนึ่งตั้งอยู่ในเขตตำบลลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งอยู่เหนืออ่างเก็บน้ำแม่กวงอุดมธารา ห่างจากอำเภอดอยสะเก็ดไปยังสันอ่างเก็บน้ำแม่กวงอุดมธารา สภาพพื้นที่บ้านป่าสักงามเป็นพื้นที่ราบและที่ลาดเชิงเขา บนพื้นที่สูงเหนือจากระดับน้ำทะเลประมาณ 400 เมตร อยู่ระหว่างแนวเขาด้านตะวันออกและตะวันตกของหมู่บ้าน โดยแนวเขามีลักษณะทอดตัวในทิศเหนือ-ใต้ ยอดเขาสูงสุดอยู่ในแนวเขาด้านทิศตะวันออกของหมู่บ้าน มีความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 984 เมตร และยอดเขาสูงในด้านทิศตะวันตกของหมู่บ้านมีความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 925 เมตร สภาพพื้นที่ชุมชนบ้านป่าสักงามล้อมรอบด้วยเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าขุนแม่กวงที่อุดมสมบูรณ์ มีไม้ใหญ่เบียดเสียดรกทึบประกอบด้วยพันธุ์ไม้นานาชนิดซึ่งมีเนื้อที่โดยประมาณ 31,875 ไร่ หรือประมาณ 51 ตารางกิโลเมตร พื้นที่บ้านป่าสักงามมีประมาณ 500ไร่ มีลักษณะเป็นที่ราบและที่ลาดเชิงเขาบนพื้นที่สูงเหนือจากระดับน้ำทะเลประมาณ 520 เมตร อันเป็นแหล่งต้นน้ำที่มีห้วยคังรองรับน้ำไหลลงสู่อ่างเก็บน้ำแม่กวงอุดมธารา บ้านป่าสักงามจึงมีความสำคัญในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรต้นน้ำลำธาร

จำนวนประชากร จากการสำรวจสมาชิกในครัวเรือน ของชุมชนบ้านป่าสักงาม พบว่า บ้านป่าสักงามมีจำนวนครัวเรือน 92 ครัวเรือน มีจำนวนครอบครัว 102 ครอบครัว 4 ชาย 176 คน หญิง 174 คน

ขนาด และอาณาเขต บ้านป่าสักงามมีขอบเขตการปกครองประมาณ 112 ตารางกิโลเมตร หรือ ประมาณ 70,000 ไร่ มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อ	อำเภอแม่แตง และอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่
ทิศใต้	ติดต่อ	เขื่อนแม่กวงอุดมธารา ตำบลลวงเหนือ จังหวัดเชียงใหม่
ทิศตะวันออก	ติดต่อ	อำเภอพร้าว และตำบลป่าเมี่ยง อำเภอดอยสะเก็ด
ทิศตะวันตก	ติดต่อ	อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

ตามคำบอกเล่าของชุมชนทำให้ทราบข้อมูลว่า บ้านป่าสักงามเป็นบ้านเก่าแก่ที่มีอายุประมาณ 800 ปี จากการเล่าสืบต่อกันมาและจากการสันนิษฐานจากหลักฐานต่าง ๆทางประวัติศาสตร์ หมู่บ้านแห่งนี้ชนพื้นเมืองเป็นชาวลัวะหรือละว้า ซึ่งแยกมาจากบ้านป่าแป๋ บ้านผาเด็ง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ (เมืองแกน) ซึ่งถูกพม่ารุกรานจึงอพยพมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่หมู่บ้านป่าสักงาม ซึ่งมีเขตติดต่อกับอำเภอแม่แตง ต่อมามีกษัตริย์พระองค์

หนึ่ง ได้เสด็จผ่านหมู่บ้านป่าสักงามจะบังเอิญหรือเป็นบุญบารมีของบ้านแห่งนี้ พระมเหสีซึ่งทรงพระครรภ์ครบกำหนดประสูติ พระองค์ทรงเห็นว่าเดินทางไปคงไม่ได้ ประกอบกับหมู่บ้านป่าสักงามแห่งนี้ ทำเลที่ตั้งเหมาะสมแก่การตั้งเมืองเพราะเป็นพื้นที่ราบบนภูเขา มีแม่น้ำลำธาร รอบๆหมู่บ้านอุดมสมบูรณ์ไปด้วยพืชพรรณนานาชนิด ประกอบด้วยทางทิศใต้ มีผาสูงชันเป็นแนวยาวตลอดหมู่บ้าน จึงได้ทำการสร้างเมืองขึ้น เพื่อประทับระหว่างประสูต ให้ชื่อว่า “เมืองสามฝั่งแกน” เพราะชนพื้นเมืองอพยพมาจากเมืองแกน อำเภอแม่แตง

เมืองสามฝั่งแกนได้เจริญรุ่งเรืองเป็นเวลาช้านาน จนกระทั่งถูกพม่าซึ่งอยู่ทางทิศเหนือของเมืองรุกรานเผาผลาญจนล่มสลายเหลือแต่ซากปรักหักพัง ซึ่งปัจจุบันยังพอมีหลักฐานหลงเหลืออยู่ เช่น ซากวัดล้าง พระพุทธรูป ฯลฯ ต่อจากนั้นชนเผ่าลัวะที่เคยอาศัยมาก่อนได้รวมกันเป็นปึกแผ่นเกิดเป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ ขึ้นมา ชาวบ้านส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ จึงได้ร่วมกันบูรณปฏิสังขรณ์วัดร้างในหมู่บ้าน เพื่อบำเพ็ญกิจกรรมทางศาสนาและเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจขึ้นในปี พ.ศ. 2462 และได้อัญเชิญพระพุทธรูปซึ่งสร้างด้วยไม้สักจำนวน 1 องค์ ที่มีอยู่ในเวลานั้นมาเป็นพระประธาน ต่อมาในปี พ.ศ. 2518 ชาวบ้านป่าสักงามได้ค้นพบพระพุทธรูปทองสัมฤทธิ์ 1 องค์ ในลำห้วยอุโบสถ ซึ่งสร้างในสมัยเมืองสามฝั่งแกน มีขนาดหน้าตักกว้าง 30 นิ้ว สูง 28 นิ้ว จึงได้อันเชิญมาเป็นพระประธานจนถึงปัจจุบัน จากการให้ข้อมูลของพ่อหลวงปิง ทำให้ทราบว่าเมื่อประมาณ 50 ปีที่ผ่านมาชุมชนสร้างบ้านเรือนมุงหลังคาด้วยใบตองตึง สร้างบ้านเรือนอยู่ใกล้ชิดกัน และส่วนใหญ่เป็นวงศ์ว่านเครือกัน

แผนที่ชุมชนบ้านป่าสักงาม

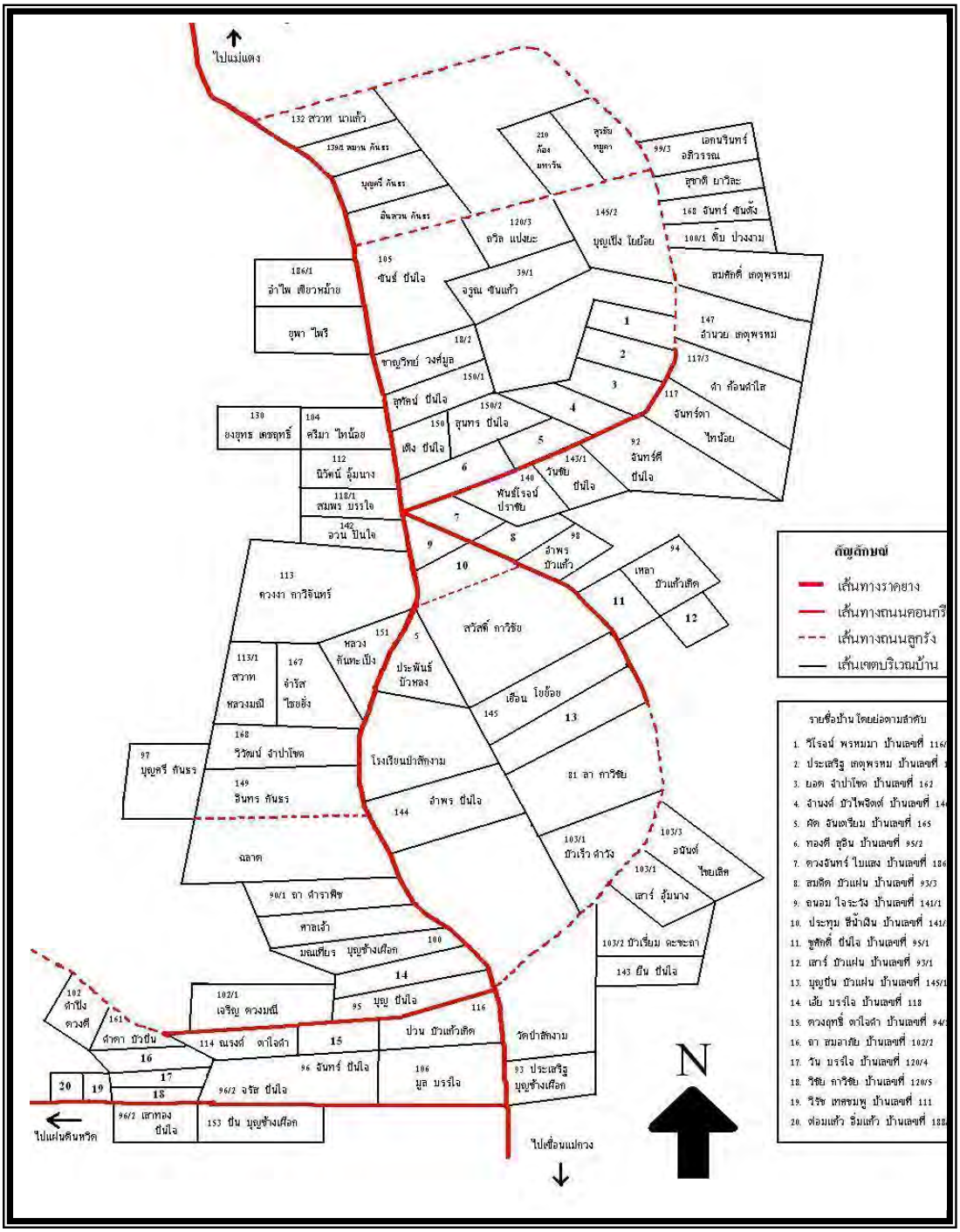

ลักษณะภูมิประเทศ ชุมชนบ้านป่าสักงาม มีลักษณะเป็นพื้นที่ราบกึ่งพื้นที่ลาดเอียงเล็กน้อย อยู่สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 400 เมตร อยู่ระหว่างแนวเขาด้านตะวันออก และตะวันตกของหมู่บ้าน โดยแนวเขามีลักษณะทอดตัวในแนวเหนือ – ใต้ ยอดเขาสูงสุดอยู่ในแนวเขาด้านทิศตะวันออกของหมู่บ้าน มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง

ประมาณ 984 เมตร และยอดเขาสูงในแนวเขาด้านทิศตะวันตกของหมู่บ้าน มัความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 925 เมตร

การคมนาคม จากการให้ข้อมูลของผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนทำให้ทราบว่าเมื่อก่อนชุมชนส่วนใหญ่ใช้การทางเดินเท้า บางครอบครัวก็ใช้การเดินทางและขนข้าวของโดยใช้ช้าง ม้าต่าง วัวต่าง เพื่อการเดินทางเข้าไปในเมืองหรือติดต่อกับผู้คนในที่อื่น ๆโดยใช้เส้นทางใต้เขื่อนแม่กวงฯ แต่ในปัจจุบันการเดินทางเข้าหมู่บ้านป่าสักงาม ใช้เส้นทาง 2 เส้นทาง คือ 1. เดินทางจากเชียงใหม่โดยถนนหลวงแผ่นดินเชียงใหม่ – แม่โจ้ – พร้าว หมายเลข 1001 แยกขวาระหว่างหลักกิโลเมตรที่ 50.5 บ้านป่าไม้แม่หอพระ หรือ สวนป่า อ.อ.ป.แม่หอพระ หมู่บ้านป่าสักงามอยู่จากแยกเป็นระยะทางประมาณ 15 กิโลเมตร เป็นถนนลาดยางตลอดเส้นทาง, 2. เดินทางโดยรถยนต์จากเชียงใหม่สู่ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 118 ถนนเชียงใหม่ – ดอยสะเก็ด – เชียงราย แยกซ้ายไปตามสันอ่างเก็บน้ำแม่กวงอุดมธารา ประมาณ 10 กิโลเมตรและจากสันอ่างเก็บน้ำต้องเดินทางโดยเรือข้ามน้ำไปยังท่าเรือชั่วคราว ระยะประมาณ 5 กิโลเมตร หรือ ใช้เวลาประมาณ 30 นาที

ทรัพยากรน้ำ แหล่งน้ำธรรมชาติ มีแม่น้ำสายหลัก คือ แม่น้ำห้วยดัง มีน้ำใช้ตลอดทั้งปี มีแม่น้ำสายรอง คือ แม่น้ำสายห้วยช้างกั๊ว , ผาปูน,ห้วยกลางบ้าน, มีน้ำใช้ตลอดทั้งปี มีการสร้างฝาย ในหมู่บ้านและมีระบบชลประทาน คืออ่างเก็บน้ำบ้านป่าสักงาม ขนาดบรรจุ 800,000 ลูกบาศก์เมตร อยู่ในบริเวณพื้นที่หมู่บ้านป่าสักงาม ประโยชน์เพื่อใช้ในการอุปโภคบริโภคในครัวเรือ และใช้ในการเกษตร

ทรัพยากรป่าไม้ ป่าต้นน้ำ พื้นที่ 1,000 ไร่ ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของหมู่บ้าน เป็นป่าดงดิบ มีการปลูกหวายเพิ่มเติม เมื่อเดือน มิถุนายน 2542 จำนวน 30,000 ต้น ป่าใช้สอย จำนวน 1,000 ไร่ ตั้งอยู่บริเวณทิศตะวันออกเฉียงเหนือของหมู่บ้าน เป็นป่าเต็งรัง ป่าอื่นๆ พื้นที่ 2,000 ไร่ ตั้งอยู่ทางทิศเหนือและทิศตะวันตกของหมู่บ้าน เป็นป่าเต็งรัง ป่าดงดิบ

สถาบันในชุมชน

1. โรงเรียน มีโรงเรียนบ้านป่าสักงาม สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2503 มีครู 4 คน นักเรียน 33 คน ทำการสอนตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6

2. สถานพยาบาล รับบริการ การรักษาเบื้องต้นที่หน่วยบริการสาธารณสุขหมู่บ้าน

3. สถานที่ประกอบพิธีทางศาสนา วัดป่าสักงาม มีพระสงฆ์ 1 รูป

4. สถานที่ให้บริการข่าวสารชุมชน มีหอประชุมและที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน

กลุ่มองค์กรในชุมชน บ้านป่าสักงาม มีการจัดตั้งอาสาสมัคสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน มีสมาชิก 11 คน วัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ข่าวสารด้านสาธารณสุขให้กับชุมชน มีการรวมกลุ่มผลิตไม้ดอก กลุ่มเลี้ยง กบ และกลุ่มไม้ผล มีวัตถุประสงค์เพื่อ รวบรวมผลผลิตและจัดจำหน่าย

กฎระเบียบชุมชน ในชุมชนบ้านป่าสักงามถ้ามีความขัดแย้งหรือทะเลาะวิวาท จะมีการปรับทั้ง 2 ฝ่าย เป็นจำนวนเงินคนละ 500 บาท ด้านการพัฒนาชุมชน ถ้าสมาชิกในครัวเรือนขาดงานในการพัฒนาหมู่บ้านส่วนรวมปรับ 100 บาท

สภาพความเป็นอยู่ของชุมชน การตั้งบ้านเรือนของชุมชนนั้นตั้งอยู่บนที่พื้นราบบนภูเขาการสร้างบ้านเรือนนั้นจะสร้างเป็นบ้านไม้มุงด้วยกระเบื้องหรือสังกะสี บ้างก็สร้างบ้านสองชั้นส่วนใหญ่จะเป็นบ้านที่ถาวรชุมชนบ้านป่าสักงามจะอยู่ติดกันเนื้อที่อยู่อาศัยไม่มากจะมีคนละ 1 งาน ถึง 1 ไร่เท่านั้นบ้านป่าสักงามมีกี่กลุ่ม ชุมชนบ้านป่าสักงามจะแบ่งการเรียกชื่อ อยู่ 3 อย่างด้วยกันคือ บ้านในจะนับตั้งแต่สำนักงานไฟป่าขึ้นมาจนถึงศาลเจ้าพ่อหลวงคำแดง **บ้านดง** ก็จะนับตั้งแต่เลยศาลเจ้าพ่อหลวงคำแดงขึ้นไปจนถึงป้ายทางเข้าหมู่บ้าน บ้านหล่ายหน้าจะอยู่ทางทิศตะวันออกวัด แต่ทั้งสามชื่อที่เรียกกันก็จะทำกิจกรรมร่วมกันทุกอย่างเพราะวัดโรงเรียนก็ใช้ร่วมกันเพราะเป็นชุมชนเดียวกันเพียงแต่การเรียกชื่อเท่านั้น

เรื่องสาธารณะสุขและสุขภาพ เรื่องสาธารณะสุขนั้นชาวบ้านมีห้องน้ำถูกลักษณะการอยู่การกินที่ถูกต้องขึ้นเพราะได้รับความรู้เรื่องสาธารณะมูลฐาน

การรักษาสุขภาพสุขภาพของคนบ้านป่าสักงามไม่ค่อยเป็นอะไรคงเป็นเพราะอากาศดีสิ่งแวดล้อมที่ดีกินอาหารที่ปลอดสารพิษแต่ถ้าไม่สบายก็คือช่วงที่อากาศเปลี่ยนก็จะมีเป็นไข้หวัดหรือเจ็บป่วยเล็กๆน้อยๆ

การดูแลรักษาสุขภาพ เรื่องของการดูแลสุขภาพของชุมชนบ้านป่าสักงามทางชุมชนมี อ-ส-ม- ที่ช่วยดูแลและแนะนำเรื่องของการดูแลรักษาสุขภาพแต่ถ้าเจ็บไข้เล็กน้อยก็จะหาซื้อยามากินเองโดยไปซื้อที่ศูนย์ขายยาของอ-ส-ม-แต่ถ้าอาการหนักหรือป่วยเป็นโรคเรื้อรังหรือรักษาเองไม่หายก็จะไปรักษาที่โรงพยาบาลแม่แตง

เรื่องสาธารณูปโภค น้ำบริโภคของชาวบ้านนั้นส่วนใหญ่ใช้น้ำอ่างเก็บน้ำที่เหนือหมู่บ้านประมาณ 1 กิโลเพื่อใช้ในครัวเรือนแต่น้ำอ่างนี้จะมีกลิ่นเหม็นเพราะไม่ได้มีถังกรองมีแต่ถังที่เอามาพักไว้และปล่อยใช้เลยแต่ก็มีบางบ้านใช้น้ำจากการตอกบาดาลที่ทางศูนย์ห้วยฮ้องไครัตอกให้และทาง ก-ร-ป-ตอกให้ แหล่งน้ำอีกจุดคือน้ำจากป่าซับน้ำและแหล่งน้ำห้วยธรรมชาติเรื่องของความเพียงพอนั้นไม่เพียงพอเพราะน้ำอ่างเก็บนั้นเมื่อถึงเดือนมีนาคม เมษายน นั้นน้ำอ่างก็จะแห้งและมีกลิ่นเหม็นขุ่นข้น วิธีการแก้ปัญหาเมื่อน้ำไม่เพียงพอเมื่อน้ำไม่พอชาวบ้ายก็จะรู้เพราะจุดนี้มีคนดูแลอยู่และชาวบ้านก็จะรู้เพราะน้ำจะขุ่นจะใช้น้ำกันเฉพาะใช้ในการอาบและใช้ในครัวเรือนบางครอบครัวก็สร้างถังเก็บน้ำด้วยท่อโดยการเอามาต่อและฉาบด้วยปูน

แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร จุดที่ 1 คือห้วยคังที่ทางชลประทานของศูนย์ห้วยฮ้องไครัสร้างให้อยู่เหนือ ของพื้นที่ๆใช้ทำกิน 3 ก-ม-เพราะทางนักวิชาการได้เอาน้ำไปวิจัยแล้วว่านำไปใช้ในการเกษตรได้เพราะไม่เป็นหินปูน

จุดที่ 2 เป็นแหล่งน้ำที่ออกมาจากป่าซับน้ำนำไปใช้ในการเกษตรไม่ค่อยดีเพราะเป็นน้ำที่มีหินปูนแม้แต่นำมาใช้ในครัวเรือนก็มีปัญหาคือท่อจะตัน การแก้ปัญหาเมื่อน้ำทำการเกษตรไม่พอ เมือใกล้ถึงฤดูแล้งชาวบ้านก็จะปลูกพืชที่ใช้น้ำน้อยบางครอบครัวก็จะหยุดทำเพื่อจะไปทำเมื่อถึงฤดูฝน

เรื่องโทรศัพท์ โทรศัพท์บ้านป่าสักงามใช้โทรศัพท์จานดาวเทียม ลงตั้งที่บ้านของนาย บุญ ปันใจและต่อสายไปตั้งตู้ที่หน้าโรงเรียนที่บ้านนั้นถ้าใครโทรมาจะมีคนที่ดูแลไปบอกโดยจะเสียค่าบอก 10 บาทส่วนที่หน้าโรงเรียนเป็นตู้หยอดเหรียญแต่ ปัจจุบันชาวบ้านจะใช้โทรศัพท์มือถือมากเพราะสะดวกและเป็นส่วนตัว

สถานีอานามัยสถานีอานามัยบ้านป่าสักงามไม่มีเพราะชุมชนมีจำนวนประชากรน้อยทางราชการจึงไม้มาตั้งเมื่อชาวบ้านเจ็บป่วยก็จะไปใช้บริการที่โรงพยาบาลแม่แตง แต่ที่หมู่บ้านมี อ ส ม ช่วยดูแลด้วย

ไฟฟ้า ไฟฟ้าบ้านป่าสักงามเมื่อก่อนใช้ไฟฟ้าพลังน้ำซึ่งก็มีปัญหาหลายอย่างเช่นแผงไฟฟ้าไหม้ น้ำไม่พอ น้ำเป็นหินปูน ปัจจุบันนี้บ้านป่าสักงามใช้ไฟฟ้าภูมิภาคซึ่งทำให้ชาวบ้านสะดวกสบายดีขึ้น

เรื่องอาชีพ อาชีพของคนบ้านป่าสักงาม ,รับจ้างถางป่าให้ อ .อ .ป. ,รับจ้างชลประทาน,รับจ้างโครงการป่าขุนแม่กวง,รับจ้างทั่วไปทั้งในหมู่บ้านและนอกบ้าน

เรื่องการเกษตรกรรม ชาวบ้านมีพื้นที่ทำการเกษตรคนละ 1 ไร่ถึง 3 ไร่บางคนปลูก ลำไย กล้วย บางรายในปัจจุบันปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์สิบกว่าราย วิธีการปลูกโดยมีนายทุนจากข้างนอกเข้ามาติดต่อกับคนในหมู่บ้าน คือนายนิวัฒน์ อุ้มนาง โดยให้ราคาประกัน ก . ก . ละ 2.40 บาทแต่การทำการเกษตรนี้นั้นทางนายทุนจะเอารถไถมาไถพรวนในราคา ไร่ละ 200 บาท เมล็ดพันธ์ ปุ๋ย ยา ก็จะเอามาให้ก่อนถ้าได้ขายเมื่อไรก็จะคิดเอาเงิน ค่ารถไถ ค่าเมล็ดพันธ์ ค่าปุ๋ย ค่ายา คืนเมื่อขายข้าวโพดแล้ว

เรื่องประเพณี

1 เดือน มกราคม ประเพณี เดือน สี่ เป็ง
2 เดือน กุมภาพันธ์ ประเพณี เลี้ยง ผี (ศาลเจ้าพ่อหลวงคำแดง)
3 เดือน เมษายน ประเพณี สงกรานต์
4 เดือน มิถุนายน ประเพณี สงน้ำพระธาตุ
เลี้ยงผี (ศาลเจ้าพ่อหลวงคำแดง)
5 เดือน สิงหาคม ประเพณี เข้าพรรษา
6 เดือน ตุลาคม ประเพณี 12 เป็ง (ทำบุญให้ผู้ที่ตายไป)
ประเพณี ออกพรรษา
7 เดือน พฤศจิกายน ประเพณี สลากพัตร์ เดือนยี่เป็ง

เรื่องวัฒนธรรม ชุมชนบ้านป่าสักงามนั้นมีอายุมากกว่า 200 ปีดั่งนั้นการดำรงชีวิตของคนบ้านป่าสักงามจึงต้องอาศัยพึ่งพาและพึ่งพิงป่าเป็นทั้งที่อยู่อาศัยเป็นแหล่งอาหารยารักษาโรคและเป็นแหล่งอาชีพ

ที่อยู่อาศัย คือการสร้างบ้านเรือนโดยอาศัยวัสดุจากป่า เช่นไม้ ไม้ไผ่ เป็นโครงสร้าง หลังคา มุงด้วยใบตองตึง และหญ้าคา

แหล่งอาหาร ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันชาวบ้านยังไปเก็บไปหาของป่าเพื่อเป็นอาหารที่ขึ้นในป่าตามฤดูการเช่น เห็ด หน่อไม้ ผักหวาน ผักกูด ผักหนาม ผักลิงแลว ลิงลาว สัตว์ป่า และแมลง ฯ

ยารักษาโรคคือชุมชนบ้านป่าสักงามอยู่ห่างไกลกับชุมชนอื่นประกอบกับทางคมนาคมยากลำบากและไกลโรงพยาบาลจึงใช้ยาสมุนไพรที่มีอยู่ในป่ารักษาโรค หรือเจ็บไข้ได้ป่วยจนถึงปัจจุบันนี้ก็ยังใช้กันอยู่เพราะสมุนไพรในป่าบ้านป่าสักงามที่ทาง หมอเมืองหรือหรือ แพทย์แผนไทย รวบรวมได้อยู่ 150 ชนิดเป็นแหล่งอาชีพในพื้นที่ป่าที่อุดมสมบูรณ์ที่มีทั้งแหล่งอาหารและยารักษาโรคนั้นเมื่อชาวบ้านเก็บและเก็บกินแล้วในส่วนที่เหลือชาวบ้านยังนำมาขายเพื่อเป็นอาชีพได้ เช่น หน่อไม้ เห็ด ผักหวาน แมลง ประเภทไม้ หรือไม้ไผ่ก็นำมาจักสานใช้ในครัวเรือนและขายในชุมชน

2. บทเรียนประสบการณ์ชุมชน

บ้านป่าสักงาม ตำบลลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ วิถีชีวิตชุมชนบ้านป่าสักงามเมื่ออดีตที่ผ่านมาชาวบ้านมีอาชีพตัดไม้ขายเพราะบ้านป่าสักงามเป็นแหล่งไม้สักที่มีมากโดยชาวบ้านจะรับจ้างตัดไม้ให้นายทุนที่สัมปทานเข้ามาตัดไม้โรงเลื่อยและใช้ช้างในการชักลากการทำไม้ก็จ้างชาวบ้านเป็นคนตัดต่อมาก็มีหน่วยงานของ อ.อ.ป เข้ามาสัมปทานตัดไม้และทำแปลงปลูกไม้สักโดยการจ้างชาวบ้านป่าสักงามในการตัดไม้และแผ้วถางพื้นที่ส่วนหนึ่งที่ทำให้ชาวบ้านที่ตัดไม้และเลื่อยไม้ขายได้เรียนรู้ที่จะทำไม้ได้มากขึ้นเมื่อก่อนการทำไม้ก็มี เลื่อยมือ ขวาน ที่ใช้ในการทำไม้แต่ก่อนชาวบ้านก็มีอาชีพทำไม้ขายเหมือนกันแต่ได้เรียนรู้การทำไม้ที่จะเอาไปแกะสลักโดยทางคนบ้านแม่โป่งขึ้นมาเอาไม้ที่บ้านป่าสักงามไปขายต่อมาที่ชาวบ้านเริ่มทำเพราะมีเจ้าหน้าที่ตำรวจจากข้างล่างมาจ้างให้ชาวบ้านทำขายให้ในราคาลำละ 2.500 บาทและจ้างรถของชาวบ้านใส่ไปส่งให้จนถึงที่เมื่อทำบ่อยๆก็รู้จักที่จะเอาไม้ไปขายเองบ้างทีนี้ก็ติดต่อขายเองและจ้างตำรวจมาคุมเพื่อเอาไม้ไปส่งให้ถึงที่แต่การทำไม้แกะสลักก็ถูกจับระหว่างทางที่เอาไม้ไปส่งบ้างในป่าบ้างจนตำรวจที่เป็นนายทุนโดนจับบ้างโดนย้ายเมื่อไม่มีนายทุนพวกนี้การทำไม้แกะสลักก็เลิกกันไปแต่ในการเลิกครั้งนี้กับมีความคิดขึ้นมาที่จะทำอย่างอื่นในเมื่อทางหน่วยงาน อ.อ.ปได้นำเอาเครื่องยนต์ หรือเลื่อยโซ่เข้ามาทำการตัดไม้และจ้างชาวบ้านเป็นคนทำการตัดสามารถตัดได้วันละหลายต้นประกอบกับชาวบ้านเริ่มคิดขึ้นมาว่าถ้าเรามัวแต่ไปรับจ้างเขาได้น้อยแต่ถ้าเราทำเองบ้างคงได้เงินเยอะดีกว่าไปรับจ้างเขา พี่จูเล่าว่าเลื่อยโซ่นั้นพี่จูเป็นคนแรกที่นำเข้ามา

ในบ้านป่าสักงามเมื่อซื้อมาครั้งแรกก็ใช้ในการตัดไม้ฟืนขายครึ่งลำรถกระบะขายในราคาลำละ 250 บาท แต่ถ้าเอาไปขายที่ข้างล่างคือในบริเวณตัวอำเภอขายลำละ 400-500 บาทช่วงนั้นเขื่อนยังไม่ปิดถนนยังผ่านไปตัวอำเภอได้เมื่อทำอย่างนี้ได้สักพักก็ลองที่จะคิดทำให้เปลี่ยนเป็นการแปรรูปก็ทำแต่ทำอย่างไรใช้ไม่ได้ เพราะการที่จะทำให้ไม้ที่จะทำให้ได้ขนาดตามที่ต้องการจะต้องมีวิธีการตะไบเขี้ยวเลื้อยและการจับเลื้อยด้วย เมื่อเป็นอย่างนี้พี่จูจึงส่งน้องเขยไปเรียนวิธีการเลื่อยไม้ที่ จ.แพร่เมื่อกลับมาแล้วก็มาสอนต่อกับพี่จูแต่เมื่อทำไปทำมาพี่จูกลับมีความชำนาญกว่าคนที่ไปเรียนมาและเป็นคนที่แปรรูปไม้ได้สวยมากและทำเงินได้มากเมื่อเป็นอย่างนี้ต่อมาเริ่มเลียนแบบกันตอนนั้นเครื่องยนต์เลื่อยไม้มีประมาณ 40 กว่าเครื่องเพราะบางคนมี 3 -2 เครื่องในการทำไม้ต้องใช้คนมากดั่งนั้นในหนึ่งเครื่องจึงใช้คน 4 คนเป็นหลัก แต่ถ้าทางที่ไปเลื่อยไม้มีหลายทางและระยะทางไกลก็เพิ่มจำนวนคนตามความเหมาะสมเมื่อมีเครื่องยนต์มาช่วยทุ่นแรงและทำได้เร็วการทำไม้หรือสร้างบ้านขายแบบเมื่อก่อนก็เปลี่ยนไป คือเมื่อก่อนจะทำบ้านขายต้องใช้เวลา 3 เดือนกว่าจะได้หลังหนึ่งเมื่อถึงตอนที่มีเครื่องเดือนเดียว 3 หลังจะทำอย่างนี้ไว้ถ้ามีพ่อค้าจากข้างล่างขึ้นมาซื้อเขาก็จะมาเลือกเอาว่าชอบแบบไหนแล้วแต่ละหลังราคาก็จะแตกต่างกันขึ้นอยู่กับว่าจะเอาเสา 9 ต้นหรือ 12 ต้นบางทีก็จะสั่งตามที่ต้องการและวางเงินมัดจำไว้และนัดวันที่จะขึ้นมาเอาดั่งนั้นช่วงนั้นทำให้มีรายได้วันละ 1.000-ถึง 10.000 บาท การทำไม้ขายในช่วงนี้ไม่ใช่แต่จะสร้างบ้านขายอย่างเดียวแปลรูปขายตามที่พ่อค้าที่มาจากข้างล่างที่เป็นนายทุนสั่งเมื่อทำอย่างนี้ทำให้มีเงินเมื่อมีเงินก็ไม่เก็บกับไปเที่ยวตามร้านอาหารคือเวลาที่นายทุนบอกให้เอาไม้ไปส่งก็จะเอาไปส่งเมื่อได้เงินแล้วกับไม่ยอมกลับบ้านแวะกินเหล้าตามร้านอาหารเวลากินเหล้าขาวไม่รู้จักกินเหล้าฝรั่งขวดเป็นพันๆแค่นั้นยังไม่พอยังใจใหญ่ให้ทิพนักร้องคืนหนึ่ง 5.000 บาทเท่านั้นยังไม่พอเมื่อเที่ยวแล้วยังไปนอนที่บ้านที่เขาขายบริการ คืนนั้นเงินที่ได้จากการเอาไม้ไปขายหมดตอนเช้าจะกลับก็แวะไปเอาเงินล่วงหน้าที่นายทุนเพื่อที่จะเอาไปซื้อน้ำมันและกับข้าวเพื่อทำงานต่อเมื่อกลับแล้วบ้านยังไม่ได้เข้าแวะเข้าป่าเลื่อยไม้กันต่อแต่ตอนขากลับก็ต้องจ่ายค่าซื้อทางกลับให้กับเจ้าหน้าที่ ตำรวจ-แวะจ่ายเจ้าที่ป่าไม้ในเมื่อการทำผิดกฎหมายก็ต้องมีการถูกจับและบ่อยกันมากจนอัยการเป็นที่รู้จักและคุ้นเคยกันดี บางครั้งศาลตัดสินคดีความว่าแค่ปรับแต่เงินไม่พอก็จะยืมเงินของอัยการออกก่อนแล้ววันหลังก็จะเอามาคืนและเป็นอย่างนี้เป็นประจำ จนถึงปี พ.ศ 2535 เขื่อนแม่กวงเริ่มทำการปิดเขื่อนเพื่อเก็บน้ำทำให้การแปลรูปขายยากต่อการเอาไปขายที่ข้างล่างเพราะถนนตัดขาดแต่ยังไม่เลิกตอนนี้ทางพี่จูไม่รู้ไปเห็นการทำเรือนแพมามีความคิดที่จะทำเรือนแพก็เริ่มไปตัดไม้ไผ่มาทำบวบและทำให้ลอยน้ำเพื่อขึ้นโครงสร้างตบแต่งจนเป็นเรือนแพแล้วเปิดขายของ ทีนี้ทายทุนเดิมและแขกที่มาเที่ยวติดใจก็มาสั่งทำเรือนแพชาวบ้านก็เปลี่ยนมาทำเรือนแพขายอีกบางรายก็ทำและเปิดขายของเองก็มี ปี 35นี้เองทางหน้าที่ป่าไม้ก็ได้เข้ามาอยู่ที่บ้านป่าสักงามเพื่อป้องกันการตัดไม้ แต่ว่าการมาครั้งนี้ทางชาวบ้านยังตัดไม้และทำเรือนแพได้อยู่โดยเป็นที่รู้กันว่าเป็นการป้องกันและเริ่มมีหน่วยงานเข้ามาอีกคือทางหน่วยงานป่าไม้ได้เข้ามาทำถนนบดอัด

ลูกรังตั้งแต่ท่าเรือจนถึงปากทางพอปี พ.ศ 2536 ก็มีเจ้าหน้าที่ทหารเข้ามาอยู่ที่บ้านป่าสักงามโดยที่ชาวบ้านไม่ทันตั้งตัวกันเลยพอตื่นเช้าขึ้นมาเจ้าหน้าที่ก็เต็มทั้งหมู่บ้านและไปคุยกับพ่อหลวงถึงการมาในครั้งนี้ว่าได้เข้ามาเพื่อป้องปรามการตัดไม้เพราะบ้านป่าสักงามดังมากในเรื่องการตัดไม้และเป็นแหล่งที่ทรัพยากรยังพอหลงเหลืออยู่และให้ชาวบ้านหยุดตัดไม้ในการมาแบบกระทันหันทำให้ชาวบ้านตั้งตัวไม่ทันบางคนมัวแต่ทำไม้ขายทำบ้านขายจึงไม่ได้อยู่บ้านที่ดีเมื่อเจ้าหน้าที่ทหารมาทำให้ความเป็นอยู่ของชาวบ้านเริ่มเดือดร้อนคือมันกระทันหันเกินที่ชาวบ้านจะตั้งตัวทันดังนั้นชาวบ้านเริ่มออกจากหมู่บ้านไปทำงานที่กาดสวนแก้วบ้างไปทำงานก่อสร้างที่ อ.สะเมิงไปทำงานก่อสร้างในตัวเมืองรับจ้างถางป่าให้ อ.อ.ป และทำงานเป็นลูกจ้างไฟป่าเฉพาะเดือน มีนาคม-เมษายนและรับจ้างงานของป่าไม้ วันละ 80 บาทแค่ 3 เดือนเท่านั้นก็หมดงบประมาณชาวบ้านก็ต้องหางานใหม่ทำแต่ก็ยังมีชุดพี่จูยังไม่เลิกเลยทีเดียวในเมื่อตัดในบ้านไม่ได้ก็ไปรับจ้างเลื้อยที่ อ.แม่ฮ่องสอนแต่ไปได้ไม่นานก็ต้องกลับมาเพราะโดนเจ้าหน้าที่ไล่เพราะช่วงนั้นเป็นช่วงประกาศปิดป่าด้วยบางคนไปรับจ้างเลื้อยไม้ถึง จ.อยุธยาช่วงนี้เป็นช่วงที่ลำบากมากสำหรับบ้านป่าสักงามในช่วงนั้นชาวนั้นที่ๆจะทำการเกษตรปลูกผักก็ไม่มีอีกอย่างชาวบ้านไม่เคยทำการเกษตรพื้นฐานคืออาชีพรับจ้างตัดไม้และเลื้อยไม้ขาย

ปีพ.ศ 2537 ทางโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ้องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริได้มีโครงการที่จะจัดพื้นที่ทำกินให้กับชาวบ้านโดยการสร้างอ่างเก็บน้ำที่อยู่ทางเหนือหมู่บ้านการสร้างอ่างโดยชลประทานเขื่อนแม่กวงต่อจากนั้นพัฒนาที่ดินของศูนย์มาสำรวจพื้นที่ๆจะเปิดให้กับชาวบ้านแล้วทำการเปิดป่าบริเวณทางทิศตะวันออกของหมู่บ้านซึ่งเป็นป่าดินลูกรังเมื่อสร้างอ่างและเดินท่อมาใช้ในหมู่บ้านโดยการทำถังพักน้ำ 3 จุดคือบ้านดง โรงเรียน และหน้าศาลเจ้าพ่อหลวงคำแดงแล้ว ทีนี้ทางชลประทานห้วยฮ้องไคร้ก็จะเอาน้ำอ่างไปใช้ในพื้นที่เปิดให้ชาวบ้านแต่การทำบ่อพักน้ำกับมีปัญหาคือช่างที่ทำให้คนบ้านป่าสักงามที่ไม่มีความรู้ในการอ่านแบบคุมงานก่อสร้างบ่อพักน้ำเพื่อเอาใช้ในการเกษตรปรากฏว่าบ่อที่หนึ่งต่ำกว่าบ่ออีก 3 บ่อที่รอรับน้ำจากบ่อที่หนึ่งระหว่างรอการแก้ไขเรื่องระบบน้ำนั้นเมื่อถึงเวลาก่อนฝนทางศูนย์ก็จะเอากล้าพันธ์ไม้ต่างๆมาให้ชาวบ้านแต่การมาให้โดยให้เกษตรตำบลเป็นคนจัดให้มีเยอะแยะหลายอย่างเช่น มะม่วง มะนาว ส้มโอ ลำไย กระท้อน ขนุน รวมถึงต้นสิบสองปันนาตอนนั้นเกษตรทฤษฎีใหม่ 30 -30-30-10 และเริ่มที่จะมีกลุ่มขึ้นมาเช่น

1 กลุ่ม เลี้ยงปลา
2 กลุ่ม เลี้ยงเป็ด
3 กลุ่ม เลี้ยงไก่
4 กลุ่ม เลี้ยงวัว
5 กลุ่ม เลี้ยงหมู
6 กลุ่ม เพาะเห็ด

7 กลุ่ม เลี้ยงปลาในกะชัง

8 กลุ่ม เลี้ยงกบ

9 กลุ่ม ปลูกดอกบัวสวรรค์

ตั้งแต่ ปี 37 –ปี40 ที่ทางศูนย์ได้ส่งเสริมชาวบ้านให้ทำการเกษตรและทำอาชีพเสริม ชาวบ้านก็ทำทุกอย่างแต่ไม่ประสบผลสำเร็จเพราะชาวบ้านขาดความรู้เรื่องของการเกษตร และการเลี้ยงสัตว์การส่งเสริมก็คือทำให้พ้นไปเป็นปีๆเมื่อชาวบ้านทำการเพราะปลูกมีปัญหา เจ้าหน้าที่ๆดินก็ไม่เข้ามาเป็นที่ปรึกษาปล่อยให้ชาวบ้านลองผิดลองถูกแทนที่จะเป็นการ แก้ปัญหาแต่กับสร้างภาระหนี้สินให้กับชาวบ้านเพราะของบางอย่างที่ทางศูนย์ให้มา บางอย่างต้องทำสัญญาที่จะต้องคืนเป็นตัวเงินและยังมีเรื่องที่ชาวบ้านยังต้องจดจำโดยทาง เกษตรตำบลได้สั่งให้ชาวบ้านเพาะกล้าไหลขายให้แต่ไม่ได้ให้เงินแต่เป็นการให้ข้าวสารแทน เงินโดยให้พ่อหลวงคำปิงเซ็นต์เป็นเงินกู้แต่เมื่อเพาะกล้าไหลแล้วก็ไม่มาเอาต่อมาให้ ชาวบ้านเพาะกล้าชะอมอีกให้ชาวบ้านเพาะขายให้ในราคาต้นละ 5 บาทแต่เมื่อมีงบประมาณ ซื้อกล้าชะอมให้ชาวบ้านเขาเอามาขายคืนให้ในราคา 15 บาททั้งๆยังไม่ได้เคลื่อนย้ายเลยก็ เป็นอย่างนี้มาตลอดเพราะเป็นโครงการพระราชดำริตอนนั้นหน่วยงานส่งเสริมที่จะเข้ามา จะต้องผ่านศูนย์ไม่ว่า เกษตร ปศุสัตว์ ประมง พัฒนาที่ดิน ต่อจากนี้มีกองทุนสหกรณ์ไฟฟ้า เงิน ก.ข.ค.จ เข้ามาอีกชาวบ้านก็กู้มาลงทุนกันต่างๆนา เมื่อทำอย่างนี้แล้วยังแก้ปัญหายัง ไม่ได้ตอนนี้ก็มีโครงการตามแนวพระราชดำริคือรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงปี พ.ศ 2541 ตอนนั้นทางทีมงานของโครงการพระราชดำริมีอยู่ 3 คนๆที่ 1 อาจารย์คณิต 2 อาจารย์ มโนพัส 3 อาจารย์ ชะลอศักดิ์ ที่จะเข้ามาช่วยแก้ไขปัญหาของหมู่บ้านในเรื่องของการ จัดสรรที่ดินทำกินของชาวบ้านแต่ก่อนที่จะแบ่งที่ดินต้องหาข้อมูลของหมู่บ้านโดยการให้พ่อ หลวงคัดเลือกกลุ่มแกนนำ 16 คนมานั่งทำข้อมูลบริบทในหมู่บ้านและสภาพปัญหาการหา ข้อมูลจะแบ่งกันโดยกันรับผิดชอบ 1 คนต่อ 6 ครอบครัวจะเอาข้อมูลต่างๆมารวมกันอาทิตย์ ละ 1 ครั้งทำอย่างนี้มาจนถึงเวลา 3 เดือนจึงสรุปข้อมูลได้ทั้งหมดเมื่อถึงตอนนี้ได้คืนข้อมูลให้ ชาวบ้านทราบแล้วจึงพากันไปดูพื้นที่ๆจะทำการเปิดเพื่อแบ่งให้ชาวบ้านโดยไปดู 3 จุด ด้วยกันคือจุกที่ 1 ทุ่งป่าแขมเพราะเป็นที่นาเก่าที่ทางบริษัทแผ่นดินหวิดสัมปทานและยกเลิก ไปเมื่อประกาศเป็นพื้นที่โครงการพระราชดำริ จุดนี้ถ้าเอาน้ำมาไกลมากถึง 5 กิโลเมตรจุดที่ 2 คือใต้บริเวณที่สร้างอ่างเก็บน้ำหรือติดกับป่าซับน้ำจุดนี้ต้นไม้หนาแน่นและติดป่าซับน้ำถ้า เปิดป่าจุดนี้น้ำคงต้องแห้ง จุดที่ 3 คือสวนเก่าบริเวณข้างล่างแผ่นดินหวิด แต่จุดนี้สภาพดิน เป็นหินปูนแต่เขาบอกว่าไม่เป็นไรเพราะเรามีพัฒนาที่ดินที่คอยเป็นที่ปรึกษาแต่ไม่เห็นมาให้ คำปรึกษาเลย และจุดนี้สามารถเอาน้ำจากห้วยคังมาใช้ในการเกษตร เมื่อได้ที่ดินต่อมามี การประชุมวางแผนในการปลูกคือการปลูกพืชล้มลุกพืชไม้ยืนต้นทุกอย่างที่ชาวบ้านต้องการ ก็จะจัดให้ ทั้งเมล็ดพันธ์ ต้นกล้า และระบบน้ำจุดนี้ก็เกิดกลุ่มขึ้นคือป่าเพื่อชีวิต ตั้งแต่ปี 41-42 มีโครงการปลูกป่าเสริมของโครงการป่าขุนแม่กวงส่วนพื้นที่ข้างล่างที่เหลือที่ๆแบ่งให้ ชาวบ้านและที่ติดกับลำห้วยก็ทำเป็นที่พักและที่ใช้ประชุมและเป็นที่ท่องเที่ยว และเกิดเป็น

ค่ายสิ่งแวดล้อม กลุ่มพิทักษ์ป่า กลุ่มเกษตร กลุ่มปุ๋ย กลุ่มหมูป่า กลุ่มจักสาน ต่อมามีไฟฟ้าภูมิภาคเข้ามา ก.ร.ป.กลางมาตอกน้ำบาดาล ให้และทางน.ท.พ. (ทหารพัฒนามาทำทาง) เรื่องเงินกองทุนเข้ามาอีกเงิน ธ.ก.ส สัจจะ กองทุนเงินล้าน และโลกสีเขียว ได้มา 100.000 บาท ต่อจากนี้การพัฒนาของ อ.บ.ต ก็จะพัฒนาเรื่องของเส้นทางคมนาคมในหมู่บ้าน-เงินกลุ่มผู้สูงอายุ ล่าสุดก็ กลุ่มทำหน่อไม้อัดปี๊บส่งเสริมโดย ฝ่ายป่าไม้และหน่วยงานที่เข้ามาก็คือ พัฒนาชุมชน-ก.ศ.น เข้ามาทำโครงการแก้ไขปัญหาความยากจน

การจัดทำแผนที่ความหลากหลายของชุมชนบ้านป่าสักงาม

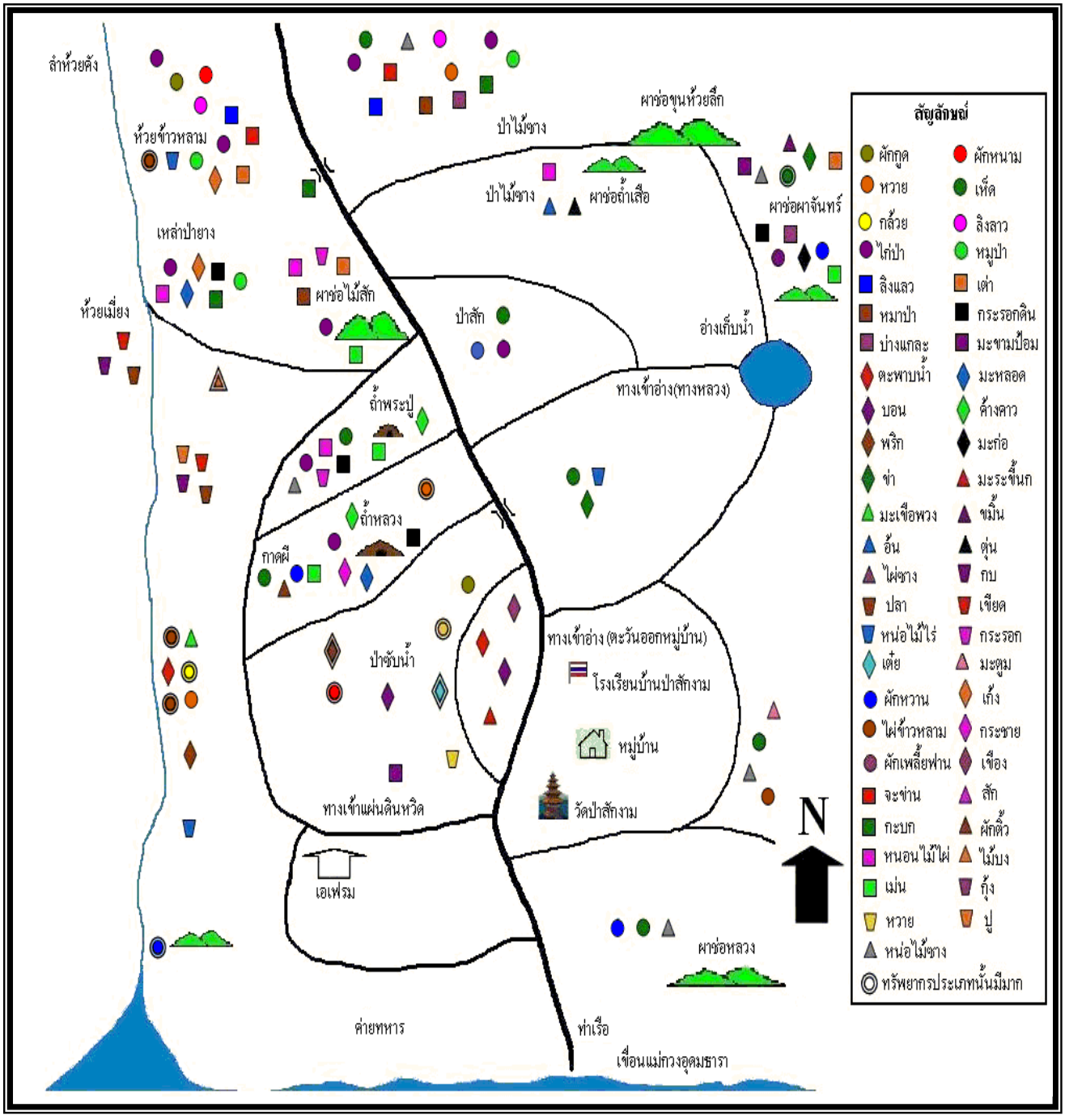

3. ความเป็นมาและการตั้งถิ่นฐานชุมชน

บ้านป่าสักงามเป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีการตั้งถิ่นฐานสืบต่อกันมายาวนานหลายชั่วอายุคน โดยค้นพบแหล่งอารยะธรรมโบราณที่บ่งบอกถึงความเจริญรุ่งเรืองในอดีตคือซากเจดีย์เก่าแก่ที่มีอายุมากกว่า 700 ปี กระจายอยู่บริเวณรอบชุมชนถึงจำนวน 11 จุด ชนเผ่าดั้งเดิมของชุมชนเป็นชนเผ่าลัวะหรือละว้า ซึ่งอพยพครอบครัวมาจาก หมู่บ้านป่าแป๋ บ้านผาเต็ง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ (เมืองแกน) ซึ่งเล่ากันว่าเหตุที่อพยพมาตั้งหลักแหล่งใหม่เนื่องจากถูกพม่ารุกรานจึงย้ายมาตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณบ้านป่าสักงาม และต่อมามีกษัตริย์พระองค์หนึ่งได้เสด็จดำเนินผ่านมายังหมู่บ้านป่าสักงามพร้อมกับพระมเหสีซึ่งทรงพระครรภ์จะครบกำหนดประสูติ ระหว่างรอการให้ประสูติ พระองค์จึงทรงหยุดพักขบวนเสด็จ และได้สร้างเมืองขึ้น ณ บริเวณบ้านป่าสักงามในปัจจุบันโดยตั้งชื่อเมืองขึ้นว่า เมืองสามฝั่งแกน และมีความเจริญรุ่งเรืองมาเป็นเวลายาวนาน จนถูกพม่าซึ่งอยู่ทางทิศเหนือของเมืองเข้ามารุกรานเผาผลาญบ้านเมืองวัดวาอารามจนเหลือแต่ซากปรักหักพัง หลังจากนั้นชาวลัวะที่เคยอาศัยอยู่บริเวณนี้มาก่อนจึงช่วยกันรวบรวมกำลังคนก่อตั้งหมู่บ้านให้กลับมาเป็นปึกแผ่นอีกครั้งหนึ่ง จนตั้งเป็นชุมชนอยู่อาศัยสืบเนื่องมาถึงปัจจุบัน และได้ช่วยกันบูรณปฏิสังขรณ์วัดร้างในหมู่บ้านขึ้นมาในปี พ.ศ.2462 ต่อมาประมาณปี พ.ศ. 2518 ชาวบ้านได้พบพระพุทธรูปบูชา รุ่นพระสิงห์ 3 ณ บริเวณลำห้วยห้วยโบสถ จึงได้อัญเชิญมาประดิษฐานไว้ที่วัดป่าสักงามในปัจจุบันซึ่งชาวบ้านถือว่าเป็นพระคู่บ้านคู่เมืองเชียงใหม่ และชาวบ้านได้สักการะเป็นพระประจำหมู่บ้าน

การตั้งถิ่นฐานของชุมชนดั้งเดิม ในอดีตเมืองล้านนาผืนป่าเป็นของเจ้าผู้ครองนครและเจ้าผู้ครองนครมีสิทธิในการให้สัมปทานแก่ชาวต่างชาติในการทำไม้สักเมื่อกว่าร้อยปีก่อน สำหรับประชาชนนั้นก็มีสิทธิ์ในการบุกเบิกตั้งหลักแหล่งในการทำกิน ทำนา ทำไร่ ซึ่งชุมชนมีความรู้สึกว่าป่าแหล่งเพื่อการพึ่งพิงในการเก็บหาอาหาร แหล่งเพื่อการใช้สอยสมุนไพร ที่มีคุณค่าต่อการดำรงชีวิต แต่ความหมายและความเข้าใจของชุมชนเริ่มเปลี่ยนไปเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2503 เริ่มมีการทำไม้โดยการสัมปทานของโรงเลื่อยไม้ ชาวบ้านได้เข้ารับจ้างในการคัดเลือกไม้ ตีตราไม้ ตัดโค่นไม้ให้กับผู้รับสัมปทาน ชาวบ้านบางรายลงทุนซื้อช้างมารับจ้างชักลากไม้ และหลังจากนั้นก็เริ่มมีการทำไม้เถื่อนเกิดขึ้นโดยพ่อเลี้ยงนอกชุมชนและต่อมาชุมชนก็เริ่มทำไม้เถื่อนเอง ในปี พ.ศ. 2514 ผืนป่ารอบบ้านป่าสักงามได้ถูกขอใช้ประโยชน์เพื่อกิจการเลี้ยงวัว เป็นพื้นที่จำนวน 3,000 ไร่ ทำให้เกิดการทับซ้อนพื้นที่ทำกินของชาวบ้าน เช่น ที่ทำนาดำบริเวณทุ่งป่าแขม นอกจากนี้บริเวณผืนป่าที่ชาวบ้านเคยเข้าเก็บหาอาหาร สมุนไพร ก็ทำได้ยากมากขึ้นเพราะถูกจำกัดสิทธิ์อันเป็นผลมาจากสิทธิในการได้รับอนุญาตให้นายทุนได้ใช้ประโยชน์พื้นที่ป่า เกิดการขัดแย้งกันระหว่างนายทุนและชาวบ้านอยู่เป็นเนื่องๆ ต่อมาประมาณในปี พ.ศ. 2520 องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ได้เข้ามาดำเนินกิจการตัดไม้แล้วปลูกในพื้นที่ป่าด้านทิศเหนือของหมู่บ้าน ทรัพยากรป่าไม้จึงเสมือนแหล่งการค้าชุมชนเริ่มเข้าร่วมในการลักลอบตัดไม้แปรรูป และทำเฟอร์นิเจอร์ เช่น โต๊ะ ตู้

มากขึ้นเสมือนแข่งขันกับหน่วยงาน ส่งผลให้สภาพทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมสภาพลง พื้นที่ต้นน้ำเสื่อมโทรม ชุมชนได้รับผลกระทบแหล่งน้ำธรรมชาติที่เคยอุดมสมบูรณ์เริ่มแห้งแล้ง น้ำในชุมชนไม่เพียงพอต่อการอุปโภค บริโภค

เมื่อทรัพยากรธรรมชาติเริ่มเสื่อมโทรมมากขึ้น ชุมชนไม่สามารถพึ่งพิงได้ดั้งเดิม ชาวบ้านเริ่มปรับเปลี่ยนวิถีการทำกินโดยออกไปรับจ้างนอกหมู่บ้านมากขึ้น ในปี พ.ศ. 2536 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีพระราชดำริให้จัดตั้งโครงการพัฒนาพื้นที่ป่าขุนแม่กวง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ขึ้นเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่กวง บ้านป่าสักงามเป็นหมู่บ้านหนึ่งที่โครงการเข้าดำเนินการ โดยมีหน่วยทหารทำหน้าที่ในการป้องกันการตัดไม้ทำลายป่า จึงทำให้ชุมชนไม่สามารถทำไม้เถื่อนได้ดังเดิม จึงเริ่มปรับเปลี่ยนแนวทางในการทำมาหากิน และในด้านการพัฒนาโครงการได้มีแผนการส่งเสริมอาชีพและการอนุรักษ์ ตามรูปแบบผลการศึกษาการพัฒนาของโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ชุมชนกับทรัพยากรจึงเกิดการเรียนรู้และมีการปรับความสัมพันธ์ไปสู่การมีส่วนร่วมและการพัฒนาที่ยั่งยืน

ทรัพยากรป่าไม้โดยรอบชุมชน ซึ่งมีเนื้อที่ตามเขตการปกครองเป็นเนื้อที่ ประมาณ 70,000 ไร่ ประกอบด้วย ป่าเต็งรัง-ป่าเบญจพรรณเป็นส่วนใหญ่ ไม้เด่น คือ ไม้สัก ไม้พลวง ไม้เต็ง ไม้เหียง ไม้แดง ขนาดความสูงประมาณ 20-25 เมตร ไม้ชั้นกลางประมาณ 15 เมตร ไม้พุ่มสูงประมาณ 1 เมตร ไม้ชั้นล่างประกอบด้วย สมุนไพรเครือกวาว ดอกตง ดอกกระเจียว ขิงเตา ขิงแดง และบริเวณพื้นที่สูงประกอบด้วยป่าดิบ ไม้เด่น คือ ไม้ยาง ไม้ตะเคียน ไม้สัก ไม้ก่อ ไม้งิ้ว ไม้รกฟ้า ขนาดความสูงประมาณ 25-30 เมตร ไม้ชั้นสองสูงประมาณ 20-25 เมตร ไม้ชั้นล่างเป็นไม้พุ่มหนาแน่น สัตว์ป่าที่สามารถพบได้ เช่น นก ไก่ป่า หมูป่า หมาป่า นกยูง ลิง เก้งทรัพยากรป่าไม้ของชุมชน มีความสำคัญในการทำหน้าที่เป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธารของลุ่มน้ำแม่กวง ซึ่งมีพื้นที่ชุ่มน้ำหรือป่าซับน้ำหรือป่าพรุบนพื้นที่สูงของชุมชน มีเนื้อที่ประมาณประมาณ 1,000 ไร่ อยู่ทางทิศเหนือของหมู่บ้าน เป็นป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งผลิตน้ำตามธรรมชาติไหลลงในแหล่งน้ำและ ลำห้วย สภาพเป็นป่ากล้วยและมีต้นไม้ขนาดใหญ่นานาชนิดขึ้นปกคลุมหนาแน่น มีการปลูกหวายเพิ่มเติม เมื่อเดือน มิถุนายน 2542 จำนวน 30,000 ต้น นอกจากนี้พื้นที่ป่าโดยรอบชุมชนซึ่งเป็นป่าเต็งรังที่มีความอุดมสมบูรณ์ ยังเป็นแหล่งพืชอาหารที่ชาวบ้านสามารถเก็บนำมาทำเป็นอาหารบริโภคได้ เช่น เห็ด หน่อไม้ พืชสมุนไพร และเป็นบริเวณป่าเพื่อการใช้สอยไม้ในการซ่อมแซมบ้านเรือน เครื่องมือการเกษตร เป็นต้น

การใช้ประโยชน์ที่ดิน

ลักษณะการใช้ที่ดินของชุมชนจำแนกได้ 5 ลักษณะ คือ

1. ที่ดินที่เป็นพื้นที่ป่า เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารเพื่อความอุดมสมบูรณ์สำหรับพึ่งพิง สัมพันธ์เป็นแหล่งอาหาร สมุนไพร ใช้สอย เสริมสร้างรายได้ครัวเรือน เป็นแหล่งไม้ฟืนชุมชน เป็นแหล่งเรียนรู้สืบสานภูมิปัญญาในการดำรงชีวิต

2. ที่ดินที่เป็นพื้นที่สำหรับการตั้งบ้านเรือนอยู่อาศัย วัด โรงเรียน แหล่งปลูกพืชผัก สวนครัวในบริเวณที่อยู่อาศัย มีเนื้อที่ประมาณ 70 ไร่

3. ที่ดินที่เป็นพื้นที่สาธารณะชุมชน เช่น ป่าช้า ถนน ทางเดิน แทงค์น้ำประปาหมู่บ้าน ซึ่งเป็นส่วนที่ทุกคนรับผิดชอบร่วมกัน

4. ที่ดินที่เป็นพื้นที่เพาะปลูก ที่นา ไร่ สวน เป็นแหล่งผลิตในการทำมาหากิน พื้นที่เหมาะสมต่อการเกษตรได้ คือ พื้นที่บริเวณที่ลาดริมห้วยคังฝั่งขวายาวตลอดแนว จากสบห้วยกลางบ้านถึงห้วยผาปูนและห้วยช้างกั๊วะ มีความลาดชันไม่เกิน 15 องศา ระดับความเป็นกรด-ด่าง ประมาณ 5.2-7.9 มีความเหมาะสมในการปลูกพืชไร่ มีการใช้ประโยชน์ปลูกพืชที่ให้ผลผลิตในระยะสั้น เช่น กระหล่ำดอก คะน้า ผักชี พริกชี้ฟ้า ต้นหอม มะเขือเทศ ถั่วฝักยาว แตงกวา พืชที่ให้ผลผลิตในระยะกลาง คือ ให้ผลผลิตในระยะ 6-9 เดือน เช่น เผือก ข้าวโพด มะละกอ กล้วย ฝรั่ง พืชระยะยาว คือ ให้ผลผลิตในระยะประมาณ 3-5 ปี เช่น ส้มโอ มะม่วง ขนุน ลำไย เนื้อที่ในการทำกินของชุมชนมีประมาณ 185.25 ไร่

สภาพทั่วไปของหมู่บ้าน : การตั้งบ้านเรือน จำนวนประชากร การย้ายเข้า-ออก การประกอบอาชีพ การปลูกพืชระยะสั้นในฤดูร้อน การหาของป่ามีหรือไม่ มีจำนวนเท่าไร ทำเป็นอาชีพหรือใช้สอยในครัวเรือน รายได้จากการหาของป่าวันละเท่าไร

การตั้งบ้านเรือน

การตั้งบ้านเรือนปลูกสร้างบ้านอยู่เป็นกลุ่มเดียว ไม่กระจายออกเป็นหย่อมๆ มีถนนสายหลักผ่านกลางบ้านและมีซอยย่อยแยกถึงกลุ่มบ้านทุกครัวเรือน ลักษณะบ้านเรือนเป็นบ้านที่มั่นคงถาวรคือหลังคาบ้านมุงด้วยกระเบื้อง หรือสังกะสี ตัวบ้านเป็นไม้และปูน ถ้าเป็นบ้าน 2 ชั้น ชั้นบนจะเป็นไม้ส่วนชั้นล่างจะเป็นปูน และบ้านชั้นเดียวจะยกพื้นสูง ส่วนมากบ้านจะอยู่ติดกันในเนื้อที่ไม่มาก คือประมาณ 1 งาน ถึง 1 ไร่ต่อครัวเรือน สำหรับบ้านที่มีลักษณะแบบกึ่งถาวรและบ้านแบบชั่วคราวมีลักษณะคล้ายกระท่อมไม้มุงหลังคาด้วยกระเบื้องรอน ฝาบ้านมีไม่ครบเป็นระเบียบ จำนวน 12 หลังคาเรือน

ประชากร

ประชากรชุมชนบ้านป่าสักงามเดิมเป็นชนเผ่าลั๊วะ สืบเชื้อสายต่อเนื่องมาถึงปัจจุบันเป็นชนพื้นเมืองล้านนา มีประเพณีความเชื่อเป็นแบบแผนเอกลักษณ์ วิถีชีวิตแบบชนบทเพาะปลูกและรับจ้างทั่วไปเป็นการทำมาหากินหลัก มีประชากรรวมทั้งสิ้น 346 คน เป็นชาย 168 คน หญิง 178 คน 97 ครัวเรือน 103 ครอบครัว ลักษณะครอบครัวเป็นครอบครัวเดี่ยว (Nuclear Family) ในบางบ้านอาจจะมีบิดามารดาของทางฝ่ายหญิงที่มีอายุมากและไม่สามารถทำการเกษตรเลี้ยงตัวเองได้มาอาศัยรวมอยู่ด้วย ในแต่ละครัวเรือนจะมีสมาชิกในครัวเรือนไม่มากและเป็นครอบครัวเล็ก ๆ เท่านั้น เฉลี่ยประชากรต่อครัวเรือนประมาณ 3 – 4 คน/ครอบครัว โครงสร้างประชากร ประกอบด้วยวัยเด็กและเยาวชน 22.30 เปอร์เซ็นต์ วัยผู้ใหญ่หรือวัยในแรงงาน 68.10 เปอร์เซ็นต์ และอยู่ในวัยผู้สูงอายุ 9.60 เปอร์เซ็นต์ การอพยพโยกย้ายของคนในชุมชนมีน้อยมากหรือแทบจะไม่มีเลย ที่ปรากฏเป็นการออกไปทำงานและอาศัยอยู่ในเมืองเมื่อถึงวันหยุดหรือวันว่างก็จะกลับมาเยี่ยมญาติพี่น้องในชุมชน

การศึกษา

โครงสร้างพื้นฐานทางการศึกษาในระบบของชุมชนบ้านป่าสักงาม มีโรงเรียนระดับประถมศึกษา คือ โรงเรียนบ้านป่าสักงาม สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2503 ผู้ดำรงตำแหน่งครูใหญ่คนแรก ชื่อ นายวาสน์ ยาระณะ โดยอาศัยศาลาวัดบ้านป่าสักงาม เป็นที่ศึกษาเล่าเรียน ปัจจุบันโรงเรียนบ้านป่าสักงามเปิดทำการสอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีครูทำการสอน 2 คน จำนวนนักเรียน 28 คน ภารโรง 1 คน

นอกจากนี้มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทำหน้าที่ดูแลเด็กเล็กในชุมชน จำนวน 17 คน มีครูเด็กเล็ก 1 คน และครูผู้ช่วยอีก 1 คน มีห้องสมุดเด็กและเยาวชนบ้านป่าสักงามจำนวน 1 แห่ง เด็กที่เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนของชุมชนแล้วไปเรียนต่อที่โรงเรียนมัธยมในเขตตำบลลวงเหนือ และโรงเรียนมัธยมประจำตัวอำเภอดอยสะเก็ด โดยการเดินทางไปกลับระยะทางประมาณ 40 นาที และไปเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาที่โรงเรียนแม่หอพระ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งสามารถเดินทางโดยรถยนต์รับจ้างรายเดือนของชุมชน โดยมีความสะดวกมากกว่าเดินทางไปอำเภอดอยสะเก็ดซึ่งจะต้องนั่งเรือข้ามน้ำอ่างเก็บน้ำแม่กวงอุดมธารา มีเป็นส่วนน้อยที่เข้าไปเรียนต่อในเขตเมืองเชียงใหม่ หรับผู้ที่ไม่มีโอกาสออกไปเรียนต่อนอกชุมชนก็สามารถเรียนต่อจากการบริการของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนได้อีกทางหนึ่ง โดยจำแนกระดับการศึกษาของของชุมชนได้ดังนี้

ผู้ไม่สำเร็จการศึกษา	จำนวน	126	คน
ผู้สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา	จำนวน	120	คน
ผู้สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	จำนวน	65	คน
ผู้สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย	จำนวน	22	คน
ผู้สำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ	จำนวน	3	คน
ผู้สำเร็จการศึกษาระดับอนุปริญญา	จำนวน	4	คน
ผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี	จำนวน	6	คน
	รวม	346	คน

โครงสร้างนักเรียนระดับประถมศึกษาในชุมชน จำนวน 29 คน

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1	จำนวน	7	คน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2	จำนวน	9	คน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3	จำนวน	2	คน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4	จำนวน	5	คน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5	จำนวน	2	คน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6	จำนวน	4	คน

การสาธารณสุข

ชุมชนบ้านป่าสักงามไม่มีหน่วยงานสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน มีอาสาสมัครประจำหมู่บ้าน (อสม.) เป็นตัวแทนสาธารณสุขในการให้ความช่วยเหลือดูแลสุขภาพชุมชน ปัจจุบันทุกคนมีบัตร 30 บาทรักษาทุกโรคตามโครงการรัฐบาล สถานพยาบาลที่สะดวกต่อการไปรับบริการคือโรงพยาบาลอำเภอแม่แตง สำหรับการรักษาพยาบาลแบบหมอเมืองโดยการใช้สมุนไพรและตามความเชื่อยังคงมีอยู่ และพื้นที่ชุมชนบ้านป่าสักงามเป็นแหล่งสมุนไพรตามธรรมชาติที่มีความหลากหลาย

สาธารณูปโภคในหมู่บ้าน

แหล่งน้ำสำคัญของชุมชนเพื่อการบริโภคและอุปโภคคือ อ่างเก็บน้ำบ้านป่าสักงาม แต่ปริมาณน้ำจากอ่างเก็บน้ำในอดีตมีปริมาณน้ำไม่เพียงพอแก่การใช้ประโยชน์ จึงได้มีการขุดเจาะบ่อน้ำบาดาลขึ้นอีกจำนวน 2 บ่อ แต่คุณภาพน้ำจากบ่อบาดาลจะมีกลิ่นเหม็นในฤดูแล้ง ซึ่งชุมชนเองยังไม่สามารถแก้ไขได้ บางครัวเรือนจะสร้างถึงเก็บน้ำด้วยท่อซีเมนต์เพื่อ

กักเก็บน้ำฝน การใช้น้ำประปาชุมชนแต่ละครัวเรือนจะต้องเสียค่าน้ำปีละ 50 บาทต่อครัวเรือน

แหล่งน้ำธรรมชาติ คือ แหล่งน้ำจากป่าซับน้ำและน้ำในลำห้วยที่อยู่ทางทิศตะวันออกของหมู่บ้าน ซึ่งชุมชนได้ใช้เพื่อการอุปโภคบริโภค รวมทั้งเพื่อการเพาะปลูกด้วย และยังมีแหล่งน้ำเพื่อเกษตรจากฝายน้ำล้นห้วยคัง ซึ่งเป็นแหล่งน้ำสำคัญที่พัฒนาขึ้นเพื่อการเพาะปลูกในพื้นที่ทำกินบริเวณริมห้วยคัง

แหล่งพลังงานไฟฟ้า ชุมชนใช้ไฟฟ้าจากระบบการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคทุกครัวเรือนแต่เดิมก่อที่จะมีไฟฟ้าส่วนภูมิภาค การพลังงานแห่งชาติได้ให้การสนับสนุนการไฟฟ้าพลังน้ำและจัดตั้งกลุ่มสหกรณ์ไฟฟ้าพลังน้ำ ปัจจุบันชุมชนเลิกใช้ระบบไฟฟ้าพลังน้ำแล้ว

โทรศัพท์สาธารณะในชุมชนบ้านป่าสักงาม มีตู้โทรศัพท์สาธารณะ 1 ตู้ / 1 หมายเลข ซึ่งเป็นระบบโทรศัพท์จานดาวเทียม ตั้งอยู่ในบริเวณบ้านนายบุญ ปันใจ ซึ่งอยู่หน้าวัดป่าสักงามอันเป็นศูนย์กลางของชุมชน ในกรณีที่มีโทรศัพท์มาจะมีคนคอยรับข่าวสารแล้วนำไปบอกถึงบ้านเรือน ปัจจุบันมีชาวบ้านหลายรายได้ซื้อโทรศัพท์มือถือมาใช้เองเพื่อความสะดวกสบายแล้ว

4. เศรษฐกิจชุมชนกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้

ประชากรบ้านป่าสักงามประกอบอาชีพเกษตรกรรมและรับจ้าง โดยเป็นการรับจ้างแรงงานในหน่วยงานใกล้เคียง มีประชากรในวัยแรงงาน 234 คน เป็นแรงงานภายในชุมชน จำนวน 153 คน และแรงงานทำงานอยู่นอกชุมชน จำนวน 81 คน โดยประชากรที่ทำงานภายในชุมชนแยกเป็นรับจ้างและมีพื้นที่ทำการเกษตรกรรม 65 ครัวเรือน เพาะปลูก 13 ครัวเรือน ค้าขาย 4 ครัวเรือน หาของป่าและอื่น ๆ 3 ครัวเรือน และอยู่วัยเกษียณแรงงาน 6 ครัวเรือน ในระหว่างการศึกษาพบว่า มีแรงงานทำงานอยู่ภายนอกชุมชน 81 คน โดยทำงานรับจ้างทั่วไปและลูกจ้างหน่วยงานของรัฐ จำนวน 60 คน แยกเป็นไป-กลับ 43 คน อยู่นอกชุมชน 17 คน ก่อสร้าง จำนวน 9 คน ไป-กลับชุมชนตลอด ทำงานร้านอาหาร 2 คน และรักษาความปลอดภัย จำนวน 10 คน ซึ่งอยู่นอกชุมชน มีร้านค้าของชำในหมู่บ้านเพียง 1 ร้าน

การเกษตร ปัจจุบันเลิกทำนาข้าวเนื่องจากปัญหาดินขาดความอุดมสมบูรณ์และที่นาไม่สามารถเก็บกักน้ำได้ดีเท่าที่ควร พืชที่ปลูกให้ผลผลิตระยะสั้น ได้แก่ พืชผักสวนครัว เผือก ข้าวโพด มะละกอ กล้วยน้ำหว้า กล้วยหอม พืชไม้ผล เช่น ฝรั่ง ลำไย มะม่วง มะขาม การจำหน่ายผลผลิตจะมีพ่อค้าจากภายนอกเข้ามารับซื้อผลผลิต

การเลี้ยงสัตว์ มีการเลี้ยงควาย วัว โดยการปล่อยให้หากินในผืนป่าธรรมชาติ วัว-ควายที่เลี้ยงไว้เสมือนเป็นการออมทรัพย์ของชุมชน ชุมชนจะขายวัว-ควายก็ต่อเมื่อต้องการใช้เงินจำนวนมาก นอกจากนี้ยังมีการปศุสัตว์เป็นอาชีพเสริม เช่น การเลี้ยงไก่พื้นเมือง การ

เลี้ยงกบบลูฟร๊อค การเลี้ยงหมูป่า การเลี้ยงปลาในบ่อดิน เช่น ปลานิล ปลาไน ปลายี่สก ปลาตะเพียนขาว

การเก็บหาของป่าเพื่อเสริมสร้างรายได้ตามฤดูกาล ซึ่งมีมากกว่า 30 ชนิด เช่น เห็ดถอบ เห็ดไข่ห่าน เห็ดโคน หน่อไม้ ผักหวาน ผักกูด ผักหนาม มะเขือพลวง ชะอม กระชาย มะริดไม้ ใบพลวง มะขามป้อม กระบก และพืชสมุนไพร เช่น เป้าตองแตก แก่นฝาง ฮ้อสะพายควาย นอกจากนี้ชุมชนยังใช้ใบไม้แห้งจากการทำแนวกันไฟมาบดย่อยละเอียดผสมกับดินปุ๋ยและมูลหมู ผสมกันเป็นปุ๋ยธรรมชาติสำหรับใช้ในไร่-สวน และจำหน่าย สร้างรายได้ให้แก่ชุมชนปีหนึ่งไม่น้อยกว่าแสนบาท

การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของหมู่บ้าน **:** มีการกำหนดพื้นที่ป่าใช้สอย ป่าอนุรักษ์ชัดเจนหรือไม่ ใครเป็นผู้กำหนด – คณะกรรมการหมู่บ้านทำหน้าที่ดูแลทรัพยากรป่าไม้หรือไม่ อย่างไร มีการประชุมปีละกี่ครั้ง การกำหนดกิจกรรมใครเป็นผู้กำหนด กิจกรรมในรอบปีมีอะไรบ้าง มีการสรุป ประเมินผลการดำเนินกิจกรรมหรือไม่ อย่างไร - ในหมู่บ้านมีกฎระเบียบของชุมชนเพื่อใช้ประโยชน์จากจากป่าไม้มีหรือไม่ มีอะไรบ้าง ประชาชนให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามกฎระเบียบมากน้อยเพียงใด ผู้ฝ่าฝืนกฎระเบียบเป็นคนในหมู่บ้านหรือบุคคลภายนอก ลักษณะการฝ่าฝืนมีมากหรือไม่ มีลักษณะการฝ่าฝืนอย่างไร – ปัญหาการทำหน้าที่ของกรรมการหมู่บ้านในการดูแลรักษาป่าไม้มีอะไรบ้าง - แนวทางการแก้ไขเพื่อให้คณะกรรมการหมู่บ้านทำหน้าที่ในการดูแลรักษาป่าได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

การกำหนดพื้นที่ป่าใช้สอย ป่าอนุรักษ์วิถีชีวิตของชาวบ้านป่าสักงามได้หล่อหลอมสัมพันธ์อยู่กับทรัพยากรป่าไม้และธรรมชาติ จนอาจกล่าวได้ว่าชีวิตเป็นส่วนหนึ่งของป่าหลังจากที่ได้มีการสรุปบทเรียน เรียนรู้จากภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมา เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงจากการใช้ประโยชน์ในอดีต โดยมิได้ตระหนักผลกระทบที่เกิดขึ้นเป็นความแห้งแล้ง ความอัตคัดขาดแคลนความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ การผ่านบทเรียนจากการทำสัมปทานไม้ของโรงเลื่อยจักรที่ได้รับอนุญาตตามกฎหมาย ชุมชนเริ่มเรียนรู้ว่าต้นไม้สามารถแปรรูปเป็นสินค้าได้ เรียนรู้จากการทำไม้ขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ บ้านแม่หอพระ อำเภอแม่แตงจังหวัดเชียงใหม่ ที่มีการตัดไม้ป่าออกหมดเพื่อการจำหน่ายและปลูกสวนไม้สักทดแทน ชุมชนได้เรียนรู้จากการที่มีนายทุนขอใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าบริเวณรอบหมู่บ้านและพื้นที่ที่เคยใช้ทำนาข้าว ที่ซึ่งตนเองเคยเข้าถึงในการเก็บหาและใช้สอยของป่าเพื่อการดำรงชีวิต สิ่งที่ชุมชนเผชิญล้วนเห็นเป็นประโยชน์ที่ผู้คนจากภายนอกเข้ามากอบโกยตักตวงประโยชน์จากความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ โดยตนเองได้รับอย่างดีก็เพียงค่าแรงงานที่มีการจัดจ้าง สมาชิกชุมชนจึงเริ่มมีการตัดไม้แปรรูปทำไม้เถื่อนเสมือนเป็นการค้าแข่งขันกับสัมปทานโรงเลื่อยจักร การทำไม้ขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้บ้านแม่หอพระ การชิงสิทธิ์ในการใช้ป่ากับนายทุนที่ได้รับการอนุญาตตามระเบียบของทางราชการ สภาพทรัพยากรบ้านป่าสักงามในระยะดังกล่าวถูกนำออกไปใช้ประโยชน์อย่างหนักจากหลายฝ่าย ความร่อยหรอและความเสื่อมโทรมของทรัพยากร-ธรรมชาติเริ่มปรากฏ เป็นความ

แห้งแล้ง น้ำในลำห้วยที่เคยไหลบางลำห้วยหยุดไหล บางละห้วยมีน้ำน้อยลง บางลำห้วยมีน้ำไหลเฉพาะฤดูฝน ชุมชนเริ่มขาดแคลนน้ำใช้อย่างที่ไม่เคยเป็นมาก่อน การเพาะปลูกเริ่มมีน้ำไม่เพียงพอ ป่าซึ่งเป็นแหล่งสัตว์ป่าที่หลากหลาย สัตว์ป่าต่างๆเหลือน้อยลง บางชนิดพันธุ์หายไป

ในปี พ.ศ. 2535 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงมีพระราชดำริให้จัดตั้งโครงการพัฒนาพื้นที่ป่าขุนแม่กวง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อดำเนินการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำลุ่มน้ำแม่กวงและพัฒนาชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ให้ “คนอยู่กับป่าได้อย่างเกื้อกูล” และบ้านป่าสักงามซึ่งตั้งอยู่เหนืออ่างเก็บน้ำแม่กวงอุดมธาราเป็นหมู่บ้านเป้าหมายในฐานะที่อยู่ในภาวะวิกฤต ในปี พ.ศ. 2536 โครงการเริ่มเข้าดำเนินการโดยการจัดชุดปฏิบัติการเฉพาะกิจกำลังทหารเข้าปฏิบัติการป้องกันการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า และต่อมาได้เริ่มมีโครงการต่างๆเข้าไปพัฒนาชุมชน และอนุรักษ์ป่าไม้โดยการปลูกป่า การพัฒนาแหล่งน้ำ การจัดที่ดินให้ทำกิน การแก้ไขปัญหาการถือครองที่ดินจากบุคคลภายนอกชุมชน

การพัฒนาด้านการอนุรักษ์อย่างแท้จริงโดยการสรุปบทเรียนของชุมชนได้เริ่มเมื่อปี พ.ศ. 2542 และชุมชนได้เริ่มตระหนักถึงคุณค่าทรัพยากรธรรมชาติ ร่วมมือกันดำเนินการฟื้นฟูสภาพป่าตามแนวพระราชดำริ กระทั่งในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2544 น้ำในห้วยป่าสักงามที่เคยเหือดแห้งไปกว่า 10 ปี ได้กลับมามีน้ำไหลเป็นน้ำตกสวยงามดังเดิม ทำให้ชุมชนเกิดความปลาบปลื้ม และเป็นการตอกย้ำถึงบทเรียนในคุณค่าทรัพยากรธรรมชาติ ปัจจุบันแหล่งต้นน้ำหลายจุดของชุมชนเริ่มกลับมาทำหน้าที่เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร เช่น บริเวณป่าซับน้ำที่แห้งแล้งมีไฟป่าไหม้ทำลายความหลากหลายทุกปีกลับมาเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำและฟื้นความหลากหลายเป็นแหล่งอาหารที่มีคุณค่าของชุมชน แหล่งน้ำผุดหน้าถ้ำหลวงเริ่มกลับมามีน้ำผุดออกจากรู้ในปี พ.ศ. 2548

การเรียนรู้เพื่อการอนุรักษ์ของชุมชน ซึ่งเป็นการเรียนรู้โดยผ่านประสบการณ์ และผ่านกระบวนการในการสรุปบทเรียนมาในระดับหนึ่ง ทำให้เกิดการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ทำหน้าที่เป็นแกนนำในการประสานความร่วมมือชุมชนในการปฏิบัติการด้านการอนุรักษ์ และประสานเครือข่าย องค์กร ชุมชน หน่วยงานเพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพในการอนุรักษ์ สำหรับพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์ของชุมชน ชุมชนได้จัดเวทีในการหารือขอบเขตเพื่อการกำหนดวิถีปฏิบัติต่อทรัพยากร เช่น ศึกษากฎเกณฑ์ตามระเบียบอุทยานแห่งชาติ กฎระเบียบป่าชุมชนที่ชุมชนต่างๆได้กำหนดขึ้น จากการศึกษาดูงานชุมชนในหลายพื้นที่ ทำให้ได้ข้อมติของชุมชนว่า “ป่าจะอยู่ ณ บริเวณใด ก็คือ ป่า ป่าไม่มีเพื่อการใช้สอย หรือเพื่ออนุรักษ์ ป่าคือป่าที่อยู่ในใจของทุกคน ทุกคนควรรู้ว่าจะใช้อะไรทำเป็นไม้ฟืน และรู้ว่าจะใช้เพียงเท่าใด ไม้ที่ล้มหมอนนอนไพรแห้งตายจะอยู่ในเขตอนุรักษ์หรือในเขตใช้สอยล้วนเป็นไม้ที่เหมาะแก่การใช้เป็นเชื้อเพลิง การกำหนดเขตเหมือนกับเป็นการชี้ช่องให้แก่ผู้หวังประโยชน์มากกว่า ดังนั้นป่าที่อยู่ในใจจึงเป็นป่าที่ไม่มีขอบเขตแต่มีขอบเขตในใจว่าเราต้องช่วยกันดูแลรักษา และนำมาใช้ประโยชน์อย่างพอควร”

5. กลุ่มหรือองค์กร/บทบาท/หน้าที่/ระเบียบในชุมชน

1. กลุ่มอนุรักษ์และพัฒนา – มีนายวันชัย บันใจ เป็นประธานกลุ่ม คณะกรรมการกลุ่ม จำนวน 10 คน มีสมาชิกบ้านป่าสักงามจัดตั้งรวมกลุ่มกันเมื่อประมาณ พ.ศ. 2540 โดยได้รับแรงกระตุ้นจากเจ้าหน้าที่ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่มีบทบาทในการรณรงค์เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติท้องถิ่นภายในชุมชน โดยให้ชาวบ้านได้ร่วมกันช่วยกันคิดช่วยกันทำ หามารตราการป้องกัน ควบคุม และวิธีการแก้ไขปรับปรุงพิทักษ์รักษาสภาพแวดล้อมโดยเฉพาะในบริเวณหมู่บ้าน ซึ่งได้ตั้งวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์และพัฒนา ไว้เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติตามแนวพระราชดำริและเพื่อการพึ่งพิงของชาวบ้าน โดยดำเนินกิจกรรมด้านการปกป้องคุ้มครอง ดูแล รักษา ฟื้นฟูป่าโดยรอบของชุมชน รวมทั้งการใช้ประโยชน์จากป่าด้วย มีการสำรวจป่าของชุมชนว่าป่าตรงบริเวณใดมีพืช และ สัตว์ชนิดใดบ้าง มากน้อยเพียงใด มีลักษณะพิเศษอย่างไร มีการลาดตระเวนตรวจสอบพื้นที่ให้รู้ว่าทรัพยากรได้รับผลกระทบอย่างไร มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร จัดคนประจำด่านตรวจของชุมชนเพื่อป้องกันและควบคุมการใช้ประโยชน์จากป่าอย่างไม่ถูกวิธี มีควบคุม ดูแล ดำเนินการตาม กติกาที่ตั้งไว้อย่างหลวม ๆ และประสานขอความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ รวมทั้งมีการพูดคุยใช้เวทีวิเคราะห์แก้ไขปัญหาให้ชาวบ้านได้ร่วมคิด ร่วมทำ และรับรู้สถานการณ์ข่าวสารที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรของหมู่บ้านทำงานร่วมกับกลุ่มอื่น ๆ ภายในหมู่บ้านด้วย แนวทางในการดำเนินงานของกลุ่มได้กำหนดว่าชาวบ้านสามารถใช้ประโยชน์จากไม้เพื่อใช้สอย ปลูกบ้าน ซ่อมแซมบ้านภายในชุมชน หรือเพื่อเสริมอาชีพในการทำเครื่องมือการเกษตร แต่ต้องได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการ ต้องมีการประชาสัมพันธ์รณรงค์แจ้งข่าวให้แก่ทุกคนในชุมชนรวมทั้งเยาวชนให้ทราบด้วย และเพื่อให้เจ้าหน้าที่และชาวบ้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน จึงได้กำหนดระเบียบกฎเกณฑ์ ประกาศในหมู่บ้านเพื่อให้บังเกิดผลในทางควบคุม รวม 4 ข้อ คือ

1.) ต้องประชุมทำความเข้าใจคณะกรรมการอย่างน้อยเดือนละ 2 ครั้ง ประชุมแจ้งข้อมูลข่าวสารแก่สมาชิกในชุมชนเดือนละ 1 ครั้ง

2.) ถ้าพบการกระทำผิด ในครั้งแรกว่ากล่าวตักเตือนและทำบันทึกไว้เป็นหลักฐาน ครั้งที่ 2 ตัดสวัสดิการภายในหมู่บ้าน และยึดของกลางไว้ส่วนรวมเพื่อใช้ประโยชน์ของส่วนรวมโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการหมู่บ้าน ครั้งต่อไปถ้ามีการกระทำผิดให้ดำเนินการตามกฎหมาย กรณีผู้กระทำผิดเป็นคนนอกหมู่บ้านให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการตามกฎหมาย

3.) สมาชิกในชุมชนทุกคนจะต้องให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมด้านการอนุรักษ์และพัฒนา ถ้าไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ให้แจ้งคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนาพิจารณาตามความจำเป็น และถ้าไม่ให้ความร่วมมือ ปรับครั้งละ 100 บาท

4.) เงื่อนไขการใช้ประโยชน์

- ให้ใช้ประโยชน์ได้เฉพาะไม้ล้มหมอนนอนไพร
- ผู้ที่จะนำมาใช้ประโยชน์ต้องแจ้งความต้องการให้คณะกรรมการทราบ และคณะกรรมการจะพิจารณาตามเหตุผลอันสมควร

2. กลุ่มพัฒนาป่าเพื่อชีวิต – มีนายชูศักดิ์ ปันใจ เป็นประธานกลุ่ม คณะกรรมการกลุ่ม จำนวน 16 คน มีสมาชิกบ้านป่าสักงาม จัดตั้งรวมกลุ่มกันเมื่อประมาณ พ.ศ. 2540 โดยให้ชาวบ้านได้ร่วมกันช่วยกันคิดช่วยกันทำ ปลูกพืชกินได้ เช่น หวาย ลูกหว้า ผักหวาน พืชสมุนไพร และไม้ใช้สอยมาเสริมในป่าของหมู่บ้าน

3. กลุ่มจัดสรรน้ำ – มีนายสมคิด บัวแผ่น เป็นประธานกลุ่ม คณะกรรมการกลุ่ม จำนวน 10 คน มีสมาชิกบ้านป่าสักงามจัดตั้งรวมกลุ่มโดยทำหน้าที่พัฒนาแหล่งน้ำ มีการทำเหมืองฝายต้นน้ำลำธาร มีระบบการจัดสรรน้ำ ดูแลประปาหมู่บ้าน ขุดลอกเหมืองฝายนำตะกอนดินมาทำปุ๋ยธรรมชาติต่อไป

4. กลุ่มปุ๋ยธรรมชาติ – มีนายประพันธ์ บัวหลง เป็นประธานกลุ่ม มีสมาชิกกลุ่มทั้งหมด 22 คน แบ่งออกเป็น 5 กลุ่มย่อย ทำหน้าที่ทำแนวกันไฟในป่าของหมู่บ้านเพื่อนำใบไม้มาบดละเอียดเพื่อทำปุ๋ยธรรมชาติผสมกับดินตะกอนหน้าฝายและมูลหมู

5. กลุ่มเกษตร - มีนายคำปิง ดวงดี เป็นประธานกลุ่ม มีสมาชิกกลุ่มทั้งหมด 21 คน ทำหน้าที่ ในการพิจารณาการใช้ดินให้เกิดประโยชน์โดยไม่เสียหายต่อสภาพแหล่งน้ำและระบบนิเวศ มีการคัดเลือกพื้นที่แบบมีส่วนร่วม แบ่งแปลง จัดสรรแปลงเพาะปลูกเพื่อการเกษตร โดยให้กลุ่มเกษตรกรบ้านป่าสักงาม เกิดความเข้าใจและเห็นคุณค่าที่ดินเป็นปัจจัยการผลิตเท่านั้นมิใช่เป็นทรัพย์สมบัติที่สามารถซื้อขายเพื่อหวังเพียงเงินเท่านั้น และประสานงานกับนักวิชาการเพื่อการพัฒนารูปแบบการเพาะปลูกพืช

6. ปัญหาและแนวทางแก้ไขในการอนุรักษ์ของชุมชน

ความร่วมมือของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในปัจจุบันชุมชนให้ความร่วมมือช่วยเหลือกันดูแลรักษา และมีการใช้ประโยชน์เพียงเพื่อตอบสนองความต้องการในครัวเรือน จะมีอยู่ 2 กรณีที่ก่อเกิดปัญหาให้แก่ชุมชน คือ สมาชิกชุมชนรายหนึ่งที่เคยต้องโทษเมื่อพ้นโทษออกมาก็ยังมีการดำเนินการลักลอบตัดไม้ขายอีก แต่ก็ถูกทัดทานจากแกนนำชุมชนและขณะนี้ก็ถูกจับกุมอยู่ในระหว่างการต้องขัง อีกกรณีคือแรงจูงใจจากภายนอกทำให้สมาชิกชุมชนบางรายเริ่มขายบ้านไม้เรือนเก่า และเริ่มขายที่ดินถือครอง ซึ่งเป็นเรื่องที่กลุ่มแกนนำชุมชนพยายามหามาตรการในการทำความเข้าใจ และช่วยกันยับยั้งมิให้เกิดการขยายแนวคิดให้ขยายวงกว้างไปกว่าในปัจจุบัน

ปัจจัยจากภายนอก เริ่มปรากฏผลกระทบต่อแนวทางในการอนุรักษ์ของชุมชน เมื่อความอุดมสมบูรณ์มีมากขึ้น กระแสการพัฒนาเศรษฐกิจดีขึ้น ความปรารถนาที่ดิน ไม้ และ

ทรัพยากรธรรมชาติจากสังคมภายนอกมีมากขึ้น เช่น กรณีขออนุญาตทำไม้สักออกจากเขตพื้นที่ทำกินของชาวบ้านโดยใช้ระเบียบสวนป่าปลูกในพื้นที่กรรมสิทธิ์ การพยายามเข้ามาถือครองที่ดินของนายทุน ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกที่ชุมชนต้องต้านทานต่ออำนาจ ข้ออ้าง และการให้สิ่งตอบแทนแนวทางในการแก้ไข ในระดับชุมชนควรเสริมสร้างศักยภาพเครือข่ายกลุ่มอนุรักษ์ป่าขุนแม่กวงให้มีบทบาทที่เข้มแข็งสามารถให้การช่วยเหลือเครือข่ายซึ่งกันและกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งเป็นที่ยอมรับบทบาทหน้าที่ของเครือข่าย ในกระบวนการประสานการดำเนินการด้านการอนุรักษ์กับรัฐหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องด้วยการให้ความสำคัญและกลุ่มชุมชนควรสร้างความเข้มแข็งในด้านการส่งเสริมสนับสนุนโครงการและงบประมาณในด้านการอนุรักษ์อย่างต่อเนื่อง

7.การบริหารจัดการกลุ่มและการปกครองภายในชุมชนบ้านป่าสักงาม

จากวิถีชีวิตที่เคยตัดไม่ทำลายป่า กลายมาเป็นชุมชนที่ดูแลรักษาป่าถือว่าเป็นความภาคภูมิใจของชุมชนบ้านป่าสักงาม และในความต่อเนื่องของการสนับสนุนจากหน่วยงานโดยเฉพาะหน่วยงานศูนย์พัฒนาห้วยฮ้องใคร่ได้ให้การสนับสนุนและวางระบบใหม่ในชุมชนโดยมรายละเอียดพอสรุปได้ดังนี้

<u>กลุ่มผู้นำหมู่บ้าน</u>	**กรรมการหมู่บ้าน**
นาย คำปิง ดวงดี (ผู้ใหญ่บ้าน)	นาย สุชาติ ยาวิละ
นาย ชูศักดิ์ ปันใจ (ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน)	นาย ถนอม ใจระวัง
นาย สุนทร บรรใจ	นาย สมศักดิ์ เกตุพรม
นายดวงฤทธิ์ ตาใจคำ (ผู้ช่วย ผ.ร.ส)	นาย นิวัฒน์ อุ้มนาง
อ.บ.ต.	นาย วิวัฒน์ จำปาโชค
นาย ต่อมแก้ว อิ่นแก้ว	นาย วันชัย บันใจ
นาย บุญศรี กันธร	นาย ถวิล แปงยะ
	นาย สุทัศน์ บรรใจ
	นาย บุญเป็ง โยย้อย
<u>กลุ่มแม่บ้านบ้านป่าสักงาม</u>	**กลุ่มเกษตร**
นาง วันเพ็ญ มีมานะ (ประธาน)	นาย ชูศักดิ์ ปันใจ
นาง สายพิน ยาวิละ (รองประธาน)	นาย นิวัฒน์ อุ้มนาง
นาง ราตรี บุญช้างเผือก (เลขา)	นาย สุนทร บรรใจ
นาง มาลัย บันใจ (เลขา)	นาย สมคิด บัวแผ่น
นาง อรพิน บัวแผ่น (เหรัญญิก)	**กลุ่มเลี้ยงกบ**
นาง ธีระนันท์ เกตุพรม (เหรัญญิก)	นาย ประพันธ์ บัวหลง (หัวหน้ากลุ่ม)
นาง เยาวพันธ์ บรรใจ (ประชาสัมพันธ์)	นาย วิวัฒน์ จำปาโชค
นาง อรทัย บัวแก้วเกิด (ปฏิคม)	นาง ดวงงา บรรใจ

กุล่มเลี้ยงปลา

นาย คำปิง ดวงดี
นาย มณเทียร บุญช้างเผื่อก
นาย อินทร กันธร
นาง บัวเรียว อุ้มนาง
นาย ประทุม สีน้ำเงิน
นาย บุญเป็ง โยย้อย
นาง บุญปั๋น บัวแผ่น
นาย อนันต์ ไชยเลิศ

กลุ่มเลี้ยงหมูป่า

นาย ถนอม ใจระวัง
นาง บัวเรียว อุ้มนาง
นาย ดวงจันทร์ ใบแสง
นาย มณเฑียร บุญช้างเผือก
นาย วันชัย บันใจ

กลุ่มเลี้ยงควาย

นาย ชูศักดิ์ ปันใจ
นาย ณรงค์ ตาใจคำ
นาย วิโรจน์ พรมมา
นาย สวาท หลวงมณี

กลุ่มเลี้ยงวัว

นาย ปั๋น บุญช้างเผือก
นาย คำ ก้อนคำใส
นาย ดวงฤทธิ์ ตาใจคำ
นาย เป็ง กาวีจันทร

กลุ่มเลี้ยงไก่

นายถนอม ใจระวัง
นาง บัวเรียว อุ้มนา

กลุ่มปุ๋ยใบไม้ (มี 5 กุล่ม)

นาย ประพันธ์ บัวหลง
นาย สุนทร บรรใจ
นาย ถนอม ใจระวัง
นาย วิวัฒน์ จำปาโชค
นาย พันธ์โรจน์ ปราชัย

กลุ่มพิทักษ์ป่า

นาย ถนอม ใจระวัง
นาย นิวัฒน์ อุ้มนาง
นาย สมศักดิ์ เกตุพรม
นาย สุชาติ ยาวิละ
นาย ต่อมแก้ว อิ่นแก้ว
นาย ไพโรจน์ บุญช้างเผือก
นาย เกษมสุข ไทยน้อย
นาย วันชัย บันใจ
นายถวิล แปงยะ
นาย บุญเป็ง โยย้อย

กลุ่มผู้สูงอายุ

นาย คำ กันธร
นาย จันทร์ บันใจ
นาย ปวน บัวแก้วเกิด
นาย เหลา บัวแก้วเกิด
นาย เสาร์ อุ้มนาง
นาง ยวง กันธร
นาง ผัน บันใจ

กลุ่มเยาวชน

น.ส ศิริลักษณ์ คะชะถา
ด.ญ รุ่งทิวา บุญช้างเผือก
ด.ญ อังศุมาลิน มังส่งจม
ด.ญ ศิริวรรณ สุอิน
ด.ญ รัชนีวรรณ อุ้มนาง
ด.ญ ประภัสรา เกตุพรม
ด.ญ พรพิมล ยาวิละ

นาง ผัด อุ้มนาง	ด.ญ ทัศนีย์ มีมานะ
นาง หล้า โยย้อย	ด.ญ วาสนา แสนหร่าย
นาง เอ้ย บันใจ	ด.ญ อำภา ตาเสาร์
นาง เกี๋ยง แสนหร่าย	ด.ญ หนูแดง ตาเสาร์
	ด.ช วิษณุพงษ์ พรมมา
	ด.ช สันติสุข บัวแผ่น
	ด.ช เอกชัย บันใจ
	ด.ช โชคชัย บุญช้างเผือก
	ด.ช วีรพล บัวแก้วเกิด

8. เศรษฐกิจพอเพียงหรือเศรษฐกิจเอาแต่ได้

จากการสำรวจเรื่องทรัพย์สิน รายได้ รายรับ รายจ่าย และหนี้สิน ที่ชาวบ้านได้ไปกู้ยืมมาตามกองทุนต่าง ๆการที่ได้ข้อมูลนี้มาทางกลุ่มมานั่งคุยกันแบ่งกลุ่มการทำงานคือ 1 คนต่อ 10 หลังคาและออกแบบสอบถามเมื่อออกไปถามกับชาวบ้านถึงเรื่องของรายรับและรายจ่ายและเรื่องของที่มาของหนี้สินทางทีมวิจัยก็โดนว่าเอาข้อมูลไปแล้วจะแก้ปัญหาให้เขาได้หรือ ๆข้อมูลที่มาถามที่ชาวบ้านนั้นคนที่มาถามสามารถช่วยเหลือตัวเองได้แล้วหรือ ๆว่าตัวของคนที่มาถามว่าทุกวันนี้น่าจะรู้ว่าความเป็นอยู่ของคนบ้านป่าสักงามดีไม่น่าจะมาถามแต่ทางทีมก็ทนเอาและได้ข้อมูลชุดนี้มาและนัดกันเอาข้อมูลชุดนี้มานั่งรวมกันและมานั่งแยกได้ดั่งนี้ส่วนเรื่องข้อมูลของทรัพย์สินนี้โดยกรประเมินของเจ้าของบ้านเองว่าทรัพย์สินของตนเองเช่นบ้านที่ดินอย่างนี้เป็นต้นส่วนเรื่อง รายรับ รายจ่าย หนี้กองทุนต่าง ๆทางทีมก็จะถามเป็นเรื่อง ๆไปจึงได้ข้อมูลดั่งนี้

1	เรื่องทรัพย์สิน	24.763.286	บาท
2	รายรับ	4.427.516	บาท (ต่อปีทั้งหมู่บ้าน)
3	รายจ่าย	9.344.976	บาท
4	หนี้กองทุนหมู่บ้าน	669.210	บาท
5	หนี้ ธ.ก.ส.	1.470.150	บาท
6	หนี้ ก.ข.ค.จ.	495.500	บาท
7	หนี้ สหกรณ์ไฟฟ้า	253.040	บาท
8	หนี้ออมทรัพย์สัจจะ	22.000	บาท
9	หนี้นายทุน	503.000	บาท
10	หนี้ร้านค้า	23.300	บาท

การที่ทำหรือเก็บข้อมูลทำให้เรารู้ว่าในแต่ละปีนั้นความเป็นอยู่ของชุมชนบ้านป่าสักงามนั้นไม่ได้ดีขึ้นเลยกับต้องมีหนี้สินขึ้นทุกปีโดยที่ทางชุมชนไม่ได้รู้ตัวเลยว่าแต่ละปีรายรับไม่ได้สมดุลกับรายจ่ายเลยแต่เรื่องนี้จะโทษชาวบ้านคงไม่ได้เพราะชาวบ้านทุกคนก็ทำงานกันทุกอย่างจนไม่มีเวลาที่จะดูแลครอบครัวและพื้นที่ไร่และสวนเพราะว่ารายจ่ายมันเพิ่มขึ้นโดยหลีกเลี่ยงไม่ได้เพราะสิ่งที่เป็นเป็นผลกระทบเข้ามาในชีวิตถ้าย้อนอดีตนั้นเป็นอย่างไรเวลาจะไปไหนก็เดินหรือไม่ก็ใช้ม้าต่างวัวต่างม้าวัวกินอะไรกินหญ้ากินน้ำแต่ตอนนี้ไปไหนใช้รถออกจากบ้านก็ต้องเติมน้ำมันแล้วเป็นไงน้ำมัน 1 ลิตรเหมือนเดิมแต่ราคาแพงขึ้นและคนที่ออกจากบ้านก็ต้องกินๆยังไม่พอตอนกลับยังต้องซื้อกลับมาบ้านอีกสภาวะอย่างนี้มีเงิน 500 บาทออกบ้านแทบจะไม่ได้อะไรเลยเมื่อก่อนเมื่อไม่มีไฟฟ้าไม่มีกองทุนต่างๆก็ไม่ได้ยินชาวบ้านบ่นเรื่องที่จะต้องว่าจะหาเงินที่ไหนมาคืนกองทุนต่างๆที่เอามาให้ชาวบ้านกู้ยืมผิดกับเมื่อก่อนมากเมื่อถึงตอนนี้ชาวบ้านคิดอย่างเดียวทำอย่างไรที่จะหาเงินให้เพียงพอกับรายจ่ายแต่การที่มีกองทุนที่มีในหมู่บ้านก็ยังไม่ได้ช่วยแก้ปัญหาเลยเพียงแค่แก้เพียงชั่วคราวคือเป็นระบบโยกย้ายกลบหนี้เท่านั้น

9. พัฒนาการชุมชน

ประวัติและความเป็นมา ป่าสักงามตามคำบอกเล่าของชุมชนทำให้ทราบข้อมูลว่าบ้านป่าสักงามเป็นบ้านเก่าแก่ที่มีอายุประมาณ 800 ปี จากการเล่าสืบต่อกันมาและจากการสันนิษฐานจากหลักการต่างๆ ทางประวัติศาสตร์ หมู่บ้านแห่งนี้ชนพื้นเมืองเป็นชาวลัวะหรือละว้า ซึ่งแยกมาจากบ้านป่าแป๋ บ้านผาเด็ง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ (เมืองแกน) ซึ่งถูกพม่ารุกรานจึงอพยพมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่หมู่บ้านป่าสักงาม ซึ่งมีเขตติดต่อกับอำเภอแม่แตง ต่อมามีกษัตริย์พระองค์หนึ่ง ได้เสด็จผ่านหมู่บ้านป่าสักงามจะบังเอิญหรือเป็นบุญบารมีของหมู่บ้านแห่งนี้ พระมเหสีซึ่งทรงพระครรภ์ครบกำหนดประสูติ พระองค์ทรงเห็นว่าเดินทางไปคงไม่ได้ ประกอบกับหมู่บ้านป่าสักงามแห่งนี้ ทำเลที่ตั้งเหมาะสมแก่การตั้งเมืองเพราะเป็นพื้นที่ราบบนภูเขา มีแม่น้ำลำธารรอบๆหมู่บ้านอุดมสมบูรณ์ไปด้วยพืชพรรณนาๆชนิด ประกอบด้วยทางทิศใต้ มีผาสูงชันเป็นแนวยาวตลอดหมู่บ้าน จึงได้ทำการสร้างเมืองขึ้น เพื่อประทับระหว่างประสูติ ให้ชื่อว่า “ เมืองสามฝั่งแกน ”เพราะชนพื้นเมืองอพยพมาจากเมืองแกน อำเภอแม่แตง

เมืองสามฝั่งแกนได้เจริญรุ่งเรืองเป็นเวลาช้านาน จนกระทั่งถูกพม่าซึ่งอยู่ทางทิศเหนือของเมืองรุกรานเผาผลาญจนล่มสลายเหลือแต่ซากปรักหักพัง ซึ่งปัจจุบันยังพอมีหลักฐานเหลืออยู่ เช่น ซากวัดล้าง พระพุทธรูป ฯลฯ ต่อจากนั้นชนเผ่าลัวะ ที่เคยอาศัยมาก่อนได้รวมกันเป็นปึกแผ่นเกิดเป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ ขึ้นมาชาวบ้านส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธ จึงได้ร่วมมือกันบูรณปฏิสังขรณ์วัดร้างในหมู่บ้าน เพื่อบำเพ็ญกิจกรรมทางศาสนาและเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจขึ้นมาในปี พ.ศ. 2462 และได้อัญเชิญพระพุทธรูปซึ่งสร้างมาด้วยไม้สักจำนวน 1 องค์ ที่มีอยู่ในเวลานั้นมาเป็นพระประธานต่อมาในปี พ.ศ. 2518 ชาวบ้านป่าสัก

งามได้ค้นพบพระพุทธรูปทองสัมฤทธิ์ 1 องค์ ในลำห้วยอุโบสถ ซึ่งสร้างในสมัยเมืองสามฝั่งแกน มีขนาดหน้าตักกว้าง 30 นิ้ว สูง 28 นิ้ว จึงได้อัญเชิญมาเป็นพระประธานจนถึงปัจจุบัน จากการให้ข้อมูลของพ่อหลวงคำปิง ทำให้ทราบว่าเมื่อประมาณ 50 ปีที่ผ่านมาชุมชนสร้างบ้านเรือนมุงหลังคาด้วยใบตองตึง สร้างบ้านเรือนอยู่ใกล้ชิดติดกัน และส่วนใหญ่เป็นวงศ์วานเครือญาติกัน

บ้านป่าสักงามตั้งอยู่ หมู่ที่ 1 ตำบลลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งอยู่เหนืออ่างเก็บน้ำแม่กวงอุดมธาราห่างจากอำเภอดอยสะเก็ดไปยังสันอ่างเก็บน้ำแม่กวงอุดมธารา สภาพพื้นที่บ้านป่าสักงามเป็นพื้นที่ราบและลาดเชิงเขาบนพื้นที่สูงเหนือจากระดับน้ำทะเลประมาณ 400 เมตร อยู่อยู่ระหว่างแนวเขาด้านตะวันตกและตะวันออกของหมู่บ้านโดยแนวเขามีลักษณะทอดตัวในทิศ -ใต้ ยอดเขาสูงสุดอยู่ในแนวเขาด้านทิศตะวันออกของหมู่บ้าน มีความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 984 เมตร และยอดเขาทางทิศตะวันตกของหมู่บ้านมีความสูงจากระดับน้ำทะเล 925 เมตร สภาพพื้นที่ของหมู่บ้านป่าสักงามล้อมรอบด้วยป่าสงวนแห่งชาติป่าขุนแม่กวงที่อุดมสมบูรณ์มีไม้ใหญ่เบียดเสียดรกทึบประกอบด้วยพันธ์ไม้นานาชนิดซึ่งมีเนื้อ ที่โดยประมาณ 31.875 ไร่ หรือประมาณ 51 ตารางกิโลเมตร พื้นที่บ้านป่าสักงามมีประมาณ 500 ไร่ มีลักษณะเป็นที่ราบและที่ลาดเชิงเขาบนพื้นที่สูงเหนือจากระดับน้ำทะเลประมาณ 520 เมตรอันเป็นแหล่งต้นน้ำที่มีห้วยรองรับน้ำไหลลงสู่อ่างเก็บน้ำแม่กวงอุดมธารา บ้านป่าสักงามจึงมีความสำคัญในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรต้นน้ำลำธาร

จากการให้ข้อมูลของผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนทำให้ทราบว่าเมื่อก่อนชุมชนส่วนใหญ่ใช้การเดินทางเท้าบางครอบครัวก็ใช้การเดินทางและขนข้าวของโดยใช้ ช้าง ม้าต่าง วัวต่างเพื่อการเดินทางเข้าไปในเมืองหรือติดต่อกับผู้คนในที่อื่นๆโดยใช้เส้นทางใต้เขื่อนแม่กวง/ แต่ปัจจุบันการเดินทางเข้าหมู่บ้านป่าสักงาม ใช้เส้นทาง 2 เส้นคือ 1 เดินทางจากเชียงใหม่โดยถนนหลวงแผ่นดินเชียงใหม่ –แม่โจ้-พร้าวหมายเลข 1001 แยกขวาระหว่างหลักกิโลเมตรที่ 50.5 บ้านป่าไม้แม่หอพระหรือสวนป่า อ.อ.ปแม่หอพระ หมู่บ้านป่าสักงามอยู่จากแยกเป็นระยะทางประมาณ 15 กิโลเมตร เป็นถนนลาดยางตลอดเส้นทาง 2.เดินทางโดยรถยนต์จากเชียงใหม่สู่ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 118ถนนเชียงใหม่-ดอยสะเก็ด-เชียงราย แยกซ้ายไปตามสันอ่างเก็บน้ำแม่กวงอุดมธารา ประมาณ 10 กิโลเมตร และจากสันอ่างเก็บน้ำต้องเดินโดยเรือข้ามน้ำไปยังท่าเรือชั่วคราว ระยะประมาณ 5 กิโลเมตร หรือ ใช้เวลาประมาณ 30 นาที

การประกอบอาชีพ

ในอดีตผืนดินแห่งนี้เป็นแหล่งไม้สักที่อุดมสมบูรณ์มากจากการบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่เล่าว่า เมื่อก่อนวิถีชีวิตของชุมชนอาศัยอยู่ กินกับป่า ป่าคือแหล่งอาหารสำคัญที่อุดมสมบูรณ์ด้วยสัตว์ป่า เห็ด หน่อไม้ ผืนดินนี้อุดมไปด้วยพืชพรรณไม้ต่างๆ อาทิ พืชสมุนไพร กระชายแดง บุกเหลือง ยอป่า มะตูมป่า สามปอยดง เป็นต้น โดยเฉพะไม้สักที่ถือว่ามีคุณภาพดีมากที่สุดแห่งหนึ่ง กรมป่าไม้ในขณะนั้นใช้เป็นแหล่งให้สัมปทานไม้สักเชิงพาณิชย์ คนในชุมชนบางครอบครัวได้ไปรับจ้างตัดไม้ให้หน่วยงานรัฐที่เข้ามา ประกอบกับคนในชุมชนส่วนใหญ่ มีอาชีพหลักคือตัดไม้สัก ขายน้ำมันยาง ขายขี้หญ้า ส่งผลให้ไม้สักร่อยหรอลงอย่างรวดเร็ว ต่อมาหน่วยงานภาครัฐได้กำหนดเป็นเขตอุทยานมีโครงการหลวงและหน่วยทหารเข้าไปดูแลในพื้นที่ตลอดจนหน่วยงานราชการต่างๆ เข้าไปพัฒนาและมีการใช้กฎหมายเพื่อควบคุมการทำลายทรัพยากรที่เข้มงวดขึ้นตามลำดับ โดยเฉพาะการห้ามลักลอบตัดไม้สักเพื่อขายอีกโดยเด็ดขาด

ปัจจุบันชุมชนบ้านป่าสักงามบางส่วนประมาณ 30-40 ครัวเรือนที่มีอาชีพรับจ้างให้แก่หน่วยงานรัฐเช่น โครงการอัน เนื่องมาจากพระราชดำริ โดยมีศูนย์ศึกษาพัฒนาฮ่องไคร้เข้าไปสนับสนุนด้านการพัฒนาและรักษาป่าตลอดจนส่งเสริมกลุ่มอาชีพ เช่น การเพาะเลี้ยงกบ การขุดบ่อเลี้ยงปลา การเพาะเลี้ยงหมูป่า และการทำปุ๋ยธรรมชาติ คนในชุมชนบางคนก็ออกไปรับจ้างในตัวเมืองบ้าง บางส่วนก็ดำรงชีพด้วยการหาของป่าพึ่งพิงป่าเป็นหลัก ชุมชนมีการเพาะปลูกพืชตามแนวทางที่ได้รับการส่งเสริมจากศูนย์ศึกษาพัฒนา ฯ มีเพียงบางคนที่ประสบผลสำเร็จและเลี้ยงสัตว์บ้างเล็กน้อย สาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้เขตพื้นที่ทำกินไม่สามารถเพาะปลูกพืชได้ดีเพราะดินชั้นล่างเป็นหินปูน

สภาพปัญหา

การดำเนินงานที่ผ่านมาแม้จะมีหลายหน่วยงานเข้ามาร่วมกันสนับสนุนการพัฒนา อาทิเช่นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สนับสนุนให้ชุมชนทำมาหากินกับป่าโดยใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เริ่มประมาณปี พ.ศ. 2541 โดยสนับสนุนให้ ปลูกพืชไร่ไม้ผล ผัก เลี้ยงสัตว์ไว้กินเหลือก็แบ่งขายหรือแบ่งกันในพื้นที่ เพื่อลดค่าใช้จ่าย ในครัวเรือนหรือพึ่งตัวเองได้ หลังจากการที่คนในชุมชนได้ร่มโครงการดังกล่าว มีผู้ประสบผลสำเร็จเพียงส่วนน้อย มีตัวอย่าง ที่ประสบผลสำเร็จ เช่น ครอบครัวของลุงต่อมแก้วที่ใช้ความขยันอดทน ในการปฏิบัติทำให้มีอาหารกินตลอดปี ในสวนเต็มไปด้วยผัก ผลไม้ ที่เก็บกินได้ตลอดปี แต่ส่วนใหญ่ที่ไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ซึ่งมีสาเหตุมาจากปัจจัยหลายประการ เช่น ผลกระทบจากภายนอก การดิ้นรนภายในครอบครัวเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในสังคม ทำให้หลายครอบครัวมีภาระหนี้สินที่สำคัญกระบวนการสนับสนุนที่เกิดขึ้นจากภายนอก โดยเฉพาะแนวคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นแนวคิด

พื้นฐานที่เข้ามาพัฒนาและยกระดับความเป็นชุมชนมาในระดับหนึ่ง ซึ่งเห็นผลบ้างในทางปฏิบัติภายในชุมชนอย่างกรณีของลุงต่อมแก้วที่กล่าวมาข้างต้น

การแก้ไขปัญหาชุมชน

ชุมชนบ้านป่าสักงามทั้งในอดีตและปัจจุบันมีวิถีชีวิตที่สัมพันธ์พันกับการกิน การอยู่หรือการกินเพื่ออยู่ วิถีชีวิตของชุมชนจึงมีความผูกพันอยู่กับป่า เมื่อลองทบทวนของดีที่มีอยู่ในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นน้ำตก ความหลากหลาย ของพันธ์พืช แหล่งประวัติศาสตร์ ฯลฯ ชุมชนภายใต้แนวความคิดเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นฐานคิดของชุมชน ดังนั้นจึงต้องตะหนักถึงเรื่องของทรัพยากรที่มีอยู่เช่นเรื่องของสมุนไพรเป็นส่วนหนึ่งที่ต้องนำมาใช้ในชีวิตเพราะชุมชนอยู่ในที่ห่างไกลโรงพยาบาล

องค์กรที่ดำเนินงานในชุมชน

1. ศูนย์การศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ (ฝ่ายป่าไม้)
2. องค์การบริหารส่วนตำบลลวงเหนือ
3. สาธารณะสุข

ป่าสักงาม เป็นหมู่บ้านเล็ก ตั้งอยู่เหนืออ่างเก็บน้ำแม่กวงอุดมธารา ชุมชนนี้ตั้งถิ่นฐานมายาวนานกว่าสามอายุคนหรือมากกว่า 200 ปี โดยสืบค้นได้จากสิ่งปรักหักพงซากเจดีย์เก่าแก่ประมาณ 700 ปี จำนวน 11 จุด กระจายอยู่รอบๆ ชุมชน ปัจจุบันมีการบูรณะการอยู่วัดเดียวคือ วัดป่าสักงาม และในปี พ.ศ.2518 ชุมชนได้รับพระพุทธรูปบูชารุ่นพระสิงห์สาม จากหัวยอุโบสถใกล้ซากเจดีย์เก่า และได้ทำพิธีอัญเชิญมาไว้ในพระอุโบสถวัดป่าสักงาม เป็นพระศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน ซึ่งกล่าวว่าพระสิงห์สามนี้เป็นพระพุทธคุณคู่บ้านคู่เมืองที่ได้สร้างขึ้นในสมัยก่อตั้งเมืองเชียงใหม่

ชาวบ้านป่าสักงามสืบเผ่าพันธุ์มาจากชนเผ่าลัวะ เป็นชนเผ่าท้องถิ่นดั้งเดิมของอาณาจักรล้านนา ซึ่งมีศูนย์กลางของชนเผ่าอยู่ในท้องที่อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ความเป็นอยู่ดั่งเดิมนั้นชุมชนจะอยู่กันแบบเครือญาติ สืบสานวัฒนธรรมประเพณีของหมู่บ้านต่อกันมา วิถีชีวิตในชุมชนผูกพันกับทรัพยากรป่าไม้มาตั้งแต่อดีต โดยอาศัยพึ่งพิงทรัพยากรเป็นแหล่งปัจจัยสี่ในการดำรงชีพ มีการจัดการทรัพยากรตามภูมิปัญญาชุมชนและความเชื่อใช้ผลิตจากป่าเพื่อการบริโภค เพื่อการแลกเปลี่ยนในชุมชน และความเชื่อใช้ผลผลิตจากป่าเพื่อการบริโภคภายมในครอบครัว วิถีชีวิตเป็นชุมชนที่มีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ล้อมรอบชุมชน ชาวบ้านอยู่อย่างมีความสุขและมีเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิต

ต่อมารัฐได้ให้สัมปทานทำไม้แก่องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ ใช้ประโยชน์พื้นที่รอบป่าชุมชน มีการทำไม้ เลื่อยไม้และแปรรูปไม้ รวมถึงการปลูกสร้างสวนป่าชุมชนได้เรียนรู้และซึมซับการจัดการทรัพยากรเชิงเศรษฐกิจ รู้จักแปลงต้นไม้เป็นสินค้าที่สร้างรายได้อย่างมากแก่ชุมชน การแปรรูปทำไม้เถื่อนเริ่มแผ่ขยายออกไป ต้นไม้ในป่าถูกลักลอบตัดฟันล้มหายไปเรื่อยๆ ก่อให้เกิดปัญหาสภาวะแวดล้อมเสื่อมโทรม ต้นน้ำลำธารแห้งเหือด ภัยแล้

เริ่มเข้ามาคุกคามชุมชนในหมู่บ้าน ชาวบ้านเริ่มขาดแคลนน้ำในการอุปโภคบริโภคในปี พ.ศ.2535 โครงการพัฒนาพื้นที่ป่าขุนแม่กวงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จึงได้เล็งเห็นความจำเป็นเร่งด่วนในการวางแผนงานโครงการเพื่อการดำเนินการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนป่าสักงาม ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่บนแหล่งต้นน้ำ ที่จะเก็บกักน้ำไว้ให้คนที่อยู่อาศัยในพื้นที่ราบของเมืองเชียงใหม่มีน้ำกินน้ำใช้และไม่เกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำ รัฐได้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาชุมชนด้านต่างๆ โดยคาดหวังว่าชุมชนบ้านป่าสักงามจะปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตกลับไปสู่ภาคเกษตรกรรม เป็นช่วงระยะเวลาที่องค์กรรัฐมีโครงการสร้างอ่างเก็บน้ำแม่กวงอุดมธาราซึ่งชุมชนต้องตัดสินใจที่จะตั้งถิ่นฐานอยู่ที่เดิมหรือจะอพยพย้ายไปอยู่ที่อื่นที่โครงการจัดให้ และด้วยความรักถิ่นฐานบ้านอยู่ที่เดิม โครงการพัฒนาพื้นที่ป่าขุนแม่กวงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้เริ่มกดดันชุมชนในการทำไม้เถื่อนโดยจัดตั้งจุดปฏิบัติการเฉพาะกิจของทหารเข้ามาควบคุมชุมชน มีการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าโดยการปลูกป่า และมีโครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการเกษตร เช่น การสร้างอ่างเก็บกักน้ำ การเปิดพื้นที่จัดสรรให้ที่ทำกินสนับสนุนกล้าพันธุ์พืช อบรมอาชีพเสริมต่างๆ ให้แก่ชุมชน ชุมชนเริ่มปรับตัวเข้าสู่ระบบการเกษตร แต่เนื่องจากชุมชนเคยอยู่อาศัยและยังชีพโดยใช้ทรัพยากรธรรมชาติจากป่ามาตลอด ไม่เคยประกอบอาชีพด้านการเกษตร ไม่มีแม้แต่ประสบการณ์และความชำนาญในด้านการเกษตร ชาวป่าสักงามต้องพยายามต่อสู้ดิ้นรนเรียนรู้ และปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเวลาชุมชนได้รับผลกระทบจากสภาพป่าที่เสื่อมโทรม เกิดปัญหาภัยแล้งต้นน้ำลำธารที่เปรียบเสมือนเส้นเลือดใหญ่หล่อเลี้ยงชีวิตของชุมชนบ้านป่าสักงามเริ่มเหือดแห้ง การปรับเปลี่ยนแนวคิดจากการลักลอบตัดไม้ทำลายป่ามาทำการเกษตรในระยะเริ่มแรกยังไม่ค่อยเห็นผล พื้นที่ทำกินยังไม่สามารถตอบสนองต่อการเพาะปลูกได้อย่างมีประสิทธิภาพ สภาพภูมิอากาศยังคงแห้งแล้ง แหล่งน้ำอัตคัดขาดแคลน ชาวบ้านส่วนใหญ่ออกไปเป็นแรงงานตามที่ต่างๆ เนื่องจากเป็นการสร้างรายได้ที่ได้เงินทันที เมื่อมีการลักลอบตัดไม้ลดลง ทำให้ป่าเริ่มฟื้นตัว ป่าซับน้ำ ป่าประจำหมู่บ้านกลับมาทำหน้าที่เป็นแหล่งซับน้ำและมีความสมบูรณ์ขึ้น ซึ่งกว่าชุมชนจะผ่านช่วงวิกฤตินี้มาได้ต้องใช้ระยะเวลาและความอดทนพยายาม ต้องปลูกสร้างจิตสำนึกให้ชุมชนหันมาอนุรักษ์และปลูกฟื้นฟูป่าเพื่อรักษาแหล่งต้นน้ำ ลำธาร และสิ่งเหล่านี้อาจจะไม่เกิดขึ้นถ้าไม่มีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งอย่างผู้ใหญ่คำปิง ดวงดี ผู้ใหญ่บ้านป่าสักงาม

ปัจจุบันนี้บ้านป่าสักงามมีเนื้อที่บริเวณที่ตั้งชุมชนประมาณ 400 กว่าไร่ มีจำนวน 102 ครัวเรือน ประชากรทั้งหมด 347 คน มีวัฒนธรรมประเพณีหมู่บ้านสืบทอดกันมา ชาวบ้านอยู่กันแบบเครือญาติและมีคสามสัมพันธ์กันแน่นแฟ้น เห็นได้จากการที่รัฐได้จัดสรรพื้นที่ทำกินโดยการออกเอกสารสิทธิ์ นส.3 ก. ใบรวมกับแปลงใหญ่ทั้งหมู่บ้าน โดยมีการจัดสรรพื้นที่การทำกินเองให้ครัวเรือนที่ต้องการใช้ประโยชน์ครัวเรือนละประมาณ 3 ไร่ ใช้เป็นพื้นที่ทำกิน บางครอบครัวมีพื้นที่ทำกินอยู่แล้ว 4-5 ไร่ ก็เสียสละไม่เอาพื้นที่ที่จัดสรรกัน ชุมชนมีการบริหารการจัดการกันเองในชุมชนเป็นอย่างดี หากพื้นที่ทำกินที่แบ่งให้แต่

ละครอบครัวถูกปล่อยทิ้งไว้ไม่ทำประโยชน์จะมีการเข้าไปกระตุ้นเตือนก่อน หากยังไม่ทำกินก็จะเอากลับคืนมาเป็นแปลงกลางของหมู่บ้านเพื่อใช้ประโยชน์ต่อไป

ชุมชนบ้านป่าสักงามล้อมรอบด้วยเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าขุนแม่กวง พื้นที่ป่าบริเวณรอบหมู่บ้านประมาณ 70,000 ไร่ ยอดเขาสูงสุดจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 984 เมตร เป็นเขตต้นน้ำลำธารพื้นที่ลุ่มน้ำคังซึ่งมีน้ำไหลออกตลอดทั้งปี มีลำธารสายรองอีกหลายสาย คือ ห้วยช้างกั๊วะ ห้วยผาปูน ห้วยกลางบ้าน ทุกสายจะไหลมารวมกันสู่เขื่อนแม่กวงอุดมธารา สภาพอากาศค่อนข้างเย็นตลอดทั้งปี อุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ 25 องศาเซลเซียส การที่ชุมชนได้ตระหนักและเห็นคุณค่าและความสำคัญของป่าทำให้เกิดกิจกรรมต่างๆ ของคนในชุมชนเกี่ยวกับการดูแลรักษาป่า โดยวางกฎระเบียบชุมชนในการใช้ประโยชน์จากป่า ซึ่งศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้เข้ามาช่วยส่งเสริมและสนับสนุนวางรากฐานการพัฒนาชุมชนโดยให้ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการด้วยตนเอง ปลูกจิตสำนึกของคนในชุมชน และปลูกสร้างจอตสำนึกให้แก่เยาวชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผลกระทบต่อการทำลายป่า ในรูปแบบพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่ทีชีวิต เป็นการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยมีจริยธรรมตามประเพณีวัฒนธรรมสังคมดังเดิมที่ดีงามเป็นฐานแห่งความคิดริเริ่มในการจัดการกิจกรรมป่าสักงามเป็นชุมชนที่มีความหลากหลายทางด้านชีวภาพ ไม่ว่าจะเป็นป่าซับน้ำ ซึ่งเป็นแหล่งเกื้อกูลสำหรับชุมชนเพื่อการบริโภค โดยชุมชนจะไคความร่วมมือในการดูแลรักษาด้วยความรักและหวงแหนป่าคุณภาพชีวิต เป็นแหล่งพืชอาหารและสมุนไพรมากมายหลายชนิด ป่าเสริมอาชีพ โดยการเก็บหาของป่าเพื่อบริโภคและจำหน่ายหรือการปลูกหวายเสริมเพิ่มคุณค่าของป่า เพื่อการใช้สอยและเสริมรายได้ให้แก่ชุมชน ป่าลุ่มน้ำให้ความสำคัญในการเชื่อมโยงสู่แนวความคิด สู่สำนึกของชุมชน และคุณค่าของธรรมชาติต่อพื้นฐานการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน ป่าสักงามยังมีทัศนียภาพหลายแห่งสวยสดงดงามแทรกอยู่ในธรรมชาติสายน้ำตกที่สาดกระเซ็นเป็นละอองจากน้ำตกอีกหลายแห่ง เช่น น้ำตกเหมือนฝัน น้ำตกบ้านพักรับรองน้ำตกวังวารีจะเป็นจุดดึงดูดให้ผู้ที่ต้องการสัมผัสธรรมชาติเข้ามายังสถานที่แห่งนี้เพื่อพักผ่อนจิตใจ หลังจากต้องตรากตรำทำงานอยู่ในเมืองที่แออัดและอากาศไม่บริสุทธิ์ นอกจากนี้ยังมีสถานที่ประวัติศาสตร์อีกหลายแห่ง เช่น แผ่นดินหวิด ถ้ำหลวงกาดผี รวมทั้งวัด และโบสถ์เก่าแก่อีกหลายแห่งที่จะเป็นแหล่งเรียนรู้ให้แก่ผู้ที่สนใจ

แม้ว่าบ้านป่าสักงามจะอยู่ห่างไกลจากตัวเมืองเชียงใหม่ไม่มากแต่การคมนาคมของหมู่บ้านนี้ยังไม่สะดวกมากนัก หากเดินทางออกนอกหมู่บ้านหนทางที่ใกล้ที่สุดคือต้องนั่งเรือผ่านเขื่อนแม่กวงอุดมธารา ซึ่งมีระยะเดินทางประมาณ 17 กิโลเมตร ค่าโดยสารเรือคนละ 10 บาท และหากจะบรรทุกรถจักรยายยนต์ไปด้วยก็ต้องเสียเพิ่มอีกคันละ 10 บาท ไม่เช่นนั้นก็ต้องเดินทางโดยรถยนต์บนถนนซึ่งมีระยะทางประมาณ 80 กิโลเมตร กว่าจะถึงตัวอำเภอซึ่งต้องเสียค่าโดยสารเพิ่มขึ้น นับเป็นภาระอย่างมากเมื่อเทียบกับเงินอันน้อยนิดที่ต้องดิ้นรนหาให้ได้ในแต่ละเดือน หากเจ็บไข้ได้ป่วยถ้าอาการไม่มากนักยังพออาศัย

สมุนไพรพื้นบ้านหรือหทอพื้นบ้าน และหากอาการหนักก็จำเป็นต้องเดินทางเข้าไปใช้บริการที่โรงพยาบาลแม่แตง หรือโรงพยาบาลดอยสะเก็ด แต่ชุมชนนี้ยังมีโรงเรียนให้สำหรับเด็กๆ ในหมู่บ้านได้ศึกษาเล่าเรียนหาความรู้ถึงแม้ว่าระบบการศึกษาในปัจจุบันจะไม่เอื้องอำนวยต่อการนำความรู้มาใช้ดำรงชีวิตหรือพัมนาชุมชนของตนเอง แต่การศึกษาก็ยังเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องนำมาใช้ในการพัฒนา

สิ่งหนึ่งที่มองเห็นได้ในหมู่บ้านป่าสักงาม คือ ความเข็มแข็งของชุมชน ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมกันทำกิจกรรมในเชิงสร้างสรรค์มากมาย มีการจัดตั้งกลุ่มต่างๆ ในชุมชน เช่น คณะกรรมการบริหารหมู่บ้าน เป็นตัวแทนในการควบคุมดูแลเป็นอยู่และความเรียบร้อยภายในหมู่บ้าน จนผู้นำชุมชน นายคำปิง ดวงดี ผู้ใหญ่บ้านได้รับเลือกให้เป็นผู้นำดีเด่นประจำปี พ.ศ. 2544 และ พ.ศ. 2547 กลุ่มอนุรักษ์และพัฒนาพิทักษ์ป่าเพื่อป้องกันและปราบปรามการตัดไม้ทำลายป่า ป้องกันไฟป่าและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ กลุ่มป่าเพื่อชีวิต เพื่อปลูกเสริมป่าที่ถูกตัดทำลาย โดยปลูกไม้ 3 อย่างเพื่อประโยชน์ 4 อย่าง ตามแนวพระราชดำริฟื้นฟูและพัฒนาคุณภาพป่าโดยการทำฝายต้นน้ำลำธาร (ฝายแบบผสมผสาน) เพื่อการชะลอการไหลของน้ำ และป้องกันการชะล้างหน้าดิน ห้วยน้ำจางซึ่งเป็นแหล่งน้ำตามธรรมชาติที่เป็นตัวชี้วัดคุณภาพลุ่มน้ำอีกประการหนึ่งของการกลับมามีน้ำไหลอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอและมีคุณภาพที่ดีเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของแมลงน้ำ ปลา โดยชุมชนได้ประโยชน์เป็นแหล่งอาหารอีกแหล่งหนึ่ง มีการกลับคืนถิ่นของสัตว์หลายชนิดที่สำรวจพบ เช่น นกยูง ไก่ป่า หมาป่า นกชนิดต่าง ๆ มีการปลูกสร้างจิตสำนึกโดยทำกิจกรรมค่ายสิ่งแวดล้อมศึกษา เป็นแหล่งเรียนรู้เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรและพัฒนาที่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากมีสื่อธรรมชาติเป็นรูปธรรม เช่น ป่าซับน้ำ แผ่นดินหวิด แหล่งสมุนไพร ป่าหวาย พื้นที่พัฒนาป่าโดยฝายต้นน้ำลำธาร กาดผี เกิดการยอมรับจากสังคมชุมชน โดยมีนักเรียน นักศึกษา นักวิชาการ นักพัฒนาชุมชน เข้ามาศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนความรู้กลุ่มจัดสรรน้ำ เพื่อให้มีน้ำกินใช้ในการเกษตร กลุ่มปุ๋ยธรรมชาติ เป็นการสร้างอาชีพเสริมให้ชาวบ้าน โดยใช้ไม้แห้งที่เก็บหาจาก การทำแนวกันไฟ และดิน ปุ๋ย จากการบำรุงรักษาหน้าฝายต้นน้ำ ลำธาร กลุ่มแม่บ้าน รับจ้างทำอาหาร ทอผ้า ทำน้ำมันสมุนไพรเลี้ยงกบ การแปรรูปผลผลิต เช่น การทำน้ำพริกข่ากบ โดยได้รับงบประมาณจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ และองค์การบริหารส่วนตำบล กลุ่มหนุ่มสาวเพื่อทำกิจกรรมตามประเพณี กลุ่มผู้สูงอายุ ให้ผู้สูงอายุมีรายได้และมีกิจกรรมร่วมกัน เช่น การจักสานไม้ไผ่ นอกจากนี้ยังมีกลุ่มอื่น ๆ อีก เช่น กลุ่มเลี้ยงกบ กลุ่มเลี้ยงโค กระบือ ในพื้นที่ป่าธรรมชาติ กองทุนหมู่บ้าน เพื่อดำเนินการตามนโยบายทางภาครัฐให้เงินสนับสนุนหมู่บ้านละ 1,000,000 บาท กลุ่มแก้ไขปัญหาความยากจนเพื่อสนองนโยบายของรัฐโดยใช้เงินจากส่วนราชการจำนวน 280,000 บาท เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวบ้านป่าสักงาม

สิ่งหนึ่งที่มองเห็นได้ในหมู่บ้านป่าสักงาม คือ ความเข้มแข็งของชุมชน ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมการทำกิจกรรมในเชิงสร้างสรรค์มากมาย มีการจัดกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน เช่น

คณะกรรมการบริหารหมู่บ้าน เป็นตัวแทนในการควบคุมดูแล ความเป็นอยู่และความเรียบร้อยภายในหมู่บ้าน จนผู้นำชุมชน นายคำปิง ดวงดี ผู้ใหญ่บ้านได้รับเลือกให้เป็นผู้นำดีเด่นประจำปี พ.ศ. 2544 และพ.ศ. 2547 กลุ่มอนุรักษ์และพัฒนาพิทักษ์ป่าเพื่อป้องกันและปราบปรามการตัดไม้ทำลายป่า ป้องกันไฟป่าและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ กลุ่มป่าเพื่อการอนุรักษ์ เพื่อปลูกเสริมป่าที่ถูกตัดทำลาย โดยปลูกไม้ 3 อย่าง เพื่อประโยชน์ 4 อย่าง ตามแนวพระราชดำริ ฟื้นฟูและพัฒนาคุณภาพป่าโดยการทำฝายต้นน้ำลำธาร (ฝายแบบผสมผสาน) เพื่อการชะลอการไหลของน้ำ และป้องกันการชะล้างหน้าดิน ห้วยน้ำจาง ซึ่งเป็นแหล่งน้ำตามธรรมชาติที่เป็นตัวชี้วัดคุณภาพลุ่มน้ำอีกประการหนึ่งของการกลับมามีน้ำไหลอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอและมีคุณภาพที่ดีเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของแมลงน้ำ ปลา โดยชุมชนได้ประโยชน์เป็นแหล่งอาหารอีกแหล่งหนึ่งมีการกลับคืนถิ่นของสัตว์หลายชนิดที่สำรวจพบ เช่น นกยูง ไก่ป่า หมาป่า นกชนิดต่าง ๆ มีการปลูกสร้างจิตสำนึกโดยทำกิจกรรมค่ายสิ่งแวดล้อมศึกษา เป็นแหล่งเรียนรู้เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากร และพัฒนาที่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากมีสื่อธรรมชาติเป็นรูปธรรม เช่น ป่าซับน้ำ แผ่นดินหวิด แหล่งสมุนไพร ป่าหวาย พื้นที่พัฒนาป่าโดยฝายต้นน้ำลำธาร กาดผี เกิดการยอมรับจากสังคมชุมชน โดยมีนักเรียน นักศึกษา นักวิชาการ นักพัฒนาชุมชน เข้ามาศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนความรู้กลุ่มจัดสรรน้ำเพื่อให้มีน้ำกินน้ำใช้ในการเกษตร กลุ่มปุ๋ยธรรมชาติ เป็นการสร้างอาชีพเสริมให้ชาวบ้านโดยใช้ไม้แห้งที่เก็บหาจากการทำแนวกันไฟ และดินปุ๋ยจากการบำรุงรักษาหน้าฝายต้นน้ำลำธาร กลุ่มแม่บ้านรับจ้างทำอาหาร ทอผ้า ทำน้ำมันสมุนไพร เลี้ยงกบ การแปรรูปผลผลิต เช่น การทำน้ำพริกข่ากบ โดยได้รับงบประมาณจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ฯ และองค์การบริหารส่วนตำบล กลุ่มหนุ่มสาว เพื่อทำกิจกรรมตามประเพณี กลุ่มผู้สูงอายุ ให้ผู้สูงอายุมีรายได้และมีกิจกรรมร่วมกัน เช่น การจักสานไม้ไผ่ นอกจากนี้ยังมีกลุ่มอื่น ๆ อีก เช่น กลุ่มเลี้ยงกบ กลุ่มเลี้ยงโค กระบือ ในพื้นที่ป่าธรรมชาติ กองทุนหมู่บ้าน เพื่อดำเนินการตามนโยบายทางภาครัฐให้เงินสนับสนุนหมู่บ้านละ 1,000,000 บาท กลุ่มแก้ไขปัญหาความยากจนเพื่อสนองนโยบายของรัฐโดยใช้เงินจากส่วนราชการจำนวน 280,000 บาท เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวบ้านป่าสักงาม

คณะกรรมการในการบริหารจัดการลักษณะการกู้ยืมโดยไม่มีดอกเบี้ย กลุ่มกองทุนเงินแสน เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนพึ่งพาตนเองแบบยั่งยืน โดยได้รับงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบลจำนวน 100,000 บาท และมีการจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินการกำกับดูแลการใช้ประโยชน์จากงบประมาณมุ่งพัฒนาชุมชนป่าสักงาม กลุ่มเยาวชนบ้านป่าสักงาม เพื่อรวมกลุ่มสร้างความสามัคคี มีการเข้าค่ายฝึกอบรมการเรียนรู้ ฝึกระเบียบ ปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่า และเป็นวิทยากรกลุ่มเลี้ยงหมูป่า โดยใช้ผลผลิตจากการเกษตรและพืชผักจากแหล่งธรรมชาติเป็นอาหารหลัก นอกจากนี้ยังได้เห็นการบริหารจัดการที่เป็นระบบในหมู่บ้านโดยรวมกลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้เพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ใหญ่ๆ กลุ่มแรก คือ กลุ่มอนุรักษ์และกลุ่มจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เช่น กลุ่มอนุรักษ์

และพัฒนาพิทักษ์ป่า กลุ่มป่าเพื่อชีวิต กลุ่มที่สองเป็นกลุ่มกิจกรรม เช่น กลุ่มจัดสรรน้ำ กลุ่มหนุ่มสาว กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน กลุ่มที่สาม เป็นกลุ่มออมทรัพย์และเงินทุน กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มเงินล้าน กลุ่มแก้ไขปัญหาความยากจน กลุ่มกองทุนเงินแสน กลุ่มสุดท้ายเป็นกลุ่มเสริมรายได้ เช่น กลุ่มปุ๋ยธรรมชาติ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มเลี้ยงกบ กลุ่มเลี้ยงปลา กลุ่มเลี้ยงโคกระบือ กลุ่มเยาวชน กลุ่มเลี้ยงหมูป่า

แหล่งที่มาของรายได้ของชุมชนป่าสักงามปัจจุบัน คือ การเกษตร เช่น การปลูกผักข้าวโพดในปริมาณที่พอยังชีพ นอกจากนี้ยังมีรายได้จากการเลี้ยงกบ ปลา หมูป่า หรือเก็บหาของป่า บางส่วนยึดอาชีพขายแรงงานรับจ้างทั่วไปเนื่องจากเป็นอาชีพที่แลกกับเงินได้ทันที รายได้เฉลี่ยครัวเรือนประมาณ 2,500 - 3,000 บาท ต่อเดือน ชุมชนไม่สามารถปลูกข้าวได้จำเป็นต้องซื้อข้าวกินเฉลี่ยเดือนละประมาณ 1,200 บาท ต่อครัวเรือน รายได้หามาจึงเสียไปกับการซื้อข้าวมาบริโภค แต่ชุมชนก็มีการจัดการโดยการแลกผลผลิตระหว่างหมู่บ้าน นำปุ๋ยที่ผลิตได้เองในหมู่บ้านไปแลกกับข้าวที่ปลูกได้ในหมู่บ้านใกล้เคียง ชุมชนมีความคิดว่าถึงแม้จะมีพื้นที่ทำกินน้อยแต่ก็มีพื้นที่หากินมาก เพราะถึงแม้ว่าจะมีพื้นที่จำกัดในการเพาะปลูกและมีความต้องการเพิ่มเพื่อขยายปริมาณการผลิต แต่มีความมุ่งมั่นที่จะไม่บุกรุกป่า เพราะกลัวจะเกิดปัญหาขาดแคลนน้ำ และเกิดภาวะแห้งแล้ง ดังเช่นอดีตที่ชุมชนเคยประสบมา นอกจากนี้ชุมชนยังสามารถใช้พื้นที่ป่าอีก 70,000 ไร่ ที่อยู่รอบๆ หมู่บ้านเป็นแหล่งอาหารและเก็บหาของป่าเป็นรายได้เลี้ยงครอบครัว การเลี้ยงวัว ควาย ก็ปล่อยให้หาอาหารในป่า เป็นการใช้ทุนทางธรรมชาติ ชาวบ้านจึงหวงแหนป่าและช่วยกันดูแลรักษาป้องกันเป็นอย่างดี ดังนั้นอาชีพของชุมชนที่มีหลากหลาย ไม่มีอาชีพหลักที่แน่นอน แต่ชุมชนก็รู้จักแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเนื่องจากในอดีตมีอาชีพตัดไม้ขายมีรายได้เดือนละเป็นหมื่น แต่ก็ได้ใช้จ่าย สุรุ่ยสุร่ายหลงฟุ้งเฟ้อกับความเป็นอยู่มากเกินพอและไม่รู้จักเก็บ ปัจจุบันแม้มีรายได้ประมาณวันละ 100 กว่าบาท แต่ชุมชนยังรู้จักออม ถึงแม้จะไม้เดือนร้อนเรื่องอาหารเพราะสามารถหาได้จากชุมชนและในป่าใกล้เคียง แต่ในความเป็นจริงยังมีความจำเป็นต้องใช้เงินมาก เช่น การส่งลูกหลานไปเรียนในเมือง หรือแม้แต่ค่าใช้จ่ายในการเดินทางออกนอกหมู่บ้าน ซึ่งยังมีความจำเป็นที่จะต้องติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น ดังนั้นชุมชนส่วนใหญ่จึงมีภาระหนี้สินอยู่โดยยืมกันเองภายในหมู่บ้าน หรือเป็นหนี้สินกองทุนหมู่บ้าน (กองทุนเงินล้าน) ชุมชนพยายามช่วยเหลือกันเองมีการรวมกลุ่มและพัฒนาตนเองมีการวิเคราะห์ความต้องการและปัญหาในชุมชน เช่น วิเคราะห์รายรับ รายจ่าย และช่วยกันแก้ไขปัญหา การลดภาระหนี้สิน ถ้ามีอย่างต่อเนื่องจะส่งผลให้ชุมชนนี้แข็งแรงและมั่นคงยิ่งขึ้น อยู่ดีกินดียิ่งขึ้น ทั้งนี้จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือของภาครัฐเข้าไปเกื้อหนุน และให้คำแนะนำส่งเสริมอย่างถูกต้องเหมาะสมต่อชุมชนด้วย

การพัฒนาต้องดำเนินไปพร้อมกันทุกด้าน โดยคนในชุมชนต้องมีส่วนร่วมมีการจัดการบริหารอย่างเป็นระบบ และอยู่ร่วมกับทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุล ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมด้วย การพัฒนาของคนไทยเรานับตั้งแต่

อดีตจนถึงปัจจุบันเรารับวัฒนธรรมของตะวันตกเข้ามาใช้ในการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วมีเทคโนโลยีที่ทันสมัยแต่เราก้าวหน้าเฉพาะด้านวัตถุ สร้างทุกสิ่งทุกอย่างเพื่ออำนวยความสะดวกมากมายจนเกินขีดกำลังของทรัพยากรธรรมชาติที่จะให้ได้ สังคมและวัฒนธรรมของไทยเราถูกเปลี่ยนแปลงไป ขาดความเอื้อเฟื้อช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เราไม่ได้พัฒนาด้านจิตใจเลย ชุมชนบ้านป่าสักงามแม้เป็นชุมชนเล็ก ๆ แต่ขณะนี้เขาได้พัฒนาตัวเองแล้ว เขาได้จุดประกายไฟในจิตใจของทุกคนให้เห็นแสงสว่างและแสงดวงนี้จะสว่างยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ หากทุกคนร่วมแรงร่วมใจกันประสานพลังในการที่จะช่วยกันสร้างจิตสำนึกในการดำรงชีวิตอย่างพอเพียงโดยอยู่ร่วมกับธรรมชาติรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เป็นประโยชน์ ไม่เบียดเบียนจนธรรมชาติต้องเสื่อมโทรม และเสียสมดุลไปในที่สุด หากคนไทยทุกคนมีจิตสำนึกและร่วมใจกันแล้ว แสงสว่างจุดเล็ก ๆ นี้จะแพร่ขยายวงกว้างขึ้นเรื่อยๆ และกระจายไปทั่วประเทศ เมื่อนั้นคนในแผ่นดินไทยทุกคนจะอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข

10.การสนับสนุนจากหน่วยงานศูนย์ศึกษาและพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ตามแนวพระราชดำริ

ห้วยฮ่องไคร้คือสถานที่วิจัยและทดลองเพื่อนำมาปรับใช้ที่ๆเหมาะสมดังนั้นการที่จะให้มีรูปแบบการพัฒนาที่เหมาะสมนั้นมันต้องหาคำตอบดั่งนั้นการที่จะหาคำตอบนั้นต้องมีศูนย์ศึกษาพัฒนาศูนย์ศึกษาการพัฒนาที่เหมาะสมผสมกับภูมิสังคมมันก็ต้องมีทุกภาคดั่งนั้นมันจึงเกิดศูนย์ศึกษาการพัฒนาขึ้นมา 6 แห่ง ห้วยฮ้องไคร้ ที่ภาคเหนือ ภูพาน ที่ภาคอีสาน แต่ละแห่งมีสภาพที่แตกต่างกันไปภูพานเป็นสภาพพื้นที่ที่เสื่อมโทรมการทำการเกษตรมีปัญหาเพราะว่ามันแห้งแล้งพอปลูกข้าวแล้วไม่รู้ทำอะไรเข้ากรุงเทพจนเขาบอกว่าถ้าไม่มีคนอีสานเข้ามาอยู่เป็นอำมะพาสหากินไก่ย่างก็ไม่ได้อยู่บ้านก็ไม่มีคนขับแทกซี่ไม่อยู่ เขาหินซ้อนทิศตะวันออกนั้นเดิมทีป่าเขาอุดมสมบูรณ์แต่พอรัฐบาลส่งเสริมพืชเศรษฐกิจปลูกมันสำปันหลังก็เริ่มถางป่าเพาะดินดำน้ำซุ่มก็ปลูกมันสำปันหลัง ยี่สิบปีให้หลังก็กลายเป็นดินทรายปุ๋ยในดินหมดปลูกอะไรก็ไม่ขึ้นก็มีคนถวายในหลวง 200 ไร่ในหลวงก็เอามาทำเป็นศูนย์ศึกษาเขาหินซ้อนฝนตกลงมาก็เก็บน้ำไม่ได้เพราะเป็นดินทรายฝนตกลงมาซึมหายไปหมดปลูกอะไรก็ไม่ได้ก็ให้ทดลองให้ปลูกพืชที่ใช้น้ำน้อยแต่ว่ามีคุณค่าสูงให้ทดลองปลูกสมุนไพรแรกๆที่ทำสมุนไพรที่นั้น โรงพยาบาลเจ้าพระยาไพรปูเป็ดที่ใกล้ฉะเชิงเทราขายได้ไม่กี่บาทปีหนึ่งได้สองพันหรือสามพันบาทแต่ปัจจุบันนี้ได้ปีหนึ่งได้สี่สิบล้านถึงห้าสิบล้านบาทเฉพาะสมุนไพรนั้นก็เป็นผลสำเร็จเพราะเป็นการปรับปรุงพัฒนาดินไปด้วย ต่อไปคลุ้งกระเบนจันทร์บุรีนี้ก็นิเวทวิทยาชายฝั่งป่าชายเลนถูกทำลายมากเริ่มแรกตัดไม้มากเพราะเป็นไม้คุณภาพดีมากไม้ป่าชายเลนเอามาทำเป็นถ่านมาขายเมื่อก่อนกระสอบละ 50 บาทแต่เดี๋ยวนี้กระสอบละ 250-300 บาท เพราะว่าไม้มันหมดต่อนั้นมาๆทำการเลี้ยงกุ้งก้ามกามส่งญี่ปุ่นก็ขุดป่าชายเล็นเป็นบ่อเลี้ยงกุ้งขยายพื้นที่เป็นจำนวนมากจันทบุรี ระยองตราดคนก็รวยในระยะแรกๆ เพราะกุ้งต้องใช้ยาเหมือนกับปลูกกะหล่ำปลูกส้ม ถ้าไม่ใช้ยากุ้งก็ไม่รอดเมื่อทำได้สองสาม

รอบก็มีปัญหาสารเคมีตกค้างดั่งนั้นคนที่มาซื้อทีหลังก็เจ้งดั่งนั้นระบบป่าชายเล็นจึงเสียไปหมดเลย ดังนั้นแหล่งเพาะปลาจึงไม่มีก็จึงทำให้อาชีพของคนหาปลาทะเลจับปลาก็ไม่ได้ ดังนั้นคุ้งกระเบนทำหน้าที่ศึกษาค้นคว้าการพัฒนาอาชีพชายฝั่งที่จันทบุรี ทางทิศตะวันตกก็ห้วยทรายที่นี่ก็ดินดานและมีคนจับจองเยอะทรัพยากรธรรมชาติก็เสื่อมโทรมการทำสนามกอล์ฟก็มีผู้อิทธิพลสูงและก็ประกอบกับช่วงนั้นในปี 2525 ก็มีขบวนการทางภาคใต้ ที่มีอยู่แถวเพชรบุรีที่นั่นต้องให้ ต.ช.ด เป็นหัวหน้าโครงการเพราะมีผู้มีอิทธิพลเยอะเป็นการพัฒนาพื้นที่ดินดาน ให้มีการเกษตรกรรมที่นั่นที่เด่น คือการใช้หญ้าแฝกบ้านเราใช้หญ้าแฝกในการป้องกันดินพังทลายแต่ที่ห้วยทรายใช้ในการระเบิดดินในหลวงบอกว่าปลูกมะม่วงไม่รู้จักโตสอง สามปีก็ไม่รู้จักโต จึงบอกนักวิชาการเอาหญ้าแฝกไปปลูกรอบ ๆโคนต้นนักวิชาการก็บอกว่าปลูกมะม่วงอย่างเดียวมันยังไม่โตถ้าเอาหญ้าแฝกไปปลูกมะม่วงจะไปโตได้อย่างไรมันก็ไปแย่งสารอาหารหมดปรากฏว่า ในหลวงก็ให้ปลูกถ้ามันไม่ดีก็ไม่เป็นไรเพราะมันเป็นการทดลองปรากฏว่าพอปลูกหญ้าแฝกลงไปมะม่วงเจริญเติบโตได้ดีเพราะในแต่เดิมนั้นมันเป็นดินดานลดน้ำลงไปมันก็ไหลแต่มันไม่ซึมน้ำก็อยู่ข้างบนและคายระเหยออกไปพอปลูกหญ้าแฝกลงไปรากหญ้าแฝกก็ไประเบิดดิน พอระเบิดดินน้ำมันก็ซึมลงไปพอไหลซึมลงไปได้รากมะม่วงก็ดูดน้ำมาใช้ได้ ถัดลงไปทางภาคใต้ก็ศูนย์ศึกษาพัฒนาพิกุลทอง สภาพปัญหาที่นั่นเป็นดินพลุมันเป็นแอ่งเป็นป่าชุ่มน้ำ ที่มีใบไม้ทับถม ต้นไม้ที่ตายก็ล้มมาทับถมการทับถมมาก ๆพวกนี้ก็กลายเป็นฟอสซิ้วมีน้ำหมักก็กลายเป็นกลด ดังนั้นดินที่นั้นจึงมีกลดมากถ้าทำการเกษตรใช้ในการเพาะปลูกไม่ได้ในหลวงจึงให้ใช้ทฤษฎีแกล้งดินโดยการใช้น้ำล้างดินโดยใช้ปูนขาวเพื่อให้กลดลอยตัวขึ้นมาสามปีดินจึงจืด และใช้ในการทำการเกษตรต่าง ๆ อันนี้จึงใช้ในการศึกษาในแต่ละศูนย์ส่วนศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้มีสภาพ ปัญหาหลักความเสื่อมโทรมสภาพพื้นที่ป่าต้นน้ำแต่ว่าพระองค์ท่านเสด็จในภาคเหนือปี พ.ศ. 2515 ได้รู้สภาพปัญหาและการเปลี่ยนแปลงบนดอยบนเขาสมัยก่อนมีการถางป่าในการปลูกฝิ่นเพาะฝิ่นในสมัยนั้นมีราคาแพงไร่หนึ่งเป็นหมื่น ๆ บาท ดังนั้นพื้นที่ป่าต้นน้ำจึงเสียหายมากและยังมีผลกระทบและเสื่อมโทรมและปัจจุบันน้ำในเขื่อนแม่กวงแห้ง ดังนั้นเป็นหน้าที่ของห้วยฮ่องไคร้ที่จะต้องฟื้นฟูพื้นที่ต้นน้ำลำธาร ดังนั้นทางด้านภูมิสังคมก็ให้ตระหนักทางด้านวิถีชีวิตของคนในแต่ละถิ่นในแต่ละภาคในเรื่องของภูมิปัญญาในเรื่องถนัดของคนในแต่ละพื้นที่ ที่มีความแตกต่างกันคนที่อยู่ในพื้นที่สูงก็จะทำข้าวไร่ ท่าราบและที่ราด ก็จะมีการทำนาเป็นวิถีชีวิตของคนเราเองมันถูกกำหนดโดยธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเราจะมีแบบแผนและวิถีชีวิตอย่างไรเราจะสังเกตเห็นว่าที่อยู่อาศัยจะมีแหล่งอริยะธรรมที่อุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรกำหนด ดั่งนั้นคนที่อยู่ทางภาคเหนือจะสร้างบ้านแบบโปร่ง ๆดั่งนั้นสิ่งที่ในหลวงทรงพระราชดำรัสการพัฒนาให้คำนึงถึงธรรมชาติและวิถีชีวิต ดังนั้นสาเหตุการพัฒนามีสองอย่างเท่านั้นเพราะคนเราไม่สามารถที่จะดำรงวิถีชีวิตในระบบการผลิตได้ว่ามันขาดปัจจัยพื้นฐานซึ่งขาดแคลนทรัพยากรซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานในการพัฒนา โดยการตัดไม้จนทรัพยากรหรอยหลอไปและมีความต้องการที่ดินขยายพื้นที่มาก นี่ก็เป็นสภาพปัญหาที่ทำให้คนเราขาด

ปัจจัยพื้นฐานสืบเนื่องมาจากความเสื่อมโทรมแต่เราลืมว่าเราก็คือส่วนหนึ่งของทรัพยากรเรา มีชีวิตเราต้องหายใจเราต้องการอากาศที่ดี ๆ หายใจเราต้องมีน้ำที่สะอาดดื่มแต่เราก็ตั้งบ้านเรือนริมน้ำสร้างความสกปรกถ้าเราเชื่อว่าก็คือส่วนหนึ่งของทรัพยากรถ้าทรัพยากรเสื่อมโทรมสภาพความเป็นอยู่ของเราก็เสื่อมโทรมในด้านคุณภาพชีวิตในเมื่อปัจจัยพื้นฐานมันไม่ดีเราไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้เพราะว่าเราใช้ชีวิตไม่สอดคล้องกับธรรมชาติมีการพัฒนาโดยการทำลายสภาพแวดล้อมมากเกินไป เราก็ไม่สามารถพึ่งตนเองได้ถ้าเราพยายามพึ่งแต่ปัจจัยภายนอกมันเป็นการไม่เข้าใจในตัวตน การเกษตรของเราในเมื่อก่อนใช้แรงควายและแรงคน ซึ่งมันก็สอดคล้องกับสภาพพื้นที่และวิถีชีวิตของเราแต่แล้วเราก็ไปซื้อแทรกเตอร์มาทั้งที่เราไม่สามารถผลิตน้ำมันเอามาเติมแทรกเตอร์ได้ซึ่งเราต้องไปหาเงินและนำไปจ่ายโดยเราไม่สามารถพึ่งตนเองได้ อย่างเช่นน้ำในลำห้วยก็ดื่มไม่ได้ต้องไปซื้อน้ำในขวดมาดื่ม โค้กแปบซี่ ซึ่งมันก็เป็นบริโภคนิยม กับไปพึ่งวัตถุนิยมหน้าจะไปพึ่งธรรมชาติมากขึ้นเพื่อจะให้ตนเองมีอยู่มีกินก็ไม่เป็นไปก็เกิดเป็นอัตคัดขาดแคลนพึ่งตนเองไม่ได้จึงเกิดเป็นความอยากจนมันก็เกิดจาดความไม่รู้ รู้เท่าไม่ทันการและใช้รูปแบบวิธีการที่ไม่เหมาะสมไม่พยายามที่จะเรียนรู้นี่ก็เป็นปัญหาที่ในหลวงได้สรุปเอาไว้เป็นหลัก ๆ ถ้าปัจจัยมันเสื่อมโทรมและเรายังถูกอิทธิพลคลอบงำจากภายนอกมากขึ้นมันก็ยิ่งส่งเสริมคุณภาพชีวิตต่ำลง ดังนั้นจึงจัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้เพื่อทดลองวิจัยเพื่อฟื้นฟูและหารูปแบบที่เหมาะสมในการที่จะให้คนที่อยู่ตามพื้นที่ต้นน้ำลำธารอย่างไรให้ยั่งยืน ดังนั้นในหลวงจึงมีพระราชดำรัส 10 ธ.ค. 25 ห้วยฮ่องไคร้ในสมัยแรก ๆ มีสภาพพื้นที่ดินเลวเวลาฝนตกลงมาน้ำฝนก็ชะล้างหน้าดินออกไปแห้งแล้งความชุ่มชื้นไม่มี ห้วยฮ่องไคร้ คือ สถานที่ทดลองวิจัยรูปแบบที่เหมาะสมวัตถุประสงค์ คนอยู่กับป่าได้ ลักษณะการทำงานแบบใหม่การทำงานบนพื้นบานฐานภูมิปัญญาชาวบ้านแบบง่าย ๆ ไม่ซับซ้อนเข้าใจง่ายลักษณะอย่างนี้เป็นการต่อยอดภูมิปัญญาชาวบ้านเช่นของการเอาฝายต้นน้ำลำธารและแก้ไขโดยธรรมชาติเอื้อธรรมชาติแก้ไขปัญหาโดยการใช้ผักตบชะวาแก้ไขปัญหามลพิษในน้ำเพราะว่าผักตบชะวาสามารถดูดสารหนักในน้ำดั่งนั้น ทฤษฎีแกล้งดินธรรมชาติเอื้อธรรมชาติดั่งนั้นรูปแบบทดลองวิจัยที่จริงดูเหมือนง่าย ๆเช่นการปลูกแฝกหรือการทำฝายต้นน้ำลำธารเหมือนง่าย ๆแต่มันมีคำอธิบายบายเชิงวิทยาศาสตร์และการทำงานแบบบูรณาการของห้วยฮ่องไคร้นี้มีหลายหน่วยงานที่ทำงานร่วมกันการที่ทำงานร่วมกันมีเป้าหมายไปในทิศทางเดียวกันคือการฟื้นฟูต้นน้ำลำธารมีวัตถุประสงค์กันเดียวกันเพื่อหารูปแบบที่เหมาะสมคือการอยู่อย่างไรให้เหมาะสมกับต้นน้ำลำธารการพัฒนาดินในพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธารอย่างไรคือการอนุรักษ์ที่ไม่ให้เสื่อมเสียสภาพความอุดมสมบูรณ์หรือการชะล้างหน้าดินการเกษตรที่ยั่งยืนคืออะไรรูปแบบเป็นอย่างไร-เป็นการเกษตรที่จะต้องไม่เป็นผลกระทบต่อต้นน้ำลำธารและเป็นรูปแบบที่เหมาะสมกับต้นน้ำลำธารดั่งนั้นลักษณะการบูรณาการคือวัตถุประสงค์อันเดียวกันนี้คือการมองแบบองค์รวมลักษณะการเป็นวิทยาการคือสะวิทยาการ ๆที่ใช้ทุกสาขาเพื่อความสำพันธ์การพัฒนาที่เชื่อมโยงในการวางแผนการพัฒนาเช่นการเลี้ยงวัวจะไปเลี้ยงที่ไหนได้ผลผลิตมาก ๆไปสร้าง

ผลกระทบป่าหรือเปล่าหรือสภาพพื้นที่ ๆไหนที่เป็นพื้นที่โปร่งปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์ได้หรือเปล่า ก็จะมีการปรึกษากันเหมือนการเกษตรหรือนักส่งเสริมการเกษตรที่ต้องใช้พื้นที่มากปลูกยางพารามาก ๆยาสูบมาก ๆปลูกมันสำปันหลังมาก ๆเขาบอกว่าประสบผลสำเร็จแต่ขณะเดียวกันการใช้พื้นที่มาก ๆเป็นการหักล้างถางดงดั่งนั้นมันไม่ใช่การสำพันธ์เชื่อมโยงกันดั่งนั้นมันไม่ใช่การบูรณาการแล้วจะใช้วิทยาการนี้คือประเด็นของห้วยฮ่องไคร้ที่ได้ทำการศึกษาทดลองรูปแบบของความสำเร็จมีอยู่สองรูปแบบลักษณะที่ 1 คือที่ทำแล้วมันไม่เกิดผลในห้วยฮ่องไคร้คือต้นมะค่าดีเนียรมันเติบโตดีมีดอกแต่ไม่ให้ผลผลิตให้ถือว่าจาดทุนคือกำไรให้ถือเป็นบทเรียนที่จะต้องหาคำตอบให้ได้ว่าทำไมมันไม่ได้ผลคืออากาศมันไม่หนาวและความชื้นไม่พอระหว่างกลางวันและกลางคืนมันแตกต่างกันนี้ทำให้รู้ว่ามันไม่สอดคล้องกับภูมิศาสตร์และสภาพพื้นที่ดั่งที่พระองค์ท่านได้บอกไว้ตั้งแต่แรกอันใดที่ที่ทำแล้วประสบความสำเร็จแล้วให้นำเผยแพร่เพื่อให้เกิดการพัฒนานั้นพระองค์ท่านว่าเป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิตนี้คือการทำหน้าที่ของห้วยฮ่องไคร้ ดั่งนั้นห้วยฮ่องไคร้-จึงเป็นที่ศึกษาทดลองวิจัย และเป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีชิวิตทำไมว่ามันมีชีวิตเพราะมันจะมีการเปลี่ยนแปลงตามฤดูกาลที่มันจะเกิดกิจกรรมไม่เหมือนพิพิธภัณฑ์ที่ใช้เก็บกระดาษที่อยู่อย่างไดก็อยู่อย่างนั้นแต่นี้มันจะมีการเปลี่ยนแปลงแล้วเราก็ศึกษาการเปลี่ยนแปลงที่มันมีการเปลี่ยนแปลงทำให้เรารู้เท่าทันการรู้เท่าทันมันก็จะเกิดการพัฒนาการเรียนรู้อย่างนี้หรือเข้ามาศึกษาที่ห้วยฮ่องไคร้แห่งนี้เป็นการเรียนรู้ที่เบ็ดเสร็จการเรียนรู้แบบเบ็ดเสร็จคือมันไม่ได้เรียนรู้อย่างไดอย่างหนึ่งมันต้องเรียนรู้สิ่งที่มันสำพันธ์เชื่อมโยงตั้งแต่ระบบนิเวทวิถีชีวิตพื้นที่ดั่งนั้นการมาศึกษาเรียนรู้เบ็ดเสร็จต้องเรียนรู้ทั้งหมดเช่นการเลี้ยงวัวในป่าอย่างไรที่ไม่สร้างผลกระทบโดยให้เกิดประโยชน์การเรียนรู้เบ็ดเสร็จอย่างไรคือต้นทางป่าไม้ปลายทางประมงระหว่างทางการเกษตรประศุสัตว์ดั่งนั้นมันต้องศึกษาลุ่มน้ำเพราะครึ่งหนึ่งของลุ่มน้ำมันเป็นอย่างนี้และมันเป็นรูปแบบการพัฒนาที่พระองค์บอกว่าต้นทางป่าไม้ให้อุดมสมบูรณ์ส่วนพื้นที่ราบก็เป็นพื้นที่ ๆอยู่อาศัยและการเกษตรกรรมและวิถีชีวิตปลายทางส่วนปลายทางเป็นแหล่งน้ำใช้ทำการประมงพระองค์ท่านยังบอกว่าถ้ามองขยายใหญ่ที่นี้เป็นภาคเหนือ –ภาคกลาง-อ่าวไทยให้มองความเชื่อมโยงภาคเหนือถ้าป่าไม้อุดมสมบูรณ์น้ำก็จะไมขาดมันจะมีปุ๋ยมากับน้ำด้วยพอลงมาภาคกลางก็เป็นที่ราบที่ลุ่มแถวรังสิตก็เป็นที่ทำนาอย่างดีเพราะเป็นที่น้ำท่วมที่ว่าน้ำท่วมน้ำมาจากไหนน้ำมาจากป่าจากเขามันเอาอะไรมามันเอาความอุดมสมบูรณ์มันเอาฟอสซิ่วในเมื่อน้ำนิ่งมันเริ่มตกตะกอนมันก็กลายเป็นปุ๋ยเหมาะต่อการปลูกข้าวแต่เราก็พัฒนาแบบรีบเร่งเราก็ไปถมที่นาที่มันอุดมสมบูรณ์ไปด้วยปุ๋ยเป็นที่อุตสาหกรรมและปล่อยน้ำเสียลงจนทำนาไม่ได้อนาคตต้องซื้อข้าวจากเวียดนามเมื่อก่อนข้าวเป็นสินค้าส่งออกอันดับหนึ่งไม่สักเป็นอันดับสองตอนนี้เราขายทรัพยากรหมดแล้วแต่เริ่มขายทรัพยากรอีกอย่างคือคนที่ส่งออกไปทำงานตามประเทศต่าง ๆถ้าไม่ขายแรงงานไม่มีอะไรขายแล้ว รอบ ๆเมืองเชียงใหม่สร้างคลองชลประทานหมดไปหลายร้อยล้านแต่กับไม่ได้ใช้เพราะพื้นที่ทำนากลายเป็นบ้านเป็นตึกไปหมดส่วนบ้านจัดสรรก็ไปขุดดินภูเขามาถมคนทำนาก็ไม่มีนาทำก็ต้องเปลี่ยนมารับจ้างเมื่อ

มีเงินหน่อยก็เอาไปซื้อมอเตอร์ไซค์ถ้ากินเหล้าเข้าไปหน่อยขี่รถเร็วขับไปชนเสาไฟฟ้าตาย เป็นภาระของคนที่อยู่ข้างหลังอีกนี้คือผลของการศึกษาแล้วของห้วยฮ่องไคร้พื้นที่ต้นน้ำลำธารต้องพัฒนาแบบนี้อันนี้คือคำตอบของห้วยฮ่องไคร้คำตอบจากการศึกษาทดลองถ้าจะฟื้นฟูป่าต้นน้ำลำธารต้องพัฒนาต้นทางเป็นป่าไม้ปลายทางประมงระหว่างทางการเกษตรและวิถีชีวิตที่พระองค์สรุปไว้ตอนท้ายว่าถ้าทรัพยากรที่สมบูรณ์พัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ป่าดีดินดีน้ำดีเป็นปัจจัยพื้นฐานในการพัฒนาการเกษตรกรรมถามว่าทำไมต้องพัฒนาการเกษตรกรรมเพราะว่าภูมินิเวศน์ของไทยคือภูมินิเวศน์ของการเกษตรกรรมคน 80 %ต้องพึ่งการเกษตรแต่เราไม่พัฒนาเกษตรเราพัฒนาอุตสาหกรรมถ้าดินดีน้ำดีเราสามารถพัฒนาการเกษตรได้มันเป็นฐานการพัฒนาเศรษฐกิจของคนส่วนใหญ่ถ้าเราสามารถพัฒนาเชื่อมโยงการพัฒนาที่ยั่งยืนและมันก็จะไปตอบเมื่อตอนต้นว่าปัญหาของการพัฒนาที่ปัจจัยขาดแคลนในการพัฒนาแต่ละพื้นที่ของห้วยฮ่องไคร้ 8500 ไร่ก็มีการจำแนกออกมาแต่ละพื้นที่ใช้ทำอะไรบ้าง 1 อ่างหนึ่งอยู่ที่ฝ่ายศึกษาพัฒนาป่าไม้ดั่งนั้นศูนย์ศึกษาเปรียบเหมือนห้องแลบที่ในหลวงทรงให้ศึกษาว่าเราจะฟื้นฟูป่าต้นน้ำแห่งนี้ได้อย่างไรดั่งนั้นการใช้ประโยชน์ป่าตรงนี้จึงต้องจำแนกตามความเหมาะสม ตรงนี้มีอ่างใหญ่ 3 อ่างๆเล็กๆอีก 5 อ่างการใช้ประโยชน์ก็จะแบ่งเป็นส่วนๆส่วนพื้นที่ ตรงนี้ 3.000ไร่ก็จะพัฒนาโดยฝ่ายต้นน้ำอีกจุดประมาณ 3.000ไร่พัฒนาโดยธรรมชาติคือน้ำฝนดั่งนั้นพื้นที่ๆสูงเราไม่ทำเป็นพื้นที่เกษตรกรรมเราใช้ทำเป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธารจึงจำแนกพื้นที่เพื่อศึกษาทดลองวิจัยแต่ละด้านพระองค์ท่านก็ให้วิธีการไว้ในเรื่องของน้ำไว้ 2 ประการประการที่ 1 ให้น้ำเพียงพอในการทำกิจกรรมกับน้ำในการสร้างความชุ่มชื้นแต่เนื่องจากห้วยฮ่องไคร้แห้งแล้งมากจะทำอย่างไรให้น้ำพอใช้ในการเกษตรกรรมและกิจกรรมต่างๆก็เกิดฤษฎีเชื่อมลุ่มน้ำแม่ลายและสร้างอ่างเก็บน้ำที่เอาไว้ใช้ทำกิจกรรมมี 3 จุดเพราะที่นี้แห้งแล้งจึงต้องทำให้ชุ่มชื้นโดยให้สร้างขึ้นในโครงการหมู่บ้านสหกรณ์สันกำแพงพระราชดำริในปี พ.ศ.2523 ดั่งนั้นพื้นที่ตรงห้วยฮ่องไคร้ต่ำกว่าจึงไม่ต้องสูบน้ำจากสันกำแพงมาใช้โดยไม่ต้องสิ้นเปลืองน้ำมันหรือทรัพยากรธรรมชาติให้ใช้ระบบการไหลจากที่สูงลงมาที่ต่ำโดยการวางท่อมามาลงที่อ่าง 1 บนสำนักงานป่าไม้น้ำมาลงที่นี้ปีหนึ่ง 800.000 ลูกบาตรเมตรแต่การจะเอาน้ำมาใช้พระองค์บอกให้คณะกรรมการศูนย์ไปตกลงกับชาวบ้านลุ่มน้ำแม่ลายทั้งที่อ่างที่จะเอามาใช้เป็นพระราชดำริของในหลวงให้ทรงสร้างขึ้นแต่การที่จะเอาน้ำมาใช้ในหลวงให้ไปคุยกับชาวบ้านนี้เป็นหลักของประชาคมและการมีส่วนร่วมในหลวงทรงใช้มาแล้ว20/30 ปีมาแล้วแต่เราพึ่งมาใช้เมื่อ 2/3 ปีที่แล้วหรือแม้กระทั้งการทำงานในศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ท่านบอกว่าเป็นกิจกรรมที่ดำเนินล่วงหน้าของส่วนราชการและนักพัฒนาที่คิดที่จะทำประมาณ 30 ปีและพึ่งจะเอารูปแบบห้วยฮ่องไคร้ไปใช้ปีที่แล้วนี้ก็ผ่านพ้นไปแล้วเมื่อ 20ปีนี้ก็ผ่านพ้นไปที่ในหลวงทรงมีพระราชดำริเรื่องการพัฒนาแบบพึ่งตนเองและเศรษฐกิจพอเพียงๆพระองค์ท่านทรงมีพระราชดำริ 21 ก.ค.2517บอกว่าการพัฒนาชนบทต้องพัฒนาแบบพอเพียงแบบค่อยเป็นค่อยไปแต่ว่าตั่งปี 17-40 พระองค์ก็มีพระราชดำรัชอีกครั้งหลังจากฟองสบู่แตกด้านป่า

ไม้วิธีการศึกษาคือปลูกไม้สามอย่างประโยชน์สี่ประการนี้คือคอนเซ็บหลัก พัฒนาวิธีที่ 1 โดยระบบชลประธานคือคลองไส้ไก่/คลองก้างปลา การให้น้ำค่อยๆไหลน้ำจะค่อยๆซึมแผ่กระจายถ้ามันแผ่กระจายความชื้นที่เกิดขึ้นกับผืนป่าก็จะเป็นแนวป้องกันไฟป่าเปียกไฟก็ไม่ไหม้นี้เป็นการพัฒนาป่าโดยธรรมชาติประโยชน์ของมันคือชุ่มชื้นทำให้ต้นไม้เจริญเติบโต 20 สิบปีผ่านไปต้นไม้มากขึ้น วิธีที่ 2 คือการพัฒนาโดยระบบฝายต้นน้ำลำธารโดยการทำฝายตามร่องห้วยที่มีอยู่ตามธรรมชาติการสร้างฝายแบบภูมิปัญญาชาวบ้านสร้างโดยวัสดุจากท้องถิ่นคือ ไม้ไผ่-เศษไม้-ไม้ลูกล่ำ- ก็นำมาสร้างเพื่อเป็นการชะลอการไหลเร็วของน้ำและดักตะกอนสร้างความชุ่มชื้นให้กับป่าเพราะบนพื้นที่สูงนั้นถ้าไม่มีฝายเวลาฝนตกน้ำก็จะไหลไหลเร็วดินก็ไม่สามารถดูดซึมน้ำไว้ได้ดั่งนั้นถ้ามีอะไรเก็บกักน้ำๆในดินก็มากขึ้นต้นไม้สามารถดูดน้ำไปใช้มากขึ้นนี้คือระบบป่าต้นน้ำลำธาร วิธีที่ 3 คือ ระบบธรรมชาติคือการปลูกต้นไม้บนพื้นที่สูงเวลาฝนตกน้ำก็จะนำเมล็ดพันธ์ไหลไปตามน้ำแล้วงอกขยายพันธ์เพื่อให้ป่าสมบูรณ์นี้เป็นวิธีที่ 3 อิกอย่างคือปลูกไม้ 3 อย่าง

1 ไม้ใช้สอย คือชาวบ้านใช้ไม้อะไรควรส่งเสริมให้ปลูกไม้นั้น
2 ไม้เศรษฐกิจ คือพริกไทยหวาย
3 ไม้ฟืน คือที่ชาวบ้านหุงหาอาหารนึ่งเมี่ยง สุมควาย ถนอมอาหาร
4 ไม้กินได้ไผ่ มะเฟือง มะแฟนมะไฟสะเดา และไม้พื้นถิ่นที่มีอยู่

การปลูกคือการปลูกเสริมตามป่านี้คือการปลูกแบบธรรมชาติต่อไปเรื่องของการเกษตรในพื้นที่ลุ่มน้ำทำอย่างจะไม่สร้างผลกระทบคือไร่สวนปศุสัตว์มีเกษตรหลายอย่างที่ทำแบบผสมผสาน เกษตรชีวภาพคือไม่ใช้สารเคมีใช้ประเภทจุนรินทรีย์ เกษตรกรรมแบบวนเกษตรคือปลูกไม้ 3 อย่างเหมือนบ้านป่าสักงามที่นำหวายไปปลูกก็เป็นวนเกษตร นำวัว/ควายเข้าไปเลี้ยงก็เป็นวนเกษตรการปลูกพริกไทยในป่าก็เป็นวนเกษตรคือการใช้ป่าให้เป็นประโยชน์ ในด้านการเกษตรกรรมที่หลากหลายได้อย่างไง ให้เกิดการผลิต มะเฟือง มะไฟ มะแฟน มะขามป้อม มะลิดไม้ เหมือนกับสวนลมที่เขาปลูก เงาะปลูกทุเรียนในพื้นที่ป่าสภาพมันก็เป็นป่าสวมสมลมหรือเรียกว่าธาตุทั้งสี่หรือไม้ห้าชั้นหัวไม้ยืนต้นไม้พุ่มไม้ผล หรือเกษตรอีกอันหนึ่งคือเกษตรทฤษฎีใหม่ซึ่งเป็นการจัดการพื้นที่ที่สอดคล้องเหมาะสมในระบบของการเกษตรกรรมให้มีแหล่งน้ำเพียงพอต่อการเกษตรกรรมต่าง ๆ ให้มีการปลูกพืชเกษตรกรรมต่าง ๆ ให้มีความพออยู่พอกินนี่คือเกษตรทฤษฎีใหม่ตอนมาใหม่ ๆเขาบอกเกษตรทฤษฎีใหม่ 30-30-30-10 แต่นั้นคือการจัดการพื้นที่ทำไมน้ำถึงต้อง 30 เพราะน้ำ 30 เพียงพอต่อการทำการเกษตร ทำไมต้องมีนาข้าวเพราะข้าว 30 เพราะนาข้าว 30จาก 15 เหลือ 5ไร่ เพราะ5 ไร่เป็นพื้นที่ที่ผลิตข้าวเพียงพอต่อ 5-6 คนหรือหนึ่งครอบครัวนี่คือเกษตรทฤษฎีใหม่ด้านการพัฒนาที่ดินก็มีการปลูกพืชบำรุงดินที่ๆเป็นพื้นที่ต้นน้ำอีกอย่างการปลูกแฝกเพื่อเป็นการป้องกันการพังทลายของหน้าดินหรือการใช้ปุ๋ยก็เป็นปุ๋ยที่เป็นจุนลินทรีย์หรือการเลี้ยงวัวคือเมื่อก่อนเราจำเป็นต้องมีนมให้เด็กๆ การเลี้ยงกบบลูฟล๊อกเพื่อไม่ต้องไปจับกบธรรมชาติเพราะกบธรรมชาติจะได้ช่วยจัดการกับแมลงการประมงคือการพัฒนาแหล่ง

น้ำให้เป็นที่อยู่ของปลาแล้วใช้ในการประมงตามความเหมาะสมผลของการศึกษาของป่าไม้ป่าไม้ที่เป็นป่าเต็งรังเริ่มเป็นป่าเบญจพรรณมากขึ้นเพราะป่าเต็งรังโดดๆถ้าพลัดใบไฟป่าก็มากถ้าป่าเบญจพรรณเรามีตัวชี้วัดคือไม้ไผ่ไม้สักเป็นตัวชี้วัดตอนนี้มีป่าเบญจพรรณ 40/50 %แล้วจากเดิมที่มี 10%ชนิดไม้มากขึ้นจากเมื่อก่อนที่มี 35 ชนิดตอนนี้ 80 กว่าชนิดความหนาแน่นเมื่อก่อน ไม่ถึง100 ต้นแต่ตอนนี้250 กว่าชนิดด้านความหลากหลายเดี๋ยวนี้ที่พบมีนก122 ชนิดจากเมื่อก่อนไม่เคยพบอีกอย่างที่เห็นคือนกยุงที่กลับเข้ามา หมูป่า ไก่ป่าผืนป่ามีความชุ่มชื้นมากขึ้นโยใช้กล้วยไม้เป็นตัวชี้วัดและใช้การวัดความชื้นสำพัดการร่วงล่นของใบไม้ทำให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ของดินเพราะใบไม้ที่มันร่วงล่นลงมาปีละ2000 กิโลเมตรต่อไร่ 80 เปอร์เซ็นมันจะย่อยสลายเองภายใน 2 ปีหน้าดินก็มีการพัฒนาสามารถทำการเกษตรได้แล้ว /ในพื้นที่โดยธรรมชาติต้นพืชจะเก็บไว้ได้ 62% แลน้ำที่ดินสามารถเก็บไว้ได้ 3%น้ำไหลออกไป 33% นี้เป็นผลการศึกในพื้นที่นี้มีพันธ์ไม้พื้นล่าง 5 ชนิด มีต้นไม้ 48 ชนิด จาก 80 กว่าชนิดไม้เด่นเป็นไม้รังที่อัตราไม้โค 1 ต้น ไม้หนุ่ม 2 ต้นลูกไม้ 12ต้นแบบนี้จะแสดงถึงความยั่งยืนคือถ้าไม้ใหญ่ตายไม้เล็กก็ยังแทนที่คือไม้หนุ่ม 2 ต้นใหญ่ลูกไม้ก็ทดแทนดั่งนั้นจึงมีความยั่งยืนจากการศึกษาทดลองมีความหลากหลายมากขึ้นลุ่มน้ำดีขึ้นการใช้ประโยชน์ของห้วยฮ่องไคร้เหมาะสมโดยไม่สร้างผลกระทบเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยมีรูปแบบๆบูรณาการมีการพัฒนาแบบเป็นองค์รวมแล้วก็มีดุลยภาพในระบบลุ่มน้ำธรรมชาติ /บ้านป่าสักงามเป็นรูปแบบๆหนึ่งที่ห้วยฮ่องไคร้นำมาใช้ที่ป่าสักงาม

ศูนย์ศึกษาและพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ

(ข้อมูลจากการสำรวจของกลุ่มเยาวชนบ้านป่าสักงาม)

บทที่ 5
สรุปผลการวิจัย

ในการเนินงานโครงการวิจัยของทีมวิจัยชุมชนบ้านป่าสักงาม ได้ดำเนินงาเพื่อค้นหาคำตอบภายใต้คำถามวิจัย จะพัฒนารูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องเหมาะสมกับวิถีชีวิตของชุมชนบ้านป่าสักงามให้เข้มแข็งและยั่งยืนได้อย่างไร โดยมีคำถามย่อยที่กำหนดไว้ซึ่งประกอบด้วย หนึ่ง วิถีชีวิตในอดีตและปัจจุบันของชุมชนเป็นอย่างไร ,สอง การดำเนินการเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนที่ผ่านมาเป็นอย่างไร และผลกระทบที่มีต่อวิถีชีวิตของชุมชนเป็นอย่างไร และ สาม เป้าหมายและแนวทางการพัฒนารูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนบ้านป่าสักงามเป็นอย่างไร โดยทางทีมวิจัยชุมชนได้จัดกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งลักษณะการดำเนินงานวิจัยจะเป็นการออกแบบกิจกรรมที่เน้นการส่วนร่วมของชุมชนเป็นหลัก โดยเริ่มต้นจากการฝึกทักษะนักวิจัยชุมชนในการอกแบบกิจกรรมเพื่อดึงการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งมีลักษณะและรูปแบบของกระบวนการวิจัยที่เกิดขึ้นดังแผนภาพข้างล่าง

ลักษณะและรูปแบบของกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นของทีมวิจัยชุมชนบ้านป่าสักงาม

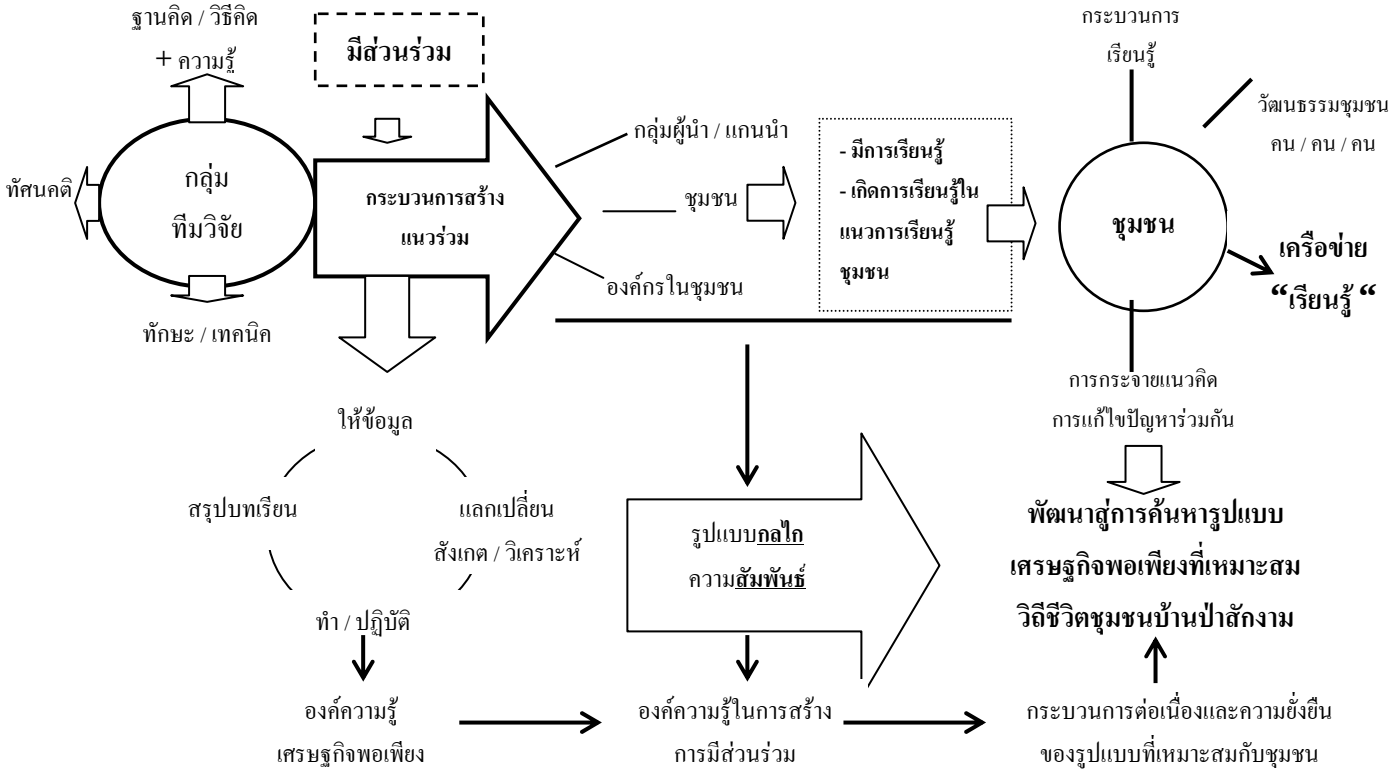

ในข้างต้นเป็นแผนภาพ ของกระบวนการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยเริ่มต้นจากการทีมวิจัยและหัวหน้าโครงการที่ต้องประมวลและทบประสบการณ์ของตัวเองที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับบริบทชุมชน หมายถึงการศึกษาและทำความเข้าใจบริบทชุมชนของตัวเองและประเด็นที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะปรัชญาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง พร้อมทั้งเรียนรู้อดีตของชุมชนในประเด็นความขัดแย้งและกลไกการจัดการความขัดแย้งในอดีตเพื่อนำไปสู่การประมวลความขัดแย้งใหม่ที่อยู่ภายใต้ผลกระทบ จาก สถาการณ์ใหม่ในปัจจุบัน เพื่อนำไปสู่การออกแบบกิจกรรมเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของกลุ่มองค์ และบุคคล รวมไปถึงผู้นำภายในชุมชน เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ร่วมในการดำเนินงานโครงการวิจัย

ฉะนั้นในส่วนของกระบวนการดังกล่าวในข้างต้นทางทีมวิจัยจะมีการประชุมและทบทวนสรุปทุกครั้งหลังการดำเนินกิจกรรมแต่ละกิจกรรม ในส่วนของผลที่เกิดขึ้นภายใต้วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ซึ่งประกอบด้วย หนึ่ง เพื่อศึกษาวิถีชีวิตในอดีตและปัจจุบันของชุมชนบ้านป่าสักงาม สอง เพื่อศึกษาการดำเนินการด้านเศรษฐกิจพอเพียงที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชนบ้านป่าสักงาม และ สาม เพื่อศึกษาเป้าหมายและแนวทางการพัฒนารูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน บ้านป่าสักงาม โดยมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1.การศึกษาวิถีชีวิตในอดีตและปัจจุบันของชุมชนบ้านป่าสักงาม ทำให้พบว่าในอดีตชุมชนบ้านป่าสักงามซึ่งถ้าดูจากประวัติศาสตร์ของชุมชน ตามคำบอกเล่าของผู้อาวุโสภายในชุมชนทราบข้อมูลว่า บ้านป่าสักงามเป็นบ้านเก่าแก่ที่มีอายุประมาณ 800 ปี จากการเล่าสืบต่อกันมาและจากการสันนิษฐานจากหลักการต่างๆ ทางประวัติศาสตร์ หมู่บ้านแห่งนี้ชนพื้นเมืองเป็นชาวลัวะหรือละว้า ซึ่งแยกมาจากบ้านป่าแป๋ บ้านผาเด็ง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ (เมืองแกน) ซึ่งถูกพม่ารุกรานจึงอพยพมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่หมู่บ้านป่าสักงาม ซึ่งมีเขตติดต่อกับอำเภอแม่แตง ต่อมามีกษัตริย์พระองค์หนึ่ง ได้เสด็จผ่านหมู่บ้านป่าสักงามจะบังเอิญหรือเป็นบุญบารมีของหมู่บ้านแห่งนี้ พระมเหสีซึ่งทรงพระครรภ์ครบกำหนดประสูติ พระองค์ทรงเห็นว่าเดินทางไปคงไม่ได้ ประกอบกับหมู่บ้านป่าสักงามแห่งนี้ ทำเลที่ตั้งเหมาะสมแก่การตั้งเมืองเพราะเป็นพื้นที่ราบบนภูเขา มีแม่น้ำลำธารรอบๆหมู่บ้านอุดมสมบูรณ์ไปด้วยพืชพรรณนาๆชนิด ประกอบด้วยทางทิศใต้ มีผาสูงชันเป็นแนวยาวตลอดหมู่บ้าน จึงได้ทำการสร้างเมืองขึ้น เพื่อประทับระหว่างประสูติ ให้ชื่อว่า “ เมืองสามฝั่งแกน ” เพราะชนพื้นเมืองอพยพมาจากเมืองแกน อำเภอแม่แตง

เมืองสามฝั่งแกนได้เจริญรุ่งเรืองเป็นเวลาช้านาน จนกระทั่งถูกพม่าซึ่งอยู่ทางทิศเหนือของเมืองรุกรานเผาผลาญจนล่มสลายเหลือแต่ซากปรักหักพัง ซึ่งปัจจุบันยังพอมีหลักฐานเหลืออยู่ เช่น ซากวัดล้าง พระพุทธรูป ฯลฯ ต่อจากนั้นชนเผ่าลัวะ ที่เคยอาศัยมาก่อนได้รวมกันเป็นปึกแผ่นเกิดเป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ ขึ้นมาชาวบ้านส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธ จึงได้ร่วมมือกันบูรณปฏิสังขรณ์วัดร้างในหมู่บ้าน เพื่อบำเพ็ญกิจกรรมทางศาสนาและ

เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจขึ้นมาในปี พ.ศ. 2462 และได้อัญเชิญพระพุทธรูปซึ่งสร้างมาด้วยไม้สัก จำนวน 1 องค์ ที่มีอยู่ในเวลานั้นมาเป็นพระประธานต่อมาในปี พ.ศ. 2518 ชาวบ้านป่าสักงามได้ค้นพบพระพุทธรูปทองสัมฤทธิ์ 1 องค์ ในลำห้วยอุโบสถ ซึ่งสร้างในสมัยเมืองสามฝั่งแกน มีขนาดหน้าตักกว้าง 30 นิ้ว สูง 28 นิ้ว จึงได้อัญเชิญมาเป็นพระประธานจนถึงปัจจุบัน จากการให้ข้อมูลของพ่อหลวงคำปิง ทำให้ทราบว่าเมื่อประมาณ 50 ปีที่ผ่านมาชุมชนสร้างบ้านเรือนมุงหลังคาด้วยใบตองตึง สร้างบ้านเรือนอยู่ใกล้ชิดติดกัน และส่วนใหญ่เป็นวงศ์วานเครือญาติกัน

และสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากอดีตจนถึงปัจจุบันมีจุดเริ่มต้นจากการสร้างเขื่อนแม่กวงอุดมธารา ทำให้มีการอพยพชาวบ้านมาตั้งถิ่นฐานใหม่ในที่อยู่ปัจจุบัน และมีการเข้ามาเพื่อหนุนเสริมรูปแบบการพัฒนาภายใต้แนวคิดการพัฒนาตามแนวพระราชดำริ โดยส่งผ่านมาทางศูนย์ศึกษาและพัฒนาห้วยฮ้องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยมีการเริ่มต้นจากการเน้นการพัฒนาในด้านการอนุรักษ์และพัฒนาป่าไม้โดยให้ชุมชนเป็นคนดูแลรักษา ซึ่งมีรายละเอียดพอสรุปได้ดังนี้

สภาพปัญหาการดำเนินงานที่ผ่านมาแม้จะมีหลายหน่วยงานเข้ามาร่วมกันสนับสนุนการพัฒนา อาทิเช่นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สนับสนุนให้ชุมชนทำมาหากินกับป่าโดยใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เริ่มประมาณปี พ.ศ. 2541 โดยสนับสนุนให้ปลูกพืชไร่ ไม้ผล ผัก เลี้ยงสัตว์ไว้กินเหลือก็แบ่งขายหรือแบ่งกันในพื้นที่ เพื่อลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนหรือพึ่งตัวเองได้ หลังจากการที่คนในชุมชนได้ร่มโครงการดังกล่าว มีผู้ประสบผลสำเร็จเพียงส่วนน้อย มีตัวอย่าง ที่ประสบผลสำเร็จ เช่น ครอบครัวของลุงต่อมแก้วที่ใช้ความขยันอดทน ในการปฏิบัติทำให้มีอาหารกินตลอดปี ในสวนเต็มไปด้วยผัก ผลไม้ ที่เก็บกินได้ตลอดปี แต่ส่วนใหญ่ที่ไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ซึ่งมีสาเหตุมาจากปัจจัยหลายประการ เช่น ผลกระทบจากภายนอก การดิ้นรนภายในครอบครัวเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในสังคม ทำให้หลายครอบครัวมีภาระหนี้สินที่สำคัญกระบวนการสนับสนุนที่เกิดขึ้นจากภายนอก โดยเฉพาะแนวคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นแนวคิดพื้นฐานที่เข้ามาพัฒนาและยกระดับความเป็นชุมชนมาในระดับหนึ่ง ซึ่งเห็นผลบ้างในทางปฏิบัติภายในชุมชนอย่างกรณีของลุงต่อมแก้วที่กล่าวมาข้างต้น

การแก้ไขปัญหาชุมชน

ชุมชนบ้านป่าสักงามทั้งในอดีตและปัจจุบันมีวิถีชีวิตที่สัมพันธ์พันกับการกิน การอยู่หรือการกินเพื่ออยู่ วิถีชีวิตของชุมชนจึงมีความผูกพันอยู่กับป่า เมื่อลองทบทวนของดีที่มีอยู่ในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นน้ำตก ความหลากหลาย ของพันธ์พืช แหล่งประวัติศาสตร์ ฯลฯ ชุมชนภายใต้แนวความคิดเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นฐานคิดของชุมชน ดังนั้นจึงต้องตะหนักถึงเรื่องของทรัพยากรที่มีอยู่เช่นเรื่องของสมุนไพรเป็นส่วนหนึ่งที่ต้องนำมาใช้ในชีวิตเพราะชุมชนอยู่ในที่ห่างไกลโรงพยาบาล

องค์กรที่ดำเนินงานในชุมชน

1. ศูนย์การศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ (ฝ่ายป่าไม้)
2. องค์การบริหารส่วนตำบลลวงเหนือ
3. สาธารณะสุข

อย่างที่กล่าวมาในข้างต้นในอดีตนั้นชาวบ้านป่าสักงามสืบเผ่าพันธุ์มาจากชนเผ่าลัวะ เป็นชนเผ่าท้องถิ่นดั้งเดิมของอาณาจักรล้านนา ซึ่งมีศูนย์กลางของชนเผ่าอยู่ในท้องที่อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ความเป็นอยู่ดั่งเดิมนั้นชุมชนจะอยู่กันแบบเครือญาติ สืบสานวัฒนธรรมประเพณีของหมู่บ้านต่อกันมา วิถีชีวิตในชุมชนผูกพันกับทรัพยากรป่าไม้มาตั้งแต่อดีต โดยอาศัยพึ่งพิงทรัพยากรเป็นแหล่งปัจจัยสี่ในการดำรงชีพ มีการจัดการทรัพยากรตามภูมิปัญญาชุมชนและความเชื่อใช้ผลิตจากป่าเพื่อการบริโภค เพื่อการแลกเปลี่ยนในชุมชน และความเชื่อใช้ผลผลิตจากป่าเพื่อการบริโภคภายมในครอบครัว วิถีชีวิตเป็นชุมชนที่มีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ล้อมรอบชุมชน ชาวบ้านอยู่อย่างมีความสุขและมีเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิต

ต่อมารัฐได้ให้สัมปทานทำไม้แก่องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ ใช้ประโยชน์พื้นที่รอบป่าชุมชน มีการทำไม้ เลื่อยไม้และแปรรูปไม้ รวมถึงการปลูกสร้างสวนป่าชุมชนได้เรียนรู้และซึมซับการจัดการทรัพยากรเชิงเศรษฐกิจ รู้จักแปลงต้นไม้เป็นสินค้าที่สร้างรายได้อย่างมากแก่ชุมชน การแปรรูปทำไม้เถื่อนเริ่มแผ่ขยายออกไป ต้นไม้ในป่าถูกลักลอบตัดฟันล้มหายไปเรื่อยๆ ก่อให้เกิดปัญหาสภาวะแวดล้อมเสื่อมโทรม ต้นน้ำลำธารแห้งเหือด ภัยแล้งเริ่มเข้ามาคุกคามชุมชนในหมู่บ้าน ชาวบ้านเริ่มขาดแคลนน้ำในการอุปโภคบริโภคในปี พ.ศ.2535 โครงการพัฒนาพื้นที่ป่าขุนแม่กวงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จึงได้เล็งเห็นความจำเป็นเร่งด่วนในการวางแผนงานโครงการเพื่อการดำเนินการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนป่าสักงาม ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่บนแหล่งต้นน้ำ ที่จะเก็บกักน้ำไว้ให้คนที่อยู่อาศัยในพื้นที่ราบของเมืองเชียงใหม่มีน้ำกินน้ำใช้และไม่เกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำ รัฐได้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาชุมชนด้านต่างๆ โดยคาดหวังว่าชุมชนบ้านป่าสักงามจะปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตกลับไปสู่ภาคเกษตรกรรม เป็นช่วงระยะเวลาที่องค์กรรัฐมีโครงการสร้างอ่างเก็บน้ำแม่กวงอุดมธาราซึ่งชุมชนต้องตัดสินใจที่จะตั้งถิ่นฐานอยู่ที่เดิมหรือจะอพยพย้ายไปอยู่ที่อื่นที่โครงการจัดให้ และด้วยความรักถิ่นฐานบ้านอยู่ที่เดิม โครงการพัฒนาพื้นที่ป่าขุนแม่กวงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้เริ่มกดดันชุมชนในการทำไม้เถื่อนโดยจัดตั้งจุดปฏิบัติการเฉพาะกิจของทหารเข้ามาควบคุมชุมชน มีการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าโดยการปลูกป่า และมีโครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการเกษตร เช่น การสร้างอ่างเก็บกักน้ำ การเปิดพื้นที่จัดสรรให้ที่ทำกินสนับสนุนกล้าพันธุ์พืช อบรมอาชีพเสริมต่างๆ ให้แก่ชุมชน ชุมชนเริ่มปรับตัวเข้าสู่ระบบการเกษตร แต่เนื่องจากชุมชนเคยอยู่อาศัยและยังชีพโดยใช้ทรัพยากรธรรมชาติจากป่ามาตลอด ไม่เคยประกอบอาชีพด้านการเกษตร ไม่มีแม้แต่ประสบการณ์และความชำนาญในด้านการเกษตร ชาวป่าสักงามต้องพยายามต่อสู้ดิ้นรน

เรียนรู้ และปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเวลาชุมชนได้รับผลกระทบจากสภาพป่าที่เสื่อมโทรม เกิดปัญหาภัยแล้งต้นน้ำลำธารที่เปรียบเสมือนเส้นเลือดใหญ่หล่อเลี้ยงชีวิตของชุมชนบ้านป่าสักงามเริ่มเหือดแห้ง การปรับเปลี่ยนแนวคิดจากการลักลอบตัดไม้ทำลายป่ามาทำการเกษตรในระยะเริ่มแรกยังไม่ค่อยเห็นผล พื้นที่ทำกินยังไม่สามารถตอบสนองต่อการเพาะปลูกได้อย่างมีประสิทธิภาพ สภาพภูมิอากาศยังคงแห้งแล้ง แหล่งน้ำอัตคัดขาดแคลน ชาวบ้านส่วนใหญ่ออกไปเป็นแรงงานตามที่ต่างๆ เนื่องจากเป็นการสร้างรายได้ที่ได้เงินทันที เมื่อมีการลักลอบตัดไม้ลดลง ทำให้ป่าเริ่มฟื้นตัว ป่าซับน้ำ ป่าประจำหมู่บ้านกลับมาทำหน้าที่เป็นแหล่งซับน้ำและมีความสมบูรณ์ขึ้น ซึ่งกว่าชุมชนจะผ่านช่วงวิกฤตินี้มาได้ต้องใช้ระยะเวลาและความอดทนพยายาม ต้องปลูกสร้างจิตสำนึกให้ชุมชนหันมาอนุรักษ์และปลูกฟื้นฟูป่าเพื่อรักษาแหล่งต้นน้ำ ลำธาร และสิ่งเหล่านี้อาจจะไม่เกิดขึ้นถ้าไม่มีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งอย่างผู้ใหญ่คำปิง ดวงดี ผู้ใหญ่บ้านป่าสักงาม

ปัจจุบันนี้บ้านป่าสักงามมีเนื้อที่บริเวณที่ตั้งชุมชนประมาณ 400 กว่าไร่ มีจำนวน 102 ครัวเรือน ประชากรทั้งหมด 347 คน มีวัฒนธรรมประเพณีหมู่บ้านสืบทอดกันมา ชาวบ้านอยู่กันแบบเครือญาติและมีความสัมพันธ์กันแน่นแฟ้น เห็นได้จากการที่รัฐได้จัดสรรพื้นที่ทำกินโดยการออกเอกสารสิทธิ์ นส.3 ก. ใบรวมกับแปลงใหญ่ทั้งหมู่บ้าน โดยมีการจัดสรรพื้นที่การทำกินเองให้ครัวเรือนที่ต้องการใช้ประโยชน์ครัวเรือนละประมาณ 3 ไร่ ใช้เป็นพื้นที่ทำกิน บางครอบครัวมีพื้นที่ทำกินอยู่แล้ว 4-5 ไร่ ก็เสียสละไม่เอาพื้นที่ที่จัดสรรกัน ชุมชนมีการบริหารการจัดการกันเองในชุมชนเป็นอย่างดี หากพื้นที่ทำกินที่แบ่งให้แต่ละครอบครัวถูกปล่อยทิ้งไว้ไม่ทำประโยชน์จะมีการเข้าไปกระตุ้นเตือนก่อน หากยังไม่ทำกินก็จะเอากลับคืนมาเป็นแปลงกลางของหมู่บ้านเพื่อใช้ประโยชน์ต่อไป

ชุมชนบ้านป่าสักงามล้อมรอบด้วยเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าขุนแม่กวง พื้นที่ป่าบริเวณรอบหมู่บ้านประมาณ 70,000 ไร่ ยอดเขาสูงสุดจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 984 เมตร เป็นเขตต้นน้ำลำธารพื้นที่ลุ่มน้ำคังซึ่งมีน้ำไหลออกตลอดทั้งปี มีลำธารสายรองอีกหลายสาย คือ ห้วยช้างกั๊วะ ห้วยผาปูน ห้วยกลางบ้าน ทุกสายจะไหลมารวมกันสู่เขื่อนแม่กวงอุดมธารา สภาพอากาศค่อนข้างเย็นตลอดทั้งปี อุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ 25 องศาเซลเซียส การที่ชุมชนได้ตระหนักและเห็นคุณค่าและความสำคัญของป่าทำให้เกิดกิจกรรมต่างๆ ของคนในชุมชนเกี่ยวกับการดูแลรักษาป่า โดยวางกฎระเบียบชุมชนในการใช้ประโยชน์จากป่า ซึ่งศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้เข้ามาช่วยส่งเสริมและสนับสนุนวางรากฐานการพัฒนาชุมชนโดยให้ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการด้วยตนเอง ปลูกจิตสำนึกของคนในชุมชน และปลูกสร้างจอตสำนึกให้แก่เยาวชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผลกระทบต่อการทำลายป่า ในรูปแบบพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่ทีชีวิต เป็นการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยมีจริยธรรมตามประเพณีวัฒนธรรมสังคมดังเดิมที่ดีงามเป็นฐานแห่งความคิดริเริ่มในการจัดการกิจกรรมป่าสักงามเป็นชุมชนที่มีความหลากหลายทางด้านชีวภาพ ไม่ว่าจะเป็นป่าซับน้ำ ซึ่งเป็นแหล่ง

เกื้อกูลสำหรับชุมชนเพื่อการบริโภค โดยชุมชนจะให้ความร่วมมือในการดูแลรักษาด้วยความรักและหวงแหนป่าคุณภาพชีวิต เป็นแหล่งพืชอาหารและสมุนไพรมากมายหลายชนิด ป่าเสริมอาชีพ โดยการเก็บหาของป่าเพื่อบริโภคและจำหน่ายหรือการปลูกหวายเสริมเพิ่มคุณค่าของป่า เพื่อการใช้สอยและเสริมรายได้ให้แก่ชุมชน ป่าลุ่มน้ำให้ความสำคัญในการเชื่อมโยงสู่แนวความคิด สู่สำนึกของชุมชน และคุณค่าของธรรมชาติต่อพื้นฐานการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน ป่าสักงามยังมีทัศนียภาพหลายแห่งสวยสดงดงามแทรกอยู่ในธรรมชาติสายน้ำตกที่สาดกระเซ็นเป็นละอองจากน้ำตกอีกหลายแห่ง เช่น น้ำตกเหมือนฝัน น้ำตกบ้านพักรับรองน้ำตกวังวารีจะเป็นจุดดึงดูดให้ผู้ที่ต้องการสัมผัสธรรมชาติเข้ามายังสถานที่แห่งนี้เพื่อพักผ่อนจิตใจ หลังจากต้องตรากตรำทำงานอยู่ในเมืองที่แออัดและอากาศไม่บริสุทธิ์ นอกจากนี้ยังมีสถานที่ประวัติศาสตร์อีกหลายแห่ง เช่น แผ่นดินหวิด ถ้ำหลวง กาดผี รวมทั้งวัด และโบสถ์เก่าแก่อีกหลายแห่งที่จะเป็นแหล่งเรียนรู้ให้แก่ผู้ที่สนใจ

แม้ว่าบ้านป่าสักงามจะอยู่ห่างไกลจากตัวเมืองเชียงใหม่ไม่มากแต่การคมนาคมของหมู่บ้านนี้ยังไม่สะดวกมากนัก หากเดินทางออกนอกหมู่บ้านหนทางที่ใกล้ที่สุดคือต้องนั่งเรือผ่านเขื่อนแม่กวงอุดมธารา ซึ่งมีระยะเดินทางประมาณ 17 กิโลเมตร ค่าโดยสารเรือคนละ 10 บาท และหากจะบรรทุกรถจักรยายยนต์ไปด้วยก็ต้องเสียเพิ่มอีกคันละ 10 บาท ไม่เช่นนั้นก็ต้องเดินทางโดยรถยนต์บนถนนซึ่งมีระยะทางประมาณ 80 กิโลเมตร กว่าจะถึงตัวอำเภอซึ่งต้องเสียค่าโดยสารเพิ่มขึ้น นับเป็นภาระอย่างมากเมื่อเทียบกับเงินอันน้อยนิดที่ต้องดิ้นรนหาให้ได้ในแต่ละเดือน หากเจ็บไข้ได้ป่วยถ้าอาการไม่มากนักยังพออาศัยสมุนไพรพื้นบ้านหรือหทอพื้นบ้าน และหากอาการหนักก็จำเป็นต้องเดินทางเข้าไปใช้บริการที่โรงพยาบาลแม่แตง หรือโรงพยาบาลดอยสะเก็ด แต่ชุมชนนี้ยังมีโรงเรียนให้สำหรับเด็กๆ ในหมู่บ้านได้ศึกษาเล่าเรียนหาความรู้ถึงแม้ว่าระบบการศึกษาในปัจจุบันจะไม่เอื้ออำนวยต่อการนำความรู้มาใช้ดำรงชีวิตหรือพัฒนาชุมชนของตนเอง แต่การศึกษาก็ยังเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องนำมาใช้ในการพัฒนา

สิ่งหนึ่งที่มองเห็นได้ในหมู่บ้านป่าสักงาม คือ ความเข็มแข็งของชุมชน ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมกันทำกิจกรรมในเชิงสร้างสรรค์มากมาย มีการจัดตั้งกลุ่มต่างๆ ในชุมชน เช่น คณะกรรมการบริหารหมู่บ้าน เป็นตัวแทนในการควบคุมดูแลเป็นอยู่และความเรียบร้อยภายในหมู่บ้าน จนผู้นำชุมชน นายคำปิง ดวงดี ผู้ใหญ่บ้านได้รับเลือกให้เป็นผู้นำดีเด่นประจำปี พ.ศ. 2544 และ พ.ศ. 2547 กลุ่มอนุรักษ์และพัฒนาพิทักษ์ป่าเพื่อป้องกันและปราบปรามการตัดไม้ทำลายป่า ป้องกันไฟป่าและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ กลุ่มป่าเพื่อชีวิต เพื่อปลูกเสริมป่าที่ถูกตัดทำลาย โดยปลูกไม้ 3 อย่างเพื่อประโยชน์ 4 อย่าง ตามแนวพระราชดำริฟื้นฟูและพัฒนาคุณภาพป่าโดยการทำฝายต้นน้ำลำธาร (ฝายแบบผสมผสาน) เพื่อการชะลอการไหลของน้ำ และป้องกันการชะล้างหน้าดิน ห้วยน้ำจาง ซึ่งเป็นแหล่งน้ำตามธรรมชาติที่เป็นตัวชี้วัดคุณภาพลุ่มน้ำอีกประการหนึ่งของการกลับมามีน้ำไหลอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอและมีคุณภาพที่ดีเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของแมลงน้ำ ปลา โดย

ชุมชนได้ประโยชน์เป็นแหล่งอาหารอีกแหล่งหนึ่ง มีการกลับคืนถิ่นของสัตว์หลายชนิดที่สำรวจพบ เช่น นกยูง ไก่ป่า หมาป่า นกชนิดต่าง ๆ มีการปลูกสร้างจิตสำนึกโดยทำกิจกรรมค่ายสิ่งแวดล้อมศึกษา เป็นแหล่งเรียนรู้เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรและพัฒนาที่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากมีสื่อธรรมชาติเป็นรูปธรรม เช่น ป่าซับน้ำ แผ่นดินหวิด แหล่งสมุนไพร ป่าหวาย พื้นที่พัฒนาป่าโดยฝายต้นน้ำลำธาร กาดผี เกิดการยอมรับจากสังคมชุมชน โดยมีนักเรียน นักศึกษา นักวิชาการ นักพัฒนาชุมชน เข้ามาศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนความรู้กลุ่มจัดสรรน้ำ เพื่อให้มีน้ำกินใช้ในการเกษตร กลุ่มปุ๋ยธรรมชาติ เป็นการสร้างอาชีพเสริมให้ชาวบ้าน โดยใช้ไม้แห้งที่เก็บหาจาก การทำแนวกันไฟ และดิน ปุ๋ย จากการบำรุงรักษาหน้าฝายต้นน้ำ ลำธาร กลุ่มแม่บ้าน รับจ้างทำอาหาร ทอผ้า ทำน้ำมันสมุนไพรเลี้ยงกบ การแปรรูปผลผลิต เช่น การทำน้ำพริกข่ากบ โดยได้รับงบประมาณจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ และองค์การบริหารส่วนตำบล กลุ่มหนุ่มสาวเพื่อทำกิจกรรมตามประเพณี กลุ่มผู้สูงอายุ ให้ผู้สูงอายุมีรายได้และมีกิจกรรมร่วมกัน เช่น การจักสานไม้ไผ่ นอกจากนี้ยังมีกลุ่มอื่น ๆ อีก เช่น กลุ่มเลี้ยงกบ กลุ่มเลี้ยงโค กระบือ ในพื้นที่ป่าธรรมชาติ กองทุนหมู่บ้าน เพื่อดำเนินการตามนโยบายทางภาครัฐให้เงินสนับสนุนหมู่บ้านละ 1,000,000 บาท กลุ่มแก้ไขปัญหาความยากจนเพื่อสนองนโยบายของรัฐโดยใช้เงินจากส่วนราชการจำนวน 280,000 บาท เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวบ้านป่าสักงาม

ในข้างต้นจะเป็นสถานการณ์ที่เป็นอยู่ของชุมชนบ้านป่าสักงามตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันในกระบวนการทำงานวิจัยทำให้ทีมวิจัยได้ค้นพบว่า ชุมชนบ้านป่าสักงามเริ่มต้นการพัฒนาจากหน่วยงานภายนอกที่เข้าไปหนุนเสริม โดยเฉพาะทางฝ่ายพัฒนาป่าไม้ของศูนย์ศึกษาและพัฒนาห้วยฮ่องใคร้ ฯ และ หน่วยจัดการป่าขุนน้ำแม่กวง ที่ได้นำเอาแนวคิดตามแนวพระราชดำริไปปรับใช้ แต่ผลที่เกิดขึ้น พบว่ากลุ่มผู้นำชุมชนเองยังมีการแบ่งแยกตามแนวคิดของหน่วยงาน หากไม่เงินลงมาก็จะไม่ทำอะไร โดยเฉพาะปรากฏการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นใหม่ มีการแบ่งเป็นกลุ่มเป็นก๊ก หาจุดร่วมในการร่วมในการพัฒนาไม่ได้ และที่สำคัญการใช้ประโยชน์จากที่ดินก็ส่งผลต่อกรประกอบอาชีพของชาวบ้านภายในชุมชนโดยเฉพาะบนพื้นที่ฐานที่ในอดีตคนในชุมชนบ้านป้าสักงามเคยเป็นผู้ทำลายป่ามาก่อน ในการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตมาสู่อาชีพการเกษตรก็ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตโดยตรง ฉะนั้นในส่วนของการทำความเข้าใจในความหมายของของคำว่าเศรษฐกิจพอเพียงทำให้พบสาระสำคัญหลายประการซึ่งอยู่ในส่วนของการสิ่งที่ค้นพบในวัตถุประสงค์ที่สอง

2.การศึกษาการดำเนินการด้านเศรษฐกิจพอเพียงที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชนบ้านป่าสักงาม พบว่า ชุมชนบ้านป่าสักงามประกอบอาชีพเกษตรกรรมและรับจ้าง โดยเป็นการรับจ้างแรงงานในหน่วยงานใกล้เคียง มีประชากรในวัยแรงงาน 234 คน เป็นแรงงานภายในชุมชน จำนวน 153 คน และแรงงานทำงานอยู่นอกชุมชน จำนวน 81 คน โดยประชากรที่ทำงานภายในชุมชนแยกเป็นรับจ้างและมีพื้นที่ทำการเกษตรกรรม 65 ครัวเรือน เพาะปลูก 13 ครัวเรือน ค้าขาย 4 ครัวเรือน หาของป่าและอื่น ๆ 3 ครัวเรือน และ

อยู่วัยเกษียณแรงงาน 6 ครัวเรือน ในระหว่างการศึกษาพบว่า มีแรงงานทำงานอยู่ภายนอกชุมชน 81 คน โดยทำงานรับจ้างทั่วไปและลูกจ้างหน่วยงานของรัฐ จำนวน 60 คน แยกเป็นไป-กลับ 43 คน อยู่นอกชุมชน 17 คน ก่อสร้าง จำนวน 9 คน ไป-กลับชุมชนตลอด ทำงานร้านอาหาร 2 คน และรักษาความปลอดภัย จำนวน 10 คน ซึ่งอยู่นอกชุมชน มีร้านค้าของชำในหมู่บ้านเพียง 1 ร้าน

การเกษตร ปัจจุบันเลิกทำนาข้าวเนื่องจากปัญหาดินขาดความอุดมสมบูรณ์และที่นาไม่สามารถเก็บกักน้ำได้ดีเท่าที่ควร พืชที่ปลูกให้ผลผลิตระยะสั้น ได้แก่ พืชผักสวนครัว เผือก ข้าวโพด มะละกอ กล้วยน้ำหว้า กล้วยหอม พืชไม้ผล เช่น ฝรั่ง ลำไย มะม่วง มะขาม การจำหน่ายผลผลิตจะมีพ่อค้าจากภายนอกเข้ามารับซื้อผลผลิต

การเลี้ยงสัตว์ มีการเลี้ยงควาย วัว โดยการปล่อยให้หากินในผืนป่าธรรมชาติ วัว-ควายที่เลี้ยงไว้เสมือนเป็นการออมทรัพย์ของชุมชน ชุมชนจะขายวัว-ควายก็ต่อเมื่อต้องการใช้เงินจำนวนมาก นอกจากนี้ยังมีการปศุสัตว์เป็นอาชีพเสริม เช่น การเลี้ยงไก่พื้นเมือง การเลี้ยงกบบลูฟร้อค การเลี้ยงหมูป่า การเลี้ยงปลาในบ่อดิน เช่น ปลานิล ปลาไน ปลายี่สก ปลาตะเพียนขาว

การเก็บหาของป่าเพื่อเสริมสร้างรายได้ตามฤดูกาล ซึ่งมีมากกว่า 30 ชนิด เช่น เห็ดถอบ เห็ดไข่ห่าน เห็ดโคน หน่อไม้ ผักหวาน ผักกูด ผักหนาม มะเขือพลวง ชะอม กระชาย มะริดไม้ ใบพลวง มะขามป้อม กระบก และพืชสมุนไพร เช่น เป้าตองแตก แก่นฝาง ฮ้อสะพายควาย นอกจากนี้ชุมชนยังใช้ใบไม้แห้งจากการทำแนวกันไฟมาบดย่อยละเอียดผสมกับดินปุ๋ยและมูลหมู ผสมกันเป็นปุ๋ยธรรมชาติสำหรับใช้ในไร่-สวน และจำหน่าย สร้างรายได้ให้แก่ชุมชนปีหนึ่งไม่น้อยกว่าแสนบาท

การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของหมู่บ้าน : มีการกำหนดพื้นที่ป่าใช้สอย ป่าอนุรักษ์ชัดเจนหรือไม่ ใครเป็นผู้กำหนด – คณะกรรมการหมู่บ้านทำหน้าที่ดูแลทรัพยากรป่าไม้หรือไม่ อย่างไร มีการประชุมปีละกี่ครั้ง การกำหนดกิจกรรมใครเป็นผู้กำหนด กิจกรรมในรอบปีมีอะไรบ้าง มีการสรุป ประเมินผลการดำเนินกิจกรรมหรือไม่ อย่างไร - ในหมู่บ้านมีกฎระเบียบของชุมชนเพื่อใช้ประโยชน์จากจากป่าไม้มีหรือไม่ มีอะไรบ้าง ประชาชนให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามกฎระเบียบมากน้อยเพียงใด ผู้ฝ่าฝืนกฎระเบียบเป็นคนในหมู่บ้านหรือบุคคลภายนอก ลักษณะการฝ่าฝืนมีมากหรือไม่ มีลักษณะการฝ่าฝืนอย่างไร – ปัญหาการทำหน้าที่ของกรรมการหมู่บ้านในการดูแลรักษาป่าไม้มีอะไรบ้าง - แนวทางการแก้ไขเพื่อให้คณะกรรมการหมู่บ้านทำหน้าที่ในการดูแลรักษาป่าได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

การกำหนดพื้นที่ป่าใช้สอย ป่าอนุรักษ์วิถีชีวิตของชาวบ้านป่าสักงามได้หล่อหลอมสัมพันธ์อยู่กับทรัพยากรป่าไม้และธรรมชาติ จนอาจกล่าวได้ว่าชีวิตเป็นส่วนหนึ่งของป่าหลังจากที่ได้มีการสรุปบทเรียน เรียนรู้จากภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมา เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงจากการใช้ประโยชน์ในอดีต โดยมิได้ตระหนักผลกระทบที่เกิดขึ้นเป็นความแห้งแล้ง ความอัตคัดขาดแคลนความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ การผ่านบทเรียนจากการ

ทำสัมปทานไม้ของโรงเลื่อยจักรที่ได้รับอนุญาตตามกฎหมาย ชุมชนเริ่มเรียนรู้ว่าต้นไม้สามารถแปรรูปเป็นสินค้าได้ เรียนรู้จากการทำไม้ขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ บ้านแม่หอพระ อำเภอแม่แตงจังหวัดเชียงใหม่ ที่มีการตัดไม้ป่าออกหมดเพื่อการจำหน่ายและปลูกสวนไม้สักทดแทน ชุมชนได้เรียนรู้จากการที่มีนายทุนขอใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าบริเวณรอบหมู่บ้านและพื้นที่ที่เคยใช้ทำนาข้าว ที่ซึ่งตนเองเคยเข้าถึงในการเก็บหาและใช้สอยของป่าเพื่อการดำรงชีวิต สิ่งที่ชุมชนเผชิญล้วนเห็นเป็นประโยชน์ที่ผู้คนจากภายนอกเข้ามากอบโกยตักตวงประโยชน์จากความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ โดยตนเองได้รับอย่างดีก็เพียงค่าแรงงานที่มีการจัดจ้าง สมาชิกชุมชนจึงเริ่มมีการตัดไม้แปรรูปทำไม้เถื่อนเสมือนเป็นการค้าแข่งขันกับสัมปทานโรงเลื่อยจักร การทำไม้ขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้บ้านแม่หอพระ การชิงสิทธิ์ในการใช้ป่ากับนายทุนที่ได้รับการอนุญาตตามระเบียบของทางราชการ สภาพทรัพยากรบ้านป่าสักงามในระยะดังกล่าวถูกนำออกไปใช้ประโยชน์อย่างหนักจากหลายฝ่าย ความร่อยหรอและความเสื่อมโทรมของทรัพยากร-ธรรมชาติเริ่มปรากฏ เป็นความแห้งแล้ง น้ำในลำห้วยที่เคยไหลบางลำห้วยหยุดไหล บางละห้วยมีน้ำน้อยลง บางลำห้วยมีน้ำไหลเฉพาะฤดูฝน ชุมชนเริ่มขาดแคลนน้ำใช้อย่างที่ไม่เคยเป็นมาก่อน การเพาะปลูกเริ่มมีน้ำไม่เพียงพอ ป่าซึ่งเป็นแหล่งสัตว์ป่าที่หลากหลาย สัตว์ป่าต่างๆเหลือน้อยลง บางชนิดพันธุ์หายไป

ในปี พ.ศ. 2535 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงมีพระราชดำริให้จัดตั้งโครงการพัฒนาพื้นที่ป่าขุนแม่กวง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อดำเนินการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำลุ่มน้ำแม่กวงและพัฒนาชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ให้ “คนอยู่กับป่าได้อย่างเกื้อกูล” และบ้านป่าสักงามซึ่งตั้งอยู่เหนืออ่างเก็บน้ำแม่กวงอุดมธาราเป็นหมู่บ้านเป้าหมายในฐานะที่อยู่ในภาวะวิกฤต ในปี พ.ศ. 2536 โครงการเริ่มเข้าดำเนินการโดยการจัดชุดปฏิบัติการเฉพาะกิจกำลังทหารเข้าปฏิบัติการป้องกันการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า และต่อมาได้เริ่มมีโครงการต่างๆเข้าไปพัฒนาชุมชน และอนุรักษ์ป่าไม้โดยการปลูกป่า การพัฒนาแหล่งน้ำ การจัดที่ดินให้ทำกิน การแก้ไขปัญหาการถือครองที่ดินจากบุคคลภายนอกชุมชน

การพัฒนาด้านการอนุรักษ์อย่างแท้จริงโดยการสรุปบทเรียนของชุมชนได้เริ่มเมื่อปี พ.ศ. 2542 และชุมชนได้เริ่มตระหนักถึงคุณค่าทรัพยากรธรรมชาติ ร่วมมือกันดำเนินการฟื้นฟูสภาพป่าตามแนวพระราชดำริ กระทั่งในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2544 น้ำในห้วยป่าสักงามที่เคยเหือดแห้งไปกว่า 10 ปี ได้กลับมามีน้ำไหลเป็นน้ำตกสวยงามดังเดิม ทำให้ชุมชนเกิดความปลาบปลื้ม และเป็นการตอกย้ำถึงบทเรียนในคุณค่าทรัพยากรธรรมชาติ ปัจจุบันแหล่งต้นน้ำหลายจุดของชุมชนเริ่มกลับมาทำหน้าที่เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร เช่น บริเวณป่าซับน้ำที่แห้งแล้งมีไฟป่าไหม้ทำลายความหลากหลายทุกปีกลับมาเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำและฟื้นความหลากหลายเป็นแหล่งอาหารที่มีคุณค่าของชุมชน แหล่งน้ำผุดหน้าถ้ำหลวงเริ่มกลับมามีน้ำผุดออกจากรู้ในปี พ.ศ. 2548

การเรียนรู้เพื่อการอนุรักษ์ของชุมชน ซึ่งเป็นการเรียนรู้โดยผ่านประสบการณ์ และผ่านกระบวนการในการสรุปบทเรียนมาในระดับหนึ่ง ทำให้เกิดการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ทำหน้าที่เป็นแกนนำในการประสานความร่วมมือชุมชนในการปฏิบัติการด้านการอนุรักษ์ และประสานเครือข่าย องค์กร ชุมชน หน่วยงานเพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพในการอนุรักษ์ สำหรับพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์ของชุมชน ชุมชนได้จัดเวทีในการหารือขอบเขตเพื่อการกำหนดวิถีปฏิบัติต่อทรัพยากร เช่น ศึกษากฎเกณฑ์ตามระเบียบอุทยานแห่งชาติ กฎระเบียบป่าชุมชนที่ชุมชนต่างๆได้กำหนดขึ้น จากการศึกษาดูงานชุมชนในหลายพื้นที่ ทำให้ได้ข้อมติของชุมชนว่า “ป่าจะอยู่ ณ บริเวณใด ก็คือ ป่า ป่าไม่มีเพื่อการใช้สอย หรือเพื่ออนุรักษ์ ป่าคือป่าที่อยู่ในใจของทุกคน ทุกคนควรรู้ว่าจะใช้อะไรทำเป็นไม้ฟืน และรู้ว่าจะใช้เพียงเท่าใด ไม้ที่ล้มหมอนนอนไพรแห้งตายจะอยู่ในเขตอนุรักษ์หรือในเขตใช้สอยล้วนเป็นไม้ที่เหมาะแก่การใช้เป็นเชื้อเพลิง การกำหนดเขตเหมือนกับเป็นการชี้ช่องให้แก่ผู้หวังประโยชน์มากกว่า ดังนั้นป่าที่อยู่ในใจจึงเป็นป่าที่ไม่มีขอบเขตแต่มีขอบเขตในใจว่าเราต้องช่วยกันดูแลรักษาและนำมาใช้ประโยชน์อย่างพอควร”

กลุ่มหรือองค์กร/บทบาท/หน้าที่/ระเบียบในชุมชน

1. กลุ่มอนุรักษ์และพัฒนา – มีนายวันชัย บันใจ เป็นประธานกลุ่ม คณะกรรมการกลุ่ม จำนวน 10 คน มีสมาชิกบ้านป่าสักงามจัดตั้งรวมกลุ่มกันเมื่อประมาณ พ.ศ. 2540 โดยได้รับแรงกระตุ้นจากเจ้าหน้าที่ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่มีบทบาทในการรณรงค์เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติท้องถิ่นภายในชุมชน โดยให้ชาวบ้านได้ร่วมกันช่วยกันคิดช่วยกันทำ หามารตราการป้องกัน ควบคุม และวิธีการแก้ไขปรับปรุงพิทักษ์รักษาสภาพแวดล้อมโดยเฉพาะในบริเวณหมู่บ้าน ซึ่งได้ตั้งวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์และพัฒนา ไว้เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติตามแนวพระราชดำริและเพื่อการพึ่งพิงของชาวบ้าน โดยดำเนินกิจกรรมด้านการปกป้องคุ้มครอง ดูแล รักษา ฟื้นฟูป่าโดยรอบของชุมชน รวมทั้งการใช้ประโยชน์จากป่าด้วย มีการสำรวจป่าของชุมชนว่าป่าตรงบริเวณใดมีพืช และ สัตว์ชนิดใดบ้าง มากน้อยเพียงใด มีลักษณะพิเศษอย่างไร มีการลาดตระเวนตรวจสอบพื้นที่ให้รู้ว่าทรัพยากรได้รับผลกระทบอย่างไร มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร จัดคนประจำด่านตรวจของชุมชนเพื่อป้องกันและควบคุมการใช้ประโยชน์จากป่าอย่างไม่ถูกวิธี มีควบคุม ดูแล ดำเนินการตาม กติกาที่ตั้งไว้อย่างหลวม ๆ และประสานขอความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ รวมทั้งมีการพูดคุยใช้เวทีวิเคราะห์แก้ไขปัญหาให้ชาวบ้านได้ร่วมคิด ร่วมทำ และรับรู้สถานการณ์ข่าวสารที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรของหมู่บ้านทำงานร่วมกับกลุ่มอื่น ๆ ภายในหมู่บ้านด้วย แนวทางในการดำเนินงานของกลุ่มได้กำหนดว่าชาวบ้านสามารถใช้ประโยชน์จากไม้เพื่อใช้สอย ปลูกบ้าน ซ่อมแซมบ้านภายในชุมชน หรือเพื่อเสริมอาชีพในการทำเครื่องมือการเกษตร แต่ต้องได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการ ต้องมีการประชาสัมพันธ์รณรงค์แจ้งข่าวให้แก่ทุกคนในชุมชนรวมทั้งเยาวชนให้ทราบด้วย และเพื่อให้เจ้าหน้าที่และชาวบ้านอนุรักษ์

ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน จึงได้กำหนดระเบียบกฎเกณฑ์ ประกาศในหมู่บ้านเพื่อให้บังเกิดผลในทางควบคุม รวม 4 ข้อ คือ

1.) ต้องประชุมทำความเข้าใจคณะกรรมการอย่างน้อยเดือนละ 2 ครั้ง ประชุมแจ้งข้อมูลข่าวสารแก่สมาชิกในชุมชนเดือนละ 1 ครั้ง

2.) ถ้าพบการกระทำผิด ในครั้งแรกว่ากล่าวตักเตือนและทำบันทึกไว้เป็นหลักฐาน ครั้งที่ 2 ตัดสวัสดิการภายในหมู่บ้าน และยึดของกลางไว้ส่วนรวมเพื่อใช้ประโยชน์ของส่วนรวมโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการหมู่บ้าน ครั้งต่อไปถ้ามีการกระทำผิดให้ดำเนินการตามกฎหมาย กรณีผู้กระทำผิดเป็นคนนอกหมู่บ้านให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการตามกฎหมาย

3.) สมาชิกในชุมชนทุกคนจะต้องให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมด้านการอนุรักษ์และพัฒนา ถ้าไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ให้แจ้งคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนาพิจารณาตามความจำเป็น และถ้าไม่ให้ความร่วมมือ ปรับครั้งละ 100 บาท

4.) เงื่อนไขการใช้ประโยชน์

- ให้ใช้ประโยชน์ได้เฉพาะไม้ล้มหมอนนอนไพร
- ผู้ที่จะนำมาใช้ประโยชน์ต้องแจ้งความต้องการให้คณะกรรมการทราบและคณะกรรมการจะพิจารณาตามเหตุผลอันสมควร

2. กลุ่มพัฒนาป่าเพื่อชีวิต – มีนายชูศักดิ์ ปันใจ เป็นประธานกลุ่ม คณะกรรมการกลุ่ม จำนวน 16 คน มีสมาชิกบ้านป่าสักงาม จัดตั้งรวมกลุ่มกันเมื่อประมาณ พ.ศ. 2540 โดยให้ชาวบ้านได้ร่วมกันช่วยกันคิดช่วยกันทำ ปลูกพืชกินได้ เช่น หวาย ลูกหว้า ผักหวาน พืชสมุนไพร และไม้ใช้สอยมาเสริมในป่าของหมู่บ้าน

3. กลุ่มจัดสรรน้ำ – มีนายสมคิด บัวแผ่น เป็นประธานกลุ่ม คณะกรรมการกลุ่ม จำนวน 10 คน มีสมาชิกบ้านป่าสักงามจัดตั้งรวมกลุ่มโดยทำหน้าที่พัฒนาแหล่งน้ำ มีการทำเหมืองฝายต้นน้ำลำธาร มีระบบการจัดสรรน้ำ ดูแลประปาหมู่บ้าน ขุดลอกเหมืองฝายนำตะกอนดินมาทำปุ๋ยธรรมชาติต่อไป

4. กลุ่มปุ๋ยธรรมชาติ – มีนายประพันธ์ บัวหลง เป็นประธานกลุ่ม มีสมาชิกกลุ่มทั้งหมด 22 คน แบ่งออกเป็น 5 กลุ่มย่อย ทำหน้าที่ทำแนวกันไฟในป่าของหมู่บ้านเพื่อนำใบไม้มาบดละเอียดเพื่อทำปุ๋ยธรรมชาติผสมกับดินตะกอนหน้าฝายและมูลหมู

5. กลุ่มเกษตร - มีนายคำปิง ดวงดี เป็นประธานกลุ่ม มีสมาชิกกลุ่มทั้งหมด 21 คน ทำหน้าที่ ในการพิจารณาการใช้ดินให้เกิดประโยชน์โดยไม่เสียหายต่อสภาพแหล่งน้ำและระบบนิเวศ มีการคัดเลือกพื้นที่แบบมีส่วนร่วม แบ่งแปลง จัดสรรแปลงเพาะปลูกเพื่อการเกษตร โดยให้กลุ่มเกษตรกรบ้านป่าสักงาม เกิดความเข้าใจและเห็นคุณค่าที่ดินเป็นปัจจัยการผลิตเท่านั้นมิใช่เป็นทรัพย์สมบัติที่สามารถซื้อขายเพื่อหวังเพียงเงินเท่านั้น และประสานงานกับนักวิชาการเพื่อการพัฒนารูปแบบการเพาะปลูกพืช

ปัญหาและแนวทางแก้ไขในการอนุรักษ์ของชุมชน

ความร่วมมือของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในปัจจุบันชุมชนให้ความร่วมมือช่วยเหลือกันดูแลรักษา และมีการใช้ประโยชน์เพียงเพื่อตอบสนองความต้องการในครัวเรือน จะมีอยู่ 2 กรณีที่ก่อเกิดปัญหาให้แก่ชุมชน คือ สมาชิกชุมชนรายหนึ่งที่เคยต้องโทษเมื่อพ้นโทษออกมาก็ยังมีการดำเนินการลักลอบตัดไม้ขายอีก แต่ก็ถูกทัดทานจากแกนนำชุมชนและขณะนี้ก็ถูกจับกุมอยู่ในระหว่างการต้องขัง อีกกรณีคือแรงจูงใจจากภายนอกทำให้สมาชิกชุมชนบางรายเริ่มขายบ้านไม้เรือนเก่า และเริ่มขายที่ดินถือครอง ซึ่งเป็นเรื่องที่กลุ่มแกนนำชุมชนพยายามหามาตรการในการทำความเข้าใจ และช่วยกันยับยั้งมิให้เกิดการขยายแนวคิดให้ขยายวงกว้างไปกว่าในปัจจุบัน

ปัจจัยจากภายนอก เริ่มปรากฏผลกระทบต่อแนวทางในการอนุรักษ์ของชุมชน เมื่อความอุดมสมบูรณ์มีมากขึ้น กระแสการพัฒนาเศรษฐกิจดีขึ้น ความปรารถนาที่ดิน ไม้ และทรัพยากรธรรมชาติจากสังคมภายนอกมีมากขึ้น เช่น กรณีขออนุญาตทำไม้สักออกจากเขตพื้นที่ทำกินของชาวบ้านโดยใช้ระเบียบสวนป่าปลูกในพื้นที่กรรมสิทธิ์ การพยายามเข้ามาถือครองที่ดินของนายทุน ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกที่ชุมชนต้องต้านทานต่ออำนาจ ข้ออ้าง และการให้สิ่งตอบแทนแนวทางในการแก้ไข ในระดับชุมชนควรเสริมสร้างศักยภาพเครือข่ายกลุ่มอนุรักษ์ป่าขุนแม่กวงให้มีบทบาทที่เข้มแข็งสามารถให้การช่วยเหลือเครือข่ายซึ่งกันและกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งเป็นที่ยอมรับบทบาทหน้าที่ของเครือข่าย ในกระบวนการประสานการดำเนินการด้านการอนุรักษ์กับรัฐหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องด้วยการให้ความสำคัญและกลุ่มชุมชนควรสร้างความเข้มแข็งในด้านการส่งเสริมสนับสนุนโครงการและงบประมาณในด้านการอนุรักษ์อย่างต่อเนื่อง

ในปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในข้างต้นจะเห็นถึงการเข้ามาตามแนวคิดการพัฒนาภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยผ่ากิจกรรมการอนุรักษ์ป่าและฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้โดยชาวบ้านได้สัมผัสความสำเร็จในปี 2540 ที่น้ำตกบริเวณที่ชาวบ้านจากเดิมที่หยุดไหลมาหลายสิบปี กลับมาไหลอีกครั้งทำให้ชาวบ้านในชุมชนเกิดความภูมิใจในศักยภาพของตัวเอง แต่ในมิติของการมีส่วนร่วมของชุมชนก็เริ่มลดน้อยลง ระบบความสัมพันธ์ในชุมชนเริ่มเปลี่ยนแปลงไปด้วยกระแสของการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาเพื่อนำไปสู่ระบบทุนนิยม เริ่มมีกลุ่มนายทุนเข้ามาติดต่อซื้อที่ ภาระหนี้สินที่เพิ่มขึ้นจากผลกระทบของการพัฒนาประเทศทำให้ชาวบ้านเริ่มที่ที่จะดิ้นรนเพื่อแสวงหาเงินมาตอบสนองตัวเองมากขึ้น ในการวิจัยทำให้พบว่า

เศรษฐกิจพอเพียงหรือเศรษฐกิจเอาแต่ได้ จากการสำรวจเรื่องทรัพย์สิน รายได้ รายรับ รายจ่าย และหนี้สิน ที่ชาวบ้านได้ไปกู้ยืมมาตามกองทุนต่าง ๆการที่ได้ข้อมูลนี้มาทางกลุ่มมานั่งคุยกันแบ่งกลุ่มการทำงานคือ 1คนต่อ 10 หลังคาและออกแบบสอบถามเมื่อออกไปถามกับชาวบ้านถึงเรื่องของรายรับและรายจ่ายและเรื่องของที่มาของหนี้สินทางทีม

วิจัยก็โดนว่าเอาข้อมูลไปแล้วจะแก้ปัญหาให้เขาได้หรือ ๆข้อมูลที่มาถามที่ชาวบ้านนั้นคนที่มาถามสามารถช่วยเหลือตัวเองได้แล้วหรือ ๆว่าตัวของคนที่มาถามว่าทุกวันนี้น่าจะรู้ว่าความเป็นอยู่ของคนบ้านป่าสักงามดีไม่น่าจะมาถามแต่ทางทีมก็ทนเอาและได้ข้อมูลชุดนี้มาและนัดกันเอาข้อมูลชุดนี้มานั่งรวมกันและมานั่งแยกได้ดั่งนี้ส่วนเรื่องข้อมูลของทรัพย์สินนี้โดยกรประเมินของเจ้าของบ้านเองว่าทรัพย์สินของตนเองเช่นบ้านที่ดินอย่างนี้เป็นต้นส่วนเรื่อง รายรับ รายจ่าย หนี้กองทุนต่าง ๆทางทีมก็จะถามเป็นเรื่อง ๆไปจึงได้ข้อมูลดังนี้

1	เรื่องทรัพย์สิน	24,763,286	บาท
2	รายรับ	4,427,516	บาท(ต่อปีทั้งหมู่บ้าน)
3	รายจ่าย	9,344,976	บาท
4	หนี้กองทุนหมู่บ้าน	669,210	บาท
5	หนี้ ธ.ก.ส.	1,470,150	บาท
6	หนี้ ก.ข.ค.จ.	495,500	บาท
7	หนี้ สหกรณ์ไฟฟ้า	253,040	บาท
8	หนี้ออมทรัพย์สัจจะ	22,000	บาท
9	หนี้นายทุน	503,.000	บาท
10	หนี้ร้านค้า	23,300	บาท

การที่ทำหรือเก็บข้อมูลทำให้เรารู้ว่าในแต่ละปีนั้นความเป็นอยู่ของชุมชนบ้านป่าสักงามนั้นไม่ได้ดีขึ้นเลยกับต้องมีหนี้สินขึ้นทุกปีโดยที่ทางชุมชนไม่ได้รู้ตัวเลยว่าแต่ละปีรายรับไม่ได้สมดุลกับรายจ่ายเลยแต่เรื่องนี้จะโทษชาวบ้านคงไม่ได้เพราะชาวบ้านทุกคนก็ทำงานกันทุกอย่างจนไม่มีเวลาที่จะดูแลครอบครัวและพื้นที่ไร่และสวนเพราะว่ารายจ่ายมันเพิ่มขึ้นโดยหลีกเลี่ยงไม่ได้เพราะสิ่งที่เป็นเป็นผลกระทบเข้ามาในชีวิตถ้าย้อนอดีตนั้นเป็นอย่างไรเวลาจะไปไหนก็เดินหรือไม่ก็ใช้ม้าต่างวัวต่างม้าวัวกินอะไรกินหญ้ากินน้ำแต่ตอนนี้ไปไหนใช้รถออกจากบ้านก็ต้องเติมน้ำมันแล้วเป็นไงน้ำมัน 1 ลิตรเหมือนเดิมแต่ราคาแพงขึ้นและคนที่ออกจากบ้านก็ต้องกิน ๆยังไม่พอตอนกลับยังต้องซื้อกลับมาบ้านอีกสภาวะอย่างนี้มีเงิน 500 บาทออกบ้านแทบจะไม่ได้อะไรเลยเมื่อก่อนเมื่อไม่มีไฟฟ้าไม่มีกองทุนต่าง ๆก็ไม่ได้ยินชาวบ้านบ่นเรื่องที่จะต้องว่าจะหาเงินที่ไหนมาคืนกองทุนต่าง ๆที่เอามาให้ชาวบ้านกู้ยืมผิดกับเมื่อก่อนมากเมื่อถึงตอนนี้ชาวบ้านคิดอย่างเดียวทำอย่างไรที่จะหาเงินให้เพียงพอกับรายจ่ายแต่การที่มีกองทุนที่มีในหมู่บ้านก็ยังไม่ได้ช่วยแก้ปัญหาเลยเพียงแค่แก้เพียงชั่วคราวคือเป็นระบบโยกย้ายกลบหนี้เท่านั้น

ในข้างต้นเป็นสถานการณ์การดำเนินการด้านเศรษฐกิจพอเพียงที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชนบ้านป่าสักงาม ซึ่งมาจากสาเหตุหลายประการ แม้ว่าจะมีหน่วยงานที่เข้ามาสนับสนุนและหนุน แต่ด้วยกระแสโลกาภิวัตน์ ที่เข้ามากระทบและพยายามนำพาชาวบ้านไปสู่วัฒนธรรมบริโภคนิยม ก็ทำให้ชาวบ้านในชุมชนแม้ว่าจะมีกระบวนการและการจัดการทรัพยากรที่โดดเด่นอยู่แล้วก็ไม่สามารถต้านต่อกระแสภายนอกที่มากระทบได้ ฉะนั้น

แนวทางในการแก้ไขปัญหาของชุมชนจึงจำเป็นต้องให้ชุมชนเข้ามาร่วมการเรียนรู้และความเข้าใจในหลักความพอเพียงของตัวเอง โดยในการดำเนินงานโครงการวิจัยเอท้องถิ่นได้ค้นหารูปแบบที่เหมาะสมดังกล่าวภายใต้ฐานแนวคิดการพัฒนาเดิม โดยการนำของฝ่ายศึกษาและพัฒนาป่าไม้ของศูนย์ศึกษาและพัฒนาห้วยฮ้องใคร้ ตามรายละเอียดของสิ่งที่เกิดขึ้นในวัตถุประสงค์ที่สาม ดังต่อไปนี้

3.การศึกษาเป้าหมายและแนวทางการพัฒนารูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน บ้านป่าสักงาม พบว่าแนวทางสำคัญต้องทำความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยหันมาทบทวนประสบการณ์และสิ่งดีของชุมชนเพื่อให้ชาวบ้านได้สัมผัสในความสำเร็จแม้ว่าจะเป็นสิ่งเล็กน้อยก็ตามแต่เป็นการทำให้ชาวบ้านสามารถเข้าถึงเหตุและอธิบายผล เพื่อนำไปสู่การประมาณตน และ การสร้างภูมิคุ้มกันอย่างประสบการณ์และบทเรียนที่ทางชุมชนได้ประสบความสำเร็จในการจัดการป่าที่ผ่านมา โดยมีรายละเอียดดังนี้

แนวคิดการพัฒนาชุมชนบ้านป่าสักงาม

อ้างในการนำเสนองาน: อ. คณิต ธนูธรรมเจริญ *6 มีนาคม2547*

และจากการประชุมแกนนำชุมชนเพื่อกำหนดรูปแบบการพัฒนาในช่วงที่ผ่านมาได้มีการร่วมกันกำหนดรูปแบบการพัฒนาชุมชนได้ดังนี้

แผนบูรณาการในการพัฒนาบ้านป่าสักงาม

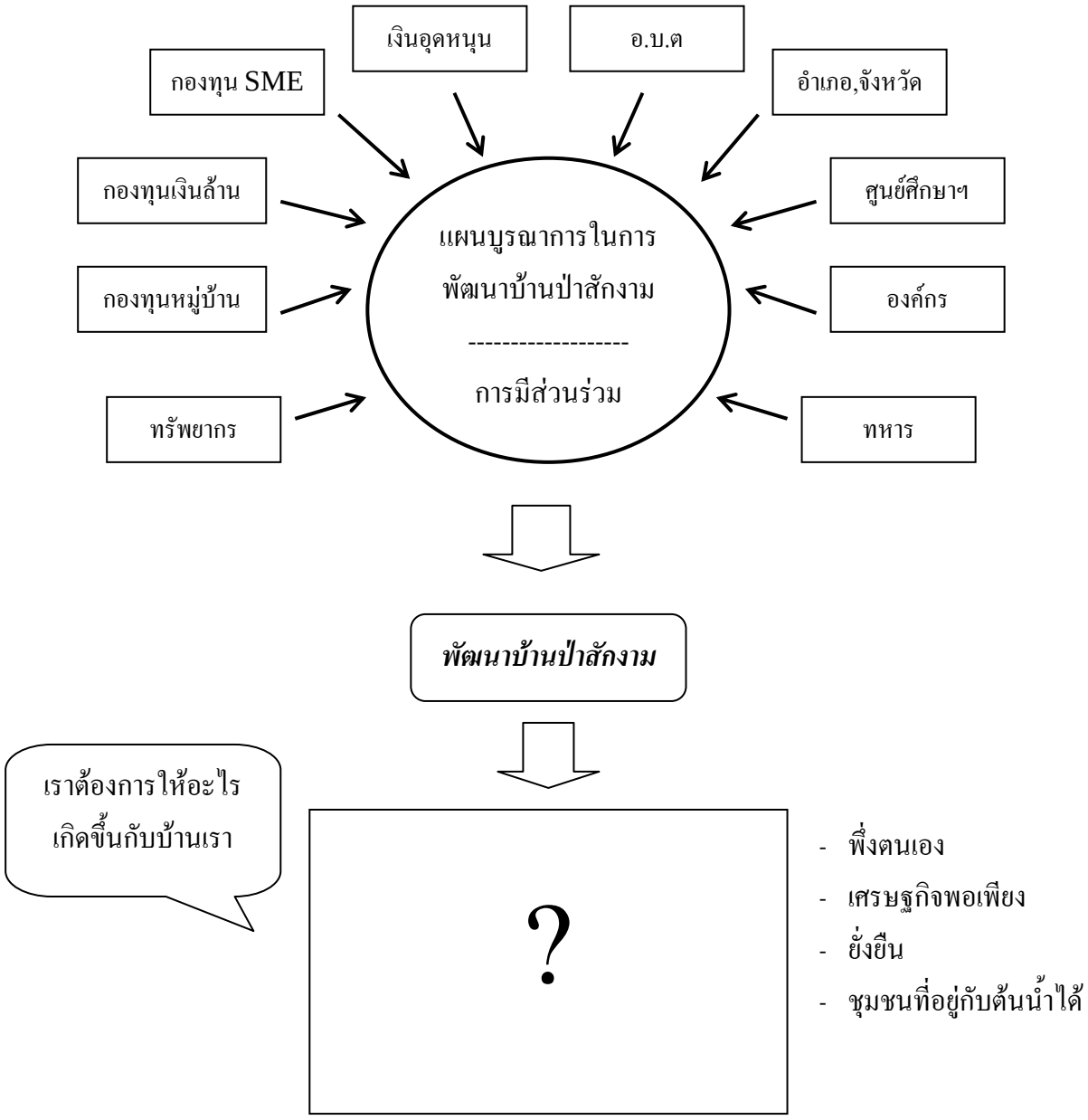

ขั้นตอนการจัดทำแผน

1. รวบรวมข้อมูล

   <u>ประเภทข้อมูล</u>

   - ประชากร
   - ที่อยู่อาศัย
   - ที่ดินทำกิน
   - ทรัพยากร
   - เศรษฐกิจชุมชน

   <u>เครื่องมือ</u>

   - แผนที่
   - กล้องถ่ายรูป
   - คอมพิวเตอร์
   - GPS

2. จัดระบบข้อมูล
3. ตรวจสอบข้อมูล
4. วิเคราะห์ข้อมูล
5. จัดทำแผนการพัฒนา
   - การทำมาหากิน
   - สาธารณูปโภค
   - ทรัพยากร
   - สาธารณสุข
   - การศึกษา
   - การบริหารจัดการหมู่บ้าน (การบริหารงาน/การจัดสวัสดิการชุมชน)

กระบวนการการทำแผน

ทีมเก็บข้อมูล	- ข้อมูลด้านต่างๆ
	- ประสานชุมชน
ทีมเยาวชน	- จัดเก็บรวบรวมข้อมูล
เวทีตรวจสอบข้อมูลชุมชน	- ตรวจสอบข้อมูลให้ถูกต้อง
ทีมวิเคราะห์	- แปลข้อมูลไปสู่การวางแผน
จัดทำแผน	- จัดทำเป็นแผนชุมชน
เวทีประชาคม	- ตรวจสอบแผน
สรุปจัดทำรายงาน	- การนำแผนไปใช้
	- เสนอของบ
	- การปฏิบัติ

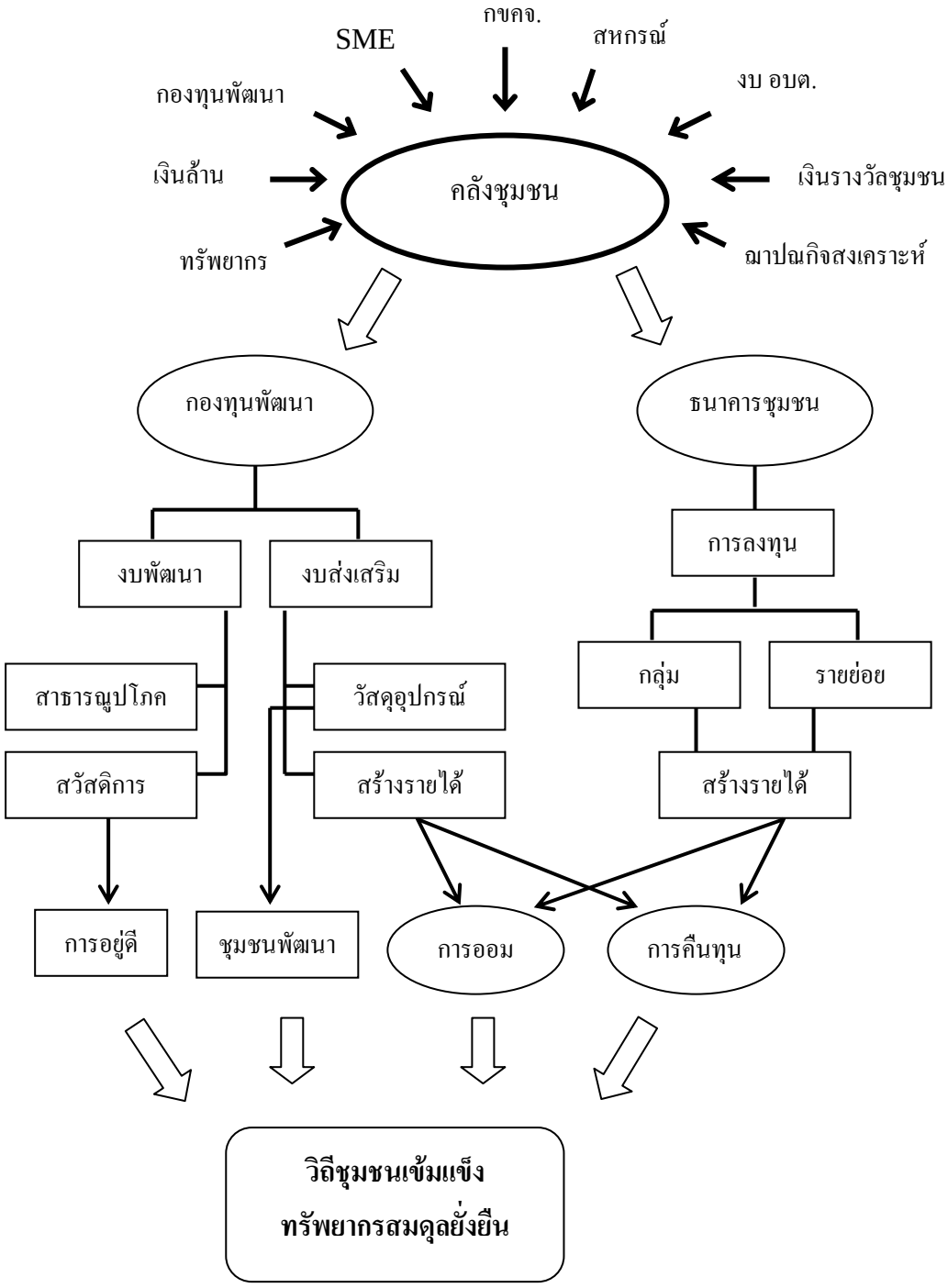
SME
กขคจ.
สหกรณ์
กองทุนพัฒนา
งบ อบต.
เงินล้าน
คลังชุมชน
เงินรางวัลชุมชน
ทรัพยากร
ฌาปณกิจสงเคราะห์
กองทุนพัฒนา
ธนาคารชุมชน
งบพัฒนา
งบส่งเสริม
การลงทุน
สาธารณูปโภค
วัสดุอุปกรณ์
กลุ่ม
รายย่อย
สวัสดิการ
สร้างรายได้
สร้างรายได้
การอยู่ดี
ชุมชนพัฒนา
การออม
การคืนทุน
วิถีชุมชนเข้มแข็ง
ทรัพยากรสมดุลยั่งยืน

ตัวอย่างแนวทางในการพัฒนา

พื้นที่ทำกิน (บอกว่า...มีพื้นที่อยู่น้อย)

ข้อเท็จจริง
- ใช้ประโยชน์จริงหรือไม่ ทำอย่างไรจึงจะให้เกิดการใช้ประโยชน์
- ใช้ประโยชน์มาก/น้อยอย่างไร ทำอย่างไรให้เกิดการใช้ประโยชน์เต็มที่
- มีการใช้ประโยชน์อะไรบ้าง ข้อมูลผลผลิตมีอะไรบ้าง

การจัดโครงสร้างการเกษตร แบบพึ่งตนเอง เศรษฐกิจพอเพียง

การจัดการ – การส่งเสริม → การผลิต หลากหลาย
→ การแปรรูป
→ การจัดการผลิต ตลาด

การบริหาร – การจัดการ – การวางแผน
→ พอกิน พอใช้
→ แลกเปลี่ยน เกื้อกูล
→ เหลือ – จัดกลุ่ม – ขาย – แปรรูป

ป่า – ทรัพยากร

→ แหล่งอาหาร
→ แหล่งเสริมรายได้ : หน่อ เห็ด ปลา มะมื่น ส้มป่อย
→ แหล่งเสริมอาชีพ
- การท่องเที่ยว
- เลี้ยงหมูป่า
- ปุ๋ยธรรมชาติ
- สมุนไพร
- ค่ายสิ่งแวดล้อม แหล่งเรียนรู้
- เลี้ยงผึ้งธรรมชาติ
- หัตถกรรม หวาย ไผ่
- ฯลฯ

อาชีพเสริมอื่นๆ
- การเลี้ยงสัตว์ วัว หมู ไก่
- การเลี้ยงกบ
- กล้วยอบ
- น้ำพริกกบ

ในข้างต้นเป็นแนวทางที่ทางทีมวิจัยชุมชนได้กำหนดขึ้นเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาร่วมกับทางแกนนำชุมชนซึ่งต้องเริ่มต้นจากการทำความเข้าใจในการมีส่วนร่วมภายใต้บริบทและสถานการณ์ของชุมชนที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ซึ่งการดำเนินการวิจัยเป็นเพียงกิจกรรมหนึ่งที่เป็นการกระตุ้นให้ชุมชนเข้ามาตระหนักในการพัฒนาชุมชนบ้านป่าสักงาม

4.สภาพปัญหาอุปสรรคที่พบในการดำเนินโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้อธิบายได้ในส่วนของบทที่สาม ในวิธีการการทำงานวิจัย แต่ปัญหาหลักๆที่ค้นพบคือในช่วงแรกของการดำเนินงานการมีส่วนร่วมของชุมชนมีน้อยมากเนื่องจากความไม่เข้าใจของทีมวิจัยชุมชนและความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างหัวหน้าโครงการกับกลุ่มแกนนำชุมชน ซึ่งแนวทางในการแก้ไขปัญหาเกิดขึ้นในระยะที่ 2 หลังจากทีมวิจัยได้สรุปบทเรียนและมีการปรับเปลี่ยนการดำเนินงานในทีมวิจัยโดยเฉพาะการเปลี่ยนทีมวิจัยจากเดิมที่เน้นตามโครงสร้างผู้นำในชุมชนมามาเป็นกลุ่มเยาวชนและกลุ่มแม่บ้านภายในชุมชน ดังรายละเอียดที่อธิบายไว้ในบทที่ 3

บรรณานุกรม

สุนทร กุลวัฒนวรพงศ์ : เรียบเรียง (2544) **เศรษฐกิจพอเพียง-ทฤษฎีใหม่** พิมพ์ครั้งที่ 1 . ชมรมเด็กจัดพิมพ์

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2544). **เรียนรู้: วิถีสู่ความสำเร็จ**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: บริษัทเดอะมาสเตอร์ เจอร์นัล จำกัด.

จำลอง อินทะวงษ์ (2541). **ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ้องใคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ**พิมพ์ครั้งที่ 1. บริษัท เลิฟแอนด์ลิพ เพลส จำกัด

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2548). **แนวคิด เศรษฐกิจชุมชนข้อเสนอทางทฤษฎีในบริบทต่างสังคม** พิมพ์ครั้งที่ 2. บริษัท สำนักพิมพ์สร้างสรรค์ จำกัด

ภาคผนวก

รูปภาพการดำเนินกิจกรรม

ภาพชุมชนบ้านป่าสักงาม

ภาพชาวบ้านใช้ประโยชน์จากป่า

ภาพกิจกรรมการทำงานวิจัย

ประมวลภาพกิจกรรมงานวิจัยร่วมกับกลุ่มเยาวชน

ภาพการศึกษาดูงานบ้านทุ่งยาว จ.ลำพูน

ประชุมสรุปบทเรียนการศึกษาดูงาน

ภาพกิจกรรมงานวิจัย

ประวัตินักวิจัยและทีมวิจัยชุมชน

หัวหน้าโครงการ

ชื่อ นายมณเทียร บุญช้าง อายุ 32 ปี

ที่อยู่ 100 หมู่ 1 ต.สะลวง อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่

ประวัติการศึกษา

- จบประถมศึกษา 6

ปัจจุบัน

- ประกอบอาชีพรับจ้าง และทำงานอยู่กลุ่มพิทักษ์ป่า

ทีมวิจัยชุมชน

1. ชื่อ นางสาววิยะดา ตาใจคำ อายุ 20 ปี

ที่อยู่ 114 หมู่ 1 ต.ลวงเหนือ อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่

ประวัติการศึกษา

- จบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ปัจจุบัน

- ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป

2.ชื่อ นายสมนึก บัวแก้วเกิด อายุ 35 ปี

ที่อยู่ 120/1 หมู่ 1 ต.ลวงเหนือ อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่

ประวัติการศึกษา

- จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ปัจจุบัน

- ประกอบอาชีพรับจ้าง อยู่กลุ่มพิทักษ์ป่า

3.ชื่อ นายสุชาติ ยาวิละ อายุ 35 ปี

ที่อยู่ 99/3 หมู่ 1 ต.ลวงเหนือ อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่

ประวัติการศึกษา

- จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ปัจจุบัน

- ประกอบอาชีพรับจ้าง อยู่กลุ่มพิทักษ์ป่า

4.ชื่อ นายสมศักดิ์ เกตุพรม อายุ 36 ปี
ที่อยู่ 100/2 หมู่ 1 ต.ลวงเหนือ อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่
ประวัติการศึกษา
- จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
ปัจจุบัน
- ประกอบอาชีพรับจ้าง อยู่กลุ่มพิทักษ์ป่า

5.ชื่อ นายไพโรจน์ บุญช้างเผือก อายุ 29 ปี
ที่อยู่ 153 หมู่ 1 ต.ลวงเหนือ อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่
ประวัติการศึกษา
- จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
- ประกอบอาชีพรับจ้าง อยู่กลุ่มพิทักษ์ป่า

6.ชื่อ นางมุกดา หมูคำ อายุ 26 ปี
ที่อยู่ - หมู่ 1 ต.ลวงเหนือ อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่
ประวัติการศึกษา
- จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
ปัจจุบัน
- ครูสอนเด็กเล็กประจำหมู่บ้าน

7.ชื่อ นางสาวดวงใจ ปันใจ อายุ 23 ปี
ประวัติการศึกษา
- จบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย
ที่อยู่ 95 หมู่ 1 ต.ลวงเหนือ อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่
ปัจจุบัน
- ประกอบอาชีพค้าขาย